

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЛЕВЧЕНКО НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА

УДК 004.6:378.4-021.352

**ДИСЕРТАЦІЯ
ВІДКРИТІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ
У ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ, УПРАВЛІННЯ, ДОСТУП**

27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство
27 – соціальні комунікації

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних
комунікацій

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник – ПОПИК Володимир Іванович, доктор історичних наук,
професор, член-кореспондент НАН України

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Левченко Н. П. **Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти: специфіка формування, управління, доступ.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, 2020.

У дисертації комплексно досліджено й узагальнено специфіку розвитку відкритих електронних ресурсів бібліотек. Встановлено та доведено, що створення, розвиток та впровадження електронних ресурсів бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО), забезпечення вільного доступу до них набули значення головних напрямів інформаційного забезпечення у розвитку освіти і науки.

Метою дослідження є розроблення концептуальних засад щодо формування та використання відкритих електронних ресурсів у науковій, освітній та виховній діяльності сучасного ЗВО, та визначення ролі бібліотеки як елемента його інформаційного простору.

Здійснено огляд наукових публікацій, результат якого став теоретичною базою для вивчення відкритих електронних ресурсів, а також праць, пов'язаних з об'єктом дослідження.

На основі широкої джерельної бази проаналізований стан наукової розробки проблем розвитку електронних ресурсів, історичні, загальнотеоретичні питання створення та розвитку електронних інформаційних ресурсів. Здійснений аналіз широкого кола джерел щодо розвитку відкритого доступу у світі та Україні дає підстави стверджувати, що процеси вдосконалення системи наукової комунікації, руху відкритого доступу, принципів обміну науковою інформацією відзначаються високим динамізмом, а наука у відкритому доступі сприяє піднесенню науково-

освітнього та культурного потенціалу суспільства. При цьому бібліотекам ЗВО належить особлива роль у формуванні вітчизняних науково-освітніх електронних ресурсів, в т.ч. відкритих, які є невід'ємним елементом інформаційного простору сьогодення. Бібліотеки збирають, накопичують, переробляють та надають доступ до якісної світової наукової інформації, до головного на сьогодні – знань у вигляді інформаційних ресурсів.

Огляд сучасних наукових досліджень дає підстави стверджувати, що існують недосліджені можливості, проблеми та перспективи щодо вироблення єдиного підходу в формуванні, управлінні та організації доступу до електронних ресурсів в Україні, їх відкритості та готовності частини університетської спільноти до повного представлення наукових досліджень у відкритому доступі, що завдає неприпустимої шкоди розвитку науки й освіти.

Визначено базові поняття досліджуваної теми. Відповідно до мети, предмета, об'єкта та завдань дослідження обґрунтовано його методичні засади. Для вирішення завдань дисертаційного дослідження було використано комплекс наукових методів. На різних етапах дослідження залучались такі методи, як аналіз, синтез, історичний та інформаційний, статистичний та порівняльний аналіз. Хронологічний метод, дозволив простежити етапи створення та розвитку інформаційного середовища. Метод системного підходу, дав можливість проаналізувати організацію та технологію використання відкритих електронних ресурсів у ЗВО з різних аспектів. При визначенні основних шляхів організації та впровадження відкритих електронних ресурсів використовувався метод інформаційного моделювання. Соціокомунікаційний підхід дав змогу здійснити аналіз відкритих електронних ресурсів, дослідити специфіку інформаційних ресурсів, послуг та засобів соціальної комунікації.

Вивчення динаміки впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО показує ефективність впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в бібліотечну практику, для підвищення рівня

інформаційного задоволення здобувачів вищої освіти. Так, вивчення матеріалу основних статистичних показників роботи бібліотек ЗВО України за 2014–2018 рр. щодо формування та використання електронних ресурсів демонструє, що починаючи з 2014 р. відбувалося стрімке зростання власних баз даних (БД) (кількість бібліографічних записів), а саме: 2015 р. – 7 %, 2016 р. – 12 %, 2017 р. – 15 %, 2018 р. – 17,5 %. При цьому кількість записів у електронному каталозі (ЕК) збільшувалась у такій послідовності: 2015 р. – 1,6 %, 2016 р. – 4,4 %, 2017 р. – 13,1 %, 2018 р. – 18,2 %.

Загальний обсяг власних БД (кількість бібліографічних записів) за період з 2014 по 2018 р. щорічно зростав, а кількість звернень до ЕК у зазначений період, порівняно з базовим роком, зросла в середньому на 56,7 %, що є підтвердженням актуальності ЕК як засобу організації доступу до ресурсів.

Більшість бібліотек ЗВО є суб'єктами створення, наповнення та постійної підтримки відкритих електронних архівів (інституційних репозитаріїв). Підтвердженням цього є щорічно зростаюча кількість репозитаріїв – з 79 у 2014 р. до 126 у 2018 р.

Визначено, що якісне інформаційне забезпечення бібліотеки, як системної складової будь-якого ЗВО, тісно взаємопов'язане з якістю навчання, яке сьогодні потребує нових підходів до системи надання освітніх послуг, організації навчального процесу, впровадження нових методик викладання та забезпечення вільного доступу до будь-якої інформації.

Дослідження обґрунтовує доцільність та ефективність електронних ресурсів, які формуються бібліотеками ЗВО, як важливого елементу в створенні нових моделей наукової комунікації.

Визначено, що необхідною умовою підвищення ефективності використання електронних ресурсів в освітньому процесі є єдина система управління інформаційно-освітніми ресурсами на основі нових принципів взаємодії бібліотеки та університету. Ефективне функціонування інтерактивної системи управління електронними ресурсами стимулює

інформаційну активність та поведінку користувачів, а також сприяє формуванню інформаційно-освітнього середовища ЗВО.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що
вперше:

- сформовано цілісне концептуальне бачення функцій, значення та впливу електронних інформаційних ресурсів відкритого доступу на науково-освітню діяльність ЗВО та роль бібліотек у процесі їх формування;

- обґрунтовано взаємозв'язок електронних інформаційних ресурсів бібліотеки з інформаційно-освітнім середовищем ЗВО та шляхи підтвердження виконання відповідних видів робіт для визначення рейтингового оцінювання викладачів у ЗВО;

запропоновано:

- оптимальну систему управління та організації доступу до відкритих електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО, зокрема модель формування та використання електронних ресурсів у бібліотеці ЗВО;

- модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО, що забезпечує доступ до досліджень, відображає динаміку наукових індивідуальних інновацій та підвищує рейтинг ЗВО;

- основні функції профілю науковця в інституційному репозитарії як інструменту презентації його здобутків та одержання об'єктивних даних про наукову діяльність ЗВО;

уточнено:

- ефективність відкритого доступу через інституційні репозитарії як ефективного способу обміну інформацією у сфері науки;

- значення та вплив відкритих електронних ресурсів на рейтингові показники та оцінку публікаційної активності науковців ЗВО;

набули розвитку:

- бібліотечний інформаційно-аналітичний супровід наукової та освітньої діяльності ЗВО на основі нових підходів з використанням бібліотекознавчих методів і комп'ютерних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості мати широке практичне впровадження у бібліотеках ЗВО з метою подальшого вдосконалення інформаційного забезпечення науково-освітньої діяльності та задоволенні інформаційних потреб науковців та здобувачів.

Розроблені та обґрунтовані технологічні цикли електронних ресурсів віддаленого доступу, сформовано та створено модель формування електронних ресурсів бібліотеки ЗВО, типову модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО, модель функціонування інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ», які впроваджено Науково-технічною бібліотекою Національного університету харчових технологій (НУХТ), про що свідчать акти впровадження (Інституційний репозитарій, Публікаційна карта НУХТ, Система спільного доступу та одержання інформації структурними підрозділами НУХТ для підтвердження рейтингового оцінювання викладачів).

Відкриті електронні ресурси ЗВО нині є важливими для створення нових моделей наукової комунікації, а тому їх подальший розвиток для використання у науковій та освітній діяльності сучасного ЗВО, потребує якісного опрацювання, та впровадження нових форм роботи, як ЗВО так і бібліотечних фахівців. Цей процес потребує подальших досліджень, які пов'язані зі змінами у вищій школі, вивченням процесу трансформації електронних ресурсів та внесенням відповідних змін у модель їх формування.

Викладені в дисертації теоретичні та практичні рекомендації мають універсальний характер і можуть бути використані бібліотеками ЗВО для створення єдиного інформаційного простору з метою забезпечення розвитку електронних ресурсів та завдань, функціонально розширять спектр електронного інформаційно-бібліотечного обслуговування наукових досліджень, що проводяться вченим/установою, науковими користувачами, дозволяють розв'язати у перспективній площині трансформації української освіти та науки.

Ключові слова: бібліотека ЗВО, відкритий доступ, відкриті електронні ресурси, інституційний репозитарій, рейтинг.

ANNOTATION

Levchenko N. P. The open electronic resources in the activities of libraries of higher education institutions: formation specificity, management, access. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate's Degree of Social Communications (PhD) in speciality 27.00.03 – Bibliology, Library sciences, Bibliography. – V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, Kyiv, 2020.

The specifics of open electronic resources` development have been comprehensively investigated and generalized in the dissertation. It has been established and proved that the creation, development and implementation of electronic resources of higher education institutions, providing free access to them have become the main areas of information support in the development of education and science.

The aim of the study is to develop conceptual frameworks for the formation and use of open electronic resources in science for the development of the open electronic resources to use in the scientific and educational activities of modern higher education institutions and to determine the role of the library as the information space element.

The scientific publications review has been completed as the result of the theoretical basis for the study to open electronic resources basis, as well as the works related to the research object.

The state of scientific problems in the electronic resources development and the theoretical creation issues in electronic information resources have been analyzed on the wide source base. The analysis of the wide sources development range in the open access in the world and in Ukraine gives grounds to indicate that

the improving scientific communication system processes, the open access movement and the principles of scientific information exchange have been characterized by high dynamism, and open access science contributes to the scientific enhancement, the educational and the cultural society potential. At the same time the higher education institutions libraries play the special role in the national scientific and educational electronic resources system formation, including the open educational electronic resources system, that is an integral part of the information space of today. The libraries collect, accumulate, process and provide access to high-quality scientific information in the world, to the main for today - knowledge in the form of information resources.

The current research review has been suggested that there are the unexplored opportunities, challenges, and prospects for the unified approach creation developing, management, and organization of access to electronic resources in Ukraine, their openness, and the willingness of the university community to fully present open-source research that causes unacceptable damage to the development of science and education.

The study basic concepts have been defined. In accordance with the purpose, subject, object and main goals of the study, its methodological basis has been substantiated. The scientific methods complex has been used to solve the problems of the research. The methods such as analysis, synthesis, historical and informational, statistical and comparative analysis have been involved at various stages of the study. The chronological method made it possible to trace the stages in the information environment creation and its development. The systematic approach method has made it possible to analyze the organization and technology of the use of open electronic resources in higher education institutions from various aspects. In determining the main ways of organizing and implementing open electronic resources, the method of information modeling has been used. The sociocommunication approach made it possible to analyze open electronic resources, to explore the specifics of information resources, services and means of social communication.

The study of the electronic resources' introduction dynamics in higher education institutions libraries has been showed the effectiveness of modern information and communication technologies introduction into library practice, in order to increase the level of information satisfaction of higher education applicants. Thus, the study of the statistical indicators material of the higher education institutions libraries work in Ukraine for 2014 - 2018 on the electronic resources formation and use has been showed that since 2014 there is a rapid growth of their own databases (number of bibliographic records), namely 2015 - 7 %, 2016 -12%, 2017 - 15%, 2018 - 17.5%. At the same time, the number of online catalogue records increased in the following sequence: 2015 - 1.6%, 2016 - 4.4%, 2017 - 13.1%, 2018 - 18, 2%.

The total volume of own databases (number of bibliographic records) for the period from 2014 to 2018 has been growing annually, and the number of hits to the electronic catalogue in the specified period compared to the base one has increased by an average of 56.7%, that confirms the relevance of the electronic database directory as a means of organizing access to resources.

Most institution libraries have been involved in the creation, filling and ongoing support of open electronic archives (institutional repositories). This has been confirmed by the growing number of them annually, from 79 -2014 to 126 - 2018... It has been determined that the information support quality of the library, as the higher education institution system component has been closely interconnected with the education quality, that requires some new approaches to the system of providing educational services today, organization of the educational process, introduction of new teaching methods and providing free access to the information.

It has been substantiated the expediency and effectiveness of electronic resources in the research, that have been formed by the higher education institutions libraries, as the important element in the creation of new scientific communication models.

It has been determined that the necessary system for improving the efficiency of using educational process electronic resources: it is the unified system

for managing information and educational resources on the basis of new principles of interaction between the library and the university. The effective functioning of the interactive electronic resource management system stimulates information activity and user behaviour, as well as contributes to the formation of higher education institutions' information and educational environment.

The scientific novelty of the results obtained is that

for the first time:

- the holistic conceptual vision of the functions, the importance and influence on the scientific and educational activity of higher education institutions of institutional electronic open access information resources and the role of libraries in their formation have been formed;

- the relationship of library information resources with the information and educational environment of higher education institutions is substantiated and the way of confirming the performance of the relevant types of work to determine the rating of teachers in higher education institutions;

suggested:

- the optimal management system and access organization to the electronic resources in the libraries of higher education institutions has been proposed, in particular, the model for the formation and use of electronic resources in the library of higher education institutions;

- model of functioning of the institutional repository of a higher education institution providing access to research, reflecting the dynamics of scientific individual innovation and raising the ranking of a higher education institution;

- basic functions of a scholar's profile in an institutional repository as a tool for presenting his achievements and obtaining objective data on the scientific activity of a higher education institution;

specified:

- implementing open access through institutional repositories as an effective way of sharing information in the field of science;

- the importance and impact of open electronic resources on the rating and evaluation of the publishing activity of academics;

have developed:

- information and library support for the higher education institution's scientific and educational activities through new approaches using library methods and computer technologies.

The practical significance of the obtained results is the ability to have widespread practical implementation in the higher education institutions libraries in order to information support further improve of scientific and educational activities and to meet the information needs of scientists and applicants.

The technological cycles of remote access in the electronic resources have been developed and substantiated, the formation electronic resources models description of the higher education institution library, the open electronic archive functioning of a higher education institution and the information-analytical system functioning have been implemented by the NUFT Scientific and Technological Library. The evidence of implementation acts (Institutional Repository, National University of Food Technology Publication Card, the system of shared access of the structural units of the National University of Food Technology to the information to confirm the teachers' rating).

The open electronic resources of higher education institutions are now important for the creation of new models of scientific communication, and therefore their further development for use in the scientific and educational activities of modern higher education institutions, that requires quality work, and the introduction of new forms of work, both higher education and library institutions specialists. This process requires the further research related to changes in higher education, the transformation electronic resources process studying and the appropriate changes making to the model of their formation.

The theoretical and practical recommendations, that have been presented in the dissertation are universal in nature and can be used by the higher education institutions libraries to create the single information space in order to ensure the

development of electronic resources and tasks; that allow to solve in the perspective planes of transformation of the Ukrainian education and science.

Key words: the higher education institution library, the open access, the open electronic resources, the institutional repository, the rating.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України:

1. Левченко Н. Наукові ресурси відкритого доступу та їх вплив на бібліометричні показники / Н. Левченко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 50. – С. 285–296.
2. Левченко Н. Академічна бібліотека в системі вищої освіти / Н. Левченко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 49. – С. 204–215.
3. Левченко Н. Відкритий електронний архів – важливий чинник публікаційної активності науковців / Наталія Левченко // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 5. – С. 3–7.
4. Левченко Н. Відкриті електронні ресурси в умовах інформаційного суспільства: огляд джерельної бази дослідження / Н. Левченко // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2018. – Вип. 22. – С. 527–541.
5. Левченко Н. Електронні ресурси бібліотеки в інформаційному забезпеченні навчального процесу / Н. Левченко // Вісник книжкової палати. – 2018. – № 10 (267). – С. 27–30.
6. Левченко Н. Інформаційно-бібліотечний супровід системи «Публікаційна карта НУХТ» – новий підхід у забезпеченні науково-дослідної діяльності університету / Н. Левченко // Вісник книжкової палати. – 2019. – № 7 (276). – С. 29–33.

Статті у виданнях іноземних держав, які включено до міжнародних наукометричних баз:

7. Левченко Н. Управління електронними ресурсами закладу вищої освіти [Електронний ресурс] / Н. Левченко // Social and Human Sciences : Polish-Ukrainian scientific journal. – 2019. – № 2. – Режим доступу : https://sp-sciences.io.ua/s2650844/levchenko_nataliya_2019._management_of_electronic_resources_of_the_higher_education_establishment._social_and_human_sciences._polish-ukrainian_scientific_journal_02_19 (дата звернення: 13.07.2019).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Левченко Н. П. Репозитарій університету - стан, проблеми та перспективи розвитку / Н. П. Левченко // Biblioteka ka universitates informacijas un macTbu telpa = Library as academic information and learning space. – Riga: Latvijas Universitates Biblioteka, 2014. – С. 80–84.

9. Левченко Н. Вплив Інституційного репозитарію на рейтинг вищого навчального закладу / Н. Левченко // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 16–19 червня 2015 р., м. Івано-Франківськ. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 172–177.

10. Левченко Н. Роль відкритих електронних ресурсів в реалізації академічної доброчесності / Н. Левченко // Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи : Міжнародна наук.-практ. конф., 11–13 жовтня 2016 р., м. Київ. – Київ, 2016. – С. – 43–47.

11. Левченко Н. Електронні ресурси наукових бібліотек, як середовище для розповсюдження інформації [Електронний ресурс] / Н. Левченко // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф., 3–5 жовтня 2017 р., м. Київ. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1007> (дата звернення: 30.06.2018).

Праці, які додатково відображають наукові результати:

12. Левченко Н. Стратегічні напрями розвитку науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій в умовах інформаційного впливу / Н. Левченко // Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2018. – № 2 (20). – С. 305–315.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	17
ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ТЕМИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	25
1.1 Проблеми формування та використання відкритих електронних ресурсів у науковій та освітній сфері в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців	25
1.2 Світовий і вітчизняний досвід підтримки відкритого доступу до наукових знань	50
1.3 Шляхи реалізації відкритого доступу до наукової інформації	65
Висновки до розділу 1	72
РОЗДІЛ 2. ВІДКРИТІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕК У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	75
2.1 Бібліотека ЗВО як складова інформаційного середовища	75
2.2 Загальна характеристика та сучасний стан впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО	81
2.3 Управління та організація доступу до електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО	104
Висновки до розділу 2.	125
РОЗДІЛ 3. РЕПОЗИТАРІЇ ЯК СКЛАДОВА ВІДКРИТИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕКИ ТА ЇХ РОЛЬ У НАУКОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ	129
3.1 Система управління інституційним репозитарієм	129
3.2 Репозитарії у світових реєстрах електронних ресурсів	134
3.3 Значення ресурсів відкритого доступу для формування бібліометричних та наукометричних показників ЗВО	141

3.4 Відкритий архів Національного університету харчових технологій	153
3.5 Інформаційно-аналітична система «Публікаційна карта НУХТ», створення та шляхи реалізації	162
Висновки до розділу 3	173
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	176
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	182
ДОДАТКИ	228
ДОДАТОК А Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію основних положень дисертаційної роботи	228
ДОДАТОК Б Стан впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО	231
ДОДАТОК В Основні статистичні показники роботи бібліотек ЗВО України за 2014 - 2018 роки*	255
ДОДАТОК Г «Положення про інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій» та «Авторський договір про передачу невиключних прав про використання твору»	257
ДОДАТОК Д Акти впровадження	265

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БД – база даних

ЕБ – електронна бібліотека

ЕК – електронний каталог

ЕОР – електронні освітні ресурси

ЗВО – заклад вищої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІР – інституційний репозитарій

НБ – наукова бібліотека

НРАТ – Національний репозитарій академічних текстів

НТБ – науково-технічна бібліотека

НУХТ – Національний університет харчових технологій

ОА – відкритий доступ (від англ. Open Access)

ОАІ – ініціатива відкритих архівів (від англ. Open Archive Initiative)

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Створення єдиного електронного інформаційного простору у закладі вищої освіти (ЗВО), орієнтованого на реалізацію цілей освітньої діяльності, накопичення і надання навчальної та наукової інформації, є нагальним завданням бібліотек, оскільки його успішна реалізація в сучасних умовах стає важливою комунікативною основою для прискорення інноваційних процесів в усіх напрямках діяльності ЗВО.

Зміни у вищій освіті спонукають до підвищення соціокомунікаційного потенціалу бібліотек, які відіграють важливу роль у забезпеченні користувачів інформацією. Змінюється політика збирання, оброблення, накопичення, зберігання, пошуку, поширення інформації та надання доступу до неї. У цьому контексті ініціатива відкритого доступу до електронних ресурсів позиціонується як найбільш раціональне і перспективне освітнє й дослідницьке середовище у діяльності бібліотек ЗВО.

Електронні ресурси відкритого доступу, що накопичуються, зберігаються і розповсюджуються бібліотеками ЗВО та надають доступ до них, є важливим елементом у створенні нових моделей наукової комунікації, а це потребує нових форм взаємодії наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників ЗВО та бібліотечних фахівців. Суттєвою допомогою в створенні єдиного електронного інформаційного простору ЗВО на базі бібліотек є формування власних електронних ресурсів, повнотекстових баз даних праць науково-педагогічних працівників.

Проте, слід зазначити, що в Україні до цього часу немає єдиних правил формування і використання електронних освітніх ресурсів ЗВО щодо надання вільного доступу та їх поширення. Відсутні настанови стосовно інтеграції відкритих електронних архівів публікацій викладачів та співробітників ЗВО (інституційних репозитаріїв) з іншими системами електронного інформаційного середовища ЗВО. Залишається актуальним

питання оцінювання впливу відкритих електронних ресурсів на публікаційну активність і цитованість науковця.

Тому нагальною потребою в освітній галузі є перехід до технологій, які на основі певної уніфікації управлінських дій забезпечать широкий доступ до інформаційного простору бібліотеки ЗВО та ефективного використання його можливостей.

Завданням бібліотек є швидка відповідь на бурхливі зрушення як загалом у системі вищої освіти, так і у справі її інформаційного забезпечення. На жаль, сьогодні це здійснюється розпорошеними зусиллями і лише поступово, на основі осмислення здобутого досвіду відбувається відбір найбільш ефективних і життєздатних систем, формуються певні загальні рішення.

Таким чином, за нинішніх умов необхідність в освоєнні нових інформаційних технологій, виробленні вдалих теоретичних і практичних підходів, створенні передумов для формування єдиного електронного інформаційного простору бібліотеки ЗВО, організації комплексних інформаційних ресурсів, аналізі позитивного досвіду є основними завданнями інформатизації освітнього процесу, які й обумовлюють актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові дослідження дисертаційної роботи виконувались у межах планових науково-дослідницьких тем Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ): «Розробка технологічних засад та інфраструктури формування бази знань наукової бібліотеки» (2014–2016 рр., № державної реєстрації 0114U001102) та «Розвиток інтелектуальних бібліотечних технологій організації наукових електронних ресурсів» (2017–2019 рр., № державної реєстрації 0116U007921).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення концептуальних засад щодо формування та використання відкритих електронних ресурсів у науковій, освітній та виховній діяльності сучасного

ЗВО та визначення ролі бібліотеки як елемента його інформаційного простору. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких основних завдань:

- провести аналіз взаємодії основних сучасних складових інформатизації бібліотеки ЗВО, таких як електронний каталог, електронна бібліотека, інституційний репозитарій, окреслити завдання щодо їх удосконалення;

- вивчити шляхи реалізації відкритого доступу до наукової інформації;

- розробити оптимальні підходи до формування, управління та організації доступу до відкритих електронних ресурсів, які генеруються бібліотекою ЗВО;

- дослідити вплив світових рейтингів, пов'язаних з публікаційною активністю наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, на показники науково-освітньої діяльності ЗВО;

- запропонувати типову модель для реалізації концепції відкритого доступу до результатів наукових досліджень викладачів і співробітників ЗВО через інституційний репозитарій ЗВО та визначити основні функції профілю науковця;

- запропонувати механізм супроводу бібліотеками інформаційно-аналітичної діяльності користувачів для формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору ЗВО.

Об'єкт дослідження – відкритий електронний інформаційний простір бібліотек ЗВО як джерело навчальної і наукової інформації та засіб наукової комунікації.

Предмет дослідження – стан і тенденції формування відкритих електронних ресурсів бібліотек ЗВО, засоби управління ними та специфіка надання доступу до навчальної і наукової інформації як форми соціокомунікаційної діяльності.

Методи дослідження. Для вирішення завдань дисертаційного дослідження використано комплекс наукових методів: аналізу і синтезу,

історичного та інформаційного, порівняльного аналізу. Хронологічний метод дав змогу простежити етапи створення та розвитку інформаційного середовища. Соціологічний метод застосовано під час моніторингу 189 веб-сторінок мережі бібліотек ЗВО України III–IV рівнів акредитації державної форми власності, які входять до різного відомчого підпорядкування, здійснено аналіз щодо кількості бібліотек, які мають власний веб-сайт, та розміщують свою інформацію на сайті ЗВО та бібліотек, у яких взагалі немає інформації в мережі Інтернет; проаналізовано наявність електронного каталогу (ЕК) та відкритих електронних архівів (репозитаріїв). Аналіз сучасного стану впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО здійснено методом контент-аналізу поточної інформації, поданої на сайтах бібліотек ЗВО або сайтах ЗВО, як найбільш простим та ефективним способом ознайомлення з усіма інформаційними ресурсами та послугами як бібліотеки, так і ЗВО.

Емпіричний метод сприяв об'єктивному оцінюванню роботи ЕК як основного джерела інформації про фонд бібліотеки та визначенню потреби ЕК в освітньому процесі. Статистичний метод використано під час вивчення документів звітності роботи бібліотек ЗВО України III–IV рівнів акредитації.

Одним із основних методів оцінювання процесів, які відбуваються в системі інформаційного забезпечення, є метод системного підходу, який дав можливість проаналізувати організацію та технологію використання відкритих електронних ресурсів у ЗВО в різних аспектах і виявити сутність і властивості об'єкта вивчення – відкритий електронний інформаційний простір бібліотек ЗВО, організаційну та функціональну його складові як джерела навчальної і наукової інформації та засобу наукової комунікації; розкрити об'єкт у ретроспективному та поточному станах розвитку.

Для визначення основних шляхів організації та впровадження відкритих електронних ресурсів використовувався метод інформаційного моделювання. Соціокомунікаційний підхід дав змогу проаналізувати відкриті

електронні ресурси, дослідити специфіку інформаційних ресурсів, послуг та засобів соціальної комунікації.

Використання комплексу дослідницьких методів та побудова дослідження на вивченні різноманітних джерел дали змогу комплексно дослідити тему і дійти результатів, що становлять його наукову новизну.

Наукова новизна отриманих результатів. Під час розв'язання поставлених дослідницьких завдань було:

вперше:

- сформовано цілісне концептуальне бачення функцій, значення та впливу електронних інформаційних ресурсів відкритого доступу на науково-освітню діяльність ЗВО та роль бібліотек у процесі їх формування;

- обґрунтовано взаємозв'язок електронних інформаційних ресурсів бібліотеки з інформаційно-освітнім середовищем ЗВО та шляхи підтвердження виконання відповідних видів робіт для визначення рейтингового оцінювання викладачів у ЗВО;

запропоновано:

- оптимальну систему управління та організації доступу до відкритих електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО, зокрема модель формування та використання електронних ресурсів у бібліотеці ЗВО;

- модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО, що забезпечує доступ до досліджень, відображає динаміку наукових індивідуальних інновацій та підвищує рейтинг ЗВО;

- основні функції профілю науковця в інституційному репозитарії як інструменту презентації його здобутків та одержання об'єктивних даних про наукову діяльність ЗВО;

уточнено:

- ефективність відкритого доступу через інституційні репозитарії як ефективного способу обміну інформацією у сфері науки;

- значення та вплив відкритих електронних ресурсів на рейтингові показники та оцінку публікаційної активності науковців ЗВО;

набули розвитку:

– бібліотечний інформаційно-аналітичний супровід наукової та освітньої діяльності ЗВО на основі нових підходів з використанням бібліотекознавчих методів і комп'ютерних технологій.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть широко впроваджуватися у практику роботи бібліотек ЗВО з метою подальшого вдосконалення інформаційного забезпечення науково-освітньої діяльності та задоволення інформаційних потреб науковців і здобувачів.

Удосконалено систему управління електронними ресурсами бібліотеки, яка за показниками використання та оперативністю надання інформації нині ефективно забезпечує навчальний процес, відповідає вимогам освітньої та наукової діяльності університету. Сформовано та створено модель формування електронних ресурсів бібліотеки ЗВО, типову модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО, модель функціонування інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ», які впроваджено Науково-технічною бібліотекою Національного університету харчових технологій (НУХТ), про що свідчать акти впровадження (Інституційний репозитарій, Публікаційна карта НУХТ, Система спільного доступу та одержання інформації структурними підрозділами НУХТ для підтвердження рейтингового оцінювання викладачів).

Викладені в дисертації теоретичні й практичні рекомендації мають універсальний характер і можуть бути використані бібліотеками ЗВО для створення єдиного інформаційного простору з метою формування електронних ресурсів та реалізації завдань, які дають змогу розв'язати у перспективній площині трансформації української освіти і науки.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане самостійно, викладені наукові результати належать дисертанту особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення й результати дослідження викладено та обговорено на міжнародних і

всеукраїнських наукових конференціях, а саме: Міжнародному симпозиумі університетських бібліотек Латвії–України «Библиотека в информационно-образовательном пространстве университета» (Рига, 19–22 червня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства (Івано-Франківськ, 16–19 червня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи» (Київ, 11–13 жовтня 2016 р.); Міжнародній науковій конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (Київ, 3–5 жовтня 2017 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції бібліотек ВНЗ «Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи» (Одеса, 19–21 червня 2017 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції бібліотек ЗВО «Бібліотеки закладів вищої освіти: досвід та перспективи» (Одеса, 4–6 липня 2018 р.).

Публікації. Основні положення й результати дослідження викладено у 12 публікаціях. Серед них: 6 – одноосібних статей в українських наукових фахових виданнях; 1 – одноосібна стаття в зарубіжному науковому виданні, 4 – тези доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, 1 – праця, яка додатково відображає наукові результати.

Структура дисертації обумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (405 найменувань), 7 таблиць, 23 рисунків і 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 269 сторінок, основний зміст становить 6,9 авторських аркушів.

РОЗДІЛ 1

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ТЕМИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Проблеми формування та використання відкритих електронних ресурсів у науковій та освітній сфері в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців

Сучасний етап розбудови інформаційно-комунікативного простору освіти і науки позначений динамічним розвитком електронних ресурсів відкритого доступу. За цих умов процеси змін у бібліотечній технології йдуть високими темпами, бібліотеки підвищують якість інформаційного обслуговування, суттєво модернізують традиційні форми та методи роботи, оптимізують основні виробничі цикли (комплектування, каталогізацію, зберігання фондів, консервацію документів та ін.), розширюють спектр нових інформаційних продуктів і послуг. Бібліотеки активно впроваджують та застосовують нові технології в рамках корпоративного співробітництва, спільного використання та генерації мережевих ресурсів, створюють віртуальні довідкові служби, налагоджують системи електронної доставки документів. Завдяки цьому зростає роль бібліотеки як соціальної інституції, покликаної збирати, зберігати та поширювати інформацію для сприяння розвитку інтелектуального та культурного потенціалу суспільства.

Дослідження сучасного стану, завдань і перспектив розвитку відкритих електронних ресурсів закладів вищої освіти в Україні вимагає осмислення процесу формування електронних інформаційних ресурсів у світі в цілому, аналізу офіційних документів міжнародних організацій, насамперед Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА), вітчизняних законодавчих і нормативних актів, численних напрацювань зарубіжних і українських дослідників.

Доробок вітчизняних учених у дослідженні проблем розбудови електронних ресурсів відкритого доступу є значним і різноманітним. У

провідних наукових виданнях з проблем соціальних комунікацій – «Біблотечний вісник», «Наукових працях Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Вісник Харківської державної академії культури», «Вісник Львівського університету. Серія „Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології”», «Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство», у «Віснику Книжкової палати», в журналі «Вища школа» опубліковано чимало статей, які висвітлюють результати наукових досліджень інформаційно-бібліотечної діяльності, питання оптимізації бібліотек в умовах інформаційного впливу, розвитку електронних технологій та електронних ресурсів.

Важливим джерелом для дослідження є статистичні показники роботи бібліотек ЗВО України III–IV рівнів акредитації. На різних етапах дослідження були залучені електронні ресурси віддаленого доступу (веб-сайти, відкриті електронні архіви, інституційні репозитарії, електронні каталоги), які містять дуже важливу первинну інформацію, майже не залучену до наукового обігу.

Основою джерельної бази є Закони України, укази Президента України, постанови (розпорядження) Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, що відповідним чином визначають функціонування бібліотек та розвиток електронних ресурсів ЗВО. Зокрема, це: *Закони України* «Про інформацію» (1992 р., з внесеними змінами від 2019 р.), «Про науково-технічну інформацію» (1993 р., з внесеними змінами від 2014 р.), «Про авторське право і суміжні права» (1994 р., з внесеними змінами від 2018 р.), «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» (1994 р., з внесеними змінами від 2014 р.), «Про Національну програму інформатизації» (1998 р., з внесеними змінами від 2016 р.), «Про інноваційну діяльність» (2002 р., з внесеними змінами від

2012 р.), «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003 р., з внесеними змінами від 2018 р.) «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007 р., з внесеними змінами від 2019 р.), «Про вищу освіту» (2014 р., з внесеними змінами від 2019 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р., з внесеними змінами від 2019 р.), «Про освіту» (2017 р., з внесеними змінами від 2019 р.); *Указ Президента України* «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.); *постанови (розпорядження) Кабінету Міністрів України* «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» (2011 р., з внесеними змінами від 2012 р.), «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2013 р.), «Про затвердження плану заходів з Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» (2013 р.), «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» (2015 р., з внесеними змінами від 2018 р.), «Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року „Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України”» (2016 р.), «Про створення Національного репозитарію академічних текстів» (2016 р.), «Положення про Національний репозитарій академічних текстів» (2017 р.); *накази Міністерства освіти і науки України* «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» (2000 р.) «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» (2012 р.), «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів» (2018 р.), «Про надання доступу вищим навчальним закладам і науковим установам, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних» (2018 р.).

У процесі дослідження використано державні та міжнародні стандарти, з правилами та вимогами щодо інформаційних ресурсів, зокрема електронних [58–61, 68–71, 327], які на сучасному етапі розвитку є необхідною умовою забезпечення якості цих ресурсів.

Залучення широкого кола джерел дало змогу комплексно дослідити тему, визначити основні тенденції розвитку електронних ресурсів, у т. ч. відкритого доступу. Варто відзначити, що використання широкої джерельної бази, починаючи від нормативно-правових документів до внутрішніх документів, які забезпечують діяльність установи, допомогло зрозуміти принципи, складність, суперечливість процесів, що відбуваються у бібліотечно-інформаційній сфері, тим самим окресливши важливість даного дослідження в умовах сьогодення.

Невід’ємною складовою бібліотечної справи нині є створення сучасної ресурсної бази інформаційного забезпечення освіти і науки України. При цьому доступ до світових наукових електронних ресурсів, створення власних електронних ресурсів – електронних каталогів, електронних бібліотек, баз даних, відкритих архівів, повнотекстових ресурсів власної генерації – є основним компонентом системи освітніх і наукових комунікацій.

Основний документ розбудови інформаційного середовища України – Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», в якому зазначено, що створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів передбачає вирішення таких завдань:

- створення в електронній формі архівних, бібліотечних, музейних фондів та інших фондів закладів культури, формування відповідних інформаційно-бібліотечних та інформаційно-пошукових систем з історії, культури, народної творчості, сучасного мистецтва України тощо;

- створення необхідної технічної і технологічної інфраструктури, електронних інформаційних ресурсів в архівах, бібліотеках та музеях, науково-дослідних установах з визначенням вимоги щодо обов’язкового зберігання в єдиному електронному форматі результатів наукової діяльності та забезпечення вільного доступу до результатів наукових досліджень, створених за рахунок коштів Державного бюджету України;

– запровадження ІКТ у бібліотеках, архівах, музеях та інших закладах культури, що сприятиме забезпеченню повного й постійного доступу населення до надбань культури, писемності, традицій та звичаїв усіх корінних народів і національних меншин України [208].

Напрямок інтенсивного розвитку та актуалізації документно-інформаційних ресурсів бібліотек на традиційних та електронних носіях із доступом до них виокремлено в Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України». Для реалізації цього напрямку передбачено забезпечення розвитку інформаційних ресурсів та створення системи універсального доступу до них; сприяння створенню відкритого доступу до наукової інформації через розвиток відкритих електронних архівів (університетських інституційних репозитаріїв) [211, с. 165].

Про актуальність проблеми формування, представлення електронних ресурсів бібліотек в Інтернеті та надання відкритого доступу до них йдеться у численних фундаментальних працях вітчизняних і зарубіжних вчених-бібліотекознавців, що склали теоретичну та методологічну основу дослідження і які розкривають концепції управління бібліотеками, їх інформаційне перетворення в системі наукової комунікації, особливості формування, використання електронних інформаційних ресурсів у інформаційно-бібліотечній діяльності. Трансформація відкритих електронних ресурсів розглядалася в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників у різних аспектах.

Питання розвитку інформаційного суспільства, теоретичні засади формування бібліотечних ресурсів як важливої частини єдиного інформаційного простору розглянуто в працях Д. Белла [18], Т. Берестової [19], У. Дайзарда [67], М. Кастельса [100], К. Коліна [107], Ф. Мартіна [340], Т. Мерсадикової [154], О. Тоффлера [247], А. Урсула [107], а також у монографічних дослідженнях учених Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського під керівництвом О. Онищенка, Л. Дубровіної,

В. Горового, В. Попика [57, 74, 95, 96, 161, 162, 219]. У. Дайзард зазначав, що чільну роль інформаційних технологій в становленні інформаційного суспільства відіграє сучасна технологія, яка прискорює темпи змін тим, що систематично розширює області впливу - політичні, економічні та культурні. Цінність же інформаційних технологій, відповідно до його концепції, полягає в тому, «що вони можуть бути свого роду «супутниками спостереження» за станом суспільної свідомості і суспільних процесів», якщо будуть об'єднані в систему «універсальну, багатосторонню і доступну кожній людині» (і в цьому описі видно риси сьогодишнього Інтернету). Особливістю сучасного суспільства в трактуванні М. Кастельса, є не стільки домінування інформації, скільки перетворення варіантів її використання, коли провідну роль у суспільстві набувають глобальні мережеві структури, які витісняють традиційні форми взаємовідносин.

Як визначають вітчизняні вчені О. Онищенко та Л. Дубровіна, «сучасним етапом розвитку бібліотечної справи в Україні є трансформація бібліотек – від центрів зосередження, зберігання та використання творів друку і рукописів до центрів зосередження, опрацювання й суспільного використання всіх ресурсів і основних потоків інформації» [219, с. 101]. Бібліотеки України значно поповнюють свої фонди електронною та аудіовізуальною інформацією за рахунок розміщення електронних версій видань та завдяки створенню цифрових копій власних традиційних друкованих та рукописних фондів. Формування загальнодержавного, розподіленого бібліотечно-інформаційного ресурсу є одним з найперших завдань бібліотек сьогодні, зокрема наукових.

Значний внесок у формування теоретичної бази розвитку сучасної бібліотеки як інституції, інтегрованої в систему соціальних комунікацій, належить вітчизняним і зарубіжним ученим: Ю. Столярову [241], Я. Шрайбергу [85], В. Леонову [20], М. Слободянику [231], І. Давидовій [66], К. Лобузіній [144], Г. Шемаєвій [261], В. Ільганаєвій [92], Р. Мотульському [157], В. Горовому [57], А. Чачко [257]. У центрі уваги дослідників були

проблеми структурно-функціональних, організаційно-технологічних та інформаційно-комунікаційних трансформацій. Значна роль в обґрунтуванні функціональної моделі бібліотеки, яка працює в умовах інформатизації суспільства, належить працям М. Слободяника, зокрема, методологічні проблеми дослідження бібліотеки на основі системного, функціонального, структурного підходів представлено у монографії науковця [231]. Проблеми трансформації бібліотеки та значення у цьому процесі людського фактора розглядала А. Чачко [257]. І. Давидова запропонувала системну модель сучасної бібліотеки в умовах соціально-економічних змін, зазначивши, що стратегія сучасного «бібліотечно-інформаційного виробництва визначається різноманітністю інформаційних продуктів і послуг, відмінностями сервісної економіки від економіки індустріальної, факторами впливу користувальних переваг на стратегію маркетингу в сервісній економіці, потребами суспільства» [64, с. 202]. У монографії Г. Шемаєвої простежено взаємозалежність процесів становлення, розвитку бібліотеки, науки, наукової комунікації, їх трансформації в умовах інформаційного впливу. Також відзначено, що особливе місце у процесі формування інформаційного простору науки відведено електронним ресурсам бібліотек [261]. Відома українська дослідниця електронних ресурсів К. Лобузінна обґрунтувала теоретико-методологічні технології організації знаннєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній системі та представила сучасну бібліотеку як елемент інформаційного простору [144]. Бібліотека, як загальнодоступна інформаційна база та інформаційний центр суспільства, представлена В. Горовим [57].

До групи опрацьованих джерел, які торкаються теми процесів формування, забезпечення, організації електронних інформаційних ресурсів, віднесено роботи таких авторів: Я. Шрайберга, А. Земськова [85, 87], О. Онищенко, Л. Дубровіної, В. Горового [74], К. Лобузінної [144], Т. Ярошенко [277, 278], В. Копанєвої [113], Л. Костенка [114, 115, 116], О. Баркової [3, 13], І. Антоненко [3], О. Мар'їної [147]. Серед вітчизняних дослідників, найбільш

повно питання формування, упорядкування та управління бібліотечними інформаційними ресурсами висвітлено у ґрунтовній монографії К. Лобузіної. Вченою було запропоновано комплексне вирішення завдань, які стосуються ефективного опрацювання масиву інформаційних джерел, що зберігаються в бібліотечних фондах наукових бібліотек і мережевих бібліотечних ресурсах. Цей досвід надзвичайно важливий для сучасних бібліотек, коли бібліотечні фахівці сьогодні є експертами, які здійснюють функцію управління знанням і виступають інформаційними посередниками в процесі соціальних комунікацій [144]. В. Копаньовою обґрунтовано необхідність розвитку нової інформаційної складової – фонду плинних мережевих ресурсів та запропоновано технологію їх опрацювання. Дослідницею розроблено бібліотекознавчі та інформаційно-технологічні засади розвитку діяльності бібліотеки з формування, зберігання та використання фонду мережевої інформації, що забезпечує єдність традиційного та мережевого сегментів документного простору [113]. Серед загальних проблем інформатизації бібліотек виділяються наукові роботи Т.О. Ярошенко [277, 278], присвячені інформаційним ресурсам та електронним журналам, які займають чільне місце серед ресурсів сучасних бібліотек. О. Мар'їною охарактеризовано основні шляхи підвищення ефективності мережевої комунікації, водночас запропоновано інструментарій збереження, актуалізації, представлення інформації бібліотечно-інформаційних ресурсів [147]. Досвід поданий авторами колективної монографії «Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства», вартий запозичень при формуванні, забезпеченні, організації електронних ресурсів бібліотек у процесі «...створення нового інформаційного продукту, який дає змогу забезпечити збереженості інтелектуальної та духовної пам'яті людства та національної культури» [74, с. 226].

Створення та використання електронних ресурсів у науковому та навчальному середовищі досліджувались у працях: О. Спіріна, С. Іванової, О.

В. Новицького [73], Н. Веретеннікової [41], Н. Соколової, А. Кедріна, Д. Храмцова [235], Н. Пасмор [179], Т. Ярошенко [272], В. Немошкаленка [164], Г. Шемаєвої [263].

Теоретичні основи створення та функціонування електронних ресурсів розглянуто у колективній монографії «Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів» Зокрема, авторами визначені передумови проектування та впровадження електронних бібліотек наукових і навчальних закладів. Беззаперечним є твердження авторів, що «забезпечення віддаленого доступу користувачів до електронних інформаційних ресурсів стає одним з першочергових завдань інформаційного обслуговування науки, освіти і культури, у зв'язку з чим істотно змінюється роль і функції такого соціального інституту, як бібліотека – основного сховища і розповсюджувача інформації» [73, с. 6].

На важливості електронних ресурсів бібліотек ЗВО наголошує Н. Пасмор, автором проаналізовано сучасний рівень задоволення інформаційних потреб студентів навчальних закладів бібліотечними ресурсами, які базується на ефективному використанні комп'ютерних технологій, бібліотечних Web-сайтів та електронних баз даних [179].

Слушно зауважити, що створення та використання електронних ресурсів суттєво впливає на якість освіти і науки, стають дедалі ефективнішим засобом наукової комунікації, а їх використання дає можливість задовільнити інформаційні запити безмежної кількості користувачів.

Невід'ємною складовою бібліотечної справи нині є створення сучасної ресурсної бази інформаційного забезпечення науки України. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» визначає, що «бібліотеки України є базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави. Вони важливі для розвитку інформаційної та мовної культури суспільства, патріотичного, правового та екологічного

виховання, формування стійкого інтересу до вивчення та розуміння національної історії та культури. Сталий розвиток демократичного громадянського суспільства, дотримання прав і свобод людини, примноження людського, соціального, інтелектуального, технологічного, природного та фінансового капіталу держави, реалізація державної політики неможливі без сучасних бібліотек» [211, с. 165].

Необхідність адаптації до впливу зовнішнього середовища формує нову парадигму діяльності бібліотек, що спонукає їх до постійного коригування своїх стратегій, цілей та завдань. Змінюється уявлення про місце та роль бібліотеки в суспільстві, що, в свою чергу, впливає на свідомість людей і призводить до змін у внутрішньому середовищі.

На думку Т. Гранчак, саме «бібліотеки беруть участь у процесі національного «запам'ятовування» (шляхом комплектування і розвитку фондів – формування бібліотечних колекцій, створення власних бібліотечно-інформаційних продуктів) і актуалізації того, що вже запам'яталося (через організацію доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів і послуг)» [62, с. 8]. У статті В. Голуб запропоновано для забезпечення розвитку єдиної інформаційної системи в Україні блок-схему та концепції формування й використання електронних ресурсів бібліотек [55]. О. Баркова розглянула та представила єдину технологічну схему «автор – видавництво – бібліотека – інформаційні мережі», яка спрямована на розвиток та популяризацію наукової інформації через національні електронні ресурси [14].

Зміни, що відбуваються в бібліотечній галузі через впровадження інформаційно-комунікаційних новацій, викликають переми в роботі бібліотеки, в її технологічних процесах, стимулюючи впровадження та розвиток електронних ресурсів, основними властивостями яких є їх актуальність, затребуваність та використовуваність. Одним з головних заходів в цьому напрямі було запровадження машинозчитуючої каталогізації (MARC), яка різко змінила спосіб оброблення та доступності бібліотечних ресурсів. У заяві ІФЛА на секції з комплектування (1996 р.) було визначено,

що саме бібліотеці належить перевага у забезпеченні доступу до електронної інформації [389].

Перед дослідниками постало завдання визначити термінологію, класифікувати та співвіднести між собою поняття «документ», «ресурс», «інформаційний ресурс», «електронний документ», «електронний ресурс», «відкритий електронний ресурс» та їм подібні.

Сьогодні термін «ресурс», у зв'язку із розвитком електронних технологій, набув широкого значення: це процес створення документів у електронному вигляді із застосуванням комп'ютерних засобів. Поняття «ресурс» – збірне, вимагає щоразу конкретизації у вигляді тієї чи іншої одиниці виміру. Мається на увазі як продукування, так і поширення інформації. У цьому контексті В. Копанєва представила електронні ресурси в таких формах:

- електронний вид точної копії друкованого видання з можливістю роздрукувати;
- електронний вид видань, повний або скорочений, у порівнянні з друкованим варіантом, але з додатковими можливостями пошуку;
- створення нових видань з використанням специфічних комп'ютерних можливостей (гіпертекст, гіпермедіа тощо) [113, с. 26].

На підставі аналізу наукових електронних ресурсів бібліотек України Г. Шемаєва обґрунтувала електронні ресурси з різних боків, «з одного – це новий продукт сучасного інформаційного середовища, а з іншого – це комплекс каналів, методів та засобів розповсюдження соціально значущої інформації та поширення знань» [261, с. 10]. У роботі дослідник аналізує сучасний стан інформаційного забезпечення науки України та роль бібліотек у цьому процесі, звертає велику увагу на характеристику електронних ресурсів бібліотек України та засвідчує основні стратегії розвитку електронних ресурсів у наукових комунікаціях.

На державному рівні прийнято низку документів, які регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів,

захисту прав інтелектуальної власності на ці ресурси, впровадження електронного документообігу, захисту інформації, а також наголошують необхідність забезпечення вільного доступу населення до телекомунікаційних послуг, зокрема до мережі Інтернет, ІКТ та інформаційних ресурсів.

У Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» надане таке визначення: «Електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа» [191].

ГОСТ 7.83–2001 «Электронные издания. Основные виды и выходные сведения» (Минск, 2002) встановив основні види електронних видань та визначив, що електронний документ – документ на машиночитаному носії, для використання якого необхідні засоби обчислювальної техніки.

Відповідно до Державного стандарту України 7157:2010 «Видання електронні. Основні види та вихідні відомості», електронне видання – це електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості та призначений для розповсюдження в незмінному вигляді; електронний документ – документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки [69].

Узагальнюючи визначення електронного документа, зазначимо, що електронний документ може являти собою один або декілька файлів будь-якого формату; виходячи з цього, електронним документом може бути текст, графіка, аудіо- та відеозаписи, програми, бази даних і т. ін., головне – щоб це був завершений об’єкт і знаходився на машинозчитуваному носії.

Визначеної чіткої термінології щодо електронних інформаційних ресурсів у цілому немає, як і єдиного стандарту у визначенні «*відкриті електронні ресурси*». Для характеристики сучасного стану розвитку відкритих електронних ресурсів та їх ролі в інформаційному забезпеченні ЗВО важливо виокремити терміни, які вживаються науковцями, а також

застосовуються у законодавчих та розпорядчих документах, які вплинули на процес формування, використання електронних інформаційних ресурсів. До цієї теми прикута увага як теоретиків, так і практиків, оскільки існує багато питань, що потребують вирішення. При розв'язанні цих питань також важлива роль держави у встановленні правильного правового режиму регулювання у створенні відкритих електронних ресурсів та їх широкому поширенні в суспільстві, в тому числі через бібліотеки, для задоволення інтересів авторів, видавців, бібліотекарів і користувачів. Ці відносини повною мірою мають регулюватися чинними нормативно-правовими документами з авторського права.

Правила доступу до інформації в Україні також регулюються Законом України «Про інформацію», за яким усім суб'єктам інформаційної діяльності (громадянам України) надається доступ до відкритої архівної, статистичної, бібліотечної та іншої інформації. Законом передбачено, що право доступу може надаватися особам, яким інформація потрібна для виконання професійних обов'язків.

Для повного представлення терміна «електронний ресурс» розглянемо поняття «інформаційний ресурс».

Інформаційний ресурс – це сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо) [204].

Згідно з міждержавним стандартом ГОСТ 7.82–2001, електронні ресурси – це інформаційні ресурси, якими управляє комп'ютер, у тому числі ті, що потребують використання периферійного пристрою, підключеного до комп'ютера.

За видом інформації, призначеної для сприйняття, електронні ресурси поділяють на:

- електронні дані (інформація у вигляді чисел, букв, символів, зображень, включаючи графічну інформацію, відеоінформацію тощо, або їх комбінації);

- електронні програми (набори операторів чи підпрограм, які забезпечують виконання певних завдань, включаючи опрацювання даних);
- комбінацію (об'єднання) електронних даних і програм в одному ресурсі (мультимедіа, відеоігри) [61].

Аналізуючи визначення терміна «електронні ресурси», виділимо такі аспекти поняття, як комп'ютерні засоби та програмне забезпечення, цифрова фіксація інформації, розповсюдження в електронному середовищі. Досить велике значення для даного дослідження електронних інформаційних ресурсів має цикл публікацій О. Баркової, де об'єктом дослідження були інформаційні ресурси, які формують фонд електронних документів і систему метаданих для довідково-пошукового апарату. Глосарій «Електронні ресурси: базові визначення та супутні терміни», представлений І. Антоненко та О. Барковою, також не містить окремого тлумачення терміна «відкриті електронні ресурси», але визначає такі не менш важливі терміни, як:

Доступ (access) – процедура встановлення зв'язку з електронним ресурсом (прямий доступ, онлайнний доступ, віддалений доступ);

Електронний (electronic, позначається префіксом «е-») – терміноелемент, який позначає засіб збереження, обробки, розповсюдження та представлення інформації користувачу за допомогою обчислювальної техніки. Закріплено наявність таких ознак, як цифровий спосіб фіксації інформації, необхідність комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення, мереж телекомунікації.

Інформаційні ресурси (information resources) – сукупність документів у бібліотеках, архівах, банках даних тощо або сукупність інформаційних продуктів певного призначення, які необхідні для забезпечення інформаційних потреб споживачів у визначеній сфері діяльності.

Електронні ресурси (electronic resources) – це сукупність електронних документів, видань, продуктів або їх комбінацій у комп'ютерних системах та мережах, призначених для оперативного та зручного задоволення

інформаційних потреб користувачів, тобто це інформаційні ресурси, які створюються, керуються та використовуються за допомогою комп'ютера; містять дані та/або програми, зафіксовані в електронній (цифровій) формі на певних носіях, в тому числі тих, що вимагають застосування периферійного пристрою, безпосередньо приєднаного до комп'ютера (наприклад, CD-ROM-пристрій) або зв'язку з комп'ютерною мережею (наприклад, з Інтернету).

Електронне видання (electronic publication) – самостійний (тобто такий, що може використовуватися незалежно від його виробника, в т. ч. через телекомунікаційні мережі), закінчений електронний ресурс, що містить електронний документ або групу електронних документів, які пройшли редакційно-видавничу обробку і мають вихідні відомості, призначені для довготривалого зберігання, розповсюдження у незмінному вигляді, всі копії яких відповідають оригіналу.

Електронний продукт – це такі електронні ресурси, як електронні програми, бази даних, електронні видання або їх комбінації, підготовлені для задоволення потреб користувачів і призначені для реалізації їх як товару; мають певний наклад, тобто усі копії продукту вважаються оригіналами або онлайн-доступ до них регламентується певним чином [3].

У Законі України «Про освіту» (2017 р.) зазначається, що «кожен має право на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів» [207]. Один із базових принципів реформованої освіти в Україні – «інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір». Умовою забезпечення українській освіті, науці гідного місця у світі є доступ до електронних ресурсів.

Напрями розвитку освіти та науки:

- створення Єдиної освітньої платформи та довідкової системи;
- створення інформаційно-ресурсного центру з упровадження ІКТ у сферу освіти;

- розробка електронних архівів для електронних навчальних ресурсів та їх інтероперабельність з освітнім процесом;
- розвиток і поширення цифрових ресурсів та е-сервісів;
- організація доступу до відкритих освітніх ресурсів і підтримка інтерактивних освітніх можливостей;
- запровадження системної інтероперабельності інформаційних технологій в освіті, що підтримують процеси навчання, наукових досліджень та організаційного управління;
- побудова і розвиток єдиного освітнього інформаційного простору [190].

Бібліотекам ЗВО належить чільне місце у впровадженні перелічених напрямів для сприяння розвитку освіти і науки. Розуміння бібліотекою тенденції змін, що відбуваються у системі підготовки фахівців, дозволяє реалізовувати інформаційно-технологічні й організаційні можливості комп'ютеризації бібліотечних процесів, використовуючи функціональні компоненти автоматизованого бібліотечного комплексу ЗВО. Бібліотеки ЗВО виявили помітну здатність адаптуватися до новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у створенні контенту, збереженні та передачі інформації своїм користувачам. Крім того, в електронному форматі було посилено доступність інформації з новими методами управління, зберігання, розподілу, розповсюдження тощо. У процесі цієї трансформації роль бібліотекаря теж зазнала суттєвих змін, про що свідчить перехід від простого постачальника документів до посередника в передачі інформації. Сьогодні бібліотекарі взяли на себе додаткові ролі: наставника у формуванні комунікативних навичок інформаційної грамотності; видавця, архівіста інституційних архівів. Розвиток ІКТ безпосередньо вплинув на бібліотеки, які швидко почали його застосовувати та надавати інформацію своїм користувачам через інтрамережу та Інтернет. Для бібліотек ЗВО електронні ресурси зарекомендували себе, як економія простору, легкого та швидкого доступу до інформації. Переформатування бібліотек ЗВО пов'язане з

втіленням у життя концепції «Бібліотекар – найкращий посередник між новітніми технологіями та науковою спільнотою», про яку вперше заговорили ще у 1994 році [386, с. 126].

Вплив внутрішніх та зовнішніх чинників, таких як зміни у вищій освіті, посилення самоосвітнього компоненту ЗВО, зростання рівня інформаційної культури тощо, визначає зміни ролі та статусу бібліотеки.

Нижче наведено узагальнену класифікацію чинників, які впливають на зміни бібліотечного середовища.

До внутрішніх чинників належать:

- розвиток досліджень, зростання вимог до управління науковими даними та їх аналізу;
- нові вимоги до публікаційної активності науково-педагогічних працівників;
- впровадження нових підходів в освіті з акцентом на самостійну роботу;
- проєктні та активні форми роботи студентів;
- розвиток наукового потенціалу університету;
- розвиток інноваційної інфраструктури університету;
- нові вимоги до оцінки діяльності підрозділів університету з точки зору їх ефективності тощо.

До зовнішніх чинників належать:

- швидкий розвиток створення та використання електронних книг і збільшення доступності книг в електронному форматі;
- розвиток дистанційного навчання та нових технологій доставки освітнього контенту;
- швидке зростання ресурсів відкритого доступу та збільшення їх значення;
- кардинальні зміни у світовому інформаційному просторі; наявність великих обсягів вільної інформації, яка вимагає інформаційної грамотності та вміння орієнтуватися в масиві інформації;

– розвиток корпоративних проєктів та необхідність забезпечення доступу до інформаційних ресурсів.

Аби повністю реалізувати свої цілі, бібліотеки ЗВО повинні вирішувати питання, пов'язані з процесами управління, формування, розкриття, організації електронних ресурсів, у поєднанні з відповідними технологіями, стандартами, службами та правовими питаннями. Основною проблемою є інтеграція, тобто об'єднання різних компонентів бібліотеки в узгоджену систему як одиницю ресурсного центру знань. Бібліотеки запропонували електронні каталоги, бібліографічні та повнотекстові бази даних, електронні журнали, електронні видання тощо.

У публікаціях О. Баркової, М. Вершиніна, Л. Дубровіної, О. Жабко, А. Земскова, К. Лобузіної, Т. Мошковської, Е. Сукіасяна проблеми організації обслуговування та доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки розглядалися в світлі технологічних можливостей автоматизованих систем і роботи пошукових сервісів та інструментів, до яких, безсумнівно, відноситься електронний каталог.

Ю. Селіванова, визначаючи поняття «електронний каталог», наголошувала, що насамперед необхідно враховувати, що сучасний ЕК складається з трьох основних частин, а саме: частини, що містить бібліографічні відомості, частини, що містить авторитетні відомості, і частини, що містить відомості про екземпляр (циркуляцію документа) [224].

М. Вершинін окреслив основні вимоги, які повинен задовольняти ЕК, – це:

- корисність (не лише для внутрішніх, а й для зовнішніх користувачів);
- доступність (в будь-який час і в будь-якому місці);
- повнота на основі постійного оновлення;
- гнучкість (простота реорганізації);
- врахування індивідуальних побажань користувачів;
- формат, який забезпечує повноту надання даних;
- низькі затрати на введення даних [42, с. 11].

Бібліотеки України розпочали формування електронних каталогів наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. Електронний каталог є ядром і основою функціонування інформаційно-бібліотечної системи. У процесі роботи з формування ЕК, як зазначає С. Плотнікова, виявляються його безсумнівні переваги над традиційною системою карткових каталогів і картотек. А наявність всіх обов'язкових елементів бібліографічного опису, інформаційно-пошукових мов та інших відомостей, наведених за правилами заповнення полів, необхідних для ідентифікації та характеристики документа в базі даних, дозволяють ЕК виконувати основні функції всіх видів каталогів, а саме:

- за призначенням (читацького, службового);
- за способом групування (алфавітного, систематичного, предметного);
- за видом відображених документів (книги, статті, нормативно-технічні документи тощо);
- за відображеними фондами (однієї бібліотеки чи зведений ЕК кількох бібліотек).

До додаткових функцій, які надають ЕК переваги та відрізняють його від традиційних каталогів, відносять:

- електронний облік бібліотечного фонду;
- електронне замовлення видань;
- електронна книговидача;
- інформування про місцезнаходження та доступність екземпляра документа у будь-який момент;
- електронна перевірка фонду (інвентаризація) [182].

Застосування веб-технологій у бібліотеці (веб-сайти, електронні каталоги, електронні бібліотеки, електронна доставка документів; автоматизовані бібліотечні інформаційні системи тощо) дозволяє брати активну участь у формуванні інформаційного суспільства та інтегрувати інформаційний простір бібліотеки в Інтернеті.

М. Когаловський у своїх працях детально розглядає поняття «*колекція електронних документів*», або «*колекція інформаційних ресурсів*», що тісно пов'язане з поняттям *електронної бібліотеки*, визначаючи колекцію наступним чином: «Колекція інформаційних ресурсів являє собою систематизовану сукупність інформаційних ресурсів, об'єднаних за будь-яким критерієм приналежності, наприклад за спільністю змісту, джерел, призначення, по колу користування, способу доступу тощо» [104, с. 3].

Вперше в літературі термін «*електронна бібліотека*» з'явився у 90-х роках ХХ ст. (Bawden & Rowlands, 1999). Однак до і після першої появи таких виразів, як «*віртуальна бібліотека*», «*електронна бібліотека*» (Battin, 1984; Buckland, 1992), «*бібліотека без стін*», «*гібридна бібліотека*», існували взаємозамінні за визначенням концепції цифрової бібліотеки (Rahman, Francese, Yilmaz, & Beyene, 2011). Для одних фахівців це електронна бібліотека, для інших – цифрова, для третіх – дигітальна, для четвертих – віртуальна, для п'ятих – гібридна.

Значний внесок у розвиток електронних бібліотек внесли зарубіжні фахівці: В. Армс [10], Д. Бол [27], Л. Вайерс [35], Б. Вегнер [40], К. Спайс [27], М. Ашо (M. Ashoor) [291], Дж. Крейн (G. Crane) [303], К. Енгелстад (K. Engelstad) [314], Д. Гой (D. Goh) [318], Ф. Ланкасте (F. Lancaster) [334], Д. Лангаген (D. Langeggen) [314], М. Папез (M. Pappas) [365], Ф. Тьоне (F. Turner) [395], які розглянули та висвітлили питання щодо:

- пошуку інформації в електронних бібліотеках;
- інформаційної підготовки читачів електронної бібліотеки та її використання читачами;
- електронної бібліотеки як фактору збільшення творчих можливостей читачів-науковців;
- активності читачів у роботі з електронною бібліотекою;
- використання вченими університету електронної бібліотеки як засобу наукового спілкування;
- представлення ресурсів електронних бібліотек та їх взаємодії.

Але ЕБ не конкурент традиційній бібліотеці. Це нове явище в бібліотечно-бібліографічному та інформаційному обслуговуванні. Фахівці переважно схиляються до думки, що ЕБ швидше можна розглядати як форму реалізації (в одних випадках більш вдалу, в інших – менш вдалу) функцій традиційної бібліотеки в сучасних умовах, тобто на принципово новій техніко-технологічній основі, що включає: комп'ютерне та програмне забезпечення, різні засоби телекомунікації, мережеві обчислювальні, інформаційні ресурси і т. ін.

Шлях трансформації бібліотек в електронні нерозривно пов'язаний з процесами бібліотечної автоматизації. Говорячи про розвиток бібліотек, можна визначити його три важливі періоди:

1-й: традиційна бібліотека – з часів Аристотеля до початку бібліотечної автоматизації;

2-й: автоматизована бібліотека, в якій комп'ютеризовані такі основні служби, як, наприклад, каталогізація та зберігання фондів;

і, нарешті, 3-й: електронна бібліотека, яка робить інформацію доступною повсюдно і в інтерактивному режимі.

Інформаційні технології надали нові можливості для вирішення проблем створення сховищ інформаційних ресурсів, їх організації, засобів і способів доступу до них користувачів. У загальному вигляді такі підходи дали підстави називати «Електронні бібліотеки». Існує достатня кількість визначень терміна «електронна бібліотека», і можна стверджувати, що це поняття вже сформувалось, але, на жаль, немає такого, яке можна було би вважати основним і всеосяжним. Слід відзначити працю «Введення в електронні бібліотеки» П. Лапо і А. Соколова [123, с. 6–7], які підсумували загальне у визначеннях електронної бібліотеки:

- електронна бібліотека не є єдиним цілим;
- електронній бібліотеці властива технологія для зв'язку ресурсів багатьох електронних бібліотек та інформаційних служб;

- електронна бібліотека, що складається з багатьох електронних бібліотек та інформаційних служб, «прозора» для кінцевого користувача;
- мета створення електронної бібліотеки – забезпечення універсального доступу до інформації та інформаційних служб;
- фонди електронної бібліотеки не вичерпуються, вони містять електронні об'єкти, які не можуть бути представлені або поширені в друкованій формі.

На думку Т. Берестової, «електронна бібліотека – це фонд локальних або розподілених електронних документів, які об'єднані єдиною ідеологією структуризації та доступу через комплекс чи інформаційно-пошукову мову, сформовані бібліотечним персоналом на основі наявної матеріальної бази та з обов'язковим зазначенням інформаційних потреб користувачів» [20, с. 10].

Наведемо тлумачення терміна «електронна бібліотека» з матеріалів симпозіуму Report on NSF Workshop «Distributed Knowledge Work Environments»: «Не слід ототожнювати електронну бібліотеку із сукупністю оцифрованих колекцій та інструментарію управління ними. Електронну бібліотеку потрібно розуміти більш широко, як середовище, що об'єднує колекції, сервіси та людей для підтримки повного життєвого циклу створення, поширення, використання і збереження даних, інформації та знань» [309].

На сьогодні сформувалися різні підходи в теорії про електронні бібліотеки, зокрема, А. Чекмарьов, Л. Костенко, Т. Павлуша розглядали електронну бібліотеку з комплексною автоматизацією бібліотечних процесів [258], М. Слободяник виділяє в структурі електронної бібліотеки повнотекстову базу даних, що дозволяє здійснити пошук документів [232], технологічне забезпечення електронної бібліотеки представлено у статтях О. Баркової [16], роль Інтернету в розбудові електронних бібліотек відображено в працях І. Колесник [105], Л. Костенка [115]. Проблемами створення, розвитку, формування електронних бібліотек в Україні займалися

І. Давидова [65], С. Гарагуля [51], Г. Шемаєва [263], К. Кудим, Г. Проскудіна, В. Резніченко [117] та інші.

Проаналізувавши велику кількість наукових джерел та визначень ЕБ, можна стверджувати, що дане поняття багатогранне, різні професіонали намагалися визначити ЕБ з їх власних позицій. На основі аналізу отримали різноманітні трактування ЕБ, однак влучними, на нашу думку, є наступні визначення:

«ЕБ – це керована колекція інформації, що зберігається в цифрових форматах та доступна через мережу, у сукупності з відповідними сервісами» [10];

«ЕБ є перспективним інструментом та інформаційно-ресурсною базою для розвитку сервісів дистанційного обслуговування» [15, с. 47].

Слід зауважити про відмінність наукової ЕБ від інших, оскільки вона має дослідницькі можливості, науковий характер, зміст інформаційних ресурсів яких відповідає інформаційним потребам відповідної категорії користувачів, сприяє поширенню результатів наукових досліджень, а також надає додаткові сервіси для підтримки наукового потенціалу, як на державному, так і на міжнародному рівнях.

Через зростаючі вимоги до інформаційного забезпечення сучасної моделі науки та завдяки новим підходам до представлення знань виникає нова форма наукової комунікації – репозитарій.

Щодо написання терміна – «репозитарій» чи «репозиторій» – існує велика кількість визначень. Л. Бакуменко зазначає, що репозиторій – технічний термін, що передбачає зберігання документів на певній електронній платформі та має за основу системне програмне забезпечення. Тому, на її погляд, точніше та змістовніше глибину поняття електронного архіву розкриває термін «репозитарій» чи «інституціональний репозитарій» [12, с. 4].

Репозитарій, за визначенням Т. Ярошенко, це «організована колекція цифрових документів та набір сервісів навколо цієї колекції, яка репрезентує

результати наукових досліджень (окремих дослідників, інституції чи галузі загалом) у вільному, безперешкодному онлайновому доступі, а також забезпечує довготривале, надійне їх зберігання» [271, с. 6].

Низка авторів висловлюють інше бачення репозитарія. На думку А. Ржеуського, електронні архіви (інституційні репозитарії) можна вважати прототипом ЕБ [216]. За визначенням, В. Бовт, електронні репозитарії – це один із різновидів електронних бібліотек, певна сукупність цифрових об'єктів, представлених за допомогою метаданих [25]. Користування ними не складне – через пошукову систему за запитом. Питання дослідження електронного архіву в системі соціальних комунікацій порушувалися у працях – Т. Колесникової [106], С. Назаровця [158], І. Давидової [65, 66], О. Бруй [30, 31, 173], Є. Ковязіної [103].

Зарубіжні дослідники, розглядаючи різні підходи до створення репозитаріїв, першими запровадили поняття «інституційний репозитарій» (IRs), яке згодом запозичили українські фахівці. На їх думку, інституційні репозитарії – це електронна колекція опрацьованих та збережених інтелектуальних продуктів одного академічного товариства, яке забезпечує його розповсюдження та надання доступу до нього [316], [324], [305], [347], [358], [402].

Найбільш відоме і цитоване визначення К. Лінча: «Університетський інституційний репозитарій – набір сервісів, які університет пропонує членам його спільноти, з управління та розповсюдження цифрових матеріалів, створених в даній організації» [336].

О. Бруй у своєму дослідженні щодо основних особливостей інституційних репозитаріїв зазначає:

- що це веб-орієнтовані бази даних, де розміщуються лише цифрові матеріали наукових публікацій;
- визначені інституційно однією чи кількома організаціями, об'єднаними в консорціум (на противагу тематичним репозитаріям);

- це кумулятивні та постійні колекції записів, які призначені для довготривалого зберігання і надання доступу;
- вільний та відкритий доступ до матеріалів (лише реєстрація);
- взаємодію з іншими системами, що підтримують протокол обміну метаданими – Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting [31].

Отже, узагальнюючи, можна стверджувати, що всі визначення мають одну і ту ж структуру, а саме: репозитарій – це відкритий електронний архів, який складається з організованої колекції цифрових документів та набором сервісів навколо цієї колекції, які забезпечують накопичення, зберігання, розповсюдження, довготривалий постійний та надійний доступ через Інтернет до матеріалів колекції.

Сьогодні великий обсяг інформації подається у цифровому форматі. Нові комунікаційні технології надають нові можливості для поліпшення та забезпечення доступу до інформації. В інформаційному суспільстві бібліотеки продовжують відігравати вирішальну роль в забезпеченні доступом до інформації. Функціонування належним чином національних, міжнародних мереж бібліотек та інформаційних служб є головним компонентом у забезпеченні доступу до інформації. Традиційно бібліотеки в змозі забезпечити доступ на прийнятних умовах до колекцій робіт, захищених авторським правом.

Однак якщо в майбутньому використання інформації в цифровому форматі стане платним, то можливості бібліотеки забезпечувати доступ до інформації для своїх користувачів будуть надто обмежені. *«Позиція ІФЛА з питань авторського права у цифровому середовищі» (2000 р.)* спрямована на збереження рівноваги між інтересами правовласників і користувачів. Бібліотекарі та інформаційні працівники визнають і беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення доступу своїх користувачів до праць, захищених авторським правом, а також до інформації, яку вони містять. Для забезпечення ефективного доступу для досягнення цілей авторського права ІФЛА підтримує баланс між інтересами сторін, який сприяє прогресу

суспільства в цілому, забезпечуючи надійний, ефективний захист інтересів власників прав і прийнятних умов доступу для того, щоб заохочувати творчість, інновації, дослідження, освіту і навчання. ІФЛА підтримує реалізацію авторського права і визнає, що бібліотеки відіграють важливу роль як в контролі за доступом, так і в полегшенні доступу до зростаючих локальних і віддалених електронних інформаційних ресурсів [389].

Розбудова електронних ресурсів – електронних бібліотек, баз даних, репозитаріїв, повнотекстових ресурсів власної генерації, ресурсів бібліометричної та наукометричної інформації – та організація доступу до них ЗВО та наукових установ є важливим результатом у дослідженні процесів розбудови інформаційного суспільства та розвитку соціальних комунікацій.

1.2 Світовий і вітчизняний досвід підтримки відкритого доступу до наукових знань

Актуальним питанням у розвитку інноваційних напрямів роботи ЗВО є організація сучасного навчального середовища, яке дасть можливість перейти до впровадження нових принципів освітньої діяльності. Однією з умов цього є перехід до принципово нових можливостей, які надають інформаційно-комунікаційні технології, у тому числі в діяльності університетських бібліотек, котрі сьогодні переживають трансформацію, пов'язану зі збільшеною потребою користувачів у оперативній релевантній інформації, яку можна отримати, тільки застосовуючи нові ефективні пошукові тактики та інтелектуальні стратегії при максимальному використанні електронних ресурсів та забезпечуючи доступ до них.

Створюючи колекції електронних ресурсів, бібліотеки сприяють розвитку ЗВО, оскільки забезпечують доступність інформаційних ресурсів та послуг, необхідних для його діяльності. Вибираючи електронний ресурс, слід враховувати, що він має виконувати головне завдання колекції бібліотеки –

забезпечити доступ до неї. Однією з ключових передумов успішного розвитку колекцій електронних ресурсів є визначення бібліотечної політики як структурного підрозділу ЗВО щодо подальшого розвитку електронних ресурсів, яка відповідає цілям та місії бібліотеки. Адже саме бібліотека є потужною інформаційною складовою навчального середовища ЗВО.

Відкритий доступ до інформації – це спосіб бібліотечного обслуговування, заснований на прямому доступі користувачів до документів, тобто організація фонду здійснена таким чином, що забезпечує користувачам можливість самостійного пошуку і вибору документів.

Для того, щоб сприяти вільному вибору, пошуку та доступу до наукової інформації, наукові організації, ЗВО, дослідники, як в Україні, так і у світі, підтримують відкритий доступ, рух, спрямований на миттєвий та безкоштовний доступ до наукових публікацій. Слід зазначити, що більшість бібліотек світу долучилася до процесів довгострокового збереження та оперативного доступу до інформаційних ресурсів, при цьому розробляючи власні проєкти архівування, які потребують серйозних наукових досліджень і технологічних впроваджень.

При цьому виникає питання, чому важливий відкритий доступ? Є багато переваг, до яких відносяться:

- збільшення видимості публікацій;
- збільшення кількості цитат і завантажень, порівняно зі статтями в друкованих виданнях;
- посилення контролю над цілісністю та повторним використанням роботи;
- більш швидке поширення результатів досліджень;
- відкритість доступу для всіх;
- сприяння інтенсифікації досліджень та впровадженню інновацій.

Перешкоди на шляху поширення та отримання наукової інформації спонукали дослідників до пошуку альтернативних моделей публікації документів. Модель публікацій відкритого доступу розвивається, здобуваючи

підтримку наукових і дослідницьких спільнот, науково-дослідних фондів, політиків і навіть традиційних видавців журналів. Як зазначав Дж. Крібб, сучасний світ поділився на два табори: на тих, хто має доступ до всіх наукових здобутків, та на тих, хто такого доступу не має і тому може стати вигнанцем у сучасному інформаційному суспільстві XXI століття [305].

Рух відкритого доступу сягає більш ніж тридцяти років. Найважливішою подією для розвитку відкритого доступу стала Будапештська ініціатива відкритого доступу, основна мета якої – прискорити прогрес вільного доступу в Інтернеті до світу науково-дослідницьких матеріалів. Ініціатива вводить термін «відкритий доступ», який буде прийнятий вченими світу, видавцями, бібліотеками, науковими установами та іншими користувачами. Ініціатива має вирішальне значення для визначення відкритого доступу, а також для пропагування його по всьому світу. Згодом усі інші ініціативи та заяви будуть ґрунтуватися в основному на BOAI.

Основні принципи відкритого доступу сформульовані в наступних документах:

– *Будапештська ініціатива «Відкритий доступ»* (Budapest Open Access Initiative) була проголошена на зборах, проведених Інститутом «Відкрите Суспільство» 1-2 грудня 2001 року в Будапешті. У ній визначені положення «зеленого шляху» та «золотого шляху»; розроблено основний протокол відкритого доступу – OAI-PMH (The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting); сформульовано поняття відкритого доступу, а саме: безкоштовний онлайнний доступ до наукової літератури; її вільне використання для досліджень, навчання та інших цілей; право автора на контроль за своєю працею і право на посилання та цитування. Ініціатива містить заклик до урядів, університетів, бібліотек, редакторів, видавців, фондів, наукових товариств і вчених приєднуватися до руху з усунення бар'єрів до відкритого доступу для розбудови майбутнього, в якому освіта і наука будуть процвітати в будь-якій частині світу [33].

– *Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових і гуманітарних знань* (Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities) була прийнята в жовтні 2003 р. Модель відкритого доступу, розроблена в рамках Берлінської декларації, розвиває ідеї самоархівування та формування інституційних репозитаріїв (IP) [293].

Згідно з Берлінською декларацією, автори та правовласники дарують всім користувачам вільне та необмежене право доступу і дозвіл на копіювання, використання, поширення, передачу і публічну демонстрацію, а також на поширення роботи в електронній формі для будь-яких законних цілей з відповідним зазначенням авторства, а також право на виготовлення невеликої кількості друкованих копій для особистого використання. Повна версія праці та всіх супутніх матеріалів депонується (публікується), принаймні, в одному мережевому репозитарії, що використовує встановлені технічні стандарти й підтримується науковим співтовариством, державним агентством або іншим авторитетним інститутом, уповноваженим забезпечувати відкритий доступ, безперешкодне поширення, мережеву взаємодію і довгострокове зберігання.

– *Бетездинська заява про публікації у відкритому доступі* (Bethesda Statement on Open Access Publishing) – заява по відкритому доступу до публікацій, прийнята у квітні 2003 р. (Медичний інститут Говарда Хьюза, Чеві Чейз, штат Мериленд). Її мета – швидкий та ефективний перехід до відкритого доступу, у доступі до знань, до наукових досліджень, щоб полегшити експертну оцінку та розподіл результатів дослідження [295].

– *Шотландська декларація відкритого доступу*, прийнята у листопаді 2004 р. (Шотландська конфедерація університетів і наукових бібліотек, Единбург) [370].

Як зазначила І. Кучма у статті «Право першої ночі? Відкритий доступ!», «відкритий доступ до результатів наукових досліджень – одна з п'яти найважливіших наукових подій 2003 року за версіями The Scientist і Nature, один з семи наукових проривів 2003 року, яким слід приділити

максимум уваги в 2004 році (Science Magazine), нарешті, одна з десяти найгучніших подій року (The Wall Street Journal)» [120].

Термін «*відкритий доступ*» та його аббревіатура (OA) сьогодні зазвичай використовуються як частина умов, що відносяться до *Open Access*. З часом його зміст практично не змінився – *Open Access* визначається як:

- безкоштовний (free);
- оперативний (immediate);
- постійний (permanent);
- повнотекстовий (full text);
- онлайновий (online) доступ до наукових публікацій.

У контексті вивчення еволюції відкритого доступу слід відзначити, що ідею відкритого доступу та відкритої науки підтримали провідні міжнародні асоціації науковців, видавців, бібліотекарів, такі як Open Knowledge Foundation [361], Public Library of Science [370], Service Level Agreement (SLA) [380], The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) [389], The Library and Information Association (CILIP) [390], LIBER [325], Electronic Information for Libraries (eIFL) [312] та інші. Велика кількість бібліотек світу, а також України долучилися до процесу довготривалого збереження та надання оперативного доступу до інформаційних ресурсів через формування власних проєктів архівування.

Майже тридцять років тому з'явився і перший електронний архів arXiv.org, запущений Полом Джинспаргом. Нині це один з найбільших відкритих електронних архівів електронних публікацій наукових статей та їх препринтів з фізики, математики, астрономії, інформатики та біології [289].

Слід зазначити, що більшість держав світу почали здійснювати підтримку відкритого доступу. Про активність США у розвитку цього напряму свідчить створення у 1995 році Національної федерації цифрових бібліотек, яка об'єднувала 15 університетських бібліотек та Бібліотеку Конгресу США. Фінансування проєкту «Ініціатива відкритих архівів» (англ. Open Archives Initiative) 1999 р.; у 2000 році бібліотека Конгресу США

розпочала реалізацію Національної програми з цифрової інформаційної інфраструктури та стратегії збереження, а її продовженням у 2010 році стало створення Національного цифрового альянсу. Мета всіх запроваджень спрямована на збір, збереження та надання доступу до цифрового контенту. Після ухвали Берлінської декларації ректори італійських університетів опублікували Мессинську декларацію (Messina Declaration, 2004) про відкритий доступ до знань у галузі природничих і гуманітарних наук. Комітет з науки і техніки Палати общин парламенту Об'єднаного Королівства рекомендував усім університетам країни створити інституційні репозитарії, а науковцям – депонувати копії своїх статей в репозитаріях протягом місяця після публікації. Науковою радою Канади із суспільних і гуманітарних наук та Канадською асоціацією наукових бібліотек рекомендовано обов'язкове самоархівування. У 2005 році Дослідницька фундація Німеччини оголосила про підтримку ідеї відкритого доступу і Берлінської декларації зокрема. Рада Швеції з науки приєдналася до «Ініціативи відкритих архівів» та рекомендувала в короткі терміни висвітлювати результати досліджень, що фінансуються державою, через університетські архіви. Швейцарська академія гуманітарних та соціальних наук прийняла політику відкритого доступу, яка рекомендує авторам публікувати свої роботи в журналах відкритого доступу або самоархівувати їх, а видавництвам – використовувати ліцензії Creative Commons при розміщенні статей в репозитаріях.

Після 2002 року ініціатива відкритого доступу набирає силу та суттєво впливає на наукові комунікації. Проєкт Public Knowledge (PKP) випускає Open Journal Systems (OJS) – програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом, розроблене для керування публікаціями журналу. PKP – некомерційний дослідницький проєкт, що просуває ідеї відкритості наукових публікацій, у рамках якого були створені відкриті програмні продукти, такі як Open Journal Systems і Open Conference Systems [369].

Результатом спільної роботи бібліотеки Массачусетського технологічного інституту (*Massachusetts Institute of Technology*) (США) і *Hewlett-Packard Laboratories* є програмне забезпечення DSpace, першочерговим завданням розробників якого була побудова відкритого інституційного архіву для підтримки досліджень Массачусетського технологічного інституту. Програмне забезпечення DSpace у своєму розпорядженні має інструменти для завантаження, управління, поширення та опису цифрових матеріалів.

Для забезпечення доступу до самостійного депонування автором матеріалів у відділі електроніки і комп'ютерних наук Саутгемптонського університету (*University of Southampton*) (Англія) було розроблене програмне забезпечення Eprints. Всі записи у моделі даних Eprints еквівалентні та не становлять ієрархію.

У зв'язку з тим, що багато організацій, які створюють електронні інформаційні ресурси і, насамперед, наукові ресурси, вирішили надати відкритий доступ до них і стикнулися з проблемою надання інтегрованого доступу до різних репозитаріїв, виникла Ініціатива відкритих архівів – Open Archive Initiative (OAI). За технологією OAI передбачається інтеграція в єдиному репозитарії не самих інформаційних ресурсів, а представлених метаданих, за допомогою яких описані колекції інформаційних ресурсів. Веб-доступ до інформаційних ресурсів, розташованих у різних репозиторіях, здійснюється за допомогою протоколу збору метаданих Open Archives Initiative – Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH), який забезпечує глобальні послуги з доступу та пошуку.

Важливим аспектом руху за відкритий доступ є питання авторського права. Традиційна модель публікації передбачає передачу автором видавцеві «копірайту» – права на ексклюзивне розповсюдження авторської роботи. Це є перешкодою для автора, який не може пропонувати відкритий доступ до своєї праці після її опублікування. Саме тому для забезпечення адекватних нормативних передумов вільного поширення інформації у світі почали

створюватись типові вільні ліцензії, які дозволяють авторам передавати видавцю обмежені права. Найбільш відомою серед цих ліцензій є ініціатива Creative Commons. Організація Creative Commons опублікувала для безкоштовного використання кілька ліцензій, за допомогою яких автори можуть управляти своїми авторськими правами. Ці ліцензії дозволяють авторам повідомити, від яких прав вони хотіли б відмовитися, а які права вони залишають за собою [304].

З авторським правом та видавничою політикою журналу пов'язана і можливість самоархівування. Створений проєкт SHERPA/RoMEO має за мету задоволення потреб спільноти при розгляді угод і дозволів на передачу авторських прав, тобто визначення строку, через який публікація надходить у відкритий доступ. Використовується схема кольорового кодування для класифікації видавців відповідно до їх політики самоархівування [381].

Вагомим результатом у розвитку відкритого доступу у світі було створення найбільшого відкритого електронного архіву E-LIS, який пропонує пошук та перегляд електронних публікацій з бібліотечної справи та інформаційних наук. Побудований на концепціях відкритого доступу та самоархівування, E-LIS забезпечує довготривале збереження документів та доступ до наукових досліджень, створюючи передумови для кращої цитованості робіт.

Кількість безкоштовних онлайн-наукових журналів динамічно зростала щороку, і вже у 2004 році Лундським університетом (Швеція) був створений Довідник журналів відкритого доступу – Directory of Open Access Journals (DOAJ). Станом на 10.07.2019 р. довідник нараховує 13 512 назв журналів з усіх галузей знань: від сільського господарства та інженерії до гуманітарних, соціальних та природничих наук. DOAJ – це веб-ресурс, який надає критерії відбору, ресурси та інструменти для ідентифікації авторитетних журналів відкритого доступу з метою підтримки дослідників, видавців та бібліотекарів у пошуку найкращої практики та стандартів прозорості. Місія DOAJ полягає в тому, щоб підтримувати і розвивати

джерела достовірної інформації про наукові журнали відкритого доступу в Інтернеті, перевіряючи відповідність журналів високим публікаційним стандартам, та підвищувати доступність, популярність, поширеність, привабливість журналів з відкритим доступом [308].

Дослідницька група Гранадського університету (Іспанія) впроваджує *SCImago* – базу даних відкритого доступу журналів, організованих за тематикою та країною. Набір бібліометричних показників *SCImago*, на думку авторів рейтингу, дозволяє користувачам оцінити науковий вплив, тематичну спеціалізацію, вихідний обсяг робіт, міжнародну співпрацю установ. Так, у рейтингу *SCImago*, побудованому на даних Scopus за 2019 рік, Україна представлена 33 установами, з яких 16 – ЗВО. П'ятірку лідерів складають Прикарпатський національний університет ім. В. С. Стефаника, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Сумський державний університет. Аналіз афілійованих до України статей у період 2008–2018 рр. показав, що їх кількість щороку збільшується: 2008 р. – 7339 документів, 2011 р. – 8349 документів, 2015 р. – 10 592 документів, 2018 р. – 13 514 документів. Це є підставою стверджувати, що в Україні активізується представлення наукових результатів у впливових наукових виданнях. Активізація нині є вкрай необхідною, і потрібно вживати різних заходів державної підтримки щодо інтеграції вітчизняних науковців і періодичних видань до світового інформаційного простору задля підвищення публікаційної активності науковця, рейтингів ЗВО, наукових установ та України [379].

Варто відзначити і заснування наукового видавництва Hindawi Publishing Corporation, яке у 2007 році першим прийняло рух відкритого доступу та надає повні тексти всіх наукових статей своїх журналів.

Для представлення інтересів видавців відкритого доступу в усьому світі з науково-технічних дисциплін у 2008 році була офіційно заснована Асоціація наукових видавців з відкритим доступом – некомерційна

організація, яка представляє та захищає журнали відкритого доступу. Асоціація поєднує обмін науковою інформацією з розробкою перспективних стандартів, поширенням технологій, освітою, просуванням інновацій [359].

«Вільний безкоштовний публічний доступ до наукової інформації – важлива складова наукових досліджень в сучасному глобальному світі, запорука для подальшого розвитку науки, освіти та суспільства, інтеграції світової академічної спільноти» [249, с. 1] – такий початок мала заява «Університетські бібліотеки України підтримують Відкритий Доступ до Знань!», яка була прийнята на міжнародній науково-практичній конференції «Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти» в Севастополі (2009 р.). Саме на цій конференції була прийнята Декларація про Відкритий доступ.

Виклики нового часу вносять свої корективи – з’являються нові міжнародні ініціативи, зокрема Plan S. Ініціатива Plan S (запущена у вересні 2018 р.), створена для публікації у відкритому доступі, підтримується міжнародним консорціумом спонсорів досліджень cOAlition і вимагає, щоб з 2020 року всі наукові публікації, які є результатом досліджень, фінансованих за рахунок державних грантів, повинні публікуватися у відповідних журналах або на платформах відкритого доступу чи бути доступними через репозитарії відкритого доступу без ембарго.

Plan S поширюється на всі публікації, які рецензуються та засновуються на результатах досліджень, що повністю або частково фінансуються членами cOAlition S. cOAlition S, коаліція спонсорів досліджень, взяли на себе зобов’язання щодо реалізації S та підтвердили, що працюватимуть з Довідником журналів відкритого доступу (DOAJ), Довідником репозиторіїв відкритого доступу (OpenDOAR), SHERPA/RoMEO [367].

Представники університетських бібліотек, видавництва громадських організацій України на III Міжнародній науково-практичній конференції бібліотек ЗВО в м. Одесі (2019 р.) схвалили в першому читанні нову заяву

щодо підтримки Plan S – негайного та повного відкритого доступу до наукових статей, які є результатом досліджень, що фінансуються державою. Заява чітко підкреслює актуальність для української освіти розвитку та підтримки Відкритого доступу та Відкритої науки в Україні [167].

Порівняно зі світовими практиками впровадження відкритого доступу, українська наука має певні особливості. Для України тема відкритого доступу актуальна та має велике значення, і пов'язано це з тенденціями розвитку інформаційної інфраструктури, науки, освіти.

Відкритий доступ до інформації, за винятками, передбаченими законодавством, у тому числі до наукової інформації через розвиток відкритих електронних архівів (університетських інституційних репозитаріїв), відкритих електронних журналів українських університетів надає можливість вільно підтримувати стосунки зі своїми колегами в будь-якій частині світу. Вільний доступ до інформації є важливою складовою наукових досліджень у сучасному глобальному світі, запорукою для подальшого розвитку науки, освіти та суспільства, інтеграції України до світової академічної спільноти Ольвійська Хартія (2009), яку підтримали 889 університетів із 88 країн. В Україні Велику Хартію університетів підписали 75 ЗВО [355].

Стратегічно важливими є Розпорядження Кабінету Міністрів України № 504-р від 22.07.16 р. «Про створення Національного репозитарію академічних текстів» та № 275-р від 03.04.2017 р. та «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік». У зазначеному документі формування Національного репозитарію академічних текстів і забезпечення його функціонування (пункт 70) очікуваним результатом є «підвищення рівня академічної доброчесності у суспільстві та виявлення недоброчесних наукових, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти, створення передумов для запровадження національної наукометричної системи».

Безперечно, в Україні ЗВО є лідерами за кількістю створених та підтримуваних репозитаріїв, але потрібно згадати також постійно поповнюваний архів нормативно-правових актів України (rada.gov.ua) та електронні колекції НБУВ, зокрема інституційний репозитарій НБУВ (eVerLib) – бібліотеки, яка є інституцією НАН України і проводить велику дослідницьку і видавничу діяльність.

У цьому контексті варто відзначити загальнонаціональний електронний архів наукових періодичних видань України «Наукова періодика України», створений НБУВ ще на рубежі XX–XXI століть. На серпень 2019 р. він охоплює 2712 журналів і збірників, близько 30 тис. випусків, понад 1 млн повних текстів наукових статей.

За останні два десятиліття дослідники та прихильники відкритого доступу добилися значних успіхів у забезпеченні доступу до результатів наукової комунікації. Це відбувається через взаємопоєднання державної політики – зміни норм і практик у різних галузях дослідження. У той же час відбувається підйом платформ, які дозволяють користувачам взаємодіяти та надавати доступ до своїх праць.

Відкритий доступ буде «реальним відкритим», якщо:

- 1) стаття є універсальною, вільно доступною, без витрат для читача, отриманою через Інтернет або іншим чином, без ембарго;
- 2) автор або власник авторських прав надає будь-якій третій стороні право користування, копіювання або розповсюдження ресурсу, за умови, якщо вказано точні відомості для цитування;
- 3) стаття депонується негайно, повністю, у придатній електронній формі та націлена на відкритий доступ та тривале збереження для нащадків.

У різні часи як вітчизняні, так і закордонні науковці торкалися у своїх теоретичних та практичних дослідженнях означеної теми – питань розвитку відкритого доступу до інформації, про що свідчить низка досліджень та публікацій. Питання відкритого доступу до наукової інформації, в т. ч. через розвиток відкритих електронних архівів (інституційних репозитаріїв),

досліджували І. Кучма [119], Л. Костенко, О. Жабін, Є. Копанєва, Т. Симоненко [160], Д. Соловяненко [236], Т. Ярошенко [163, 271, 274, 275], І. Тихонкова, О. Чмир, Т. Кваша [163], Я. Шрайберг, А. Земсков [267], Н. Самохіна [222, 223], Л. Бьорнсхауг (L. Bjornshaug) [297], П. Вайнгаарт (P. Weingaart) [36], Є. Віген (J. Vigen) [402], Дж. Крібб (J. Cribb) [305], В. Моссінк (W. Mossink) [347], Ю. Муракамі (Y. Murakami) [349], У. Мюллер (U. Mueller) [348], К. Олівер (K. Oliver) [358], Йоріс Ван Россем (Joris van Rossum) [375], Р. Свейн (R. Swain) [358].

Так, зокрема, у своїх працях Т. Ярошенко стверджує, що «відкритий доступ до наукової інформації (через створення журналів відкритого доступу та інституційних чи тематичних репозитаріїв) розглядається як найбільш ефективний шлях розвитку наукової комунікації на сучасному етапі» [271, с. 1], при цьому «модель Відкритого Доступу до наукової інформації трансформує уявлення про розвиток наукової комунікації в цілому, забезпечуючи нові якісні можливості, що потрібно активно використовувати і академічній спільноті України» [274, с. 233]. Узагальнили вітчизняний досвід використання систем відкритого доступу Т. Кваша, О. Чмир, С. Чуканова, В. Дмитришин, І. Капленко, Н. Попкова, Я. Щербак, В. Воронков та встановили, «що вільний безперешкодний доступ до результатів наукових досліджень має значні економічні, соціальні та освітні переваги, збільшує глобальну кооперацію дослідників, усуває їх професійну та географічну ізоляцію, підвищує впровадження результатів досліджень» [163, с. 132]. Авторський колектив монографічного дослідження «Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій» зазначає, що «концепція відкритого доступу дуже швидко стала популярною серед бібліотекарів, а з часом перетворилася на один з фундаментальних методологічних принципів сучасного бібліотекознавства» [95, с. 59]. На думку О. Бруй, «запорукою успіху України на шляху до відкритого доступу та створення інституційних репозитаріїв є розуміння значення та проблем питання і об'єднання зусиль та співпраця університетів,

науковців, бібліотекарів, інформаційних працівників» [31]. І. Кучма стверджує: «Відкритий доступ – сучасна практика наукової комунікації для тих, хто зламав усталені принципи наукового спілкування останніх чотирьох сотень років» [119]. Дослідники також підкреслюють, що ефективне та якісне забезпечення інформаційних потреб здобувачів та науковців неможливе без електронних бібліотек, архівів, інституційних репозитаріїв, розвиток яких демонструє, що одним із головних напрямів діяльності наукових установ та ЗВО є поширення власних робіт у світовому інформаційному просторі. Адже значний потенціал у реалізації принципів відкритої освіти становить впровадження та забезпечують можливості використання електронних інформаційних ресурсів у навчальній та науково-дослідній діяльності.

У вирішенні завдання визначення місця бібліотек ЗВО в інформаційному забезпеченні освіти та наукових досліджень сприяли праці Т. Ярошенко, яка вважає, що «потрібно забезпечити доступ до необхідних ресурсів з метою отримання знань, інформації та ідей на основі академічної свободи, відкритості інформації, оперативності та комфортності, різноманітності своїх колекцій, використовуючи найвищі стандарти та інновації в організації та управлінні» [276, с. 75]. Саме тому лишається актуальною проблема вироблення єдиних підходів до створення бібліотечних електронних ресурсів в Україні, а саме – вирішення проблем технічного, організаційного, соціально-психологічного, правового характеру.

Що сьогодні відкритий доступ може запропонувати світу? На це запитання М. Тейлор відповів: «Усе. Рівність. Можливість брати участь у всесвітніх дослідницьких проєктах на рівних умовах. Шлях у світ науки для бідних, але мотивованих студентів. Негайний доступ до найважливіших досягнень...» [357].

Проведений аналіз дослідження відкритого доступу у світі та Україні дає підстави стверджувати, що системи наукової комунікації, рух до відкритого доступу, принципи обміну науковою інформацією розвиваються дуже стрімко, а наука у відкритому доступі стає надбанням усього світу.

Наукові статті, представлені науковцями у відкритому доступі, читають і цитують набагато частіше, ніж статті з традиційних журналів, при цьому результати досліджень стають набагато впливовішими і наукова тема надалі розвивається в дослідженнях інших науковців. Значна роль у формуванні електронних масивів наукових знань та організації доступу до них належить бібліотекам ЗВО. Вони збирають, накопичують, переробляють та надають доступ до якісної наукової інформації з усього світу, до головного на сьогодні – знань у вигляді інформаційних ресурсів. Як підсумок, відкриті електронні ресурси бібліотек ЗВО відіграють важливу роль у розвитку «відкритої освіти», «відкритого доступу», «відкритого контенту» та сприяють:

- доступу локальним і віддаленим користувачам до глобальних наукових ресурсів, що стимулює читацьку ініціативу та розвиває дослідницьку діяльність;
- здійсненню послуг довідкового характеру, з можливістю задоволення читацьких інформаційних запитів;
- підтримці дистанційної освіти;
- створенню електронного читального залу навчальних матеріалів;
- зменшенню наукової ізоляції;
- співпраці бібліотекарів та вчених, з метою формування та поширення наукової та освітньої інформації;
- новим можливостям для спільних наукових проєктів.

У дослідженні акцентована увага на питаннях, пов'язаних з особливостями становлення та розвитку відкритого доступу (ОА) у світі та Україні. Однак в Україні лишається актуальною активізація різних заходів державної підтримки щодо інтеграції вітчизняних науковців і періодичних видань у світовий інформаційний простір. Нова інфраструктура обміну знаннями, без якої неможливий подальший розвиток наукової комунікації, формується покроково. Окремою проблемою залишається відсутність відкритості й готовності частини університетської спільноти сприймати

інновації у сфері отримання наукової інформації та повного представлення якісних наукових досліджень у відкритому доступі. Ускладнений також перехід до технологічно досконаліших форм процесів автоматизації вітчизняних бібліотек через проблему гальмування вироблення єдиних підходів створення бібліотечних електронних ресурсів в Україні.

1.3 Шляхи реалізації відкритого доступу до наукової інформації

Концепція відкритого доступу стала основоположною для появи цілої низки проєктів, що працюють в парадигмі відкритої науки: крім власне наукових журналів відкритого доступу, з'явилися нові типи платформ, що поширюють наукову інформацію. У їх числі відкриті архіви, репозитарії, бази даних і наукометричні сервіси, які поступово формують альтернативну інфраструктуру наукової комунікації. На початку століття вчені та викладачі університетів почали активно шукати нові форми розповсюдження результатів наукових досліджень. Відкритий доступ став новою бізнес-моделлю академічної публікації, яка доносить безкоштовно інформацію про дослідження до користувачів, без фінансових, юридичних та технічних бар'єрів. На підтвердження цього у доповіді співробітника Європейського центру ядерних досліджень Рудрега Васа «Публікація відкритого доступу в фізиці частинок», яку було представлено на 28-й Конференції Міжнародної асоціації бібліотек наукових і технологічних університетів (IATUL) було зазначено: «Рух за відкритий доступ відображає два фактори сучасної системи наукового спілкування:

- так звана «журнальна криза», яка пов'язана з безперервно зростаючою вартістю передплати на наукові журнали, що змушує бібліотеки все більше і більше відмовлятися від неї, тим самим обмежувати доступ вчених до важливих наукових публікацій;
- зростаюче розуміння у всіх прошарках суспільства того, що результати досліджень фінансуються з громадських фондів і повинні бути

доступними для широкого загалу. Ця потреба багаторазово посилюється трансформацією дослідницької діяльності в напрямку e-Science, для якого характерно глобальне співробітництво вчених, пов'язаних великими науковими мережами» [326].

Отже, можна говорити про те, що «журнальна криза» прискорила процес появи нових форм розповсюдження наукових результатів та зробила необхідність трансформації більш помітною та затребуваною. Вплив на наукову комунікацію соціальних і економічних чинників, які були засновані на традиційних каналах поширення результатів наукових досліджень, зумовили перехід від парадигми традиційної публікації до створення відкритих архівів для наукової спільноти.

Прийнято вважати, що для будь-якого твору є *два шляхи у відкритий доступ*: *зелений (green OA)* і *золотий (gold OA)*, а саме через:

1-й – *журнали відкритого доступу (золотий шлях)*: публікації статей, які отримали експертну оцінку;

2-й – *репозитарії відкритого доступу (зелений шлях)*: публікації в стані *нерецензованого* та *рецензованого* препринта, опублікованого *постпринта* і його доопрацьованої після опублікування версії; *самоархівування* науковцями своїх робіт.

Існують кілька різних моделей та маршрутів публікацій відкритого доступу, а саме через:

- журнали відкритого доступу;
- «гібридні» журнали за передплатою з опцією відкритого доступу;
- книги з відкритим доступом;
- репозитарії відкритого доступу.

Перші три варіанти відомі як «золотий шлях», зазвичай пов'язаний з витратами – платою за оброблення документа. Доступ до публікації через репозитарії відомий як «зелений шлях» (самоархівування). Однак важливо розуміти, що варіантів публікації твору стільки, скільки правових можливостей дозволяє відкрита ліцензія.

Ці шляхи вважалися рівноправними, але в останні роки їх відмінності стали дуже помітними. Стівен Харнад запропонував свій варіант, він вважав, що «„золотий” відкритий доступ означає, що журнал не вимагає грошей за доступ читача до електронної статті. „зелений” варіант означає дозвіл на розміщення матеріалів в загальнодоступних мережевих інституційних репозитаріях або в загальних репозитаріях. Проблемою «золотого» шляху є те, що він потребує значної оплати від автора публікації, і в цьому спостерігається комерційна модель видавця [323]. Ще одна проблема пов’язана з гібридними журналами, які публікують статті як у відкритому, так і в закритому доступі. Як пише Ян Вельтероп, «гібридні наукові журнали з’явилися в той момент, коли видавці, які шукали спосіб забезпечити зростаючий запит на відкритий доступ, зрозуміли, що для вчених імпакт-фактор і репутація журналу важливіше, ніж що-небудь інше. Вони запропонували опцію відкритої публікації в існуючих підписних журналах, з високим імпакт-фактором, але звичайно за гроші» [399].

Існують різні види наукових журналів, які надають відповідний доступ до своїх публікацій, – це:

- журнали відкритого доступу (вільний онлайновий доступ без будь-яких юридичних, фінансових перешкод);
- гібридні журнали відкритого доступу (вільний онлайновий доступ лише до окремих статей);
- журнали із затримкою відкритого доступу (вільний онлайновий доступ після періоду ембарго).

Функціонують різні моделі реалізації у журналах відкритого доступу:

- оплата автором або університетом;
- оплата благодійним фондом;
- корпоративна оплата.

Вітчизняний проєкт «Наукова періодика України» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського є яскравим прикладом того, що в Україні активно розвиваються журнали відкритого доступу. Інформаційний

ресурс містить журнали відкритого доступу та збірники наукових праць, видані в Україні. Станом на червень 2019 р. обсяг повних текстів наукових статей перевищив 1 млн. К. Лобузіна виділила основні переваги пошукового інтерфейсу ресурсу «Наукова періодика України»:

«— наявність повної інформації про публікацію: журнал, випуск, рік тощо;

— можливість наводити правильний бібліографічний опис наукових публікацій відповідно до ДСТУ;

— можливість здійснювати пошук публікацій за «Авторським покажчиком», «Покажчиком назв публікацій», можливість добирати всі публікації даного автора, наявні в електронному вигляді;

— проводити розширений пошук за ключовими словами із назв публікацій;

— можливість попереднього перегляду тексту без його завантаження на комп'ютер користувача (має бути встановлена програма для перегляду PDF-файлів);

— інтеграція інформації «Наукової періодики України» з «Реферативною базою даних»;

— знаходження повного тексту наукової публікації у сучасному багатомовному пошуковому інтерфейсі Google з можливістю перегляду бібліографічного опису знайденої публікації» [146, с. 20].

«Наукова періодика України» – ресурс, який відповідає світовій практиці у формуванні відкритих електронних ресурсів та дає змогу реально підвищувати рівень інформаційного забезпечення освіти, науки, культури і в цілому сприяє інформаційному розвитку суспільства.

У монографії «Національний репозитарій академічних текстів: відкритий доступ до наукової інформації» авторами доведено, що є різні приклади побудови тематичних, мультидисциплінарних, інституційних, міжінституційних репозитаріїв, але цей зростаючий та доволі важливий елемент наукової інфраструктури все ще еволюціонує. Дослідники вважають,

що очевидною є причина впровадження системи відкритих електронних архівів (репозитаріїв), що є логічним і технологічним просуванням у ефективному поширенні інформації [163].

У теперішньому розумінні й значенні інституційний тип архівів стали розглядати лише тоді, коли університети почали пропонувати власні послуги в управлінні та розповсюдженні своїх цифрових матеріалів. Ентузіазм, який виник навколо створення відкритих електронних архівів (репозитаріїв), особливо за останні 10 років, підтримувався сподіванням, що відкритий доступ стане потужною протидією та альтернативою комерційній видавничій діяльності у справі розповсюдження наукової інформації. «зелений шлях» не вимагає повної перебудови системи наукових публікацій, автори можуть продовжувати публікувати свої статті в журналах (і в комерційних, і у відкритих), а потім архівувати їх та забезпечувати до них вільний доступ, відповідно до стандартів ОАІ.

К. Лінч зазначав, що «розвиток інституційних репозитаріїв виник як нова стратегія, яка дозволяє університетам використовувати серйозні, систематичні важелі для прискорення змін, що відбуваються в науці і науковій комунікації, і виходять за рамки їх історичної пасивної ролі підтримки авторитетних видавців у модернізації наукових публікацій за допомогою ліцензування цифрового контенту, а також розширення масштабів діяльності за межами спеціальних альянсів, партнерських відносин та угод про підтримку з декількома обраними викладачами-першопрохідцями» [336].

Серед авторів, які вивчали питання створення електронних архівів та використання їх у науковому та навчальному середовищі, – В. Резніченко [239], О. Новицький [238, 239], В. Саух [239], С. Іванова [238], О. Спірін [238, 239], Н. Пасмор [178,179], Н. Апшай [9], С. Назаровець [158]. Автори доводили, що в умовах активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в електронному середовищі відкриті електронні архіви (репозитарії) стали вагомим складовим інформаційного ресурсу. Як правило,

спеціалізовані електронні архіви з відкритим доступом (або інституційні репозитарії) створюють провідні навчальні заклади та наукові установи для популяризації публікацій своїх дослідників та надання їм додаткового «сервісу» архівного зберігання результатів досліджень та навчальних матеріалів. Інституційні репозитарії можна розглядати як вид цифрових бібліотек, які тісно пов'язані з рухом відкритого доступу, зокрема відкритим доступом до опублікованих досліджень шляхом самоархівування («зелений» доступ) – підхід, який захищав Стівен Харнад.

Як відзначила Т. Ярошенко, «академічна свобода, яку підтримують університетські спільноти з усього світу, передбачає вільний доступ до наукової інформації. Такий доступ, у т. ч. через розвиток відкритих електронних архівів (університетських інституційних репозитаріїв) та відкритих електронних журналів українських університетів, можливість вільно підтримувати стосунки зі своїми колегами в будь-якій частині світу – одна зі складових подальшого розвитку науки, освіти та суспільства, інтеграції України до світової академічної спільноти» [273, с. 51].

Таким чином, відповідно до проведеного аналізу досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців можна стверджувати, що зміни у науковій комунікації почали стимулювати створення інституційних репозитаріїв, використовуючи моделі відкритого архіву зі встановленими стандартами метаданих та управлінням цифровими правами. Слід зазначити, що узагальненої моделі репозитарія поки що не існує. В умовах динамічного поступу інформаційного суспільства триває процес трансформації розуміння знання як особливої системи, що інтегрується в усі сфери життєдіяльності та перетворюється на провідний фактор його розвитку, зокрема через репозитарії (відкриті електронні архіви).

Можна сказати, що *репозитарій* – це перспективний напрям розвитку відкритих електронних ресурсів у системі наукових комунікацій, системі, яка дозволяє безпосередньо науково-освітнім організаціям або їх бібліотекам створювати інфраструктуру для самостійної публікації вченими науково-

дослідницьких результатів. Йдеться не лише про розміщення та формування електронних версій друкованих видань, а й про зовсім нові моделі наукових комунікацій, такі як інформаційні та мультимедійні дані.

Підтвердженням цього є створення Національного репозитарію академічних текстів (НРАТ). «Розроблена модель побудови Національного репозитарію академічних текстів визначає його ключові характеристики як універсальної за змістом загальнодержавної електронної бази, де накопичуватимуться, зберігатимуться, систематизуватимуться, піддаватимуться комплексному аналізу вітчизняні академічні тексти (наукового, науково-технічного та освітнього характеру) і до якої буде забезпечений безперешкодний віддалений доступ користувачів» [134]. Призначення його – зробити максимально доступною наукову інформацію, яка сприятиме розвитку наукової, науково-технічної та освітньої діяльності, забезпечуючи відкритий доступ та всебічно сприяти академічній доброчесності. У МОН України зазначили, що НРАТ буде наповнюватись академічними текстами дисертацій, кваліфікаційними випускними роботами здобувачів вищої освіти, статтями у наукових виданнях, монографіями, науковими виданнями, підручниками, посібниками та іншими науковими та навчально-методичними працями незалежно від дати їх створення та оприлюднення. Становлення НРАТ відбувається з орієнтуванням на кращі вітчизняні й зарубіжні практики, врахуванням пропозицій експертів і майбутніх користувачів.

Отже, рух до відкритого доступу триває. Однією з важливих складових цифрового світу науковця та одним з ключових елементів сучасної інфраструктури відкритої науки є репозитарій, який, у свою чергу, має задовольняти вимоги користувачів щодо контенту, доступності, універсальності, верифікації представленої інформації, дотримання юридичних та етичних норм, досконалих програмно-технологічних рішень. Репозитарії підтверджують авторство та не порушують авторського права, а

ліцензії Creative Commons надають можливість регулювати використання своїх творів.

Слід зазначити, що питанням формування інституційних репозитаріїв, які стають дедалі популярнішим видом спеціальних інформаційних ресурсів та послуг, приділяється значна увага на міжнародному та національному рівнях. Однак в Україні сьогодні немає узагальнюючого комплексу робіт, які б розглядали усі аспекти, що пов'язують організаційно-методичні, технічні, програмно-технологічні засоби, питання змістового наповнення та ефективності відкритих електронних ресурсів, інституційних наукових архівів як каналу системи наукової комунікації. Враховуючи те, що інформаційні електронні ресурси є динамічними й постійно розвиваються, подальші дослідження та перспективи розвитку пов'язані з внесенням відповідних змін у модель їх формування, управління та доступу з урахуванням потреб новітніх соціокомунікаційних процесів у сфері освіти.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Аналітичний огляд джерел показав, що вивченням проблем формування та розвитку відкритих електронних ресурсів займалися чимало вітчизняних та зарубіжних науковців. Проте кожний із авторів мав для наукового дослідження лише один або два види складових електронних ресурсів, і вивчались їх формування, управління та доступ як до окремого складового елементу: електронний каталог, електронна бібліотека, репозитарії та ін.

Огляд теоретико-методологічних основ дослідження процесу формування відкритого доступу до електронних ресурсів, представлених у наукових публікаціях та професійних виданнях, підтверджує важливість створення відкритих електронних архівів (репозитаріїв).

Огляд наукових публікацій показав, що електронні ресурси досить неоднорідні, не мають чіткої термінології та єдиного стандарту у визначенні

«відкриті електронні ресурси», проте вдало охарактеризовано сучасний стан розвитку відкритих електронних ресурсів, їх роль в інформаційному забезпеченні ЗВО, визначено термінологію, яка застосовується науковцями, законодавчими та розпорядчими документами, на основі яких здійснюється процес формування, управління та використання електронних інформаційних ресурсів.

Процес становлення та розвитку відкритого доступу (OA) характеризує певні проблеми, зокрема з надання інтегрованого доступу до різних наукових архівів, що стало поштовхом до впровадження Ініціативи відкритих архівів. OAI – це інтеграція у єдиному репозитарії не самих інформаційних ресурсів, а представлених метаданих, за допомогою яких описані колекції інформаційних ресурсів.

Порівняно зі світовими практиками впровадження відкритого доступу, українська наука має свої певні особливості: тема відкритого доступу для України актуальна та має суттєве значення, що пов'язано з тенденціями розвитку інформаційної інфраструктури, науки та освіти.

Перспективним напрямом розвитку відкритих електронних ресурсів у системі наукових комунікацій є репозитарії, які дозволяють безпосередньо науково-освітнім організаціям або бібліотекам створювати інфраструктуру для самостійної публікації вченими науково-дослідницьких результатів.

Таким чином, відповідно до проведеного аналізу праць вітчизняних і зарубіжних науковців, можна стверджувати, що зміни у науковій комунікації почали стимулювати створення інституційних репозитаріїв з використанням моделей відкритого архіву зі встановленими стандартами метаданих та управлінням цифровими правами. Слід зазначити, що узагальненої моделі репозитарія поки що не існує. В умовах динамічного поступу інформаційного суспільства триває процес трансформації розуміння знання як особливої системи, що інтегрується в усі сфери життєдіяльності та перетворюється на провідний фактор його розвитку, зокрема через репозитарії (відкриті електронні архіви).

Разом з тим наведені вище дані і згадані тенденції розвитку інформаційних ресурсів та технологій доводять, що бібліотеки повинні не лише акумулювати ресурси і забезпечувати доступ до них, а й переглядати наявні підходи до форм і змісту інформаційно-бібліотечної роботи, у т. ч. місію, цілі та перспективи розвитку бібліотек.

Стратегічним напрямом у діяльності бібліотек ЗВО є їх перетворення на повноцінного партнера Інтернету, що виконує роль «путівника» і є «відправною точкою» пошуку в направлених потоках інформації з використанням сучасних сервісів, технологій і різноманітних інформаційних ресурсів.

Критичний аналіз опрацьованих наукових джерел дає підстави окреслити основні завдання та перспективи наукових досліджень, спрямованих на специфіку формування, управління та доступу до відкритих електронних ресурсів, розробити основні шляхи та методи формування цілісної системи, яка пов'язує усі складові та формує вплив і залежність між собою кожного об'єкта і визначає ефективність функціонування ЗВО.

Основні матеріали розділу відображено у таких публікаціях:

1. Левченко Н. Відкриті електронні ресурси в умовах інформаційного суспільства: огляд джерельної бази дослідження / Н. Левченко // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2018. – Вип. 22. – С. 527–541.
2. Левченко Н. Стратегічні напрями розвитку науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій в умовах інформаційного впливу / Н. Левченко // Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2018. – № 2(20). – С. 305–315.

РОЗДІЛ 2

ВІДКРИТІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕК У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1 Бібліотека ЗВО як складова інформаційного середовища

Пріоритетом розвитку вищої освіти в Україні є підвищення якості підготовки фахівців, здатних забезпечити процеси розвитку всіх сфер діяльності суспільства. У цьому контексті важливим вбачається врахування загальних тенденцій до розвитку вищої школи, створення сучасного інформаційно-освітнього середовища, орієнтованого на реалізацію цілей освітньої діяльності, як ефективного механізму отримання якісних знань і адаптації їх до потреб суспільства. Навчальний процес у ЗВО та наукові дослідження, що проводяться в ньому, управління навчальним процесом і управління ЗВО прийнято відносити до інформаційно-освітнього середовища ЗВО. Інформаційне середовище ЗВО – це одна зі сторін його діяльності, яка включає організаційно-методичні, технічні та програмні засоби зберігання, обробки, передачі інформації, що надають оперативний доступ до інформації і забезпечують наукові та освітні комунікації [234].

Тому саме інформаційне забезпечення бібліотеки, як системної складової будь-якого ЗВО, тісно пов'язане з якістю навчання. Саме освіта через залучення науковців та їх досліджень має створювати ефективне наукове та інформаційно-технологічне підґрунтя для діяльності університетських бібліотек.

ЗВО зобов'язані навчити здобувача вищої освіти вміло та раціонально працювати з інформацією, сформувати його інформаційну культуру, в основі якої будуть знання про інформаційне середовище, закони його функціонування, вміння орієнтуватися в інформаційних потоках. Вирішення проблеми ефективності інформаційного забезпечення навчального процесу вимагає поєднання різних сфер навчально-інформаційної роботи

структурних підрозділів ЗВО – кафедр, інститутів, центрів та бібліотек. В сучасних умовах навчання потребує нових підходів до системи надання освітніх послуг та організації навчального процесу, впровадження нових методик викладання, забезпечення вільного доступу до будь-якої інформації, зміни формату спілкування здобувачів вищої освіти та викладачів, запровадження ефективної самостійної роботи здобувачів, а одним із актуальних завдань освіти є інформатизація всіх сфер діяльності ЗВО, що передбачає запровадження комп'ютерних технологій, розробку електронної навчальної продукції, формування віртуальних бібліотек, організацію навчання із застосуванням електронних ресурсів. У ЗВО формується єдине електронне інформаційно-освітнє середовище, яке поєднує всесвітню мережу Internet, власні інформаційно-освітні ресурси, що розбудовуються самими університетами, програмно-технічні та телекомунікаційні засоби, правила їх підтримки, адміністрування та використання, організацію та управління навчальним процесом, науковими дослідженнями та професійним консультуванням. Все це в сукупності сприяє підвищенню якості навчання та наукових досліджень ЗВО.

Інформатизація освіти забезпечує перспективи розвитку бібліотечної справи, яка вже впевнено зайняла своє місце в глобальному інформаційному середовищі.

Особливу роль у підвищенні якості освіти відіграють ІКТ, забезпечуючи вільний доступ до інформаційних ресурсів, надаючи можливість обміну результатами наукових досліджень, які сприяють створенню систем, баз даних та різних видів інформації. При цьому істотно розширюються функції бібліотеки ЗВО, які надають доступ до своїх фондів, електронних документів, баз даних, а також до віддалених ресурсів в режимі онлайн. Існує величезна кількість інформаційних ресурсів, що відрізняються один від одного за формами та способами розповсюдження. Бібліотеки ЗВО здійснюють інформаційну підтримку навчального процесу, оперативно реагують на всі зміни в програмах навчальних дисциплін, грають ключову

роль у забезпеченні формування наукового кругозору здобувачів освіти, є центром акумуляції інформаційних ресурсів, інформаційною базою для освітньої та наукової діяльності.

Активне застосування в навчальному процесі та бібліотечній практиці комп'ютерних технологій змінює інформаційно-технологічну політику бібліотеки, наближуючи бібліотечно-інформаційну систему до універсальної моделі, яка об'єднує організацію, збереження й ефективне використання інформаційних ресурсів. Саме автоматизація бібліотечних процесів та поширення мережових засобів комунікації має забезпечити повний і якісний доступ до знань. При цьому модернізація бібліотечної діяльності надає певні підстави розглядати інформаційно-бібліотечну систему в цілому та бібліотеку ЗВО зокрема як оновлену, сучасну установу з домінантою інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, на новому освітньо-інформаційному ґрунті, пов'язаному із впровадженням автоматизації, постійним вдосконаленням програмних продуктів і навчальних технологій, бібліотечна система буде впливовим, ефективним, оперативним та зручним механізмом інформаційного забезпечення освітньої діяльності. Отже, у структурі ЗВО бібліотека стає і творцем, і користувачем інформаційних ресурсів.

Закон України «Про Інформацію» наголошує, що «основними принципами інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації та свобода її обміну; об'єктивність, вірогідність інформації; повнота і точність інформації...» [200]. Тому одним із важливих показників успішного руху на шляху до інформатизації суспільства є стан доступності ресурсів користувачу.

Для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в бібліотеках існує три рушійні сили:

- державна політика, спрямована на інформатизацію суспільства;
- користувачі, які вимагають дедалі більш повної та якісної інформації;

– внутрішні чинники: збільшення інформаційного потоку, трудомісткість ручної обробки.

Як науково-інформаційний, культурно-освітній та навчальний підрозділ бібліотека ЗВО відіграє важливу роль в інформаційному забезпеченні наукової роботи університету, у підготовці висококваліфікованих фахівців та в підвищенні загальноосвітнього рівня здобувачів.

Сьогодні докорінно змінюються основні завдання та функції сучасної бібліотеки, по-новому визначається її основна місія. Бібліотека перетворюється на публічний центр інформації для всього населення в зоні її обслуговування, а не для окремого кола читачів, як це було раніше. Головними і найбільш активними чинниками змін в організації діяльності бібліотеки є інформатизація та перехід на ринкові умови господарювання. Саме вони визначають процеси перетворення та подальшого розвитку, зумовлюють необхідність вибору нових цілей і нової стратегії сучасної бібліотеки.

Виходячи з викладеного вище, можна виділити основні функції сучасної бібліотеки ЗВО:

– головна функція – документально-комунікативна: бібліотека забезпечує зв'язок між документом і користувачем, надаючи користувачам за їх запитом бібліотечні, бібліографічні, інформаційні послуги;

– функція накопичення та збереження документованого знання (в умовах розвитку технічних засобів вона є принципово важливою в організації збереження електронної інформації та перенесення її на носії);

– функція формування документно-інформаційного ресурсу: створення нової інформації на основі зібраної раніше;

– інформаційна функція: аналітична діяльність та формування систем, що надають знання;

– функція обслуговування: переведення всіх користувачів бібліотеки на онлайн-абонементи;

– освітня, наукова, виховна функції.

Інформаційні ресурси нині є важливим економічним, політичним, соціальним здобутком людства. Зростання обсягів інформаційних ресурсів потребує їх якісного опрацювання, нових форм роботи. Цей процес супроводжується значними змінами у всіх сферах людської діяльності, зокрема в бібліотечній справі. Зростає також соціальне призначення бібліотеки, яка покликана збирати, зберігати і поширювати інформацію, що сприяє піднесенню інтелектуального та культурного потенціалу суспільства. Від чіткості структури інформаційного простору бібліотеки залежить функціонування потрібних для книгозбирання наборів інструментів, застосування яких дасть змогу забезпечити користувачам оперативний доступ до матеріалів і документів бібліотечного фонду, а бібліотекарям – реалізувати нові форми роботи з користувачами.

Одним із численних факторів, які визначають потенціал науки, є її інформаційне забезпечення. Хоча традиційні друковані інформаційні ресурси, що використовуються як навчально-методичний матеріал, мають важливе значення в навчальному процесі університету, але в науково-дослідній роботі вирішальну роль відіграють електронні інформаційні ресурси. Формування колекцій електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО здійснюється різними шляхами, але в цілому бібліотеки й досі шукають найуспішнішу модель розвитку та організації роботи в цьому напрямі.

Освітня, наукова, виховна функції бібліотек ЗВО розкриваються у підвищенні якості знань, розширенні кругозору особистості здобувача, формуванні вмінь та навичок самостійного пошуку інформації, її переробки та отриманні знань, розвитку безперервної освіти на основі самоосвіти. Однією зі складових професійної компетенції здобувача є інформаційна компетенція. Здобувачі сьогодні повинні володіти інформацією для виконання професійних завдань, ефективно знаходити, оцінювати інформацію та використовувати її в різноманітних видах діяльності. Саме бібліотека формує самоосвітні потреби та розвиває навички самостійного

навчання, що гарантує якісне засвоєння курсу, продуктивну самоосвіту протягом усього життя, безперервне підвищення як професійної кваліфікації, так і загальнокультурного рівня.

В умовах сьогодення виховна функція бібліотеки ЗВО полягає в участі у процесі формування у користувачів інноваційного мислення, сприяння підготовці кваліфікованих фахівців з високим рівнем інформаційної культури. Велика частка в розвитку інформаційної грамотності та медіаосвіти належить відкритим електронним ресурсам бібліотек. Сучасна бібліотека ЗВО, забезпечена відкритими електронними ресурсами, здатна надати реальну допомогу освітньому процесу, підтримку дистанційній формі навчання та самостійній роботі. Бібліотека ЗВО є джерелом знання та ключовим учасником процесу формування актуальної академічної культури мислення та етики, інформаційної грамотності, покликана сприяти доброчесному ставленню до здійснення освітніх та наукових функцій.

Оскільки інформаційна грамотність є складовою академічної доброчесності, то саме на бібліотеки ЗВО покладають функції виховання культури публікацій, правила оформлення джерел інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей. Бібліотека, інтегруючись у сучасний освітній простір, запроваджує нові форми виховання академічної культури, підвищення рівня інформаційної грамотності користувачів бібліотеки – учасників освітнього процесу. Бібліотеки здійснюють комплекс заходів з формування інформаційної та культурної грамотності – навчаються та навчають, інформують, створюють власні електронні ресурси, надають доступ та сприяють у вмінні:

- знаходити необхідну інформацію у різних видах джерел;
- формулювати інформаційні потреби;
- аналізувати та використовувати інформацію з дотриманням моральних принципів та правил етичної поведінки;
- дотримуватись правил професійної та особистої етики при плануванні та здійсненні навчальної, наукової, фахової діяльності;

- підтримувати культуру публікацій, посилались на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей;

- опановувати навички інформаційної культури, підвищувати рівень в самостійній роботі.

Цей комплекс заходів сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, якості підготовки фахівців різних напрямів підготовки, у результаті чого розширюється діапазон самостійної роботи здобувачів, виховний процес ЗВО у розрізі академічної культури стає сучасним та насиченим, здобувачі швидше адаптуються в сучасному інформаційному середовищі.

Реалії сучасного суспільства викликають необхідність на належному рівні проводити роботу для своєчасного інформаційного забезпечення користувачів за допомогою документально-інформаційних ресурсів. І це дозволяє бібліотеці зайняти центральне місце у системі розповсюдження інформації та надання інформаційних послуг. Задовольнити інформаційні потреби користувача, забезпечити вільний доступ до інформації – саме в цьому полягає виконання найважливіших функцій бібліотеки.

2.2 Загальна характеристика та сучасний стан впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО

Уміння володіти інформаційними ресурсами стає неодмінною умовою підвищення ролі інформаційного забезпечення ЗВО та його успішного функціонування. Розвиток електронних інформаційних ресурсів суттєво впливає на модернізацію інформаційної інфраструктури ЗВО, нарощування колекцій, удосконалення бібліотечно-інформаційної сфери, як середовища накопичення, синтезування та формування ресурсної бази, і підвищення ефективності використання електронної інформації.

Як зазначає Н. Самохіна, «електронні інформаційні ресурси користуються підвищеним попитом з боку користувачів за теперішніх умов активного використання інтернету. Тому вдосконалення системи

бібліотечно-інформаційного обслуговування, основу якої становлять електронні ресурси бібліотеки, є пріоритетним напрямом інформаційної політики сучасної бібліотеки» [222, с. 16].

Створення власних електронних ресурсів, враховуючи необхідність надання доступу віддаленому користувачу за допомогою веб-сайтів та пошукових систем, набуває великого значення в реалізації основних завдань освітньої діяльності. У процесі формування, організації, розкриття, забезпечення електронних ресурсів враховується інформаційний потенціал бібліотек. Бібліотеки сьогодні є виробниками власних електронних інформаційних ресурсів. Великі масиви бібліографічної, реферативної, аналітичної інформації формуються в різноманітні бібліотечні інформаційні продукти, а саме: електронні каталоги і картотеки, повнотекстові бази даних, бібліографічні покажчики та реферативні видання, тому, безперечно, вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу сучасної бібліотеки стають *електронні інформаційні ресурси*.

Електронний каталог (ЕК) на сьогодні повністю замінив існуючу традиційну систему каталогів та картотек, оскільки на його основі комплексно здійснюється багатоаспектний пошук, як за всіма елементами бібліографічного опису, так і за полями, що розкривають зміст документа. Він є ключовою ланкою всього технологічного ланцюжка автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів. А повнота інформації, закладена в бібліографічний запис, і її точність сприяють якісному задоволенню інформаційних потреб користувачів, можливості доступу до освітніх знань і їх професійного використання. Отже, ефективність використання електронного ресурсу бібліотек багато в чому залежить від його якості.

ЕК – це бібліографічна база даних, яка надає можливості користувачеві здійснювати пошук та перегляд потрібної інформації, користуючись віддаленим доступом до ресурсів через веб-інтерфейс в реальному часі. Формування ЕК є закономірним етапом розкриття бібліотечного фонду. Від повноти та ефективності його організації залежить оперативне та

результативне отримання інформації читачами, що є одним з головних завдань бібліотеки.

ЕК, представлений в глобальній інформаційній мережі Інтернет, дозволяє значно розширити бібліотечну аудиторію за рахунок віддалених користувачів. ЕК задіяний у всіх основних бібліотечно-технологічних процесах, тому знання його властивостей, вміння працювати з ним – необхідна умова роботи сучасного бібліотекаря.

Порівнюючи ЕК з картковим каталогом, можна виділити його загальні переваги:

- можливість використання на відстані;
- компактність;
- багатофункціональність;
- багатоцільове використання одноразово сформованих записів;
- можливість пошуку за будь-яким елементом бібліографічного запису;
- веб-інтеграція бібліографічної інформації;
- можливість оперативного ведення та використання каталогів.

ЕК бібліотеки ЗВО є важливим елементом її відкритого інформаційного простору, на основі його ресурсу формуються ключові бібліотечні технологічні процеси, він стає головною ланкою інформаційно-освітньої системи.

Однією з основних функцій сучасного ЕК бібліотеки ЗВО є побудова системи бібліотечно-інформаційного забезпечення навчального процесу та самостійної роботи студентів, підтримка дистанційної освіти. Перевагами використання ЕК у навчальному процесі та інформаційному забезпеченні університету є доступ до повнотекстових електронних документів (версій); онлайн-замовлення документів; перегляд персонального електронного формуляра та історії книговидачі; перегляд статистики переглядів / завантажень кожного документа (для рейтингу кафедр, викладачів).

Як зазначали К. Лобузіна та А. Клочок, «для забезпечення оперативного і повного доступу до інформації та адаптації бібліотечної

практики до сучасних інформаційних потреб окремо взятого читача / користувача і суспільства знань, бібліотека має надавати такі основні інформаційні сервіси:

- доступ до електронного каталогу та баз даних, що створюються бібліотекою (локальний і віддалений), реалізація пошуку за будь-яким елементом бібліографічного опису;
- реалізація тематичного пошуку за ієрархічним рубрикатором або тезаурусом;
- локальний та онлайнний доступ до електронних інформаційних ресурсів (електронних словників, довідників, мультимедійних продуктів) та повнотекстових баз даних;
- доступ до електронних каталогів інших бібліотек;
- перегляд спеціалізованих електронних журналів та електронних колекцій періодики;
- можливість віддаленого замовлення документів;
- електронна доставка документів» [145, с. 4].

Від ефективності організації та якості наповнення ЕК залежить оперативне та результативне отримання інформації читачами, що є одним з головних завдань бібліотеки. Серед найбільш важливих і досить складних питань аналітико-синтетичної обробки видань – забезпечення повноти і точності індексування документів, що визначає ступінь задоволення читацьких запитів.

Основним методом індексування документів у процесі наукової обробки видань є систематизація за таблицями Універсальної десятикової класифікації (в Україні Постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації» передбачено відмову від використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації, отже здійснюється поступове переведення бібліотек на Універсальну десятикову класифікацію як міжнародну систему),

визначення тематичної рубрики і підрубрики, складання списку ключових слів шляхом їх вибору з анотації, змісту і тексту оброблюваного документа. Це лінгвістичні засоби забезпечення ЕК.

Лінгвістичні засоби є головною характеристикою ЕК, від їх якості (термінологічної наповненості, термінологічної однозначності лексичних одиниць, наявності логічних зв'язків між елементами, зручності користування) залежить ефективність пошуку, його повнота і точність.

ЕК розглядається як основний інструмент аналізу статистичних показників комплектування та використання фонду, вивчення читацького попиту, ефективності роботи з обслуговування читацької аудиторії, обробки документальних потоків, створення спеціалізованих інформаційних ресурсів.

Найчастіше ЕК порівнюється з проблемно-орієнтованою базою даних як ресурсом, що містить тематично пов'язані документи і / або дані, призначені для вирішення прикладних завдань певного виду.

Таким чином, створення електронних каталогів, що відбувається на регіональному, національному та міжнародному рівнях, насамперед сприяє забезпеченню доступу віддаленим користувачам до фондів бібліотек з розширеними пошуковими можливостями.

На наш погляд, потужний інформаційний ресурс бібліотек ЗВО використовується не в повному обсязі, оскільки користувачі можуть застосовувати лише те, що їм доступно. Головною відмінною рисою інформаційних ресурсів, що генеруються бібліотекою, є організація доступу до них, передусім – до електронного каталогу. Це означає, що необхідною умовою побудови бібліотечного інтернет-комплексу є наявність функціонуючої автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи, що забезпечує створення такого інформаційного ресурсу.

Бібліотека, як одна з головних ланок в інформаційному забезпеченні процесу освіти в ЗВО, значну увагу приділяє сучасним формам накопичення і представлення інформації. Саме тому в системі освіти набуває питомої ваги формування електронних бібліотек (ЕБ) ЗВО, які становлять одну з основних

форм організації електронних ресурсів. При цьому успішно реалізується механізм задоволення потреб, який спрощує технологічний ланцюг доведення інформації до читача, зберігаючи найбільшу людську цінність – час.

Щоб підвищити якість освіти, слід насамперед забезпечити можливість доступу до навчальної інформації широкому колу користувачів. Її джерелом, крім електронних підручників і посібників з практичних (семінарських) і лабораторних занять, може стати різноманітна додаткова література. Важливою перевагою електронних видань є незалежність вартості від накладу, оскільки кожне таке видання легко тиражується будь-яким потрібним числом примірників. Завдання, які ставлять перед собою бібліотеки ЗВО, – це організація електронної бібліотеки, зберігання електронних документів, забезпечення пошуку та надання можливості працювати з відібраними документами.

ЕБ є набором технічних і програмних засобів, які реалізуються у користуванні в середовищі Інтранет / Інтернет. Синонімами терміна «електронна бібліотека» є «цифрова бібліотека» (тому що всі матеріали, які зберігаються в бібліотеці, попередньо оцифровуються) та «віртуальна бібліотека» (оскільки електронні документи можуть бути доступні як в стінах традиційної бібліотеки, так і за її межами, і пошук необхідних документів може відбуватися практично в будь-якому місці, де є можливість підключення до мережі Інтернет).

Основною метою ЕБ ЗВО є цілеспрямоване створення інформаційних масивів за профілем ЗВО, що забезпечує:

- отримання необхідної інформації, незалежно від місця знаходження, за наявності доступу до комп'ютерної мережі;
- оперативність надання даних за рахунок автоматизованого пошуку, без використання паперових картотек;
- доступ до літератури, наявної в обмеженій кількості (рідкісні видання; видання, що не мають паперового аналогу);

- неможливість псування і втрати книг;
- підтримку бібліотечних ресурсів в актуальному стані, через оновлення електронних версій документів;
- оперативність доступу незалежно від часу та місця звернення.

Як відзначали П. Лапо та А. Соколов, «інформація, що зберігається в ЕБ, може бути розподілена на дані та метадані. Дані – це загальний термін, що позначає інформацію, закодовану в цифровій формі, а метадані – це дані про дані. Поширені категорії метаданих включають «описові метадані» (наприклад, бібліографічна інформація), «структурні метадані» (інформація про формати і структуру) і «адміністративні метадані» (права, дозвіл та інша інформація, яка використовується для управління доступом)» [123, с.10].

Фонд ЕБ формується і опрацьовується, включаючи всі основні стадії бібліотечної технології, а саме комплектування, обробку, систематизацію, обслуговування.

За структурою та змістом ЕБ поділяються на:

- бібліографічні БД, включаючи ЕК з посиланнями на електронні ресурси з вивчення навчальних дисциплін;
- БД повнотекстових навчально-методичних матеріалів;
- БД електронних версій фахової періодики;
- інші БД (реферативні, фактографічні, предметно-орієнтовані).

У формуванні цих БД умовно виділяють два напрями: семантичний, пов'язаний із визначенням їх складу, структури і наповнення, та програмно-технічний, пов'язаний із поданням відібраної інформації на машинному носії.

Важливим є і забезпечення пошукових можливостей ЕБ. Бібліотеки ЗВО, як правило, використовують спеціалізоване програмне забезпечення. До найбільш популярних продуктів відносяться програми DSpace, Eprint, GreenStone, безкоштовно представлені в мережі Інтернет, або власностворені програми.

Ресурси, створені науково-педагогічними працівниками, науковими співробітниками, аспірантами та студентами ЗВО (монографії, підручники,

навчально-методичні посібники та курси лекцій, практикуми, хрестоматії, журнали, статті, збірники, бюлетені, звіти науково-дослідних робіт, словники, бібліографічні видання, автореферати дисертацій, матеріали конференцій, тези конференцій, інструкції, стандарти, навчальні програми, довідкові видання, препринти), як правило, складають ядро фонду ЕБ ЗВО.

При створенні ЕБ необхідно вирішувати цілу низку технологічних завдань зберігання і накопичення інформації, а також організації зручного доступу до інформації.

Для вирішення цих завдань ми окреслили такі напрями роботи:

- створення інформаційних систем, які забезпечать ефективний комплексний пошук і аналіз інформації в колекціях;
- представлення інформації для користувача в зручному інтерфейсі;
- узгодження використовуваних стандартів і технологічних рішень;
- вирішення питань захисту інформації та авторизації доступу до інформації;
- вирішення юридичних питань використання електронних інформаційних ресурсів, включаючи питання авторського права та інтелектуальної власності.

Вирішення правових питань – істотна проблема при створенні ЕБ, адже повинно існувати законне підґрунтя для розв’язання організаційних, технологічних, технічних, фінансових питань, що має забезпечувати права інтелектуальної власності.

Бібліотекарі, створюючи ЕБ, беруть на себе зобов’язання щодо забезпечення доступу своїх користувачів до робіт, захищених авторським правом, а також до інформації та ідей, які вони містять. При цьому дотримуються інтереси авторів і власників робіт щодо матеріалів, захищених авторським правом, і їх право на отримання справедливої фінансової винагороди при використанні їх інтелектуальної власності.

ЕБ, як правило, розміщені на веб-сайтах бібліотек ЗВО. Для роботи з документами ЕБ використовується система імен і паролів. Доступ до повнотекстової інформації здійснюється в читальних залах бібліотеки.

Створення ЕБ є невід'ємною функцією традиційної бібліотеки ЗВО, а наявність техніки, електронних ресурсів, доступу до мережі Інтернет сприяє посиленню інформаційної функції бібліотеки.

Отже, ЕБ сьогодні забезпечують такі основні напрями обслуговування, як надання доступу до навчальних матеріалів в університетській бібліотеці; надання доступу локальним і віддаленим користувачам до онлайнових повнотекстових баз даних, які є важливою складовою середовища електронних бібліотек; надання віртуальних довідок; підтримка дистанційної освіти. Поряд з перевагами функціонування ЕБ є і проблемні завдання, які потребують першочергового вирішення, – це забезпечення уніфікованого і простого інтерфейсу з переліком критеріїв відбору документів; правові питання взаємовідносин з власниками авторських прав, а саме: широта доступу і можливість копіювання, комерційне використання; визначення змісту фонду електронних документів; опис і каталогізація електронних документів, співвідношення опису з книжковим оригіналом; збереження та оновлення інформації, постійне і безперервне її надання користувачам; моніторинг попиту; програмне забезпечення бібліотеки стандартами для віддалених користувачів; облік електронних документів; визначення необхідної кількості автоматизованих робочих місць для читачів.

До складу електронних ресурсів відносять і електронні журнали. Електронний журнал виконує науково-комунікативну та інформативну функцію, виступаючи основним оперативним джерелом нової інформації.

Сучасна наукова інформація, представлена в електронній формі, за своїми обсягами значно перевищує випуск наукових книг, виданих поліграфічним способом. Всі великі видавництва супроводжують випуск паперових номерів журналів розміщенням в мережі їх електронних варіантів. Більшість електронних наукових ресурсів представлено в Інтернеті та

об'єднано в інформаційні системи з наборами сервісів з пошуку та обробки документів. Завдяки цьому ефективність роботи з науковим матеріалом має більш високий, недоступний раніше, якісний рівень. Саме наукові журнали є важливим джерелом інформації для дослідників. Сьогодні в мережевому доступі заходиться достатньо великий масив вітчизняної та світової періодики, який використовується для інформаційної підтримки наукових досліджень.

Електронні журнали (ЕЖ) дозволяють оперативно, порівняно з книгами, доносити до користувачів відомості про новини науки, техніки, культури. Вони містять статті, які легше читати в електронному вигляді, копіювати їх на папір або електронні носії.

Перевагами ЕЖ, на думку більшості авторів, є:

- оперативність передачі інформації;
- додаткові сервіси надання інформації (відео- та аудіоматеріали, посилання і «лінки»);
- одночасний доступ необмеженого числа користувачів;
- простота і багатофункціональність пошуку;
- можливість роботи в режимі віддаленого доступу;
- ефективна робота з текстом (можливість вирізати, копіювати на інформаційні носії);
- відсутність традиційних витрат на роботу з друкованими виданнями (обробка, палітурка, зберігання, видача);
- збереження джерел інформації від природного зношування і можливої крадіжки.

До основних недоліків ЕЖ відносять:

- залежність від устаткування і ліній телекомунікації;
- необхідність постійного оновлення комп'ютерної техніки і програмного забезпечення;
- доступ до віртуального тексту замість володіння реальним виданням;

– відсутність, яка викликана, наприклад, припиненням передплати на БД;

– складність процесів архівування та збереження;

– велика кількість обмежень, що пов'язані з авторськими правами.

Сьогодні в Україні й у всьому світі для підтримки життєвого циклу як окремих публікацій, так і наукових журналів в цілому використовують програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом Open Journal Systems (OJS), оскільки відкритий доступ може збільшити популярність журналу, а також його внесок у суспільне благо в глобальному масштабі. А роль бібліотеки в інформаційному суспільстві визначатиметься, насамперед, її можливостями щодо кумуляції, опрацювання й поширення в часі та просторі електронної інформації.

Особливий акцент у модернізації української освіти робиться на нових формах освіти, які виникли тільки завдяки новим інформаційним технологіям, які передусім забезпечують здійснення операцій збирання, накопичення, збереження, обробки, передачі інформації та можливість доступу до інформаційних ресурсів. Пріоритетне інформаційно-комунікаційне запровадження комп'ютерних систем, автоматизація процесів створення електронних каталогів, кодифікаційних нормативно-правових баз, застосування інтелектуальних інформаційних технологій дозволяє серйозним чином впливати на якість формування ресурсно-інформаційного забезпечення всіх аспектів освітньої системи, що значно урізноманітнює мережу відкритих електронних ресурсів, покращує продуктивність отримання необхідної інформації, підвищує ефективність результатів навчальної діяльності.

Сучасний стан впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО показує, що університетські бібліотеки задовольняють інформаційні потреби у процесі навчання, викладання та проведення наукових досліджень, а також сприяють інтегруванню навчального закладу в світовий науково-

освітній простір, оскільки кожна з таких бібліотек має свій унікальний фонд, який висвітлює історію розвитку та останні досягнення науки і техніки. Важливим аспектом бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів є організація бібліотеками ЗВО доступу до власних, національних і міжнародних інформаційних електронних ресурсів. Одночасно простежується тенденція швидкого зростання й дедалі активнішого використання в бібліотечному обслуговуванні електронних повнотекстових ресурсів. Співвідношення традиційних і електронних інформаційних ресурсів визначається рівнем автоматизації бібліотеки.

Проведений аналіз дає можливість визначити стан інформаційних ресурсів бібліотек ЗВО на сучасному етапі розвитку. На кінець 2018 р. в Україні до мережі бібліотек ЗВО входило 189 бібліотек різного відомчого підпорядкування (табл. 2.1).

Бібліотеки ЗВО поділені на п'ять зон. Київська зона налічує 71 бібліотеку, Харківська – 35, Одеська – 34, Львівська – 31 і Донецька – 18.

Таблиця 2.1.

Відомче підпорядкування бібліотек ЗВО

№ з/п	Відомче підпорядкування	Кількість бібліотек
1	Державна фіскальна служба України	1
2	Державний комітет статистики України	1
3	Держслужба з надзвичайних ситуацій України	1
4	Київська міська державна адміністрація	1
5	Міністерство культури України	11
6	Міністерство освіти і науки України	152
7	Міністерство охорони здоров'я України	14
8	Міністерство соціальної політики України	1
9	НАН України	1
10	Харківська обласна державна адміністрація	1
11	Хмельницька обласна державна адміністрація	1
12	Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка)	4

Найбільша кількість бібліотек підпорядковується Міністерству освіти і науки України – 152 бібліотеки, Міністерству охорони здоров'я України – 14 бібліотек, Міністерству культури України – 11 бібліотек.

Сукупний документний фонд бібліотек ЗВО станом на 01.01.2019 р. налічував 110,2 млн примірників [174].

Аналіз сучасного стану впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО III–IV рівнів акредитації державної форми власності зроблений методом контент-аналізу поточної інформації, представленої на сайтах бібліотек ЗВО або сайтах ЗВО, як найбільш простим та ефективним способом ознайомлення з усіма інформаційними ресурсами та послугами як бібліотеки, так і ЗВО (додаток Б), на основі статистичних показників роботи бібліотек ЗВО України за 2014–2018 рр. (додаток В).

Зведені показники щодо впроваджених електронних ресурсів бібліотек ЗВО, які досліджувалися, наведено в додатку Б. Під час дослідження (станом на липень 2019 р.) встановлено, що із 189 бібліотек ЗВО власний веб-сайт мають 100 бібліотек, 73 бібліотеки розміщують свою інформацію на сайті ЗВО, а про 16 бібліотек взагалі відсутня інформація в мережі Інтернет.

Оскільки пріоритетом діяльності бібліотеки ЗВО є надання інформації про власні ресурси й доступу до зовнішніх ресурсів, які б забезпечували навчальний і науковий процеси в університеті, то увагу було зосереджено на *електронному каталозі та відкритих електронних архівах (репозитаріях)*.

Наявність ЕК як основного джерела інформації про фонд бібліотеки є головним результатом діяльності бібліотеки зі створення електронних ресурсів. Велике значення ЕК та потребу в ньому становлять в освітньому процесі його реалізовані сервіси, до яких відносяться: зв'язок з повними текстами документів, перегляд формуляра читача та перелік дисциплін для інформування студентів про наявну та рекомендовану навчальну і навчально-методичну літературу, яка є у фонді бібліотеки.

Із проаналізованих 173 веб-сайтів доступ до електронних каталогів надають 152 бібліотеки (88 %), 21 бібліотека (12 %) представляє ЕК лише в локальній мережі університетів. Фактично було проаналізовано 141 ЕК.

Доступ до ЕК тільки в локальній мережі ЗВО негативно впливає на інформаційне забезпечення користувачів, оскільки ресурси доступні тільки

при безпосередньому відвідуванні бібліотеки, що є перешкодою у самостійній роботі студентів, дистанційному навчанні.

Переважає більшість бібліотек використовують у своїй роботі вітчизняне програмне забезпечення «УФД/Бібліотека» – 41 %, але поряд із цим також працюють з «ІРБІС» – 27 %, «UniLib» – 5 %, «Liber Media» – 3 %, «ALEPH» – 1 %, АБІС «Кона» – 1 %, інше – 22 %.

Аналізуючи інформацію про рік створення ЕК, яка зананачена на сайтах бібліотек, можна стверджувати, що найактивніше формування та впровадження ЕК у роботі бібліотек ЗВО відбувалось у період з 2000 по 2004 роки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Впровадження ЕК в бібліотеках ЗВО

Рік створення ЕК	Кількість бібліотек	%
1991	5	2,65
1992	5	2,65
1994	1	0,53
1996	1	0,53
1997	3	1,59
1998	6	3,17
1999	4	2,12
2000	15	7,94
2001	8	4,23
2002	16	8,47
2003	17	8,99
2004	12	6,35
2005	7	3,70
2006	8	4,23
2007	7	3,70
2008	5	2,65
2009	4	2,12
2010	2	1,06
2011	1	0,53
2012	1	0,53
2013	2	1,06
інформація відсутня	59	31,22

Бібліотеки ЗВО, які використовують у своїй роботі програмне забезпечення «УФД/Бібліотека», надають інформацію через спеціалізований веб-модуль про кількісний склад ЕК, в т. ч. про наявність електронних документів.

За кількістю представлених документів в ЕК рейтинг очолює Наукова бібліотека (НБ) ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка – 1 536 606 документів. НБ Запорізького національного університету надає доступ до 1 214 448 документів, бібліотека Сумського державного університету – до 659 327 документів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Рейтинг бібліотек ЗВО за кількістю представлених документів в ЕК

№ з/п	Бібліотека ЗВО	К-сть док. в ЕК		ПЗ
		всього	з них ел. док.	
1	НБ ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка	1536606	–	УФД/ Бібліотека
2	НБ Запорізького національного університету	1214448	139566	УФД/ Бібліотека
3	Бібліотека Сумського державного університету	659327	46733	УФД/ Бібліотека
4	НБ Державного ВНЗ «Ужгородський національний університет»	646820	560	УФД/ Бібліотека
5	НБ Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка	632361	6279	УФД/ Бібліотека
6	Науково-технічна бібліотека (НТБ) Національного університету «Львівська політехніка»	557419	25100	УФД/ Бібліотека
7	НБ Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка	542414	991	УФД/ Бібліотека
8	НБ Державного ВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	531300	1768	УФД/ Бібліотека
9	Бібліотека Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки	486031	13563	УФД/ Бібліотека
10	Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка	483153	6881	УФД/ Бібліотека
11	НБ Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара	423551	5265	УФД/ Бібліотека
12	НТБ Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу	402475	16974	УФД/ Бібліотека

13	Бібліотека ім. Л. Каніщенка Тернопільського національного економічного університету	387769	23665	УФД/ Бібліотека
14	НБ Хмельницького національного університету	361003	4924	УФД/ Бібліотека
15	НТБ Національного університету харчових технологій	350205	8415	УФД/ Бібліотека
16	Бібліотека Криворізького національного університету	345588	127	УФД/ Бібліотека
17	НБ Запорізького національного технічного університету	337822	30798	УФД/ Бібліотека
18	Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка	286434	39744	УФД/ Бібліотека
19	Бібліотека Державного ВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	271145	12774	УФД/ Бібліотека
20	Фундаментальна бібліотека Одеського державного аграрного університету	244938	—	УФД/ Бібліотека

За кількістю електронних документів, представлених в ЕК (табл. 2.4), першу двадцятку очолює НБ Запорізького національного університету – 139 566 документів. НБ ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка не надає інформації про електронні документи.

Таблиця 2.4.

**Рейтинг бібліотек ЗВО
за кількістю електронних документів, представлених в ЕК**

№ з/п	Бібліотека ЗВО	К-сть док. в ЕК		ПЗ
		всього	з них ел. док.	
1	НБ Запорізького національного університету	1214448	139566	УФД/ Бібліотека
2	Бібліотека Сумського державного університету	659327	46733	УФД/ Бібліотека
3	Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка	286434	39744	УФД/ Бібліотека
4	НБ Запорізького національного технічного університету	337822	30798	УФД/ Бібліотека

5	НТБ Національного університету «Львівська політехніка»	557419	25100	УФД/ Бібліотека
6	Бібліотека ім. Л. Каніщенка Тернопільського національного економічного університету	387769	23665	УФД/ Бібліотека
7	НТБ Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу	402475	16974	УФД/ Бібліотека
8	НБ Харківського національного університету радіоелектроніки	200258	16365	УФД/ Бібліотека
9	Бібліотека Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки	486031	13563	УФД/ Бібліотека
10	Бібліотека Державного ВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	271145	12774	УФД/ Бібліотека
11	НБ Дніпровського державного аграрно-економічного університету	156306	12517	УФД/ Бібліотека
12	Бібліотека Житомирського державного технологічного університету	114928	12215	УФД/ Бібліотека
13	НТБ Донбаської державної машинобудівної академії	219376	9534	УФД/ Бібліотека
14	НТБ Національного університету харчових технологій	350205	8415	УФД/ Бібліотека
15	Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка	483153	6881	УФД/ Бібліотека
16	НБ Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка	632361	6279	УФД/ Бібліотека
17	НТБ Одеської національної академії харчових технологій	147045	6195	УФД/ Бібліотека
18	Бібліотека Національного університету фізичного виховання і спорту України	199650	5450	УФД/ Бібліотека
19	НБ Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара	423551	5265	УФД/ Бібліотека
20	НБ Хмельницького національного університету	361003	4924	УФД/ Бібліотека

Слід відзначити, що показник кількості електронних документів становить в середньому 2,5 % від загальної кількості представлених документів. Це ще зовсім малий відсоток для забезпечення користувачів у широкому освітньому та навчальному спектрі. На шляху трансформації

бібліотек ЗВО в сучасні науково-інформаційні центри фахівці бібліотек повинні активно працювати над створенням ЕК, динамічно збільшуючи кількість електронних документів і надаючи доступ віддаленим користувачам, адже це є запорукою якісної освіти, підтримкою дистанційної освіти, самостійної роботи студентів.

За основними статистичними показниками роботи бібліотек ЗВО України за 2014–2018 рр. (додаток В), формування та використання електронних ресурсів показують, що починаючи з 2014 р. відбувається стрімке зростання обсягу власних БД (кількість бібліографічних записів), а саме: 2015 р. – 7 %, 2016 р. – 12 %, 2017 р. – 15 %, 2018 р. – 17,5 %. При цьому кількість записів у ЕК збільшувалась у такій послідовності: 2015 р. – 1,6 %, 2016 р. – 4,4 %, 2017 р. – 13,1 %, 2018 р. – 18,2 %.

Аналіз показників роботи бібліотек продемонстрував, що загальний обсяг власних БД (кількість бібліографічних записів) за період від 2014 до 2018 р. щорічно зростає, а кількість звернень до ЕК у зазначений період, у порівнянні з базовим роком, зросла в середньому на 56,7 %, що є підтвердженням актуальності ЕК як засобу організації доступу до ресурсів. Значним чином цьому сприяло розміщення ЕК на веб-сайтах бібліотек ЗВО.

Ще однією важливою складовою інформаційно-освітнього середовища ЗВО є ЕБ, які створюються, як правило, виключно для забезпечення навчально-освітньої та виховної діяльності університету. Основну частину ресурсів ЕБ складають електронні навчально-методичні комплекси викладацького складу ЗВО.

Доступ до ЕБ надає 51 бібліотека ЗВО. Серед них 9 бібліотек надають інформацію ЕБ у відкритому доступі, 22 бібліотеки надають можливість використовувати матеріали через авторизований доступ, 17 бібліотек тільки в локальній мережі університету чи бібліотеки. Наразі 3 бібліотеки використовують змішаний доступ до ресурсів ЕБ, а саме через відкритий та авторизований.

Більшість бібліотек ЗВО є суб'єктами створення, наповнення та постійної підтримки відкритих електронних архівів (інституційних репозитаріїв). Підтвердженням цього є щорічна зростаюча кількість репозитаріїв – з 79 у 2014 р. до 126 у 2018 р. При цьому кількість представлених документів у порівнянні з базовим роком зростала: 2015 р. на 5,8 %, 2016 р. на 28,02 %, 2017 р. на 68,6 %, 2018 р. на 106,4 % (додаток В).

Виділено 10 бібліотек ЗВО, які сприяють наповненню інституційних репозитаріїв і є лідерами за кількістю представлених документів (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

Рейтинг бібліотек ЗВО за кількістю розміщених документів в ІР

№ з/п	Бібліотека ЗВО	К-сть документів, розміщених в ІР
1	Бібліотека Сумського державного університету	68998
2	НТБ Національного університету «Львівська політехніка»	40431
3	НБ Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова	40171
4	НТБ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»	37176
5	Бібліотека Тернопільського національного економічного університету	30777
6	НТБ Національного університету харчових технологій	27180
7	НТБ Донецького національного технічного університету	26802
8	Бібліотека Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана	25521
9	НТБ Національного авіаційного університету	24347
10	НТБ Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя	24054

За основними статистичними показниками роботи бібліотек ЗВО України за 2018 р. (Додаток В) тільки 66,7 % ЗВО реалізують у своїй діяльності концепцію відкритого доступу, підтримуючи власні інституційні репозитарії.

Досить важливим аспектом розвитку відкритого доступу, виявом академічної доброчесності є наповнення відкритого електронного архіву (ІР) ЗВО кваліфікаційними роботами здобувачів вищої освіти. На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 541 «Про затвердження Положення про Національний репозитарій академічних

текстів» використання відкритого електронного архіву (ІР) ЗВО є реальним та дієвим механізмом у сприянні академічній доброчесності, а саме – перевірці наукових робіт на ознаки плагіату. Варто відзначити, що даний механізм уже започаткований. Кваліфікаційні роботи студентів у своєму ІР з 2011 р. розміщує бібліотека Тернопільського національного економічного університету: на кінець серпня 2019 р. ІР налічує 1699 магістерських робіт та 1474 курсових проєктів.

ІР Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя налічує 2518 кваліфікаційних робіт. При цьому в ІР розміщується автореферат магістерської роботи перед захистом або повнотекстова магістерська робота (за згодою наукового керівника на відкритий доступ).

Заслуговує на увагу ІР Київського національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», який налічує 797 бакалаврських робіт та 1880 магістерських.

Кваліфікаційні студентські роботи в зазначених ІР знаходяться у відкритому доступі. У ІР Сумського державного університету, який є лідером за кількістю розміщених документів, представлено 2091 бакалаврських робіт та 1886 магістерських, але доступ можливий тільки в локальній мережі ЗВО.

Отже, вітчизняні ЗВО розпочали практичні дії, спрямовані на викорінення недоброчесної практики плагіату, і ця робота потребує співпраці та активної позиції усіх, хто пов'язаний зі сферою вищої освіти.

Більшість бібліотек країни, з метою інформаційного забезпечення науковців, здійснюють формування різноманітних баз даних. БД розглядаємо як організований масив структурованих даних; набір записів, де кожен запис містить усю доступну інформацію про конкретний об'єкт (бібліографічні БД, адресні, статистичні, лінгвістичні, повнотекстові тощо). Переважна більшість бібліотек ЗВО формують та представляють в Інтернеті бази даних наукових праць учених навчального закладу. В окремих бібліотеках застосовується новий вид інформаційного супроводу наукової роботи ЗВО – через формування баз даних, в яких, окрім бібліографії, представлені зведені

наукометричні та вебометричні показники вчених. Зокрема, подібна система працює на сайті НТБ ТНТУ імені Івана Пулюя «Науковці ТНТУ», а також проходить апробацію інформаційно-аналітична система «Публікаційна карта НУХТ», запроваджена НТБ Національного університету харчових технологій.

Актуальним завданням бібліотек ЗВО є об'єднання інформаційних ресурсів та координація їх функціонування. Виникає необхідність об'єднання зусиль та ресурсів, забезпечення можливості взаємного доступу до інформаційних ресурсів – через розвиток корпоративної діяльності. Варто зазначити, що з 2009 р. в Україні започатковано Міжнародний проєкт «ElibUkr – Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України». Проєкт об'єднує бібліотеки ЗВО, національні бібліотеки та інші установи з метою забезпечення доступу до світової наукової інформації, створення власних академічних ресурсів. У проєкті передбачено передплату ліцензованих ресурсів для кожного університету – електронних журналів, книг, баз даних з усіх галузей знань. Станом на 2018 р. лише 32 бібліотеки ЗВО стали учасниками відповідного проєкту, отримавши для студентів, викладачів, науковців можливість вільного доступу та використання наукових електронних ресурсів у навчальному та науковому процесах, що суттєво підвищує якісний рівень задоволення інформаційних потреб.

Результати аналізу зовнішніх електронних ресурсів, наявних у вітчизняних бібліотеках, дають підстави зробити висновок: переважна більшість ресурсів – це наукометричні бази даних Scopus та Web of Science, придбані за кошти бюджету та надані МОН України. Також існують передплачені ресурси EBSCO, Springer Nature, BioOne, Центр учбової літератури та ресурси відкритого доступу, користування якими не потребує ліцензійних угод та передплати. Ресурси цих баз доступні відкрито, дозволяється їх вільне використання, поширення та відтворення з науковою

чи навчальною метою на будь-якому носії, за умови, що оригінальний твір правильно цитується.

У липні 2019 р. МОН України затвердило Концепцію розвитку англійської мови в університетах. Документ розроблений МОН і Британською радою в Україні. Концепція «визначає концептуальні засади державної політики щодо підтримки розвитку та застосування англійської мови у вищій школі в Україні». Метою Концепції є «сприяння інтеграції та економічному зростанню закладів вищої освіти, підвищенню якості освітніх послуг в сфері вищої освіти України». Концепція рекомендує ЗВО включити оцінювання якості викладання англійської мови до своїх внутрішніх систем забезпечення якості освіти, а також враховувати цей показник при визначенні рейтингів ЗВО, проведенні акредитації ЗВО. Саме тому доступ до наукометричних баз даних Scopus та Web of Science, наданий МОН України для ЗВО, дозволить університетам підтримувати не тільки науковий розвиток, а й навчальний процес. Передусім студенти можуть використовувати зазначені бази при вивченні дисциплін, у т.ч. для самостійної роботи.

Для ефективного використання та збереження фондів і книжкових пам'яток бібліотеки ЗВО виділяють окремі колекції цінних та рідкісних видань, які є справжнім національним надбанням, свідченням культурних традицій та історичних подій. Варто відзначити електронний архів рідкісних видань і рукописів «eScriptorium», створений Центральною НБ Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, яка у 2013 р. отримала Статус національного надбання України і є партнером Всесвітньої цифрової бібліотеки та Європеани. До проєкту створення «eScriptorium» приєдналися бібліотеки Харківського національного університету радіоелектроніки та Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва. Архів «eScriptorium», який налічує 38 730 документів, містить повні електронні версії (або окремі фрагменти) рідкісних видань та рукописів і створюється з освітньою та науковою метою.

Яскравим, цікавим, зручним у використанні є цифровий репозитарій старовинних друкованих видань НБ ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Old Printed Books», який сьогодні складається з 1363 описаних та 2261 неописаної книг.

Електронна колекція цінних та рідкісних видань НБ Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, «е-Стародруки» НТБ Національного університету харчових технологій включають фото обкладинки документів, БО з посиланням на повний текст, а «Електронна мультимедійна бібліотека цінних та рідкісних видань» НТБ Національного авіаційного університету пропонує пошук за автором, назвою та роком видання.

Збереження фонду стародруків, створення цифрових копій – це можливість забезпечити відкритий доступ до повноцінної та різнобічної інформації науковцям та дослідникам, майбутнім поколінням. Використання матеріалів колекцій стародруків у навчальному процесі ЗВО дозволить також суттєво підвищити рівень якості вивчення певних освітніх дисциплін.

Аналіз сучасного стану впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО III–IV рівнів акредитації показав, що нові інформаційні технології дозволяють бібліотекам формувати фонди на різних інформаційних носіях, удосконалювати способи забезпечення доступу до електронних ресурсів, якість, простоту та оперативність надання інформації. Електронні ресурси розвиваються динамічно, і все більше бібліотек через власні веб-сайти задовольняють інформаційні потреби користувачів.

Бібліотекам необхідно забезпечувати швидке доведення нової інформації до користувача, оскільки велика кількість інформації втрачає свою актуальність. Сучасна бібліотека, яка прагне задовольнити ці потреби, не може існувати лише за рахунок власного інформаційного потенціалу, тому виникає потреба взаємодії у створенні і використанні загальних інформаційних ресурсів. Задля цього бібліотекам ЗВО потрібно: знайти можливості для подальшого технічного переоснащення; вирішити питання

щодо належного комплектування фондів, включаючи передплату доступу до повнотекстових баз даних, інформаційних ресурсів – постачальників наукової інформації; шукати нові форми й напрями діяльності, які відповідатимуть сучасним потребам здобувачів та науковців, ґрунтуючись на світовому позитивному досвіді; розширювати асортимент інформаційних послуг, орієнтованих на задоволення потреб освітнього процесу.

2.3 Управління та організація доступу до електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО

Розвиток інформаційних ресурсів у бібліотеках ЗВО сприяє створенню та використанню цифрових документів, переведенню друкованих колекцій в цифрову форму, створенню власних цифрових бібліотек і архівів та впровадженню електронних каналів щодо їх поширення.

Однією з найважливіших умов успішного забезпечення інформаційно-освітнього середовища бібліотеки ЗВО є реалізація принципу вільного доступу до ресурсів, а саме – свобода пошуку, доступу, вибору, використання, отримання користувачем ресурсів та послуг бібліотеки. Використання в роботі бібліотек нових інформаційних технологій та освоєння широкого спектру інформаційних послуг зумовлено необхідністю повного задоволення різноманітних запитів здобувачів, підвищення ефективності та оперативності в обслуговуванні. Саме тому бібліотека ЗВО приділяє значну увагу сучасним формам накопичення, збереження, представлення інформації та надання доступу до неї.

Для використання електронних ресурсів бібліотекам доводиться швидко впроваджувати нові технічні та технологічні рішення, розробляти нові комунікаційні структури, і це є викликом для сучасного бібліотекаря в процесі відбору, придбання, пошуку електронного ресурсу та оновлення інформації. Таким чином, поява електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО вимагає якнайшвидшого розв'язання таких завдань:

- розробка технологічних рішень збору та опрацювання е-ресурсів;
- формування електронних колекцій (фондів);
- організація доступу до е-ресурсів, враховуючи засоби використання документа (локально чи відкрито);
- резервне копіювання та архівування документів, з відповідними програмно-технічними системами захисту інформації;
- моніторинг та облік використання е-ресурсів.

Поняття «життєвий цикл» документа останнім часом використовується провідними спеціалістами в галузі управління цифровими ресурсами для аналізу руху електронних ресурсів у бібліотечних колекціях.

Мета створення електронної колекції ЗВО полягає у забезпеченні навчальних та науково-дослідних потреб здобувачів вищої освіти, наданні віддаленого доступу до ресурсів, у т. ч. для дистанційної освіти.

Електронна колекція ЗВО виконує такі функції:

- навчальну;
- наукову;
- довідково-інформаційну (задоволення інформаційних потреб та запитів);
- фондоутворюючу (поповнення бібліотечного фонду е-ресурсами).

Електронна колекція бібліотеки ЗВО є універсальною, її тематичний склад визначається відповідно до навчально-наукового процесу навчального закладу і формується з електронних ресурсів:

- віддаленого доступу (зовнішніх),
- власної генерації,
- локального доступу

і є частиною загального фонду бібліотеки (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Електронна колекція бібліотеки

До електронної колекції включають *внутрішні електронні ресурси ЗВО*, за винятком тих, які не можуть бути архівовані через особливості технічної або програмної реалізації, а також *зовнішні електронні ресурси*, які отримані в результаті:

- правомірного обміну з іншими бібліотеками та організаціями;
- укладення договорів з авторами або іншими правовласниками;
- поширення та копіювання, що дозволено використанням відповідних ліцензій;
- вільного доступу в мережі Інтернет (якщо вони не мають правових обмежень щодо їх копіювання та використання і їх включення в електронну колекцію ЗВО становитиме особливу цінність для забезпечення навчального, наукового чи науково-дослідного процесів ЗВО).

З розвитком електронних колекцій у бібліотеках постає питання розбудови систем *управління електронними ресурсами*. Існують окремі програмні рішення, за допомогою яких бібліотеки представляють різні ресурси. Електронний каталог відкриває швидкий і якісний доступ до

інформаційних ресурсів, що є у фондах бібліотеки, через цифрові бібліотеки та інституційні репозитарії відображаються власностворені цифрові колекції, через системи метапошуку – ресурси віддаленого доступу (передплачені та/або придбані, ресурси відкритого доступу).

Ядром системи управління колекцією електронних ресурсів у бібліотеці є комплекс взаємопов'язаних логічних процесів та операцій, що потребують певних організаційних, технічних, технологічних рішень у розв'язанні великого кола питань при відборі, придбанні, каталогізації, збереженні та організації доступу до них. Електронна колекція складається з різномірних за структурою матеріалів, тому для управління електронними ресурсами віддаленого доступу власної генерації та електронними ресурсами віддаленого доступу не власної генерації можуть використовуватися або певні модулі загальної інтегрованої бібліотечної системи, або окреме програмне забезпечення (комерційне чи з відкритим кодом), що застосовується для створення цих ресурсів.

Отже, щоб дослідити питання, пов'язані з управлінням колекціями електронних ресурсів, найкраще почати з переліку типів електронних інформаційних ресурсів, доступних у бібліотеках. Насамперед це:

- бази даних, опрацьовані за допомогою автоматизованих бібліотечних інформаційних програм (в т. ч. оцифровані документи із фонду бібліотеки та електронні аналоги друкованих видань ЗВО);

- бази даних, що мають тематичну спрямованість і наявні у відкритому доступі в Internet;

- придбані ліцензовані програмні продукти;

- бази даних власної генерації, із запозиченням даних та комбіновані.

Отже, побудова грамотної системи управління електронними ресурсами – це важливий та трудомісткий процес, для здійснення якого необхідно визначити цілі, основними з яких є забезпечення технічної бази для створення електронних ресурсів, збереження електронних документів,

організації ієрархічного доступу до електронних ресурсів та ефективності їх використання.

Формування та організація бази електронних ресурсів віддаленого доступу власної генерації зводиться до двох основних типів послуг – отримання інформації та організація доступу до цифрових об’єктів.

При розробці технологічного рішення щодо формування колекції електронних ресурсів віддаленого доступу враховується функціональність створюваної системи, модель керування нею, а також планування її розбудови. На рис. 2.2 представлено в цілому основні етапи технологічного (життєвого) циклу електронних ресурсів віддаленого доступу власної генерації (на прикладі електронної бібліотеки, інституційного репозитарію)¹.

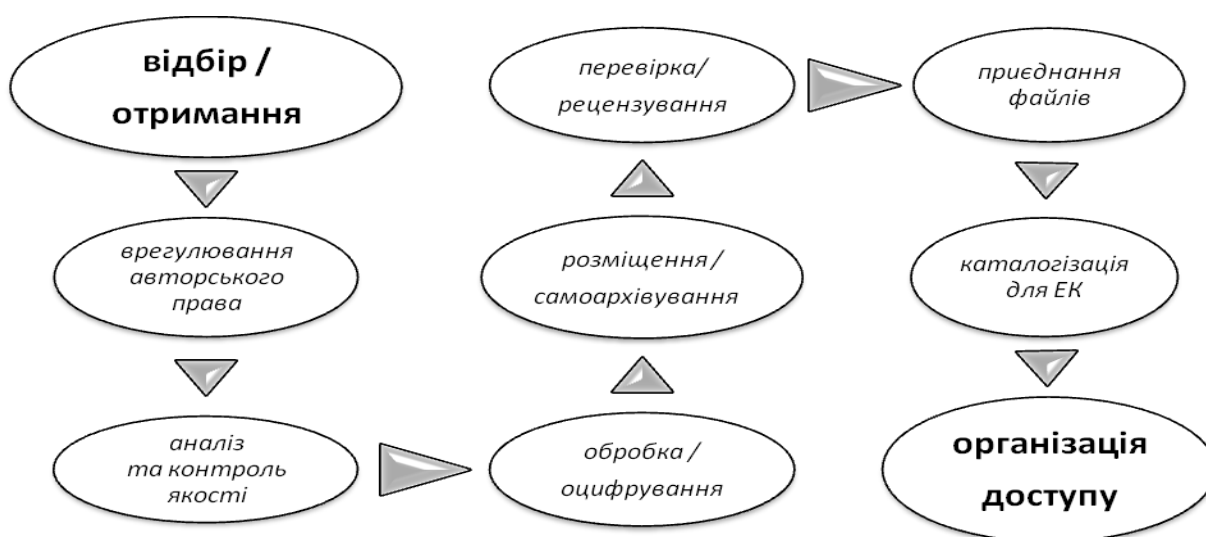

Рис.2.2 Технологічний (життєвий) цикл електронних ресурсів віддаленого доступу власної генерації

Отже, пріоритети в розробці технологічних рішень спрямовані на відбір, обробку та використання електронної інформації. Для цього, сьогодні у бібліотеках впровадженні автоматизовані бібліотечні інформаційні системи (АБІС), які забезпечують автоматизоване формування метаданих та систематизацію документів.

¹ Залежно від виду електронних видань і способу передачі деякі етапи технологічного (життєвого) циклу для електронних ресурсів як віддаленого доступу власної генерації, так і електронних ресурсів віддаленого доступу (зовнішніх) можуть бути пропущені.

Технологічне забезпечення електронних ресурсів віддаленого доступу власної генерації спрямоване на цифрове представлення першоджерел та створення відповідних метаданих для забезпечення повнотекстового пошуку. Тобто створені е-ресурси мають реалізовувати основні сервіси – це пошук та отримання необхідної інформації.

Представлені етапи мають універсальний характер і є основою для формування будь-якого цифрового ресурсу, а послідовність виконання всіх технологічних операцій цього процесу є підґрунтям для ефективного управління цифровим фондом.

На рис. 2.3 запропоновано технологічний (життєвий) цикл управління колекцією електронних ресурсів віддаленого доступу (зовнішніх, тобто передплачених та/або придбаних ресурсів відкритого доступу) у бібліотеці на основі досвіду бібліотек України і світу за останні роки, з урахуванням взаємопов'язаних інформаційно-технологічних та нормативно-правових питань.

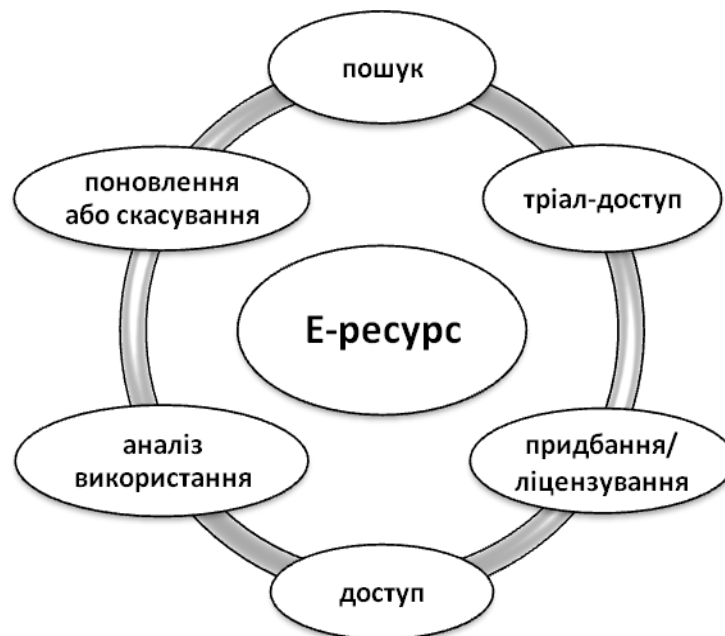

Рис.2.3 Технологічний (життєвий) цикл електронних ресурсів віддаленого доступу (зовнішні)

Серед основних завдань управління такою колекцією – створення відповідних правил та процедур надання доступу до ресурсів.

Основні способи надання доступу:

- мережевий: ресурси знаходяться на сервері (серверах) постачальника, а користувачі отримують доступ до них авторизовано;
- фізичний: ліцензовані електронні ресурси (фізичні носії – CD-ROM, DVD-ROM тощо) для використання можуть бути встановлені в локальній мережі;
- пересилання користувачам копій ліцензованих матеріалів електронним шляхом – через File Transfer Protocol (FTP) або іншим аналогічним способом.

Управління електронними ресурсами ЗВО здійснюється в рамках *єдиного програмно-технічного комплексу*. При цьому залежно від виду та значення електронних ресурсів можуть застосовуватись різні рівні деталізації метаопису, його контролю, а залежно від колекції – забезпечуватись гнучка система управління: надаватися право доступу, можливість архівування та копіювання. Для цього бібліотеки використовують відповідне програмне забезпечення як основний інструмент для досягнення кінцевого результату – забезпечення користувача необхідною інформацією. Програмне забезпечення поєднує в собі як функціональність, властиву системам управління базами даних (пошук даних, створення і модифікація даних), так і різні інтерфейси взаємодії з певними специфічними можливостями (робота з авторським набором даних, метаданими, різними фільтрами і конверторами, різноманітними пошуковими засобами). Для програмного забезпечення інструментом опису та ідентифікації слугують метадані, в т. ч. бібліографічні описи.

Колекції електронних ресурсів потребують заходів захисту на всіх етапах – формування, збереження та використання. Як для створення, так і для зберігання колекцій електронних ресурсів необхідно забезпечити бібліотеку відповідною технічною базою, адже сьгоднішні вимоги до

швидкості і надійності програмних комплексів надзвичайно високі, також збільшується кількість користувачів електронними ресурсами. Зберігання електронних ресурсів не тільки має бути надійним, а й дозволяти користувачам швидко і легко знаходити необхідну інформацію.

Бібліотека ЗВО бере на себе відповідальність за дотримання умов ліцензій та авторського права, гарантуючи та забезпечуючи доступ до своїх електронних колекцій, вільний або авторизований (реєстрація всіх користувачів з використанням логіна і пароля). Для надійного зберігання електронних документів необхідно вживати запобіжних заходів: постійне використання антивірусних програм; створення резервних копій, використання ключів та шифрування файлів, захист від несанкціонованого доступу; запобігання втратам даних і зміні тексту при кожному збереженні чи відновленні програмного забезпечення; збереження самого матеріального носія. Саме тому провадження політики безпеки – дотримання законів, правил і практичних рекомендацій, на основі яких будується управління, захист і доступ до електронних ресурсів, є обов'язковою умовою, що дозволить не тільки захистити ресурси бібліотеки, а й організувати її безперебійну роботу.

Важливими заходами при наданні інформації про доступ до колекції електронного ресурсу є представлення інформації на веб-сайті бібліотеки, ЗВО, розсилання інформації на кафедри / інститути по e-mail, розміщення оголошень, розробка інструкцій, проведення семінарів та тренінгів із користування запропонованими ресурсами.

Одним із основних критеріїв оцінки електронних ресурсів є статистика їх використання, яку слід аналізувати якомога детальніше, порівнюючи принаймні основні статистичні дані – сеанси, пошуки, завантаження документів. Оцінюючи колекцію електронних ресурсів, важливо враховувати не лише статистику, а й відгуки користувачів на зміст запропонованого електронного ресурсу, переваги та проблеми щодо його використання.

Електронні ресурси повинні мати чітке цільове призначення, орієнтуватись на певні групи користувачів; має здійснюватись контроль за складом, структурою та якістю ресурсів; їх потрібно постійно поновлювати відповідно до введення нових дисциплін, змін навчальних планів та програм. У кожній бібліотеці уже склався свій досвід формування електронних ресурсів з використанням різних методів придбання, зберігання і надання доступу, саме тому бібліотека ЗВО повинна забезпечувати процес трансформації електронних ресурсів, виконувати всі бібліотечно-інформаційні технологічні й адміністративні процеси та операції, адже головною задачею бібліотеки завжди було забезпечення користувачів необхідною інформацією.

Перехід вищої освіти в Україні на нові стандарти вимагає об'єктивної оцінки можливостей та перспектив діяльності самого ЗВО, а основним завданням для університетської системи освіти у забезпеченні якості навчання, безперечно, є задоволення інформаційних потреб засобами електронних ресурсів.

У розділі IV Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. зазначено, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Одним зі шляхів досягнення цього є застосування у навчально-виховному процесі та бібліотечній справі інформаційно-комунікаційних технологій поряд з традиційними засобами. У переліку заходів, спрямованих на забезпечення інформатизації освіти, зазначені такі:

- створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу, націленої на реалізацію її основних функцій (забезпечення навчання, соціалізація, внутрішній контроль за виконанням освітніх стандартів тощо);
- створення системи дистанційного навчання;

- забезпечення навчально-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

- доступ ЗВО до світових інформаційних ресурсів [205].

Вирішення завдань реформування вищої освіти відповідно до сучасних світових вимог та підготовки кваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, неможливе без підвищення ролі самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Самостійна робота є невід’ємною складовою освітнього процесу в ЗВО, яка передбачає створення умов для здійснення самостійного опрацювання інформації. Повноцінне використання електронних ресурсів залежить від можливостей їх пошуку. Користувачі часто не розуміють, який ресурс використовувати у своїй галузі, а незручність пошуку кожного ресурсу окремо викликає ряд незручностей. Саме тому впровадження бібліотеками ЗВО систем управління електронними ресурсами, які будуть забезпечувати можливість уніфікованого пошуку для підписаних, придбаних і власностворених бібліотечних електронних ресурсів, та надання доступу до відповідних ресурсів і методик відіграє важливу роль.

Підвищення якості навчання передусім передбачає використання сучасних ІКТ, збільшення обсягу самостійної роботи, створення бібліотеками єдиного інформаційного освітнього середовища ЗВО, необхідними умовами для чого є:

- матеріально-технічна база ЗВО;
- інформатизація процесів управління ЗВО;
- наявність сучасних повнотекстових електронних освітніх ресурсів,

що є одним з важливих об’єктів аналізу якості сучасного освітнього процесу, забезпечуючи високу якість навчання.

Оскільки сучасні електронні навчальні продукти є ключовим елементом електронного навчального середовища, вони відіграють головну роль при формуванні структури електронного ресурсу, забезпечуючи

навчання здобувачів вищої освіти, надаючи базову і додаткову профільну інформацію за допомогою:

- повних текстів конспектів та курсів лекцій;
- методичних рекомендацій до практичних, семінарських, лабораторних контрольних завдань та самоконтролю;
- відео/аудіоматеріалів;
- матеріалу для додаткового опрацювання;
- законодавчих баз даних за тематикою;
- баз даних статей.

Електронні навчальні продукти, вдосконалені в сучасних закладах вищої освіти, як правило, формують освітній портал як відновлене дискретне освітнє середовище, адаптоване та чітко зорієнтоване на реалізацію навчальних проєктів як домінант у впровадженні й ефективному використанні електронних навчальних комплексів та інших інформаційних продуктів.

У локальній мережі освітнього порталу ЗВО архітектура розташування електронних матеріалів, їх доступність, специфічна система управління, контролю і тренінгу повинні створювати зручні умови для розвитку навичок самостійної освітньої діяльності та умінь документального і фактографічного пошуку для набуття необхідних компетентностей.

Згідно з Положенням про електронні освітні ресурси (ЕОР) від 01.10.2012 № 1060 Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, розрізняють навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації освітнього процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами. У цьому ж Положенні представлені основні види ЕОР, до яких належать: електронний документ, електронне видання, електронний аналог друкованого видання, електронні

дидактичні демонстраційні матеріали, інформаційна система, електронний словник, електронний довідник, електронний навчальний посібник, електронний підручник, електронні методичні матеріали, курси дистанційного навчання, електронна бібліотека цифрових об'єктів (набір ЕОР різних форматів, в якому передбачено можливості для їх автоматизованого створення, пошуку і використання) та депозитарій електронних ресурсів (інформаційна система, що забезпечує зосередження в одному місці сучасних ЕОР з можливістю надання доступу до них через технічні засоби, у тому числі в інформаційних мережах, як локальних, так і глобальних) [195].

Досягнення високої якості інформаційних ресурсів сприяє подальшому розвитку інноваційних підходів до навчання при очній (денній, вечірній), заочній (дистанційній, мережевій); дуальній формам здобуття освіти.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що дистанційна форма – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [207].

Дослідивши форми навчання, В. Биков виділив такі різновиди дистанційного навчання:

- дистанційне навчання – форма організації і реалізації навчально-виховного процесу, за якого його учасники здійснюють навчальну взаємодію принципово і переважно екстериторіально;

- традиційне дистанційне навчання – різновид дистанційного навчання, за яким учасники й організатори навчального процесу здійснюють взаємодію переважно асинхронно в часі, значною мірою використовуючи як транспортну систему постачання навчальних матеріалів та інших інформаційних об'єктів системи поштового, телефонного або телеграфного зв'язку;

– е-дистанційне навчання – різновид дистанційного навчання, за яким учасники й організатори навчального процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно в часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи постачання навчальних матеріалів та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Internet / Intranet, ІКТ [22, с. 98–99].

У Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні зазначено, що «технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання. Педагогічні технології дистанційного навчання – це технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів зі структурованим навчальним матеріалом, представленим у електронному вигляді. Інформаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку» [109].

Розвиток різних форм навчання у вищій школі характеризується стрімким розвитком ЕОР та ефективним їх використанням. Основними показниками якісних електронних освітніх ресурсів є їх цілісність, забезпечення неперервності та повноти циклу в процесі навчання й управління та індивідуальність у використанні.

Закон України «Про вищу освіту» вимагає від вищих навчальних закладів обов'язкової наявності у своєму складі бібліотеки, фонд якої має відповідати вимогам стандартів освітньої діяльності [190], а саме відповідності складу і структури фонду номенклатурі спеціальностей, освітніх програм, навчальних планів та навчальних дисциплін, за якими ЗВО здійснює підготовку фахівців.

Потенціал сучасної бібліотеки ЗВО визначається не лише обсягом і повнотою загального книжкового фонду та його актуальністю, а і здатністю

надавати новітні навчальні та наукові матеріали в найкоротші терміни для всіх користувачів.

Щоб відповідати сучасним вимогам вищої школи, необхідна інноваційна організація системи інформаційних ресурсів бібліотеки, більш широке впровадження інформаційних технологій в бібліотечно-інформаційне обслуговування, створення випереджаючого рівня інтелектуально-інформаційного комфорту для самостійної роботи користувачів.

Одним із завдань створення ефективного інформаційного середовища ЗВО є управління доступом до інформаційних ресурсів і сервісів, на які переносяться процеси, що забезпечують безпосередньо процес навчання, тобто об'єднання ресурсів в єдину мережу відкритої освіти.

Ефективність навчання багато в чому залежить не тільки від максимально всеосяжного і компактного представлення навчального матеріалу в електронних чи друкованих навчальних виданнях, а й від вирішення низки проблем загального управління інформацією. Йдеться про управління замовленням необхідної літератури з урахуванням запитів викладачів та науковців, планування інформаційних надходжень згідно з книгозабезпеченністю нововведених спеціальностей, аналіз і контроль якості отриманої літератури, аналіз інформації для забезпечення навчального процесу, систематизацію та обробку отриманої інформації та надання до неї доступу всім учасникам освітнього процесу.

Облік даних, їх зберігання, пошук, обробка інформації є одними із пріоритетних завдань в управлінні інформаційними ресурсами. Бібліотека ЗВО виступає як посередник, який забезпечує необхідну ієрархічну класифікацію, а також єдину технологію введення та представлення інформації, що дозволяє проводити облік інформаційних ресурсів в університеті. Зберігання інформаційних ресурсів охоплює механізми їх розподілу в інформаційному просторі. Для електронних документів формується спеціальний файл – сервер, який являє собою сховище, де підтримується особливий режим безпеки з розмежуванням прав доступу.

На рис. 2.4 представлена узагальнена модель формування та використання електронних ресурсів для забезпечення навчального процесу через відповідні бази даних (архіви, сховища). Кожна ланка цього ланцюга послідовно зв'язана, що визначає процеси формування баз даних, і це формування може бути виконано тільки за тісної співпраці підрозділів ЗВО: деканатів, кафедр та навчально-методичних управлінь. Передусім бібліотека ЗВО має забезпечувати наявність у своєму фонді документів, які формують ядро навчально-методичного забезпечення навчального процесу.

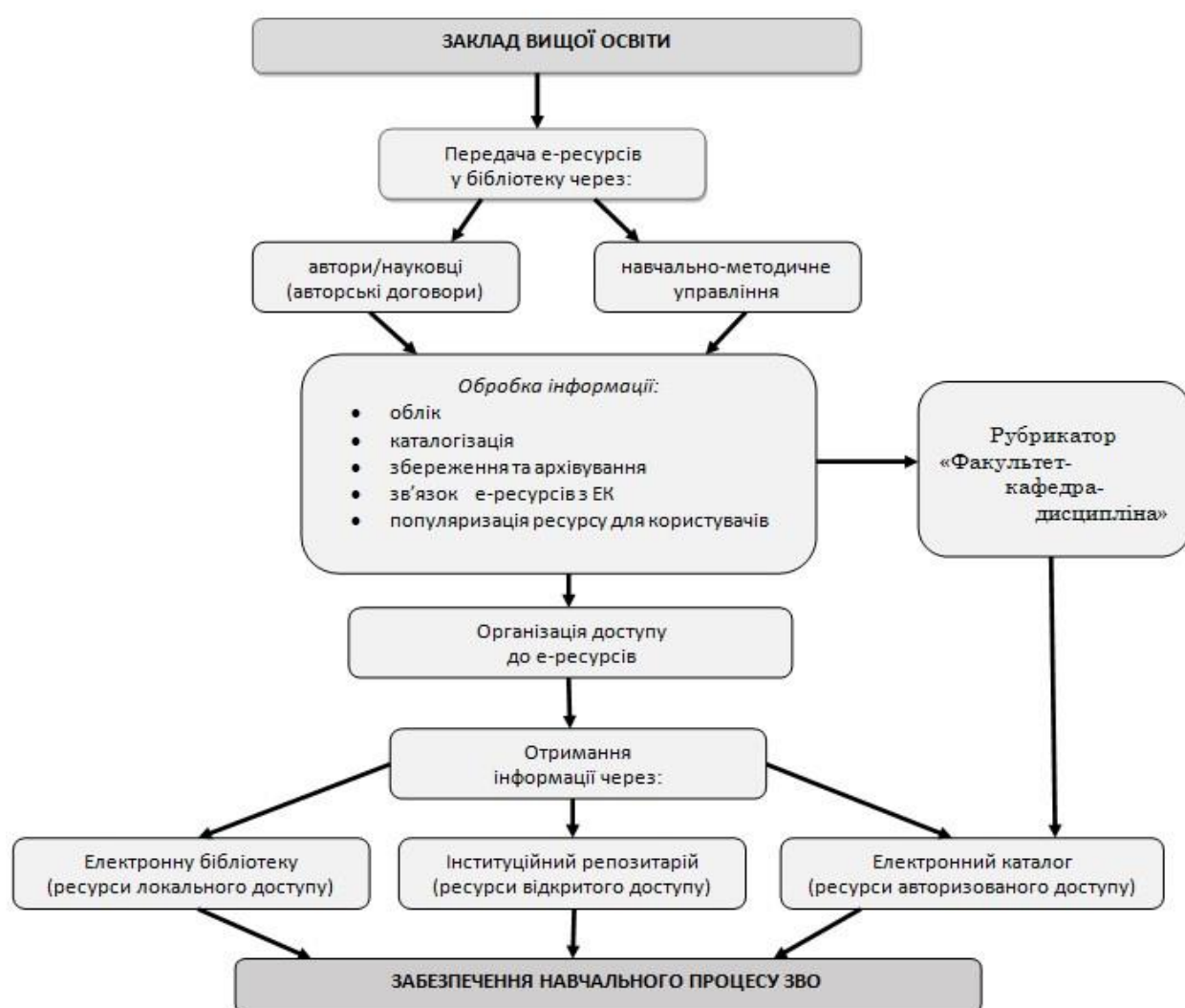

Рис.2.4 Модель формування та використання електронних ресурсів у бібліотеці ЗВО

Комплекс навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти включає:

- освітні програми та навчальні плани, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;
- робочі програми навчальних дисциплін відповідно до навчальних планів.

Робоча програма навчальної дисципліни охоплює обов'язкові складники, які визначено в Ліцензійних умовах провадження освітньої діяльності закладів освіти, і має структуру, що відповідає рекомендаціям Міністерства освіти і науки України відповідно до специфіки і профілю ЗВО.

Однією зі складових робочої програми є рекомендована література: основна – підручники і/чи навчальні посібники, додаткова – інформаційні ресурси (електронні джерела) та методичне забезпечення.

Усі матеріали навчально-методичного комплексу навчальних дисциплін в повному обсязі використовуються як ЕОР і представлені в електронному каталозі бібліотеки ЗВО з посиланням на повний текст документа. Так, кожна навчально-методична розробка (е-ресурс), як обов'язкова складова навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни, після розгляду і затвердження на засіданні кафедри через навчально-методичне управління або через автора надходить до бібліотеки. Бібліотека здійснює наукову обробку документа (е-ресурсу) та організовує доступ (локальний, авторизований або відкритий). Наповнення ЕОР сторінок навчальних дисциплін у рубрикаторі «Факультет – кафедра – дисципліна» (який містить повний перелік навчальних дисциплін відповідно до навчальних планів підготовки фахівців та науковців; інформацію про фактичне забезпечення навчальних дисциплін навчальною і науково-методичною літературою; списки основної і додаткової літератури з кожного навчального курсу та гіперпосилання на повнотекстові документи) забезпечує систему освітньої діяльності ЗВО.

Вдосконалення бібліотечно-інформаційного забезпечення навчання виконує функції, необхідні для якісного супроводу навчального процесу та максимально повного задоволення інформаційних потреб здобувачів.

У результаті використання запропонованої моделі у бібліотеці формуються електронні ресурси, які забезпечують навчальний процес, відповідають вимогам освітньої та наукової діяльності ЗВО.

Однією із форм навчання, яка широко застосовується в ЗВО України, є дистанційне навчання, яке передбачає левову частку самостійної підготовки і потребує додаткового використання інформації, яку можуть містити електронні ресурси. Практика бібліотечної справи свідчить про те, що існують певні фактори у дистанційному навчанні та самостійній роботі здобувачів, які, з одного боку, сприяють, а з іншого – перешкоджають здобувачам при використанні ЕОР (рис. 2.5). Незважаючи на зазначені труднощі, які сьогодні ще частково спостерігаються в бібліотеках ЗВО, з використанням необмежених можливостей та розвитком ІКТ перешкоди поступово будуть зникати, і можна стверджувати, що дистанційне навчання продовжить свій розвиток і стане альтернативою традиційній освіті.

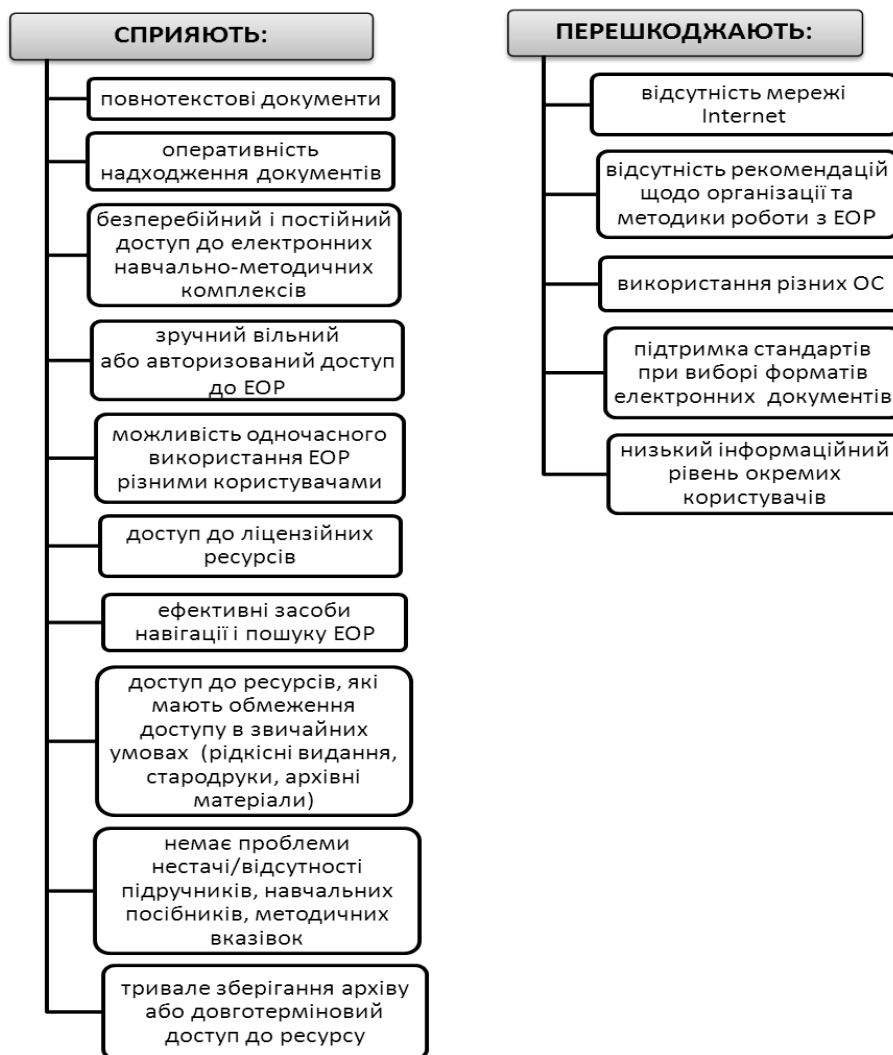

Рис. 2.5 Фактори, що сприяють та перешкоджають при використанні ЕОР

Позитивно впливає на обслуговування здобувачів - розширення електронної інформаційної мережі, оскільки в електронному середовищі здійснення пошуку, отримання першоджерела є зручним, швидким, цілодобовим і, як результат виконання найвибагливіших запитів.

Також варто зазначити, що комфортне інформаційно-освітнє середовище, загальний психологічний клімат, широкий вибір інформаційних ресурсів і послуг важливі для ефективного забезпечення самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Досвід проведення широкомасштабної інформатизації у ЗВО довів доцільність використання комплексу процесів, спрямованих на створення

умов для задоволення інформаційних потреб сфери освітньої діяльності, розвитку інтерактивних, творчо-активних, індивідуалізованих засобів навчання.

Одним з важливих показників успішного руху на шляху до інформатизації суспільства є рівень доступності ресурсів користувачу, при цьому важливим аспектом руху за відкритий доступ є питання академічної доброчесності.

У Законі України «Про освіту» (ст. 42, п. 1) вперше на законодавчому рівні дається тлумачення терміна *«академічна доброчесність»* - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [207].

Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII заклав основи для університетської автономії, а відповідні підзаконні акти дали можливість університетам впроваджувати академічну, фінансову, кадрову автономію. У ст. 69 розділу XI «Права інтелектуальної власності та їх захист» зазначено: «Вищі навчальні заклади здійснюють заходи із запобігання академічному плагіату – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання» [190]. Це зобов'язує університети створювати власну систему забезпечення якості освіти та механізми дотримання академічної доброчесності.

На державному рівні також були прийняті наступні документи, які будуть допоміжним засобом для здійснення експертизи академічних текстів щодо запозичення:

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про створення Національного репозитарію академічних текстів» № 504-р (редакція від

22.07.2016), тобто електронної бази, що міститиме тексти дисертацій, інших наукових праць, робіт здобувачів вищої освіти [210];

«Положення про Національний репозитарій академічних текстів» від 19.07.2017 № 541, у якому зазначено: «Основною метою Репозитарію є сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності» [184].

Впровадження в дію НРАТ дозволить акумулювати в одному місці наукову інформацію, забезпечуючи її реєстрацію, коректне введення метаданих, систематизацію, зберігання та надання доступу користувачам.

Ресурси НРАТ та відкритих електронних архівів ЗВО створять систему для забезпечення та покращення якості вищої освіти в Україні, враховуючи стандарти вищої освіти, міжнародні практики та рекомендації.

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень здобувачі, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами академічної свободи, суспільної відповідальності, людської гідності. Плагіат є неприйнятним і жодним чином не толеруються у суспільстві. З розвитком всесвітньої мережі Інтернет можливості несанкціонованого використання чужих напрацювань значно розширилися. У вільному доступі з'явився великий обсяг науково-освітньої літератури, робіт здобувачів різних спеціальностей минулих років. Таким чином, академічна доброчесність із категорії суто етичної та ціннісної стає нормою, порушення якої передбачає адміністративну відповідальність та відповідні санкції.

У 2016 р. розпочав свою роботу «Проект сприяння академічній доброчесності в Україні» (SAIUP – Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project), який реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти в Україні у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та за підтримки посольства США. Було обрано 10 навчальних закладів України, які стали учасниками цього проекту. До процесу впровадження академічної

добročесності долучилися й інші ЗВО, оскільки проблема шахраювання при написанні академічних текстів сьогодні надзвичайно актуальна.

Наразі ЗВО України активно впроваджують у свою діяльність академічну доброчесність, затверджують локальні нормативні документи, що регулюють діяльність, поведінку, дотримання моральних принципів та правил етичної поведінки – «Кодекс честі», «Кодекс академічної етики». Вони є складовою академічної культури та регламентують діяльність університету, закладають механізми відповідальності ЗВО та учасників освітнього процесу за виявлення академічної нечесності. Вагомим документом, який містить перелік рекомендованих заходів щодо внутрішньої системи забезпечення якості, процедури для реалізації принципів академічної доброчесності, є Положення або Регламент перевірки на академічний плагіат. Інструментами для перевірки є спеціальні антиплагіатні програми. В Україні ЗВО найбільше використовують комерційні антиплагіатні системи Unicheck (раніше Unplag) та Plagiat.Pl. Unicheck – сервіс з перевірки робіт на ознаки плагіату, який вчасно надає підтримку своїм користувачам та може адаптувати систему відповідно до потреб навчальних закладів. Сервіс підтримує формати завантаження .doc, .docx, .rtf, .txt, .odt, .html, .zip та .pdf. Однією з переваг системи Plagiat.Pl є акумуляція баз даних усіх ЗВО, які працюють із даною програмою. Вона підтримує формати .doc, .odt, .txt, .pdf. За потреби перевірку можна здійснювати іншими вільнодоступними системами.

Високі стандарти якості освіти можна забезпечити лише при комплексній, цілісній, глибоко інтегрованій в академічне середовище доброчесності, що є тим ґрунтом, на якому зростає академічна досконалість.

Як правило, на бібліотеки покладена місія бути провідником у процесі впровадження академічної доброчесності у ЗВО. Головні напрями діяльності бібліотеки у цьому процесі – організація інформаційних освітніх заходів для різних груп користувачів щодо формування культури академічної доброчесності, якими є:

- допомога при написанні академічних текстів;
- проведення семінарів, круглих столів з основ академічного письма;
- впровадження найкращих практик формування культури наукового мовлення;
- сприяння формуванню навичок цитування та оформлення бібліографічних посилань;
- підготовка інформаційних матеріалів з популяризації принципів академічної доброчесності та запобігання академічному плагіату;
- підготовка методичних, довідкових, інформаційних матеріалів з основ академічного письма.

Для того, щоб розгорнути процес змін, потрібна взаємна довіра, повага, відповідальність, тривала та системна робота у ЗВО. Науковці, викладачі та здобувачі повинні підтримувати етичні принципи – чесність, прозорість, повагу до інших, довіру, рівність та ін. Потрібно формувати нові підходи до проведення освітньої та наукової діяльності.

Таким чином, інституційні репозитарії, створені, структуровані та впроваджені в роботу, стануть одним із інструментів для підтвердження академічної доброчесності учасників освітнього процесу ЗВО.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У результаті проведених досліджень встановлено, що ресурсна база бібліотек ЗВО включає безліч різноманітних електронних ресурсів з різними можливостями доступу до них.

Обґрунтовано поділ електронних ресурсів бібліотек ЗВО на:

- реферативно-бібліографічні;
- повнотекстові;
- змішані.

Доведено зміну пріоритетів діяльності бібліотеки ЗВО, які перейшли до обліку інформації, обробки та зберігання інформації, поширення джерел

інформації, забезпечення доступу до них через наявні ресурси бібліотек та представлення їх у електронних каталогах, електронних бібліотеках, базах даних.

Визначено ключовий аспект у контексті освітньої діяльності – створення бібліотекою власних електронних ресурсів на основі масивів бібліографічної, реферативної, аналітичної інформації (формування електронних каталогів, електронних бібліотек та інституційних репозитаріїв).

У результаті проведеного дослідження виявлено, що електронні ресурси ЗВО мають специфічні властивості, до яких відносяться:

- значущість в підвищенні якості підготовки фахівців;
- чітке цільове призначення (сприяння навчально-виховному процесу, навчально-дослідницької та науково-дослідницької діяльності);
- орієнтація на конкретні групи користувачів;
- наявність вимог до складу та структури ресурсів;
- контроль якості ресурсів;
- постійна оновлюваність ресурсів відповідно до змін навчальних планів і програм;
- розмежування прав доступу;
- захист виняткових прав творців і власників ресурсів.

Особливістю діяльності бібліотеки на сучасному етапі є організація доступу до інформаційних ресурсів, що генеруються бібліотекою, передусім – до електронного каталогу.

Показано, що в системі інформаційного забезпечення освітнього процесу ЗВО набуває важливого значення формування електронних бібліотек (ЕБ), які покликані надавати доступ до інформаційних мереж та електронних документів.

Підтверджено, що електронна колекція бібліотеки ЗВО є універсальною, а її тематичний склад визначається відповідно до навчально-наукового процесу університету. Електронна колекція є різномірною за структурою, тому для управління електронними ресурсами віддаленого

доступу власної генерації та віддаленого доступу (зовнішніми) можуть використовуватися або певні модулі загальної інтегрованої бібліотечної системи, або окреме програмне забезпечення, що застосовується для створення цих ресурсів.

На основі наукових досліджень запропоновано технологічні цикли управління колекцією електронних ресурсів віддаленого доступу (зовнішніх) та віддаленого доступу власної генерації, з урахуванням взаємопов'язаних інформаційно-технологічних та нормативно-правових положень.

Засновуючись на сучасних вимогах інформатизації, встановлено, що бібліотека ЗВО повинна забезпечувати необхідну ієрархічну класифікацію, а також єдину технологію введення та представлення інформації, що дозволить проводити її облік та зберігання у певному інформаційному просторі з розмежуванням прав доступу.

Розроблено узагальнену модель формування та використання електронних ресурсів ЗВО для забезпечення навчального процесу через відповідні бази даних (архіви, сховища).

Доведено, що одним із напрямів розвитку електронних інформаційних ресурсів у системі вищої освіти є формування інституційних репозитаріїв, що дозволяє університетам на основі бібліотек створювати базу для подальшого висвітлення результатів наукової діяльності ЗВО, а також сприяти публікаційній активності науковців. Використання ресурсів НРАТ та відкритих електронних архівів (інституційних репозитаріїв) ЗВО буде реальним та дієвим механізмом виявлення і покращення академічної доброчесності.

Основні матеріали розділу відображено у таких публікаціях:

1. Левченко Н. Управління електронними ресурсами закладу вищої освіти [Електронний ресурс] / Н. Левченко // Social and Human Sciences : Polish-Ukrainian scientific journal. – 2019. – № 2. – Режим доступу : https://sp-sciences.io.ua/s2650844/levchenko_nataliya_2019._management_of_electronic_resources_of_the_higher_education_establishment._social_and_human_sciences._polish-ukrainian_scientific_journal_02_19 (дата звернення: 13.07.2019).
2. Левченко Н. Академічна бібліотека в системі вищої освіти / Н. Левченко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 49. – С. 204–215.
3. Левченко Н. Електронні ресурси бібліотеки в інформаційному забезпеченні навчального процесу / Н. Левченко // Вісник книжкової палати. – 2018. – № 10(267), жовт. – С. 27–30.
4. Левченко Н. Електронні ресурси наукових бібліотек, як середовище для розповсюдження інформації / Н. Левченко // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек: матеріали міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 3–5 жовт. 2017 р.). – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1007>
5. Левченко Н. Роль відкритих електронних ресурсів в реалізації академічної доброчесності / Н. Левченко // Міжнародна науково-практична конференція «Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи» (Київ, 11–13 жовтня 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 43–47.
6. Левченко Н. Стратегічні напрями розвитку науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій в умовах інформаційного впливу / Н. Левченко // Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2018. – № 2 (20). – С. 305–315.

РОЗДІЛ 3

РЕПОЗИТАРІЇ ЯК СКЛАДОВА ВІДКРИТИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕКИ ТА ЇХ РОЛЬ У НАУКОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

3.1 Система управління інституційним репозитарієм

Розвиток інформаційних технологій та збільшення електронних ресурсів є початком змін у системі наукових комунікацій. Відкриті архіви в даний час широко визнаються як важливий елемент інфраструктури для науки в цифровому світі. Це очевидно, адже щоденно зростає число споживачів, які користуються досягненнями технологій пошуку та доставки наукової інформації, що призводить до необхідності створення інституційних сховищ, які керують цифровими активами, зберігають і підтримують інтелектуальну продукцію, а також підвищують швидкість і зручність отримання необхідної інформації в зручний час.

Архіви (сховища) існують з часів, коли люди почали зберігати важливу інформацію для тривалого використання. Бібліотеки, музеї та архіви є фундаментом, який допомагає сформувати сьогоdnішні «електронні архіви», або «репозитарії».

Метою та завданням інституційного репозитарію є забезпечення місця та способу централізованого, довготривалого зберігання в електронному вигляді повних текстів документів, гарантуючи їх незмінність.

Призначення інституційних репозитаріїв – зробити загальнодоступними матеріали та розробки науковців, які не мають своїх каналів опублікування. Чітко визначена політика забезпечує нормами, котрі регламентують порядок включення документів, що стосуються автора, який надає документ на зберігання, нормами розгляду та технічної оцінки документа, типами документів, які необхідно включати, формами контролю доступу до документів, що є актуальними питаннями для розвитку електронних архівів (репозитаріїв). Тому кожна організація виробляє власну

політику щодо функціонування електронного архіву (репозитарію), а саме через:

– *політику колекцій* (структура архіву) на платформі DSpace: Фонди – Підрозділи – Колекції. Фонди, як правило, створюють факультети / інститути, в межах яких кафедри є Підрозділами, що розміщують свої матеріали у Колекціях. При формуванні структури архіву Фондами можуть бути види документів, які складатимуться із Колекцій. Підрозділи не обов'язкові і можуть використовуватись за потреби. Координатор / Адміністратор архіву, призначений установою, може створювати, редагувати Фонди – Підрозділи – Колекції, відповідає за якість та відповідність метаданих стандартам архіву. Структура архіву на платформі EPrints вирізняється тим, що всі записи еквівалентні і не складають ієрархію, хоча вона необхідна для здійснення пошуку в архіві. В EPrints усі типи матеріалів, які зберігаються, класифіковані (книга, стаття, дисертаційна робота) і кожному типу відповідає набір внутрішніх полів метаданих;

– *політику змісту* (типи матеріалів, мови, якими написаний документ). Як правило, в електронних архівах (репозитаріях) розміщують матеріали наукового та освітнього характеру, завершені та готові до поширення, створені в електронному вигляді або оцифровані – наукові публікації, автореферати дисертацій, дисертації, анотовані звіти про науково-дослідницькі теми, підручники, навчальні посібники; збірники, конспекти лекцій з певної дисципліни, матеріали конференцій, патенти, авторські свідоцтва, мультимедійні презентації, курсові, дипломні, магістерські роботи студентів (з дозволу наукового керівника), фото, аудіо- і відеоматеріали тощо. Важливим фактором є також наявність публікацій іноземними мовами, що збільшує можливість доступу і кількість звернень зарубіжних дослідників до матеріалів репозитарію;

– *авторські права та ліцензії* (умови авторського права: хто може розміщувати матеріали). Як правило, розміщувати власні матеріали можуть викладачі, співробітники всіх підрозділів університету, аспіранти та

докторанти. Для розміщення матеріалів автори погоджуються з умовами Авторського договору. Повні тексти документів не можуть бути розміщені в електронних архівах, якщо на них поширюється період ембарго у видавця або політика видавця взагалі забороняє їх оприлюднення. Дата розміщення документа є датою його публікації і слугує для захисту в спорах щодо присвоєння авторства іншою особою.

– *політику щодо метаданих* (хто та на яких умовах може використовувати метадані). Eprints, на відміну від Dspace, підтримує більше форматів метаданих, крім розширеного Дублінського ядра. У DSpace є підтримка трьох видів метаданих – описові (кожен елемент архіву має один запис метаданих у відповідному форматі), адміністративні та структурні. Така ієрархія дає змогу об'єднувати подібні системи між собою. У EPrints використовують різні типи записів, які описують документ.

– *політику щодо збереження матеріалів*. Обидві системи, Dspace і EPrints, дозволяють зберігати і надавати доступ до більшості найвідоміших типів файлів, встановлювати період та принципи збереження матеріалів, їх відкликання, умови та шляхи закриття електронного архіву. Щодо права доступу EPrints найбільш прийнятний для однорідних репозитаріїв – така система не потребує налаштування щодо прав користувачів. DSpace забезпечує ефективне розподілене, різнорівневе адміністрування колекції ресурсів різних типів і форматів, з досить гнучкою системою прав, завдяки якій можна встановлювати межі доступу різним учасникам архіву, зберігати та надавати результати досліджень широкому колу користувачів, забезпечувати швидкий доступ до архіву.

Вибір програмного продуктів для забезпечення створення наукових електронних архівів є головним технічним питанням, бо кожний з них має безліч функцій, унікальних та відмінних можливостей, які можна вивчити та впроваджувати.

В Україні питанням вільно розповсюджуваного програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом займались В. Резніченко,

Г. Проскудіна, К. Кудім в Інституті програмних систем НАН України. Науковцями були вивчені та апробовані дві популярні системи DSpace та EPrints. Дані системи, як зазначають науковці, є представниками одного класу і мають багато спільного. Обидві є системами з відкритими вихідними кодами, OAI-сумісними, інтероперабельними, еквівалентними за функціональністю самоархівування, і написані вони одним програмістом із Саутгемптона Робом Тенслі (Rob Tansley) [117].

Можна виділити загальні функціональні можливості цих систем, а саме:

- зберігання та індексація метаданих у будь-яких форматах;
- зберігання інформації про користувачів систем;
- авторизація користувача;
- пошук та перегляд колекцій;
- підтримка протоколу збору метаданих OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting);
- автоматична розсилка повідомлень електронною поштою через службу підписки;
- обробка даних довільних форматів починаючи від простих текстових документів до набору даних і цифрового відео;
- доступ до перерахованих можливостей за допомогою веб-інтерфейса.

Аналіз основних можливостей і особливостей систем EPrints і DSpace можна охарактеризувати їх як системи з повним спектром функціональності для створення репозитаріїв, тобто одного і того самого класу.

Наразі публікаційна активність є основним фактором іміджу науковця та показником якості його роботи та роботи ЗВО в цілому. Вона включає виявлення актуальних проблем дослідження, популяризацію власних досліджень, як у національному, так і міжнародному просторі. Інституційні репозитарії ЗВО активно пропагують серед науковців переваги відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що надає широкі можливості для інформаційної підтримки наукових досліджень.

Незмінною складовою ІР є профіль науковця. Саме від правильно заповнених метаданих, подання повнотекстового документа залежить подальше «життя» профілю науковця в ІР, який відіграє важливу роль для сучасної наукової комунікації. Профіль науковця є інструментом презентації здобутків вченого і, як наслідок, наукової установи, що забезпечує об'єктивне отримання даних про його наукову діяльність.

До основних функцій профілю науковця в ІР належать:

- персональна присутність у світовому науково-інформаційному просторі, що дозволяє конструктивно заявити про себе, окреслити коло своїх інтересів і можливостей;
- можливість самопрезентації;
- інформування та розповсюдження результатів наукових досліджень;
- підтримка інформації в актуальному стані;
- підвищення доступності публікацій за рахунок присвоєння унікального постійного ідентифікатора ресурсу (URL);
- збереження електронних версій наукового доробку в одному місці;
- систематизація наукового доробку;
- можливість особисто наповнювати профіль (самоархівування);
- можливість експорту/імпорту метаданих в різні наукові БД;
- перегляд статистичних даних, які відображають значимість робіт науковця;
- забезпечення змістовної якості оприлюдненої інформації.

Профіль науковця в ІР важливий в контексті покращення рейтингу самого науковця, кафедри (де він працює), а також ЗВО в цілому.

Аналіз розвитку репозитаріїв на світовому і вітчизняному ринку свідчить, що представлення публікацій у відкритому доступі робить результати досліджень доступними, надає можливість завантажувати, читати та повторно використовувати їх у наступних дослідженнях та є найкоротшим шляхом передачі інформації від автора до користувача. Варто зазначити, що

авторами вже оцінена можливість швидкого представлення результатів своїх наукових робіт.

3.2 Репозитарії у світових реєстрах електронних ресурсів

Рух за відкритий доступ та за відкриті освітні ресурси мали спільну мету: обмін світовими знаннями та сприяння взаємодії між ними. Це призвело до масового створення, забезпечення підтримки та управління сховищ (репозитаріїв), які вважаються частиною цифрової інфраструктури сучасного університету. Поява інституційних репозитаріїв спонукала до створення каталогів (директоріїв) сховищ. Сьогодні на світовому ринку використовують два великі реєстри ОАІ-сумісних репозитаріїв, а саме:

1-й – Каталог репозитаріїв відкритого доступу (*Directory of Open Access Repositories, OpenDOAR*), що є авторитетною базою академічних (наукових) репозитаріїв відкритого доступу і підтримується Ноттінгемським університетом. OpenDOAR надає можливість пошуку за галузями знань, типом репозитарію, мовою, країною, видом документів (<http://www.opendoar.org>);

2-й – Реєстр репозитаріїв відкритого доступу (*Registry of Open Access Repositories, ROAR*), що підтримується Університетом Саутхемптона у Великій Британії (<http://roar.eprints.org>).

Аналіз та дослідження репозитаріїв, їх кількісно-типових показників було проведено за OpenDOAR [363] та ROAR [374], які вважаються двома провідними каталогами репозитаріїв відкритого доступу у світі. Таким чином, завдяки цим ресурсам представлено:

- динаміку зростання репозитаріїв у світі (рис. 3.1);
- динаміку зростання репозитаріїв в Україні (рис. 3.2);
- розподіл репозитаріїв по країнах (рис. 3.3);
- інституційні репозитарії у світі та Україні (рис. 3.4);
- розподілення репозитаріїв за тематикою (рис. 3.5);

- динаміку використання програмного забезпечення у світі (рис. 3.6);
- динаміку використання програмного забезпечення в Україні (рис. 3.7).

Станом на березень 2019 року у світі зареєстровано:

DOAR – 4039 репозитаріїв (рис. 3.1), з них 89 репозитаріїв представлено Україною (рис. 3.2), причому на 29 країн припадає 80 % репозитаріїв і Україна займає 12 позицію;

ROAR – 4737 репозитаріїв (рис. 3.1), з них 105 репозитаріїв представлено Україною (рис. 3.2), на 15 країн припадає 64,2 % репозитаріїв, і Україна займає 10 позицію.

За кількістю представлених репозитаріїв у реєстрах лідерство утримують США, Об'єднане Королівство, Німеччина, Японія, Іспанія (рис. 3.3).

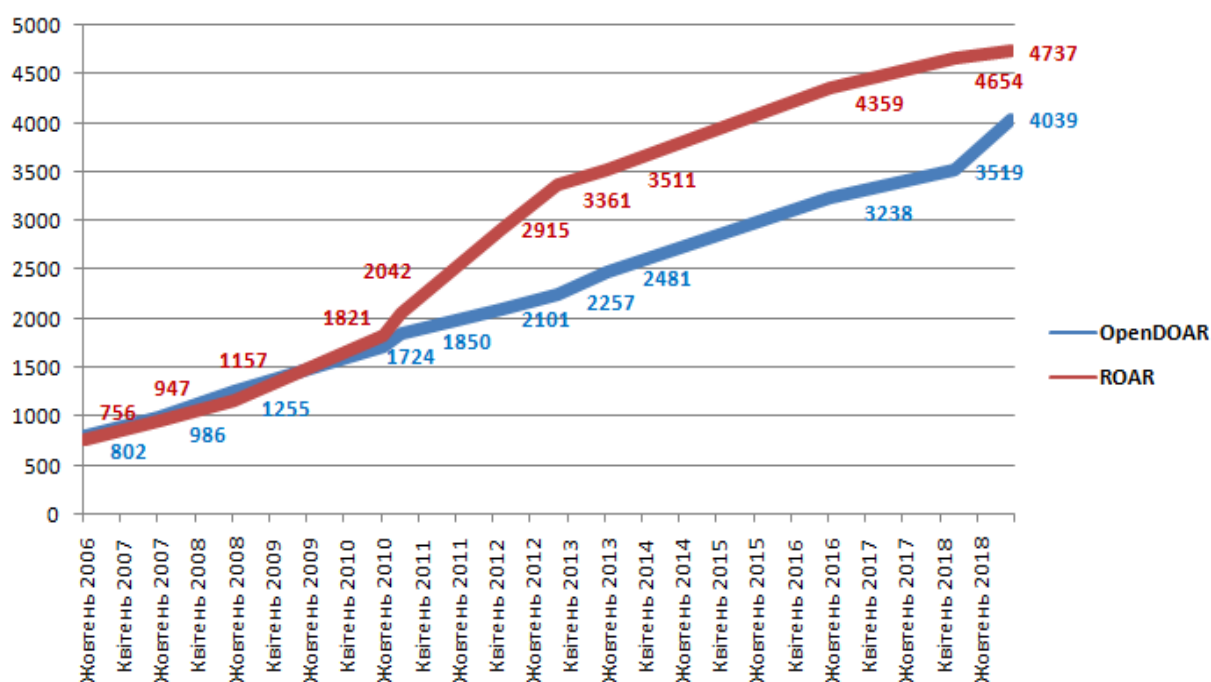

Рис. 3.1. Динаміка зростання репозитаріїв у світі

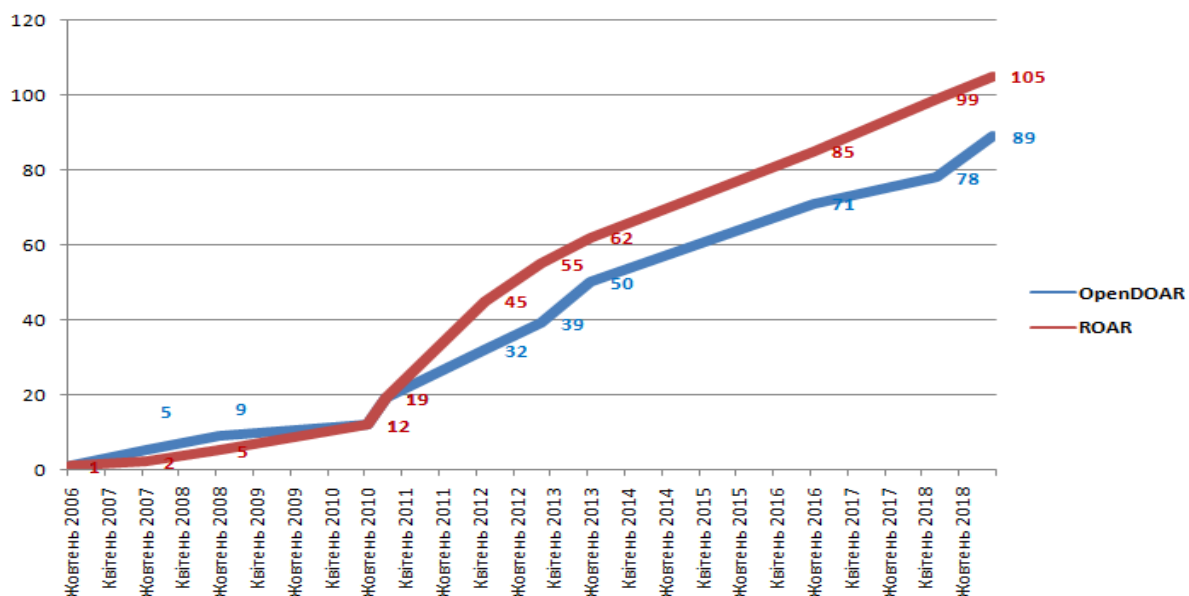

Рис. 3.2. Динаміка зростання репозитаріїв в Україні

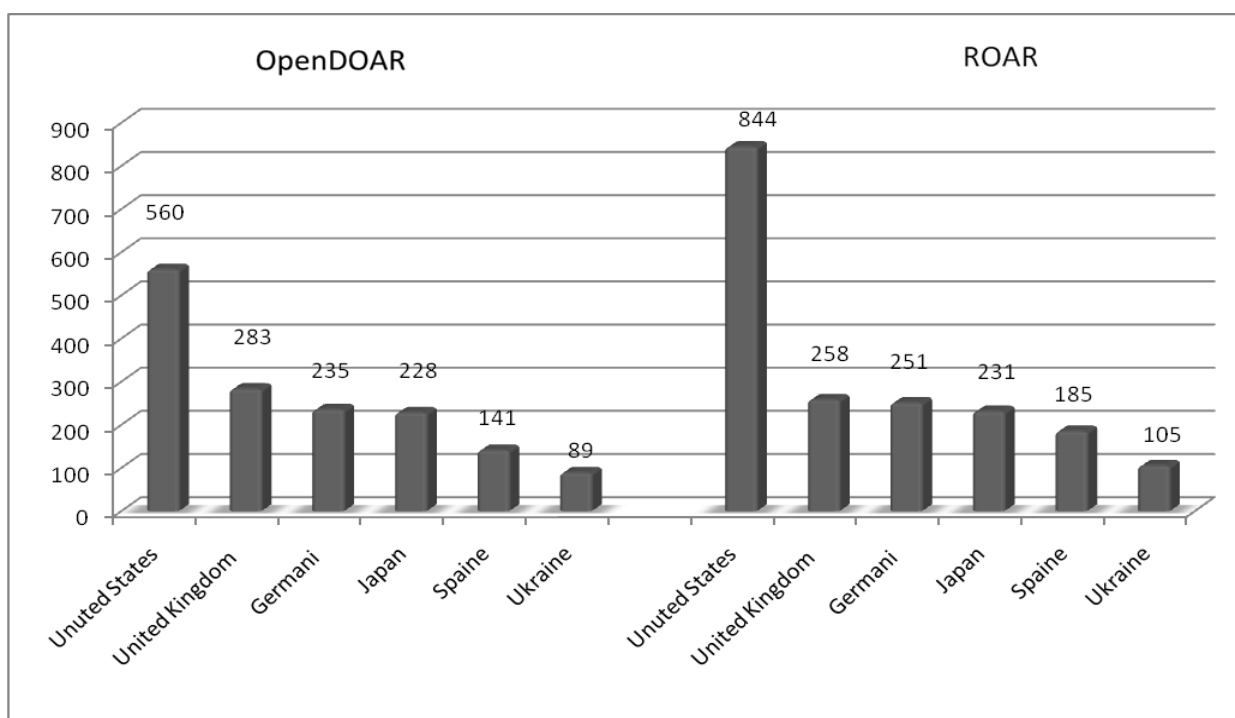

Рис. 3.3. Розподіл репозитаріїв по країнах

Пошук у реєстрах виявив різні приклади побудови репозитаріїв, у зв'язку з чим вони поділяються на відповідні типи:

- інституційний (архів належить університету, інституту, науковій установі);
- тематичні (архів охоплює галузь знань або окремі дисципліни);

- урядовий (архів для урядових даних);
- агрегаційний, чи міжінституційний (архів агрегованих даних із декількох допоміжних баз).

За результатом проведеного аналізу типів репозитаріїв у реєстрах, найвищий відсоток припадає на інституційні репозитарії, які найчастіше асоціюється з науковими інституціями (рис. 3.4), а їх зміст – це наукові та навчальні документи. Аналіз тематики репозитаріїв (рис. 3.5) показав, що переважна кількість репозитаріїв належить мультидисциплінарній тематиці досліджень (2483 репозитарії).

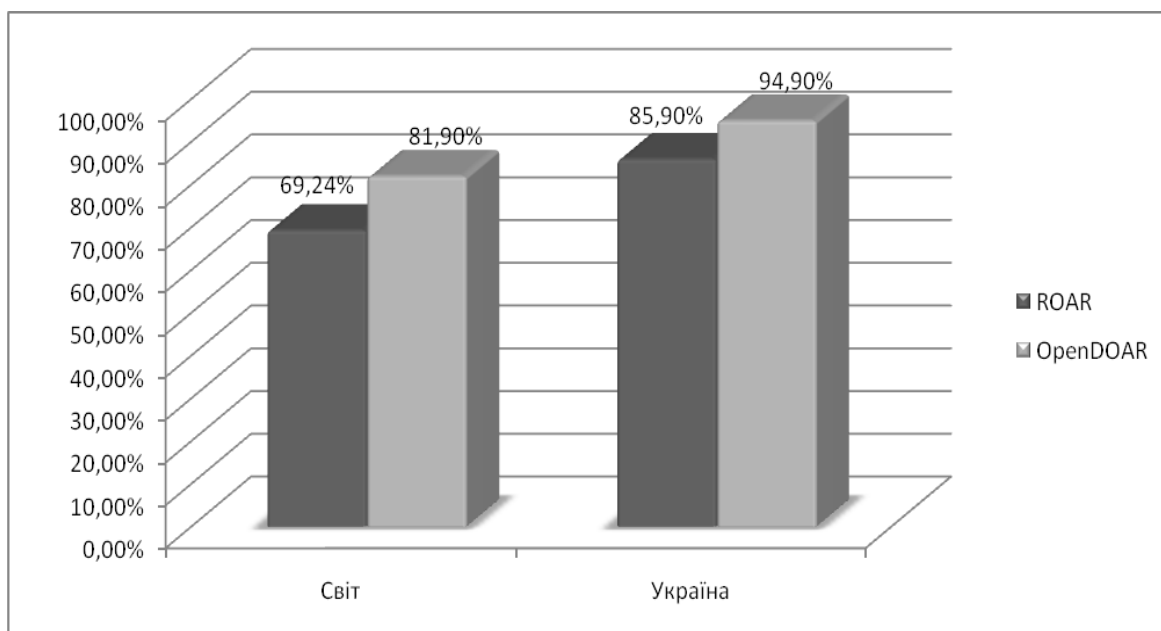

Рис. 3.4. Інституційні репозитарії у світі та Україні

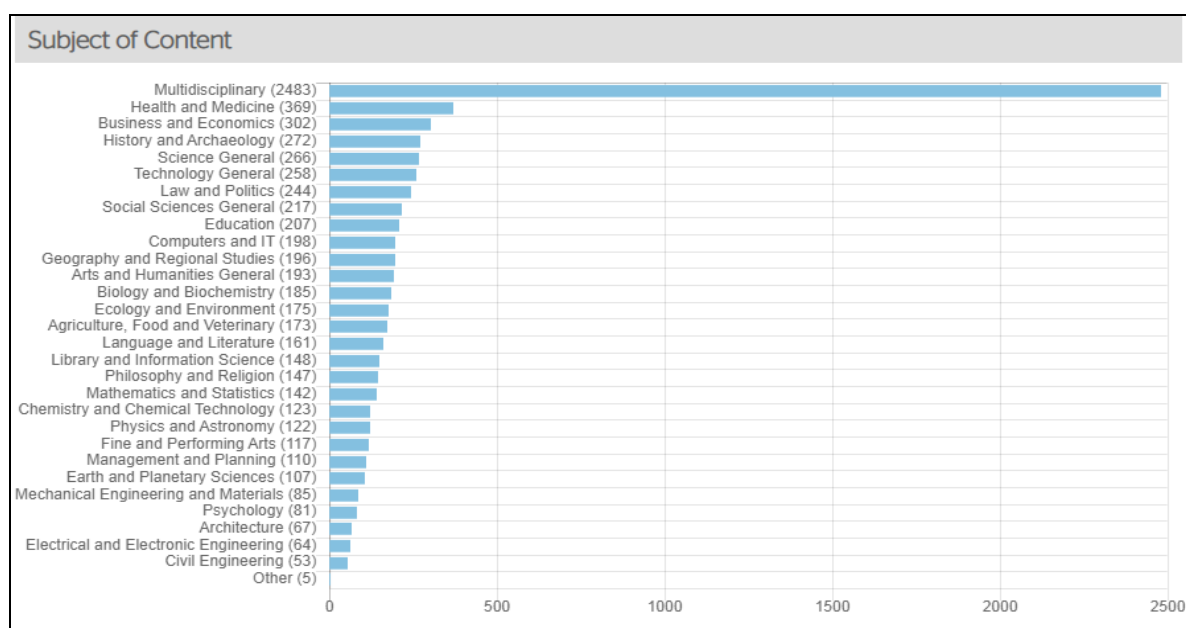

Рис. 3.5. Розподілення репозитаріїв за тематикою

Джерело: OpenDOAR Statistics. Jisc : digital resources. URL: http://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html (last accessed: 19.03.2019)

На рис. 3.6 та 3.7 представлено показники використання програмного забезпечення у світі та Україні. Безперечно, лідерами є дві безкоштовні програми – DSpace та EPrints. Варто зазначити, що в цих системах відстежуються статистичні дані (кількість звернень, перегляд метаданих, завантаження тексту документу), що є важливим та ефективним для моніторингу використання ресурсів установи. Велике значення у використанні програмного забезпечення DSpace має реалізація збору метаданих матеріалів репозитарія, відповідно до протоколу OAI-PMH для полегшення індексації в Google Scholar.

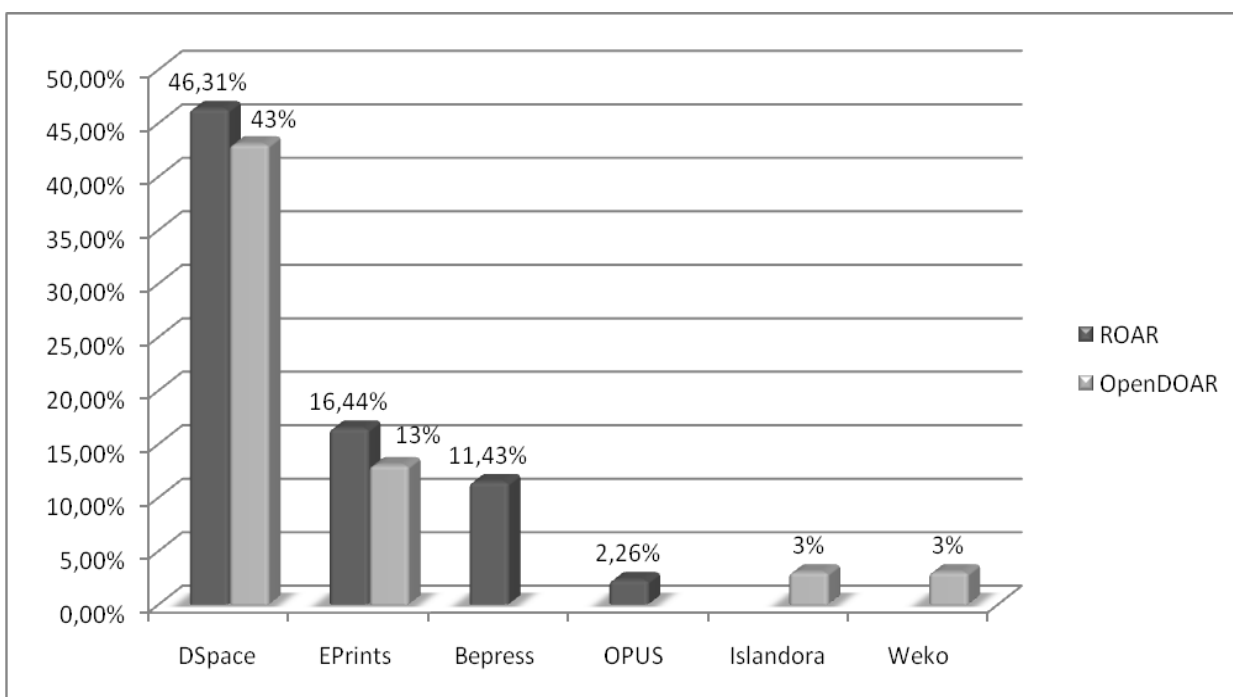

Рис. 3.6. Використання програмного забезпечення у світі

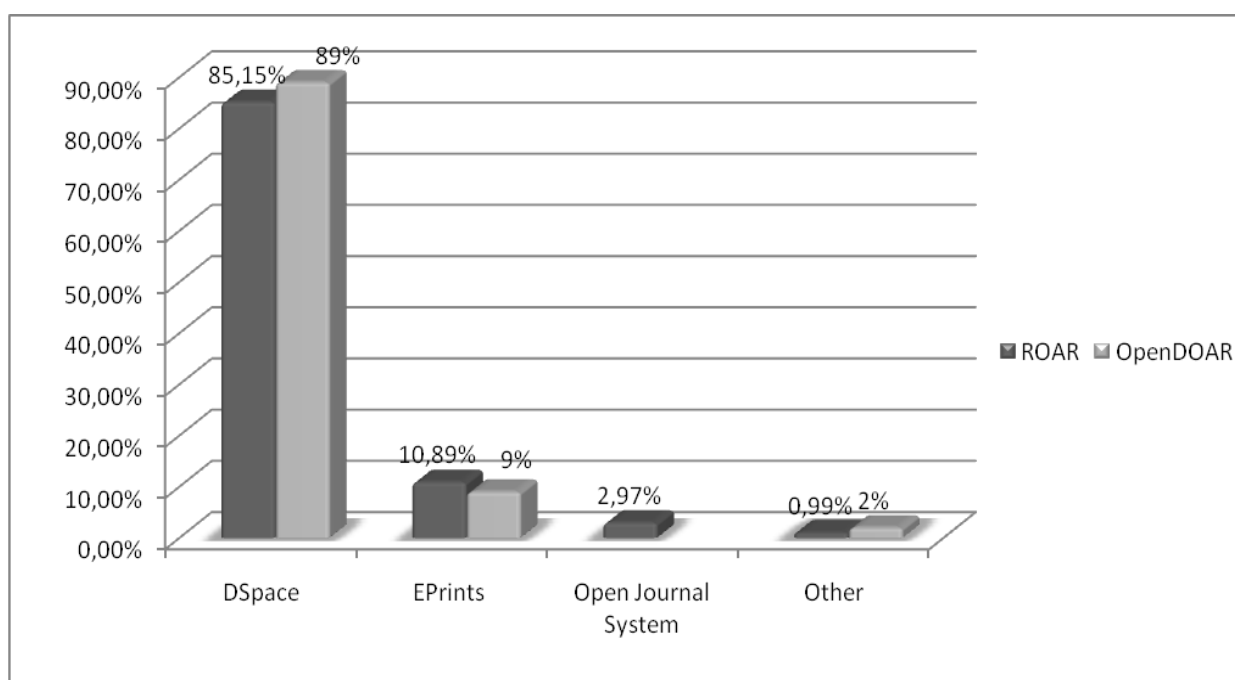

Рис. 3.7. Використання програмного забезпечення в Україні

Отже, зростання репозитаріїв у світі та Україні пояснюється їх перевагами, програмно-технологічними та пошуковими можливостями, серед яких можна виділити:

- можливість додавання текстів;
- інтеграцію з міжнародними пошуковими системами;

- створення колекцій з різними категоріями доступу: повний вільний доступ або авторизований;
- накопичення, збереження, поширення наукових досліджень;
- оперативність розміщення результатів наукових досліджень;
- вільний доступ до наукових матеріалів, за гарантії незмінності їх змісту та фізичного збереження;
- зниження монополії друкованих журналів;
- самоархівування інформації.

Очевидним є те, що інституційні репозитарії – це новий канал для структурування вкладу наукової установи чи університету, який позиціонуються як в контексті змін у науковій практиці, в рамках електронних досліджень, так і в їх подальшому розвитку в епоху цифрових технологій. На думку К. Лінча, «інституційний архів є визнанням того, що інтелектуальний спосіб життя та наукова діяльність наших університетів все частіше будуть представлені, задокументовані та поширені у цифровій формі і що основна відповідальність наших університетів полягає в тому, щоб керувати цими багатствами: зберегти їх» [336].

Створений та реалізований інституційний репозитарій буде відображати події та результати діяльності, а також інтелектуальне життя установи, яке є важливою складовою наукової комунікації.

Розвиток науки й освіти України на сучасному етапі можна охарактеризувати як активний етап створення і впровадження цифрових сховищ і архівів. Значна кількість ЗВО і науково-дослідних установ реалізують концепцію відкритого доступу до результатів наукових досліджень через запровадження нової моделі наукової комунікації – інституційний репозитарій.

Таким чином, найважливішим завданням будь-якої наукової організації є створення і підтримання інтелектуального капіталу, а саме дослідницької діяльності науковців.

Інформаційний обмін і наукові комунікації є ключовими чинниками розвитку інтелектуального капіталу. Саме інституційні репозитарії, за умови використання сучасних інформаційних технологій, сприятимуть розвитку досліджень в українській та світовій науці, забезпечать сучасний рівень наукових комунікацій і сприятимуть формуванню та зміцненню іміджу університету або наукової установи.

3.3 Значення ресурсів відкритого доступу для формування бібліометричних та наукометричних показників ЗВО

Сьогодні ЗВО велику увагу приділяють питанням участі в світових рейтингах, які стали впливовим і популярним інструментом для визначення стратегічного напрямку їх розвитку, стимулом до зростання конкурентоспроможності та способом вдосконалення внутрішньої системи гарантування якості освітньої діяльності. Неможливо уявити сучасний ЗВО без доступу до електронних баз даних та належних умов ефективного їх використання. Відкритий доступ до електронних ресурсів є також основою для розвитку як наукових комунікацій, так і науки в цілому. Бібліотеки ЗВО є важливим та невід'ємним структурним підрозділом, який має впроваджувати нові форми роботи щодо створення та функціонування електронних ресурсів відкритого доступу, які впливають на рейтингові показники. Результати роботи бібліотеки повинні задавати перспективи наукової діяльності навчального закладу, бути інформаційною основою, яка стимулює інноваційні зміни у ЗВО.

В основу рейтингів покладено розрахунки показників представлення ЗВО в інтернет-просторі – відкритість, якість, індексованість та цитованість, що становлять науковий інтерес і є мотивацією для науковців публікувати якісні наукові роботи у впливових наукових журналах, сприяти збільшенню обсягу та якості своїх наукових публікацій, підтримувати політику відкритого доступу до інформації. Саме тому актуальним є розвиток та

підтримка відкритих електронних ресурсів ЗВО, які є невід'ємною частиною підтримання належного рівня вищої освіти України. Враховуючи, що наукове спілкування є однією зі складових наукового процесу, і розглядаючи науку як інформаційний процес, природно вважати наукові публікації носіями інформації. Наукові публікації – важлива складова рейтингів!

Представлення результатів вітчизняних наукових досліджень спрямовується на європейські стандарти, і це, відповідно, зумовлює необхідність підвищення якості наукових видань, що неможливо без використання та проведення наукометричного та бібліометричного аналізу.

Якість освіти – важливий показник функціонування освітньої системи, а пошук інструментів, які б дозволяли його підвищувати, є дуже актуальним. Саме тому впровадження рейтингових систем, з різними критеріями та процедурами їх вимірювання, є поширеною формою, яка дозволяє ранжувати університети, кафедри, викладачів.

Американський професор Філіп Альтбах вважає: «Якби рейтингів не існувало, хтось рано чи пізно придумав би їх. Адже виникнення рейтингів – це закономірний етап масового характеру вищої освіти, а також комерціалізації та конкуренції університетів в усьому світі» [283, с. 81]. Головна мета рейтингів – це відповідність критеріїв загальній меті оцінювання.

Наприкінці ХХ ст. Фондом Карнегі була розроблена Класифікація закладів вищої освіти (Carnegie Classification), яка є провідною для визнання та опису інституційного різноманіття у вищій освіті США протягом останніх чотирьох з половиною десятиліть. Починаючи з 1970 р. Комісія з вищої освіти Карнегі працювала над класифікацією коледжів і університетів для підтримки своєї програми досліджень і аналізу політики. Заснована на емпіричних даних про коледжі та університети, класифікація Карнегі була спочатку опублікована в 1973 році, а згодом оновлена в 1976, 1987, 1994, 2000, 2005, 2010 і 2015 роках. Класифікація широко використовується при вивченні вищої освіти як спосіб представлення та контролю інституційних

відмінностей, відображення змін у коледжах і університетах, у розробленні діагностичних досліджень та характеристик викладачів та здобувачів [388]. Мета цієї класифікації – підтримка досліджень у сфері вищої освіти. Саме тому класифікація Карнегі стала першим шаблоном у реалізації ідеї створення масового університетського рейтингу.

В Україні визначення рейтингу вищих закладів освіти III–IV рівнів акредитації було започатковано в 1995 році за ініціативою Міжнародної Кадрової Академії. Відтоді проводяться щорічні рейтингові дослідження. На початок 2000 року Академією наук вищої школи України, Інститутом вищої освіти Академії педагогічних наук України, Конфедерацією недержавних вищих закладів освіти України, Міжнародною Кадровою Академією та Українським інститутом соціальних досліджень засновано рейтинг вищих закладів освіти України «Софія Київська».

Питанням якості та ефективності наукової діяльності ЗВО приділялась увага в усі часи. Але особливої актуальності це питання набуло в останні роки, що пов'язано зі значним зростанням соціальної значущості науки, необхідністю ефективного управління науковою діяльністю та суттєвим збільшенням кількості результатів наукових розробок і відповідної публікаційної активності вчених як у всьому світі, так і в Україні.

Наразі наукометрія та бібліометрія привертають дедалі більшу увагу теоретиків і практиків як якісно нова форма розвитку науки, спрямована на вирішення питань найбільш раціонального вибору достовірної інформації, методики її оцінки та ефективні шляхи дослідження. Враховуючи, що бібліометрія – це низка кількісних методів, якими оцінюють вплив результатів досліджень та доповнюють якісні характеристики. Разом вони складають показник якості та впливу досліджень. Концепція бібліометрики описує кількісне дослідження наукових публікацій. На основі праць дослідників університету ми вивчаємо продукування та використання знань у вищій освіті. Вона тісно пов'язана з більш широким терміном «інформетрія»

та більш вузьким терміном «наукометрія». Близькою аналогією є «webometrics», в якій розглядаються різні аспекти Інтернету.

Бібліометрику можна використовувати для:

- надання доказів впливу результатів досліджень;
- формування нових галузей дослідження;
- визначення журналів для публікування тощо.

Традиційно бібліометрія також використовується для вимірювання цитування опублікованих наукових статей. Це робиться з використанням інформації баз даних, яка індексує статті журналу, іноді серії книг. Це означає, що навіть коли вимірювання не є вичерпними для всіх каналів публікації, які використовують дослідники, вони можуть продемонструвати вплив глобальних досліджень.

Аналіз цитування, ймовірно, є найбільш традиційним методом, застосовуваним у бібліометриці, як приблизна міра наукової якості окремих дослідників, ранжирування університетів і установ або для оцінки впливу публікацій. Цей метод все частіше використовується для надання інформації про взаємозв'язки між різними групами в науковому співтоваристві. Слід зазначити, що в останні роки було проведено низку досліджень для визначення рівня впливу відкритих електронних ресурсів. Чимало із цих досліджень застосовують метрики цитування та / або показники завантажень для вимірювання впливу цих досліджень.

Нині ряд інструментів значно полегшили підготовку звітів щодо оцінки результатів дослідження, і це варіюється бібліометричними інструментами:

InCites – це спеціалізований інструмент оцінки досліджень на основі цитат в Інтернеті, який дозволяє аналізувати продуктивність організації та порівнювати результати по всьому світу. Набір даних – від Clarivate Analytics.

SCImago Journal & Country Rank включає журнали та національні наукові індикатори, розроблені на основі інформації, що міститься в базі

даних Scopus. Ці показники можуть використовуватися для оцінки та аналізу наукових галузей.

Scopus від Elsevier порівнює журнали на основі Citation Metrics, використовуючи найбільшу базу даних рефератів і цитат, що містить як рецензовану науково-дослідницьку літературу, так і якісні веб-джерела.

Web of Science від Clarivate Analytics містить індекс цитування праць із соціальних наук, мистецтв, гуманітарних наук, звіти про цитування журналів і основні індикатори науки.

Найчастіше для вимірювання та аналізу цитат використовують комерційні системи Web of Science та Scopus. На підставі інформації з цих баз даних формуються наукометричні показники наукової значимості вченого, установи, спеціалізованих періодичних видань. Як показує практика, сьогодні у ЗВО створення профілів науковців в базах Scopus, Web of Science та Google Scholar неможливе без адміністративного впливу. Як правило, ця робота покладена на бібліотеки ЗВО, метою яких є:

- упорядкувати профіль ЗВО, а саме знайти всі можливі варіанти написання назви ЗВО;
- афіліювати з профілем університету профілі авторів-науковців, при цьому об'єднати всі варіанти написання транслітерованого прізвища та імені автора;
- надати авторам-науковцям інформаційну і бібліографічну допомогу.

Чим більше статей буде опубліковано та процитовано – тим більшим буде рейтинг науковця і ЗВО.

Одним з найавторитетніших у світі є *Рейтинг закладів вищої освіти у Webometrics*, який укладається з 2004 р. Рейтинг публікується лабораторією кіберметрики («Cybermetrics Lab») – науково-дослідною групою Національної дослідницької ради Іспанії («Spanish National Research Council», CSIC), яка розташована в Мадриді. Рейтинг Webometrics укладається за спеціальною методикою, розробленою відповідно до Берлінських принципів рейтингування закладів вищої освіти (Berlin Principles on Ranking of Higher

Education Institutions), визначених ЮНЕСКО, і здійснюється аналіз не освітньої діяльності університету в цілому, а саме представлення ЗВО в Інтернеті.

Початкова мета рейтингу – сприяти академічній веб-присутності, підтримуючи ініціативу відкритого доступу для значного збільшення передачі наукових і культурних знань, закумульованих університетами, всьому суспільству. Для досягнення цієї мети публікація рейтингів є одним з найпотужніших і успішних інструментів запуску і консолідації процесів змін в академічному середовищі.

Станом на січень 2019 р. у рейтингу Webometrics представлено 323 українські ЗВО.

Аналіз критеріїв рейтингу Webometrics.

Методологічними основами рейтингу визначено чотири критерії, що враховуються при ранжируванні ЗВО.

У таблиці 3.1 зазначена важливість їх впливу при розрахунку рейтингу та хронологічний аналіз змін ваги критеріїв.

Таблиця 3.1.

Критерії для побудови рейтингу Webometrics

Критерії (фактори)		Вихідні дані, джерело	Вага критерію, %		
			02.2016	07.2016	01.2019
VISIBILITY (видимість)		зовнішні посилання на сайт ЗВО	50	50	50
ACTIVITY (активність)	PRESENCE (присутність університету)	число сторінок сайту (і сайтів на субдомени ЗВО), які індексуються пошуковими системами	20	10	5
	TRANSPARENCY (OPENNESS) прозорість (відкритість ресурсів)	кількість документів (pdf, doc, docx, ppt) на сайті ЗВО, дані з інституційних профілів Google Scholar Citations	15	10	10

	EXCELLENCE (науковий рівень)	число опублікованих наукових робіт, з 10% найбільш цитованих (по галузям науки) за даними SCImago	15	30	35
--	---------------------------------	---	----	----	----

VISIBILITY – найбільш вагомий показник, визначається через IMPACT (вплив), який враховує:

– показники цитованості ресурсів домену університету в ресурсах сторонніх доменів (система Majestic SEO та Ahrefs Site Exhlorer є постачальниками даних для його визначення);

– авторитетність ресурсу, з якого береться посилання.

Важливим фактором збільшення зовнішніх посилань на домен ЗВО є різноманітність джерел посилань, а не їх кількість та наявність англomовної версії домену та субдоменів.

ACTIVITY містить три показники:

1. PRESENCE – враховується загальна кількість веб-сторінок доменного поля ЗВО. Документи (PDF та інші файли) індексуються пошуковою системою Google. Загальна оцінка ваги показника зменшена, що свідчить про зменшення впливу кількості проіндексованих системою Google веб-сторінок на оцінку вебометричного рейтингу ЗВО.

2. TRANSPARENCY – введений в рейтинг у липні 2016 р. Враховуються дані із загальнодоступних інституційних профілів Google Scholar Citations. Є важливим належність профілів науковців до офіційної назви ЗВО та корпоративної пошти, яка зареєстрована на офіційному домені університету. *Для підвищення відсотка даного критерію науковцям слід звернути увагу на розміщення своїх наукових доробків в Інституційних репозитаріях, що є інформаційною базою для системи Google Scholar, а також підтримувати власні профілі в активному стані.* Даний критерій є оцінкою цитованості наукових публікацій ЗВО та відображає значущість наукової діяльності університету.

3. EXCELLENCE – враховує інформацію про кількість наукових статей, оглядів, доповідей, за даними наукометричного порталу SCImago, який, своєю чергою, аналізує дані бази SciVerse Scopus. За цим показником враховуються виключно найкращі наукові публікації ЗВО, що входять в 10 % найбільш цитованих робіт відповідного наукового напрямку. Тому для підвищення показників даного критерію важливо публікувати статті у рейтингових наукових журналах, з подальшим розміщенням в архівах відкритого доступу. Збільшення критерію з 15 % до 35 % підтверджує вплив наукового внеску ЗВО у розвиток міжнародного наукового прогресу та на загальну оцінку в рейтингу.

Проаналізувавши критерії Webometrics, можна з впевненістю стверджувати, що розвиток та підтримка інституційних репозитаріїв відіграють вагомую роль у загальному рейтингу ЗВО. Адже для кожного ЗВО підвищення показників, пов'язаних з науково-публікаційною активністю науково-педагогічних працівників, є актуальним питанням. Саме тому моніторинг наповнення інституційного репозитарію вказує або на малу кількість розміщених документів, або на досить низький рівень публікаційної активності науковців, який впливає на критерій у розрахунках рейтингу Webometrics. Більш активне використання наукового доробку вітчизняних учених, через присутність репозитаріїв України у світових науково-інформаційних системах, сприятиме зростанню їх бібліометричних показників у наукометричних системах та підвищенню іміджу української науки.

На сьогодні Webometrics (2019 р.) представив новий проєкт *Transparent Ranking: Institutional Repositories by Google Scholar* – рейтинг відкритості репозитаріїв наукових робіт університетів та інших українських науково-освітніх установ і організацій. Рейтинг складено за кількістю наукових праць, розміщених у репозитаріях та проіндексованих базою Google Scholar. Цього року (станом на липень 2019 р.) автоматизований

рейтинговий алгоритм Webeometrics ідентифікував 2675 інституційних репозитаріїв світу, з яких більше 40 створено в Україні.

Найвищі показники серед українських науково-освітніх установ отримали Електронний науковий архів Національного університету «Львівська політехніка» (56 місце) та Електронний науковий архів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (72 місце) серед усіх інституційних репозитаріїв світу.

Таблиця 3.2

Кількісні показники інституційних репозитаріїв

№	Назва репозитарію	URL-адрес	Кількість представлених док. у репозитарії	Кількість проіндексованих док. Google Scholar
1	Електронний архів наукових матеріалів Національного університету «Львівська політехніка»	ena.lp.edu.ua	41842	35400
2	Репозитарій Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»	repository.kpi.kharkov.ua	40064	31100
3	Електронний архів Сумського державного університету	essuir.sumdu.edu.ua	72270	27800
4	Репозитарій Тернопільського національного економічного університету	dspace.tneu.edu.ua	33367	27600
5	Інституційний репозитарій Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя	elartu.tntu.edu.ua	26752	24600
6	Інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій	dspace.nuft.edu.ua	28555	23400
7	Репозитарій бібліотеки Житомирського державного університету	eprints.zu.edu.ua	21770	22300

8	Електронний архів наукових публікацій Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова	enpuir.npu.edu.ua	23834	19900
9	Репозитарій Ужгородського національного університету	dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/	21996	18800
10	Інституційний репозитарій Вінницького національного технічного університету	ir.lib.vntu.edu.ua	23309	16900

За даними Webometrics було відібрано десять активних інституційних репозитаріїв ЗВО, які мають найкращі показники за індексацією пошукової системи Google Scholar наукових публікацій, та проведено порівняння проіндексованої кількості документів із кількістю документів, розміщених на самих інституційних репозитаріях. Розбіжність показників кількості проіндексованих і представлених документів свідчить про те, що при розміщенні документів в інституційних репозитаріях були допущені певні помилки. Індиксацію не пройшли документи, щодо яких, як правило, були некоректно внесені метадані: порушена послідовність внесення авторів, зазначені не всі автори або вказані наукові керівники, які не являються авторами робіт, розміщений документ не містить повного тексту, а лише відображає фрагмент змісту, розділу. Цих негативних результатів можна уникнути, що одночасно підвищить індексацію документів, їх цитованість, отже і рейтинг науковця та самого ЗВО. Тому важливо кожному науковцю перевіряти свій рівень індексування і виявляти потенційні проблеми.

Інституційні репозитарії не єдині ресурси Інтернет-мережі, які забезпечують постійний вільний доступ до матеріалів досліджень науковців. Популярним науковий ресурсом в Україні є портал «Наукова періодика України», яким опікується Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Бібліографічна база даних з відкритим цитуванням Google Scholar репрезентує інституційні репозитарії по всьому світу, а на основі наукових публікацій, які розміщені в електронних архівах, можна зробити висновок про доцільність та ефективність наукових досліджень.

Враховуючи вітчизняні реалії, для проведення бібліометричних досліджень (у контексті оцінювання наукової діяльності українських учених) сьогодні варто залучати й некомерційні міжнародні бібліометричні платформи. Безперечно, перше місце серед них посідає Google Scholar, що надає можливість для авторів простим способом стежити за посиланнями на свої статті, перевіряти, хто цитує публікації, подає графік цитат за часом, обчислює показники цитування, дає змогу зробити профіль загальнодоступним, щоб він міг з'являтися за результатом пошуку. Google Scholar включає публікації, які оприлюднені в журналах, зберігаються в репозитаріях або розміщені на сайтах наукових колективів чи окремих учених. У тому, що репозитарії індексуються великими пошуковими системами, такими як Google, є важлива перевага. На сьогодні ця система, досить затребувана українськими науковцями, є великим інформаційним ресурсом, можливості якого дозволяють представити свої напрацювання, підвищити відкритість своєї діяльності та персональну присутність у світовій науковій спільноті. Рейтинг заснований на ефективності вчених (h-індексі, цитуванні) відповідно до їх загальнодоступних профілів у Google Scholar Citations. В Україні обчислення індексу Хірша може здійснюватися з використанням як загальнодоступних наукометричних баз даних в Інтернеті (Google Scholar), так і баз даних, що доступні за передплатою (наприклад, Scopus, Web of Science).

Для підтвердження зазначеного розглянемо профіль науковця (рис. 3.8). У профілі відображено 64 документи, причому 31 з них розміщений в електронному архіві університету на домені університету **nuft.edu.ua**.

Google Академія Янюк тетяна

Статті Приблизна кількість результатів: 354 (0,05 сек.)

Будь-коли
3 2019
3 2018
3 2015
Спеціальний діапазон...

Сортувати за відповідн.
Сортувати за датою

☒ виключаючи патенти
☒ виключаючи цитування

☒ Створити сповіщення

Профілі користувачів для пошукового запиту **Янюк тетяна**

Янюк Тетяна Іванівна/Янюк Татьяна Ивановна/Yaniuk Tetiana
національний університет харчових технологій
Підтверджена електронна адреса в puft.edu.ua
Цитовано в 34 джерелах

Обробка та зберігання пшеничних зародків
ОІ Шаповаленко, **ТІ Янюк** - 2001 - dspace.puft.edu.ua
Визначено хімічний склад пшеничних зародків. Розроблено спосіб і режими їх сушіння опроміненням хвилями мм-та ІЧ-діапазонів. Визначено вплив обробки на харчову цінність та санітарну якість. Определено химический состав пшеничных зародышей ...
☆ 09 Цитовано в 3 джерелах Пов'язані статті Кількість версій 2

Национально-патриотичное виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу
ТМ Гавлітніа - Рівне: Волинські береги, 2007 - nenc.gov.ua
... ГАВЛІТНА **ТЕТЯНА** МИКОЛАЇВНА УДК 374.0356-053.6 ... Рівне Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент Дем'янюк Тамара Дмитрівна, Рівненський державний гуманітарний університет, завідувач кафедри теорії і методики виховання ...
☆ 09 Цитовано в 36 джерелах Пов'язані статті Кількість версій 2

Удосконалення технології преміксів з використанням пшеничних зародків
ТІ Янюк - 2002 - dspace.puft.edu.ua
Дисертація присвячена удосконаленню та науковому обґрунтуванню технології виробництва преміксів з використанням біологічно активної кормової добавки пшеничних зародків, біологічним, мікробіологічним, теплофізичним та гіроскопічним ...
☆ 09 Цитовано в 1 джерелах Пов'язані статті Кількість версій 2

Амарантове борошно—перспективна харчова добавка у виробництві морозива
ОВ Гулак, **ГР Поліщук**, **ПІ Калініна**, **ТІ Янюк** - 2007 - dspace.puft.edu.ua
Розглянуто можливість використання амарантового борошна у виробництві морозива, а також його вплив на основні функціонально-технологічні властивості одержаних продуктів. Рассмотрены возможности использования амарантовой муки в ...

Рис. 3.8 Присутність науковця в Google Scholar

Джерело: Google Scholar : веб-сайт. URL: https://scholar.google.com.ua/scholar?hl=uk&as_sdt=0%2C5&q=%D0%AF%D0%BD%D1%8E%D0%BA+%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BD%D0%B0&oq=%D1%8F (дата звернення: 04.06.2019)

Профіль науковця містить інформацію про аналіз активності представлених документів та їх цитованість, власний h-індекс та статистику цитувань (рис. 3.9). Розміщення наукових здобутків в інституційному репозитарії або інших архівах відкритого доступу є запорукою підвищення наукового рейтингу науковця.

Google Академія

Янюк Тетяна Іванівна/Янюк Татьяна Ивановна/Yaniuk Tetiana

національний університет харчових технологій
Підтверджена електронна адреса в puft.edu.ua
зерно продукти переробки зерна харчові технології

НАЗВА ПОСИЛАННЯ РІК

Наукові основи комплексної переробки стебел та насіння льону олійного [монографія]
ЛА Чурсіна, ГА ТХОСОВА, ОО ГОРАЧ, ТІ ЯНЮК
Херсон: Одді-плюс 22 2011

Обробка та зберігання пшеничних зародків
ОІ Шаповаленко, ТІ Янюк 3 2001

Дослідження фізико-хімічних властивостей зернових інгредієнтів як структуроутворювачів у виробництві морозива
ГР Поліщук, ГР Поліщук, ВВ Мартин, ВВ Мартин, СІ Ковалевська, ...
«Хранение и переработка зерна» 2011 № 6 2 2011

Вплив лляного екстракту на хімічний склад гранульованих кормових сумішей
ОІ Шаповаленко, ТІ Янюк, ОО Єгущенко, ТО Тракало
Харчова промисловість, 31-34 1 2015

Волого-теплова обробка зернової сировини
ТІ Янюк, ІФ Улянич, ОІ Шаповаленко 1 2014

Використання насіння льону та продуктів його переробки у комбікормах
ТІ Янюк, ТІ Янюк, ІВ Козюля, ІВ Козюля
Хранение и переработка зерна: Ежемесячный научно-практический журнал -2012 ... 1 2012

Насіння льону як компонент для виробництва комбікормів
ОІ Шаповаленко, ТІ Янюк, ІВ Козюля 1 2011

Посилання

Усі 3 2014

Бібліографічні посилання 34 27

h-індекс 2 1

i10-індекс 1 1

Співавтори

Владимир Ковбаса
Национальный университет пищ... >

Галина Поліщук
Национальный университет харчо... >

Наталія Олександрівна Фалендиш
доцент кафедри технології хлібо... >

Олена Супрун-Крестова
Национальный университет харчо... >

Рис. 3.9 Профіль науковця в Google Scholar

Джерело: Янюк Тетяна Іванівна/Янюк Татьяна Ивановна/Yaniuk Tetiana.
Google Scholar : веб-сайт. **URL:**
<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=bRacTtMAAAAJ> (дата звернення:
 04.06.2019)

Створення та підтримка науковцями своїх бібліометричних профілів у Google Scholar є актуальним завданням, яке безперечно відобразиться і на науковому рейтингу науковця, і на рейтингових показниках якості освітньої діяльності університету.

Наразі в Україні Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського впроваджено Інформаційно-аналітичну систему «Бібліометрика української науки» (<http://www.nbuviar.gov.ua/bpnu>), яка «продемонструвала ефективність використання синергетичного підходу для отримання цілісної картини стану академічного середовища за безпосередньою участю ключового суб'єкта наукових комунікацій – ученого та із залученням інформаційного ресурсу найбільшої у світі бібліометричної платформи Google Scholar» [23, с. 10–11]. Ця система призначена для надання суспільству загального уявлення про наукове та науково-педагогічне середовище, потенціал науки та якість освіти в Україні.

3.4 Відкритий архів Національного університету харчових технологій

Національний університет харчових технологій підтримує Рух відкритого доступу та впроваджує принципи надання необмеженого і безоплатного доступу до наукових публікацій та досліджень.

Згідно з Положенням «Про інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій» від 18.09.2011, Науково-технічну бібліотеку було призначено координатором та основним виконавцем процесу створення та впровадження в роботу Інституційного репозитарію НУХТ

(додаток Г). Бібліотека активно розгорнула роботу із впровадження та створення електронного архіву, яка включала наступні етапи:

- підготовчий;
- технічний;
- організаційний;
- практичний;
- підсумковий;
- перспективний.

Підготовчий етап: вивчення досвіду.

Першорядним завданням для науково-технічної бібліотеки було вивчення світового і вітчизняного досвіду використання систем електронних бібліотек, консультації з юристами при розробленні нормативно-технічної документації, консультації та рекомендації ІТ-фахівців щодо встановлення програмного забезпечення в університеті.

Технічний етап: вибір програмного забезпечення.

Детально проаналізувавши найбільш поширені програмні платформи для архіву EPrints (EPrints Free Software), DSpace (DSpace Foundation), Fedora (Fedora Commons), порівнявши їх можливості, враховуючи досвід та консультації колег, ядром системи управління електронними ресурсами було обрано відкрите програмне забезпечення Dspace. Технічну підтримку щодо встановлення та тестування програмного забезпечення покладено на центр інтелектуальних комп'ютерних систем та комп'ютерно-інформаційний відділ науково-технічної бібліотеки. Для цього був виділений окремий сервер, технічні характеристики якого враховували модернізацію структури та зростання кількості матеріалів у репозитарії. Серед важливих технічних завдань – і супровід системи, що передбачає впровадження нових версій платформи, а також її резервне копіювання.

Організаційний етап: нормативно-технічна документація, структура репозитарію, політика публікування.

Науково-технічною бібліотекою було розроблено та узгоджено нормативно-технічну документацію, а саме: «Положення про інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій» та «Авторський договір про передачу невиключних прав про використання твору» (додаток Г).

Етап передбачав обговорення політики публікування матеріалів, проєктування майбутньої структури репозитарію та організацію доступу. Оскільки в «Положенні про інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій» зазначено, що «тематичний склад eNUFTIR визначається факультетами відповідно до наукового та навчального процесів університету», то структуру складають спільноти, розподілені за типами матеріалів: монографії, підручники, навчальні посібники, навчально-методичні матеріали, авторські свідоцтва, автореферати, наукові статті, неопубліковані документи, матеріали конференцій, мультимедійні видання, патенти, тези доповідей.

Практичний етап: проведення семінарів, наповнення, поширення відомостей про ресурс.

На даному етапі здійснювалася популяризація репозитарію серед наукових спільнот, підкреслювалися переваги розміщення наукових досліджень та навчально-методичних розробок у відкритому доступі. Проведення семінарів, практикумів, виступів на засіданнях університету передбачало практичні поради щодо ефективного використання сервісів (від наповнення матеріалами до статистики і моніторингу), вдосконалення структури та політики, принципів роботи архіву.

У DSpace розміщення документів здійснюється двома шляхами. Перший – це самоархівування, яке активно пропагується серед науковців, коли автори мають можливість самостійно наповнювати репозитарій, а

другий – доручення архівування документів координатору електронного архіву (співробітнику Науково-технічної бібліотеки).

Статистика розміщення документів у репозитарії представлена на рис. 3.10, 3.11:

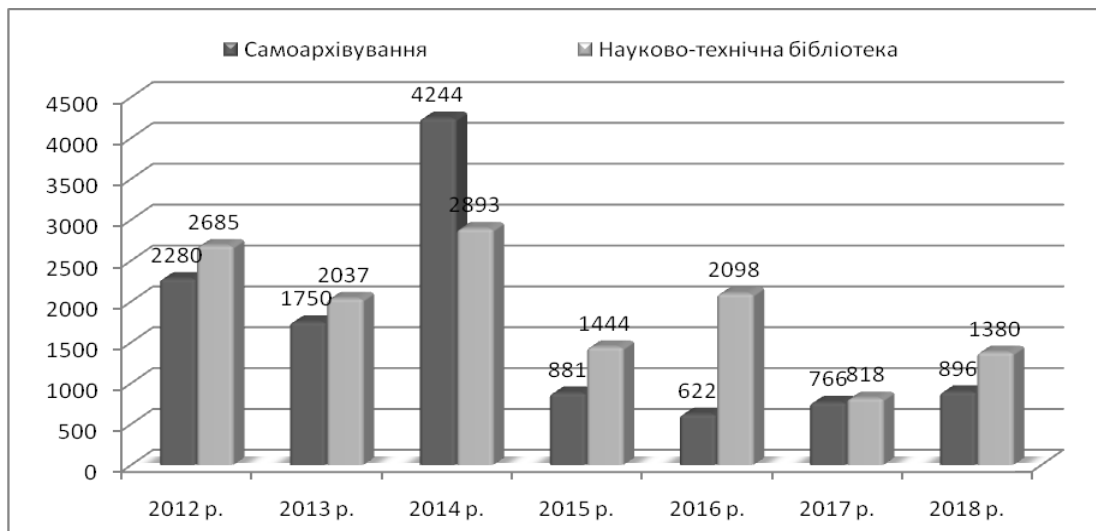

Рис.3.10 Статистика розміщення документів у репозитарії за роками

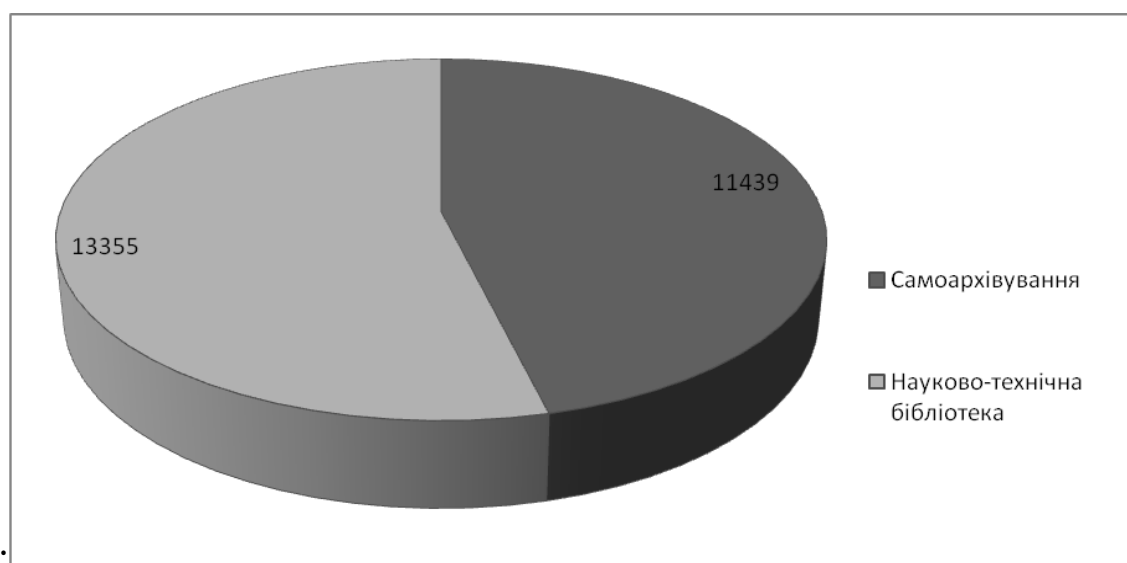

Рис.3.11 Загальна кількість документів в репозитарії

Перед розміщенням документа (твору) в ІР між автором і університетом, в особі проректора з наукової роботи, укладається договір про передачу університету невиключних прав на використання твору (електронної версії).

В обох випадках розміщення документів бібліотека, як координатор, стежить за коректністю введення метаданих, до яких входять: назва, автор, анотація, бібліографічний опис, ключові слова. Метадані надаються двома мовами – мовою оригіналу і англійською, що необхідно для індексування та пошуку в репозитарії. При внесенні інформації потрібно заповнити описові поля метаданих матеріалу, завантажити файл, перевірити внесення з можливістю редагування полів метаданих. Що стосується постпринтів, то бібліотека може оцифрувати друкований матеріал для подальшого розміщення його в репозитарії. Включений до репозитарію документ проходить процедуру перевірки на коректність архівування, правильність вводу метаданих. Документ, який не задовольняє технічним чи змістовим вимогам, може бути не прийнятий до розміщення в репозитарії. Кожний документ отримує унікальний і постійний URL, який зазначений в описі і за яким можна робити бібліографічні посилання.

Повна назва *eNUFTIR* – Institutional Repository National University of Food Technology. URL-адреса депозитарію: dspace.nuft.edu.ua. Архів був зареєстрований у Реєстрі репозитаріїв відкритого доступу (*Registry of Open Access Repositories, ROAR*) та у Довіднику репозитаріїв відкритого доступу (*Directory of Open Access Repositories, DOAR*).

У 2013 р. репозитарій університету отримав власний Міжнародний стандартний серійний номер (ISSN – *International Standard Serial Number*), який зареєстровано Міжнародним центром реєстрації серійних видань CIEPS. ISSN надає репозитарію статус офіційного електронного видання.

Підсумковий етап: аналіз використання ресурсу.

На сьогодні функціонування та управління репозитарієм здійснюється відповідно до положень. ІР є складовою бібліотечного фонду, а його документи обліковуються як мережеві локальні документи.

Відповідно до принципів відкритого доступу, завантажувати документи з *eNUFTIR* можна без обмежень і без реєстрації, сам пошук може

проводитись як засобами самого електронного архіву, так і через пошукові машини загального призначення або ті, які підтримують протокол OAI-PMH.

Статистичні показники є важливою характеристикою роботи репозитарію. Програмне забезпечення DSpace має свій модуль статистики: відстежуються дані про кількість звернень на рівні матеріалу, перегляд метаданих (назви, автора, анотації та ін.), завантаження повного тексту документа.

Також репозитарій отримує розгорнуту статистику від зовнішньої аналітичної системи Google Analytics (кількість користувачів, кількість сеансів, за операційною системою, за типом браузера, за типом пристрою, за країнами, містами, за аудиторією, за джерелами трафіку, за часом відвідування).

Перспективний етап: представлення, підтримка наукових досліджень та визначення їх впливу на інші дослідження; підвищення престижу і рейтингу навчального закладу, науковця; збільшення цитування науковців; інтеграція відкритого електронного архіву як із внутрішніми системами закладу вищої освіти, так і з архівами національного рівня, що сприятиме доступності та наочності національної наукової інформації, розвитку науки, суспільства, країни в цілому.

Процес наповнення інституційного репозитарію та його популяризація у світовому інформаційному просторі відбувається завдяки прийнятим політикам щодо обов'язкового розміщення результатів наукових досліджень працівниками ЗВО.

Розміщення матеріалів в інституційному репозитарії відбувається у певній послідовності, яка складає модель функціонування інституційного репозитарію (рис. 3.12):

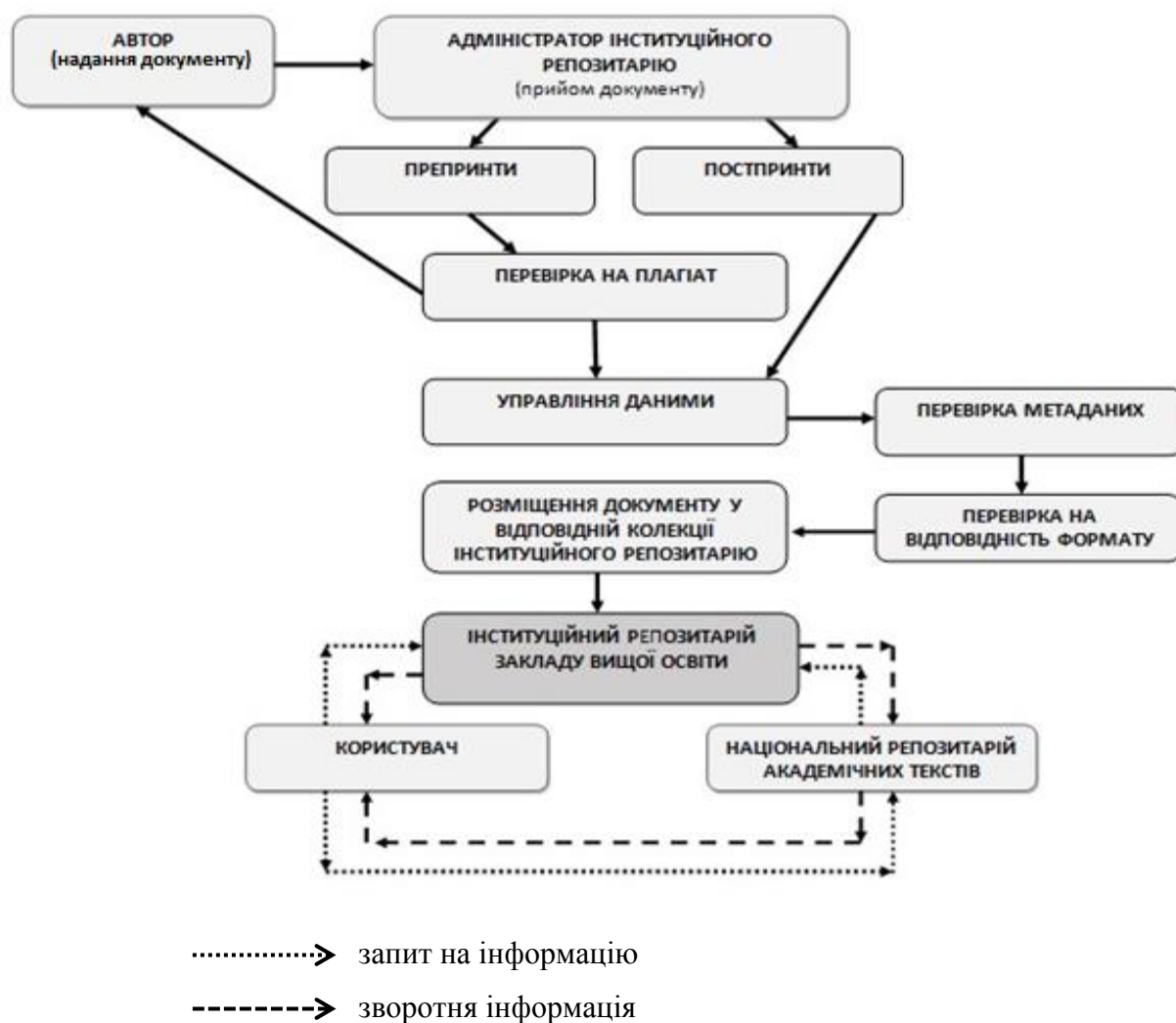

Рис. 3.12 Модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО

Процедура архівування в репозитарії розпочинається через самоархівування документа автором або шляхом передачі його до науково-технічної бібліотеки, яка є адміністратором архіву і бере на себе обов'язок допомогти вченим в архівації їх робіт. Авторами можуть бути наукові, науково-педагогічні працівники, аспіранти, докторанти, здобувачі вищої освіти. При цьому автор повинен володіти авторськими правами на депонований документ, підписати авторський договір і надати свою роботу з пакетом метаданих. Адміністратор архіву, як правило, доручає архівувати дані представнику бібліотеки.

Якщо отриманий документ не був опублікований (препринт), він проходить перевірку на ознаки плагіату згідно з прийнятим Кодексом

академічної етики та затвердженням Регламентом перевірки на академічний плагіат кваліфікаційних робіт студентів, рукописів дисертацій та монографій, рукописів статей, поданих до публікації в періодичних наукових виданнях Національного університету харчових технологій. У разі виникнення питань після проходження перевірки на академічний плагіат документ повертається автору.

Сьогодні в Україні реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти в Україні за підтримки Посольства США та в партнерстві з Міністерством освіти і науки України Проєкт сприяння академічній доброчесності (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). Саме впровадження академічної доброчесності, яка є невід’ємною складовою якості вищої освіти, одним із аспектів формування майбутнього суспільства знань, сприятиме підвищенню якості і конкурентоспроможності українських ЗВО та внесенню кардинальних змін в нову модель розвитку вищої освіти.

Національний університет харчових технологій підтримує введення принципів академічної доброчесності. Саме тому в 2016 р. було прийняте рішення про обов’язкове використання сервісу з перевірки робіт на академічний плагіат. Для цього був укладений договір щодо послуги постачання системи «Unplag», сьогодні система змінила назву на «Unicheck». Це онлайн-сервіс встановлення плагіату, який перевіряє текстові документи на наявність запозичених частин тексту з відкритих джерел в Інтернеті чи внутрішньої бази документів користувача. У 2017 р. науково-технічною бібліотекою був підготовлений методичний poradnik *«Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах»*, який включає роз’яснення основних положень ДСТУ 8302:2015 та рекомендації щодо оформлення бібліографічних посилань відповідно до нормативних документів, а також у ньому охарактеризовані найпопулярніші міжнародні стилі цитування та посилання для різних галузей знань. Порадник у паперовому вигляді розданий на кафедри, і його можна переглянути та завантажити із сайту науково-технічної бібліотеки [175].

Якщо отриманий документ не має обмежень (період ембарго, розповсюдження тільки на ліцензійних умовах) перевіряється на відповідність щодо формату: для текстових документів і презентацій рекомендованим є формат pdf і разом із основним набором метаданих, (найменування ресурсу; ім'я, прізвище, по батькові фізичної особи; бібліографічний опис; ключові слова (основні поняття); анотація двома мовами (мовою оригіналу і англійською) розміщується у відповідній колекції. Адміністратор відстежує і забезпечує відповідність метаданих стандартам інституційного репозитарію. Усі матеріали інституційного репозитарію eNUFTIR і метадані до них знаходяться у відкритому доступі.

Міністерство освіти і науки України видало наказ від 04.07.2018 № 707 «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів» [197], в якому зазначено, які саме види академічних текстів входитимуть до його структури.

Міністерством освіти і науки України розроблені також рекомендації із запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах.

У згаданих вище документах МОН України зазначено, що метою наданих рекомендацій є необхідність дотримання основних принципів академічної доброчесності та системного підходу до розвитку методів і засобів виявлення плагіату в освітньому просторі, а наявність внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності є обов'язковою і передбачає дотримання академічної доброчесності як працівниками закладів вищої освіти, так і здобувачами вищої освіти. Таким чином, політика академічної доброчесності ґрунтується на співпраці всіх учасників освітнього процесу і Національний університет харчових технологій сформувавши інституційний репозитарій і підтримуючи його розвиток, має базу для занесення до Національного репозитарію. Розвиток інституційних репозитаріїв в університетах та Національного репозитарію академічних текстів України, які покликані надавати відкритий доступ до наукової інформації, є найважливішою особливістю відповідальної дослідницької та інноваційної

політики, внаслідок чого результати дослідження є доступними для всіх і сприяють безпосередньому залученню суспільства до розвитку науки. Покращення доступу до наукової інформації, своєю чергою, має велике значення для інноваційних змін на рівні держави.

3.5 Інформаційно-аналітична система «Публікаційна карта НУХТ», створення та шляхи реалізації

Закон України «Про освіту» системно регулює питання якості освіти та якості освітньої діяльності в Україні. Відповідно до статей 41, 42 Закону, однією з основних *складових системи забезпечення якості освіти є система забезпечення якості освіти та освітньої діяльності в закладі освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти, яка має включати: стратегію (політику) та процедури; систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання науково-педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти)* [207].

Відповідно до ч. 2 статті 29 Закону України «Про вищу освіту», Кабінет Міністрів України (Постанова від 22 листопада 2017 р. № 912) затвердив порядок та критерії надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу [190]. Підтвердження статусу національного потребує постійної кропіткої роботи всього колективу університету. Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України №1/9-215 від 11.04.2018 [268], де подана тимчасова форма річного звіту про виконання критеріїв підтвердження статусу національного для формування річного звіту, його заповнення, а в подальшому і самоаналізу, необхідно проводити заходи, пов'язані з періодичним (двічі на рік) та постійним моніторингом показників порівняльних критеріїв.

Національний університет харчових технологій у своїй роботі керується діючими Положеннями:

– «Опис внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності університету» [172];

– «Про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників університету» [185];

– «Про порядок рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників університету» [186],

які встановлюють внутрішню університетську програму забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, порядок об'єктивного і комплексного оцінювання роботи науково-педагогічних працівників, методику визначення індивідуального рейтингу викладача, рекомендації щодо застосування результатів рейтингового оцінювання, формування стратегії подальшого розвитку кафедр, факультетів та інститутів, удосконалення планування роботи науково-педагогічних працівників, принципи прозорості та відкритості інформації про діяльність викладачів, за умови дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками щодо інформації, яку вони подають про показники своєї діяльності.

Показниками роботи науково-педагогічних працівників НУХТ та їх оцінювання є:

– *підготовка та видання навчально-методичної літератури* (підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, навчально-наочні посібники, практикуми, словники, довідники), у т. ч. в електронному варіанті);

– *наукова робота університетського чи національного рівня* (підготовка та видання наукової монографії, в Україні або закордоном; підготовка та видання наукової статті у фаховому виданні з переліку МОН України або інших виданнях України; видання тез доповідей на конференціях і семінарах в Україні; підготовка видання статті в міжнародному науковому журналі, що входить до наукометричних баз

Scopus, Web of Science, або в періодичних наукових журналах інших країн; публікація у закордонних збірниках тез доповідей) [186].

Для ілюстрації ефективності результатів науково-дослідної діяльності використовуються різноманітні бази даних. У процесі дослідження запитів на бібліометричну інформацію можна виділити такі основні групи її споживачів:

- вчені;
- професорсько-викладацький склад;
- наукові підрозділи;
- працівники інформаційних служб.

Кожен споживач з певної групи потребує отримання інформації для вирішення власних завдань. Дані, необхідні кожній групі споживачів:

- кількість публікацій;
- цитованість публікацій;
- найбільш цитовані публікації (в т.ч. відомості про авторів публікацій);
- імпакт-фактор періодичних видань та інші показники;
- різні звіти з науково-дослідницької діяльності окремого вченого або університету.

Бібліотеки є учасниками розбудови електронного середовища для науки та науково-освітнього комплексу. Створення повнотекстових баз даних, електронного довідково-пошукового апарату на основі фондів друкованих та електронних документів може забезпечити їх найбільшу мобільність, яка є необхідною формою роботи для якісної підтримки та супроводу наукових досліджень.

Відповідно до цих визначень, науково-технічній бібліотеці університету було поставлене завдання, як організації-виконавцю, об'єднати різні види і типи інформаційних ресурсів для формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору та розширення доступу користувачів до наукового доробку університету, а також забезпечити

відповідний якісно-інформаційний супровід для реалізації завдань, зокрема інформаційно-аналітичної діяльності ЗВО.

На виконання поставлених завдань автором було запропоновано створити інформаційний продукт, який відповідав би заданим вимогам та функціонально розширив можливості електронного бібліотечно-інформаційного обслуговування наукових досліджень користувача, а саме – інформаційно-аналітичну систему «Публікаційна карта НУХТ».

Основне завдання системи – гармонізація даних, які надішли з різних джерел для подальшої роботи з ними.

Головними об'єктами системи виступають учені університету, саме задля них формується інформація з різних джерел доступу.

Система є відкритою та безкоштовною, у ній використовуються джерела даних з:

1 – міжнародної наукової бази даних Web of Science (WoS) – наукові публікації, індексовані базою даних (відповідно до наказу МОН України № 659 від 19.06.2018, НУХТ надано доступ за кошти держбюджету);

2 – міжнародної наукової бази даних Scopus – наукові публікації, індексовані базою даних (відповідно до наказу МОН України № 659 від 19.06.2018, НУХТ надано доступ за кошти держбюджету);

3 – системи Google Scholar – публікації з відкритих джерел;

4 – інституційного репозитарію eNUFTIR – відкриті електронні ресурси наукових працівників університету;

5 – бази даних «Електронна бібліотека НУХТ» – інформація з наукової, навчальної та навчально-методичної літератури для формування бібліографії вченого;

6 – електронного каталогу НТБ НУХТ – інформація для формування бібліографії вченого.

Розроблена Інформаційно-аналітична система «Публікаційна карта НУХТ» дозволяє вирішити питання ефективного пошуку та зберігання інформації з метою інформаційного забезпечення наукової спільноти

університету. Однією з основних властивостей цієї системи є орієнтація на висвітлення публікаційної активності університету з гіперпосиланнями на повнотекстові документи у відкритому джерелі.

Формування інформаційної системи «Публікаційна карта НУХТ» забезпечує вирішення низки запитів користувача:

- оперативний доступ до інформаційних ресурсів, у т. ч. до баз Scopus, Web of Science, Google Scholar, eNUFTIR;
- надання інформаційно-аналітичних послуг, у т. ч. зведених статистичних показників публікаційної активності науковця університету;
- забезпечення конкурентного підходу при визначенні рейтингу викладача, кафедри, факультету / інституту / університету;
- представлення наукового доробку вчених університету;
- підвищення якості обслуговування.

Для розроблення інформаційно-аналітичної системи *програмним забезпеченням* було обрано сервіс від Google – Google Sites, як спрощений безкоштовний хостинг на базі вікі-рушія, якому характерні наступні переваги:

- зручний сучасний інтерфейс;
- простота та зручність у використанні;
- швидкий пошук інформації;
- можливість перегляду оновлених матеріалів;
- простий інструмент для створення;
- надання прав доступу.

Може також використовуватися як частина Google Apps, що дозволяє за допомогою технології *wiki* зробити інформацію доступною для користувачів, які потребують її швидкого надання [58].

Для структурування інформації в системі та враховуючи інформаційні потреби користувачів була запропонована наступна структура системи, яка включає:

- інститути / факультети / наукові підрозділи;

– перелік кафедр, які входять до складу вибраного факультету / інституту (рис. 3.13);

– перелік штатних працівників вибраної кафедри / наукового підрозділу;

– персональна сторінка науковця (рис. 3.14).

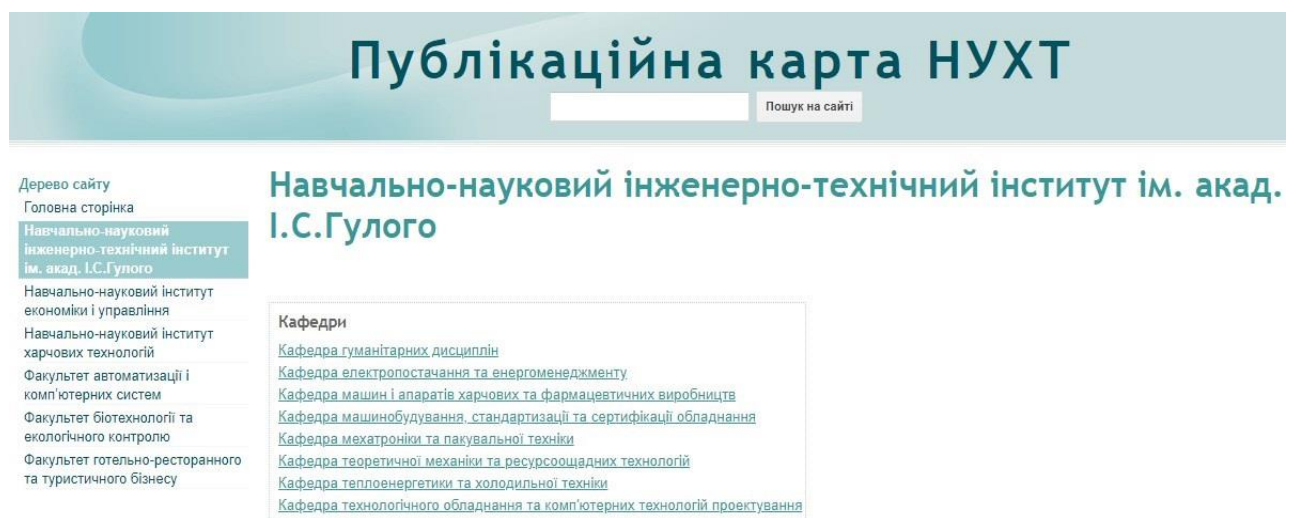
Окремим розділом системи є запропонована «Персональна сторінка науковця» (рис. 3.14), яка представляє зведену статистичну таблицю показників на основі даних про публікації у виданнях, які індексуються у базах Scopus, Web of Science, Google Scholar із зазначенням h-індексу науковця або розміщені в інституційному репозитарії eNUFTIR.

Персональна сторінка надає науковцю можливість отримати:

– повний список бібліографії з переліком опублікованих документів (для зручності інформація відображається в хронологічному порядку та містить посилання на повний текст документу);

– згруповані актуальні лінки на профілі науковця у базах Scopus, Web of Science, Google Scholar та інституційному репозитарії eNUFTIR (рис. 3.15).

Оновлення зведеної статистичної таблиці показників, а саме кількості публікацій та h-індексу штатних викладачів по базах, здійснюється кожні пів року.

Примітка. Знімок з екрану "Публікаційна карта НУХТ":

Рис. 3.13 Головна сторінка інформаційно-аналітичної системи "Публікаційна карта НУХТ"

Джерело: Публікаційна карта НУХТ : веб сайт. URL: <https://sites.google.com/site/naukovipracinbnuft/habitat> (дата звернення: 04.06.2019)

Дерево сайту
Головна сторінка
Навчально-науковий інженерно-технічний інститут ім. акад. І.С.Гулого
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Навчально-науковий інститут харчових технологій
Факультет автоматизації і комп'ютерних систем
Факультет біотехнології та екологічного контролю
Факультет готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

Навчально-науковий інженерно-технічний інститут ім. акад. І.С.Гулого > Кафедра машинобудування, стандартизації та сертифікації обладнання > **Штефан Євгеній Васильович**

Scopus Web of Science Google Scholar eNUFTIR

Статистичні показники (станом на 01.02.2019 р.)

Scopus		Web of Science		Google Scholar		eNUFTIR
к-сть публікацій	h-індекс	к-ть публікацій	h-індекс	к-сть публікацій	h-індекс	к-сть публікацій
18	2	9	1	115	5	89

Перелік опублікованих документів:
2018

Shtefan, E. Numerical modeling of powdered machine parts manufacturing for food Industry equipment / E. Shtefan, A. Mikhailov, O. Mikhailov // Наукові нотатки. - 2018. - Вип 61. - С. 105-109 с.

Рис. 3.14 Персональна сторінка науковця в інформаційно-аналітичній системі «Публікаційна карта НУХТ»

Джерело: Штефан Євгеній Васильович. Публікаційна карта НУХТ : веб сайт. URL: <https://sites.google.com/site/naukovipracinbnuft/habitat/kafedra-masinobuduvanna-standartizaciiie-ta-sertifikaciiie-obladnanna/stefan-evgenij-vasilovic> (дата звернення: 04.06.2019)

Scopus Web of Science Google Scholar eNUFTIR

Штефан Євгеній Васильович

Статистичні показники (станом на 01.02.2019 р.)

Scopus		Web of Science		Google Scholar		eNUFTIR
к-сть публікацій	h-індекс	к-ть публікацій	h-індекс	к-сть публікацій	h-індекс	к-сть публікацій
18	2	9	1	115	5	89

Google Академія

Штефан Євгеній Васильович

Моделирование поведения дисперсных систем у неравновесии при производстве порошковых изделий

Успешность переработки и реакция роторов паровых турбин в результате крутильных колебаний

Рассмотрение информационных технологий проектирования машин и агрегатов харчових виробництв

publons

Evhenii Shtefan

Web of Science ResearcherID

Publications: 9, Total Times Cited: 13, H-Index: 1

eNUFTIR

Electronic National University of Food Technologies Institutional Repository

Поиск в каталоге

Просмотр собрания из группы: Авторы Stefan, Eugene

Перейти к: А Б В Г Д Е Ж З И Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Я

Сортировка: по заголовку * * по возрастанию * * Вывести на страницу: 20 * * Авторы: все * Обновить

Отображение результатов 1 до 10 из 89

Зарегистрированные:

1998 Electroelastic deformation of sintered porous materials in pressure working processes

Gershchenko, V.Y.; Doroshenko, E.Y.; Shtefan, Eugene; Goshchenko, B.M.; Pashchenko, E.A.; Shymko, Svitlana; Romanchuk, S.

Примітка. Знімок з екрану Scopus, Web of Science, Google Scholar, eNUFTIR:

Рис. 3.15 Профілі науковця у Scopus, Web of Science, Google Scholar, eNUFTIR

Джерело: Штефан Євгеній Васильович. *Публікаційна карта НУХТ* : веб сайт.
 URL: <https://sites.google.com/site/naukovipracinbnuft/habitat/kafedra-masinobuduvanna-standartizaciiie-ta-sertifikaciiie-obladnanna/stefan-evgenij-vasilovic> (дата звернення: 04.06.2019)

Одним із важливих напрямів застосування інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ» є використання інформації, наявної в базах Scopus, Web of Science, Google Scholar та інституційному репозитарії eNUFTIR, зокрема метаданих документів, необхідних для заповнення науковцем електронного звіту виконання індивідуального плану (рис. 3.10) в єдиній інформаційній системі університету «Деканат-Р-Університет» (розробник – ПП «Політек Софт»).

Для підтвердження виконаної роботи з підготовки та видання навчально-методичної літератури, наукової роботи університетського чи національного рівня науковець має занести інформацію до системи «ПС-Кафедра» – бібліографічний опис документа або посилання на повний текст у поле «Фактичне виконання видів робіт» (рис. 3.16). При використанні інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ» науковець економить час на пошук необхідної інформації та звільняє себе від копіювання та додавання ксерокопій паперових підтверджень.

3. Наукова робота
 1. Наукова робота університетського чи національного рівня
 Код виду роботи/Вид роботи
 3121. Підготовка до видання статті: в фаховому виданні з переліку МОН України українською мовою, 70 годин. За 1 видану статтю
 3121. Підготовка до видання статті: в фаховому виданні з переліку МОН України українською мовою, 70 годин. За 1 видану статтю на всіх виконавців (з урахуванням особистого внеску)
 Обсяг виконання
 Годин: 70 Кількість: 2 Кількість балів: 70 Коефіцієнт: 1
 У поля обсягу виконання потрібно ввести такі дані: поле години - кількість годин за виконання однієї роботи, поле кількість - загальна кількість за обраним видом роботи.
 Термін виконання
 план: 10.06.2019 факт:
 Фактичне виконання видів робіт (зміст зробленого, де розглянуто, ким затверджено)

Рис. 3.16 Занесення даних щодо виконання роботи до програми "ПС-Кафедра"

Джерело: ПС-КАФЕДРА. URL: <https://nmu.nuft.edu.ua> (дата звернення: 04.06.2019)

Ще одними з важливих напрямів використання інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ» є використання інформації для підтвердження університетом статусу національного [268], отримання відомостей для формування річного звіту про виконання критеріїв надання або підтвердження статусу національного, а саме:

- про кількість публікацій окремого вченого / університету;
- про цитування публікацій окремого вченого / університету;
- уточнення бібліометричних показників окремого вченого / університету.

Використання розробленої системи надає можливість формувати необхідну інформацію для:

- підготовки річних звітів з наукової роботи;
- аналізу діяльності викладачів та науковців університету;
- акредитації освітніх програм тощо.

Окремим аспектом системи є **виконання пошукових запитів**.

Пошук інформації відбувається за ключовими словами, назвами документів, прізвищ науковців, роком публікації. Це спрощує процес пошуку та забезпечує оперативність отримання інформації з постійно зростаючих інформаційних масивів, оскільки ресурс зорієнтований на зберігання та використання інформації. Результати пошуку у вигляді метаданих представлені на рис. 3.17 як список по ключовому слову «пакування продукції»:

Публікаційна карта НУХТ

пакування продукції Пошук на сайті

Результати пошуку

Показано таку кількість результатів за запитом **пакування продукції**: 1–10 із 45

Арсеньєва Лариса Юріївна 27 черв. 2018 р., 10:31 користувачем науковій праці нухт ... переработка зерна. – 2016. – № 4 (201). – С. 45–48. Биодegradабельні плівки, що запобігають мікробіологічному псуванню продукції / А. І. Чорна, О. С. Шульга, Л. Ю. Арсеньєва та ін. // Новітні технології пакування : матеріали ...
Навчально-науковий інститут харчових технологій > Кафедра експертизи харчових продуктів > Арсеньєва Лариса Юріївна

Оболкіна Віра Іллівна 8 жовт. 2018 р., 16:00 користувачем науковій праці нухт ... нетрадиційної сировини / О. М. Кирпиченкова, В. І. Оболкіна // Ресурсо- та енергоощадні технології виробництва і пакування харчової продукції - основні засади її конкурентоздатності : матеріали V Міжнар. спец. наук.-практ. конф., 14 вересня ...
Навчально-науковий інститут харчових технологій > Кафедра технології хлібопекарських і кондитерських виробів > Оболкіна Віра Іллівна

Гапонюк Ігор Іванович 14 черв. 2018 р., 09:48 користувачем науковій праці нухт ... волоти і теплоти зернових культур / І. І. Гапонюк // Ресурсо- та енергоощадні технології виробництва і пакування харчової продукції - основні засади її конкурентоздатності : матеріали V Міжнар. спец. наук.-практ. конф., 14 вересня ...
Навчально-науковий інститут харчових технологій > Кафедра технології зберігання і переробки зерна > Гапонюк Ігор Іванович

Сімахіна Галина Олександрівна 27 серп. 2018 р., 13:09 користувачем науковій праці нухт ... харчових продуктів / Г. О. Сімахіна, К. О. Ярош // Ресурсо- та енергоощадні технології виробництва і пакування харчової продукції - основні засади її конкурентоздатності : матеріали V Міжнар. спец. наук.-практ. конф., 14 вересня ...
Навчально-науковий інститут харчових технологій > Кафедра технології оздоровчих продуктів > Сімахіна Галина Олександрівна

Токарчук Сергій Володимирович 15 лист. 2018 р., 14:28 користувачем науковій праці нухт ... інерційним навантаженням / Т. Т. Гнатів, Л. О. Кривошляк-Володіна, С. В. Токарчук // Новітні технології пакування : матеріали доповідей XVII Науково-практичної конференції молодих вчених, 20 квітня 2018 р., м. Київ. – К. ... НУХТ, 2018. – С. 126. 2016 Дерев'яська, А. В. Дослідження процесу переміщення частинок силкої харчової продукції через випускний канал бункера шляхом імітаційного моделювання / А. В. Дерев'яська, О. М. Гавва, С. В. ...
Навчально-науковий інженерно-технічний інститут ім. акад. І. С. Гулого > Кафедра мехатроніки та пакувальної техніки > Токарчук Сергій Володимирович

**Рис. 3.17 Результат пошуку в інформаційно-аналітичній системі
"Публікаційна карта НУХТ"**

Джерело: Результати пошуку. Публікаційна карта НУХТ : веб сайт. URL: <https://sites.google.com/site/naukovipracinbnuft/system/app/pages/search?scope=search-site&q=%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97> (дата звернення: 04.06.2019)

Отже, аналіз використання інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ» показав, що електронна форма наукової інформації виконує одну із головних функцій, а саме – функцію оперативного інформування наукової спільноти ЗВО про:

– здобутки і результати науково-дослідної роботи та їх висвітлення в інституційному репозитарії університету eNUFTIR;

– публікації в наукометричних базах даних, рекомендованих МОН України (Scopus, Web of Science);

– визначення рейтингу наукових публікацій та їх авторів (індекс цитування),

оскільки це є важливим критерієм оцінювання ефективності роботи і діяльності ЗВО в цілому.

Ефективне функціонування інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ» сприяє розвитку управління інформаційними

ресурсами та здійснює інформаційний супровід науково-дослідної роботи в університеті, а це дозволяє побудувати доступ до інформації за принципом «доставити інформацію за запитом».

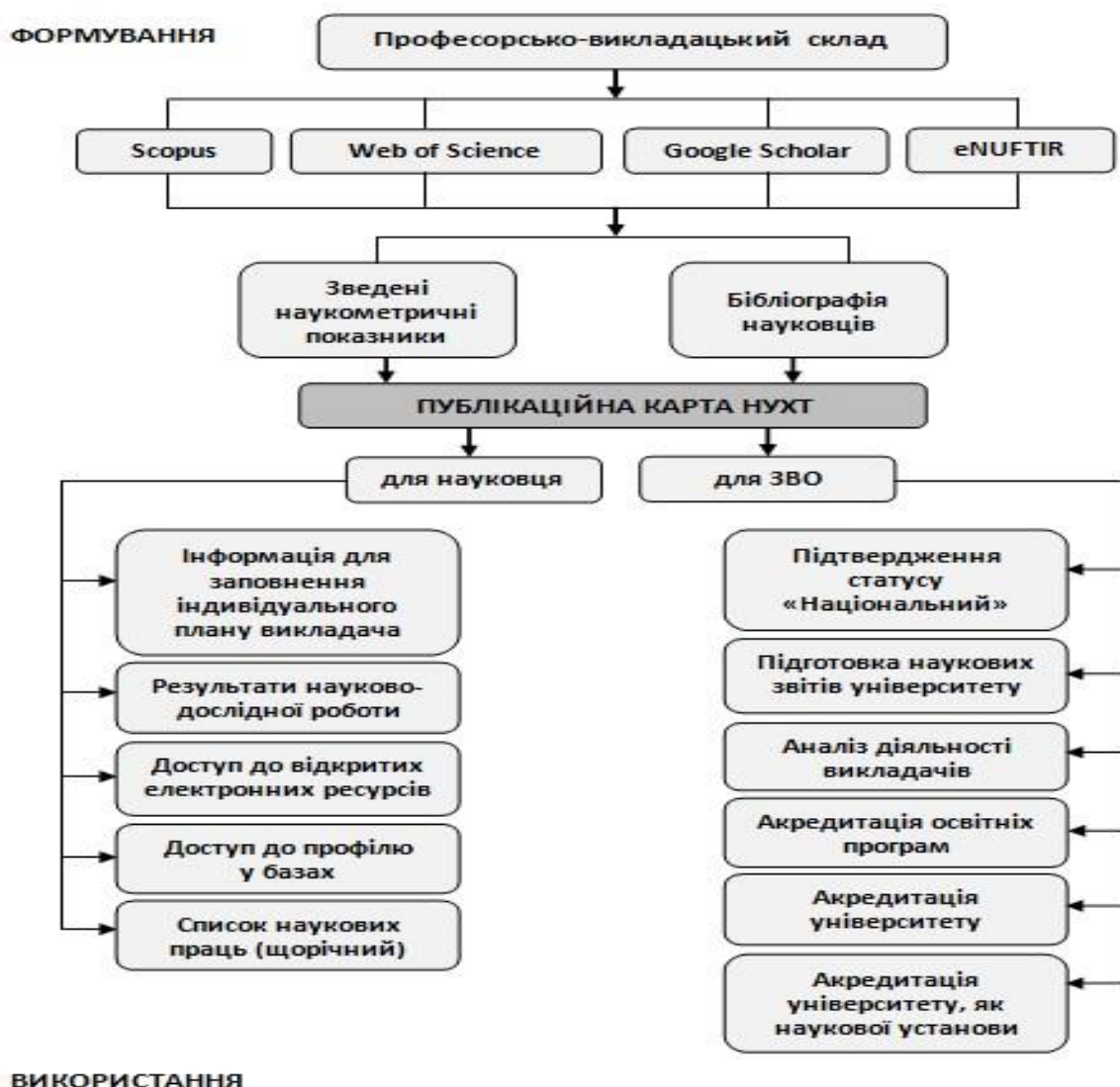

Рис. 3.18 Модель функціонування інформаційно-аналітичної системи "Публікаційна карта НУХТ"

В інформаційно-аналітичній системі згенероване зібрання інформації, яка необхідна для науковця при виконанні індивідуальних завдань, а також для університету для забезпечення організації освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (рис. 3.18). Функціонування цієї системи забезпечує науковця оперативною інформацією та доступом до наукових інформаційних ресурсів, що є запорукою розвитку інформаційного освітнього простору та підвищення доступності та якості освіти.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Аналіз інформаційно-освітнього середовища сучасного ЗВО дозволяє зробити висновки, що якісне інформаційне забезпечення бібліотеки, як системної складової будь-якого ЗВО, тісно пов'язане з якістю навчання, що сьогодні потребує нових підходів до системи надання освітніх послуг, організації навчального процесу, впровадження нових методик викладання та забезпечення вільного доступу до будь-якої інформації.

У розділі зазначено, що вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу сучасної бібліотеки є електронні інформаційні ресурси, зростання обсягів яких потребує нових форм роботи. Найуспішнішою моделлю в реалізації основних освітніх завдань у контексті створення власних електронних ресурсів є процес впровадження відкритих електронних ресурсів через створення інституційних репозитаріїв. За мету, при впровадженні ІР, прийнято створення, збереження наукової інформації, надання вільного доступу до неї, розвиток та популяризацію науково-дослідної діяльності ЗВО, автоматизацію процесу пошуку наукових публікацій.

Доведено, що важливу роль у сучасній науковій комунікації відіграє профіль науковця в ІР як інструмент презентації його здобутків і, як наслідок, наукової установи, забезпечуючи отримання об'єктивних даних про його наукову діяльність. Визначено основні функції профілю науковця в ІР.

При дослідженні та аналізі ІР ЗВО окреслено важливі аспекти:

- представлення наукової інформації у відкритому доступі в мережі Інтернет;
- відтворення, збереження та підтримка цифрових активів інформації, які були раніше недоступні для користувачів та пошукових систем;
- прийняття нових форм наукової комунікації та стимуляція наукових досліджень;
- сучасне програмне забезпечення і зміст репозитаріїв;

- розміщення публікацій іноземною мовою та у вигляді оригіналу, що забезпечує вільний доступ міжнародній науковій спільноті;

- гнучка система управління та надання прав доступу.

У дослідженні зацентовано увагу на розвитку і підтримці відкритих електронних ресурсів ЗВО як неодмінної складової досягнення високого рівня вищої освіти України.

Доведено, що участь у світових рейтингах є впливовим і популярним інструментом визначення стратегічного напрямку розвитку, стимулом до зростання конкурентоспроможності та способом для вдосконалення внутрішньої системи гарантування якості освітньої діяльності ЗВО. Проведене дослідження, за критеріями Webometrics, підтверджує, що розвиток та підтримка інституційних репозитаріїв відіграють вагомую роль у загальному рейтингу ЗВО.

Нами розроблено та впроваджено інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій (додаток Г, «Акт впровадження Інституційного репозитарію»).

Представлено алгоритм функціонування відкритого електронного архіву ЗВО та викладено досвід роботи зі створення інституційного репозитарію НУХТ – відкритого електронного архіву eNUFTIR.

Сформовано та апробовано в контексті інформаційного забезпечення наукової діяльності ЗВО інформаційно-аналітичну систему «Публікаційна карта НУХТ» (додаток Г, «Акт впровадження інформаційно-аналітичної системи „Публікаційна карта НУХТ”»).

Основні матеріали розділу відображено у таких публікаціях:

1. Левченко Н. Наукові ресурси відкритого доступу та їх вплив на бібліометричні показники / Н. Левченко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 50. – С. 285–296.
2. Левченко Н. Відкритий електронний архів – важливий чинник публікаційної активності науковців / Н. Левченко // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 5. – С. 3–7.
3. Левченко Н. Інформаційно-бібліотечний супровід системи «Публікаційна карта НУХТ» – новий підхід у забезпеченні науково-дослідної діяльності університету / Н. Левченко // Вісник книжкової палати. – 2019. – № 7 (276). – С. 29–33.
4. Левченко Н. П. Репозитарій університету - стан, проблеми та перспективи розвитку / Н. П. Левченко // *Biblioteka ka universitates informacijas un macTbu telpa = Library as academic information and learning space*. – Riga: Latvijas Universitates Biblioteka, 2014. – С. 80–84.
5. Левченко, Н. Вплив Інституційного репозитарію на рейтинг вищого навчального закладу / Н. Левченко // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 16–19 червня 2015 р.). – Івано-Франківськ , 2015. – С. 172–77.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У процесі дослідження досягнуто мету дисертації, яка полягає у розробленні моделей, інструментарію, технології формування та практичних рекомендацій щодо розбудови відкритих електронних ресурсів для використання у науковій та освітній діяльності сучасного ЗВО, визначенні ролі бібліотеки як елемента інформаційного простору. За результатами проведених наукових досліджень сформульовано такі висновки:

1. Аналіз взаємодії основних сучасних складових інформатизації бібліотеки ЗВО, таких як електронний каталог, електронна бібліотека, інституційний депозитарій, дав можливість виявити і систематизувати проблеми, з якими бібліотеки ЗВО стикаються у формуванні, управлінні та організації доступу до електронних ресурсів. Дослідження статистичних показників роботи бібліотек ЗВО України за 2018 р. показали, що тільки 66,7 % ЗВО реалізують у своїй діяльності концепцію відкритого доступу, підтримуючи власні інституційні репозитарії, що, безперечно, стримує інформаційне забезпечення розвитку вітчизняної науки й освіти. Саме тому, розміщення науковцями в інституційних репозитаріях власних публікацій як інтелектуальних продуктів є показником вагомості та визнання його творчих досягнень науково-освітнім співтовариством.

Обґрунтовано визначальну роль у процесах розвитку інформаційних електронних ресурсів ЗВО їхніх бібліотек, які відповідно до своєї головної функції – збирання, зберігання та поширення інформації – мають бути ініціаторами, організаторами, методичними центрами й координаторами комплексних заходів формування відкритих електронних ресурсів, які охоплюють не лише власне бібліотеки, а й усю структуру наукових і навчальних підрозділів кожного ЗВО.

Окреслені конкретні завдання з удосконалення електронних ресурсів вітчизняних ЗВО, що полягають у забезпеченні ефективного формування, управління та організації доступу до електронних ресурсів бібліотек ЗВО як

до цілісної системи, яка пов'язує всі складові та формує вплив і залежність між собою кожного об'єкта.

2. Визначено, що найефективнішим шляхом реалізації відкритого доступу до наукової інформації є створення інституційних репозитаріїв ЗВО з використанням моделі відкритого архіву зі встановленими стандартами метаданих та управління цифровими правами. Проведений аналіз шляхів розвитку відкритих електронних ресурсів (журналів, репозитаріїв) на основі аналізу світового і вітчизняного досвіду засвідчив, що визначальним чинником впровадження систем відкритого доступу через інституційні репозитарії стала загальносвітова тенденція прискореного зростання доступу до електронних публікацій.

Доведено, що відкритий доступ до інформації в сучасних умовах стрімко перетворюється на найефективніший метод доступу користувачів до електронних ресурсів з можливістю самостійно здійснювати пошук та вибірку документів.

3. Обґрунтовано оптимальні підходи щодо формування, управління та організації доступу до відкритих електронних ресурсів, які генеруються бібліотекою та відповідають вимогам освітньої та наукової діяльності ЗВО, а саме: запропоновано узагальнену модель формування та використання електронних ресурсів у бібліотеці ЗВО. Функціонування такої моделі підтверджує, що необхідною умовою підвищення ефективності використання електронних ресурсів в освітньому процесі є єдина система управління інформаційно-освітніми ресурсами на основі принципів систематичної взаємодії бібліотеки з науковими та освітніми підрозділами університету.

З'ясовано, що відкриті електронні ресурси бібліотек ЗВО відіграють важливу роль у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні користувачів через:

- сприяння розвитку відкритої освіти;

- надання доступу локальним і віддаленим користувачам до повнотекстових баз даних, що стимулює читацьку ініціативу та розвиває дослідницьку діяльність;

- підтримку дистанційної освіти та самостійної роботи;

- створення власного електронного читального залу ЗВО, де представлені навчальні матеріали з відповідних його профілю спеціальностей.

Аналіз сучасного стану впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО III–IV рівнів акредитації, великий обсяг статистичних відомостей, зокрема поточний зріз електронного сегменту бібліотек ЗВО, дав можливість розглянути діяльність бібліотек в порівняльному аспекті, узагальнити різні альтернативні підходи до формування електронних бібліотечних ресурсів та розглянути питання їх розвитку.

Дослідження підтвердило, що відкриті електронні ресурси бібліотек ЗВО сприяють:

- підвищенню якості підготовки фахівців;

- вдосконаленню навчально-виховного процесу, зокрема вихованню культури самостійної, цілеспрямованої й ефективної роботи з науковою та навчальною інформацією;

- навчально-дослідницькій та науково-дослідницькій діяльності;

- оперативному забезпеченню інформацією.

4. Констатовано, що світові рейтинги, пов'язані з публікаційною активністю наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, впливають на показники науково-освітньої діяльності ЗВО та доведено, що впровадження рейтингових систем з різними критеріями та процедурами їх вимірювання є поширеною формою, яка дає змогу ранжувати сучасні ЗВО.

На основі аналізу даних міжнародних авторитетних реєстрів OpenDOAR та ROAR встановлено, що зростання кількості інституційних репозитаріїв у світі та Україні є підставою для утвердження головних пріоритетів діяльності ЗВО, їх здобутків через поширення власних робіт у

світовому інформаційному просторі. За даними цих реєстрів (станом на березень 2019 р.) констатовано кількісні параметри щодо розвитку репозитаріїв у світі та Україні, а саме: DOAR – 4039 репозитаріїв, з них 89 репозитаріїв представлено Україною, причому на 29 країн припадає 80% репозитаріїв і Україна займає 12 позицію; ROAR – 4737 репозитаріїв, з них 105 репозитаріїв представлено Україною, на 15 країн припадає 64,2 % репозитаріїв, і Україна займає 10 позицію. За типами репозитаріїв у реєстрах найвищий відсоток припадає на інституційні репозитарії, які найчастіше асоціюються з науковими інституціями (DOAR – світ 81,9%, Україна 94,9%; ROAR – світ 69,24%, Україна 85,9%).

5. Подано модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО для реалізації концепції відкритого доступу до результатів наукових досліджень. Систематизовано й описано основні методи управління інституційним репозитарієм та доведено важливість створення особистих профілів науковців в інституційному репозитарії як інструменту презентації їх здобутків, з одержанням об'єктивних даних про наукову діяльність ЗВО.

Сформовано основні функції профілю науковця в інституційному репозитарії:

- персональна присутність у світовому науково-інформаційному просторі, що дає змогу конструктивно заявити про себе, окреслити коло своїх інтересів і можливостей;
- можливість самопрезентації;
- інформування та розповсюдження результатів наукових досліджень;
- підтримка інформації в актуальному стані;
- підвищення доступності публікацій за рахунок присвоєння унікального постійного ідентифікатора ресурсу (URL);
- збереження електронних версій наукового доробку в одному місці;
- систематизація наукового доробку;
- можливість особисто наповнювати профіль (самоархівування);
- можливість експорту / імпорту метаданих в різні наукові бази даних;

- перегляд статистичних даних, які відображають значимість робіт науковця;

- забезпечення змістовної якості оприлюдненої інформації.

Наголошено на важливості для функціонування інституційного репозитарію його взаємозв'язку із сервісом перевірки робіт на ознаки плагіату та із Національним репозитарієм академічних текстів, який є загальнодержавною електронною базою академічних текстів і передбачає формування та розвиток всеукраїнського цифрового наукового простору. Надано пропозицію щодо внесення академічних текстів до Національного репозитарію після здійснення перевірки текстів на ознаки плагіату.

6. Запропоновано механізм супроводу бібліотеками інформаційно-аналітичної діяльності користувачів для формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору ЗВО.

Розроблено та впроваджено в практику роботи Національного університету харчових технологій інформаційно-аналітичну систему «Публікаційна карта НУХТ», яка сприяє розвитку інформаційних ресурсів, забезпечує надання оперативної інформації користувачу та доступ до наукових електронних ресурсів, які є запорукою розвитку інформаційно-освітнього простору, підвищення доступності та якості освіти.

Обґрунтовано, що створена інформаційно-аналітична система «Публікаційна карта НУХТ» призначена для довготривалого зберігання та ефективного пошуку джерел наукової інформації вчених ЗВО і забезпечує:

- комплексне оцінювання роботи науково-педагогічних працівників;
- визначення індивідуального рейтингу викладача;
- реалізацію принципу прозорості та відкритості інформації про діяльність викладачів;
- доступ до ресурсів у відкритих джерелах.

Впровадження та використання розробленої інформаційно-аналітичної системи як модельного зразка у бібліотеках ЗВО здатне забезпечити:

- підвищення статусу та ролі бібліотеки в дослідницькій діяльності ЗВО;
- підвищення рівня та якості бібліотечно-бібліографічного та інформаційного сервісу;
- розширення можливостей контролю над усіма видами інформаційних ресурсів;
- новий технологічний рівень обслуговування;
- оперативне надання статистичних даних публікаційної активності учасників освітнього та наукового процесу ЗВО;
- інтеграцію бібліотеки в світову мережу освітніх послуг та наукових комунікацій.

Одержані в процесі підготовки дисертації теоретичні й методичні результати, на їхній основі розроблення інформаційних систем та продуктів, узагальнений у роботі досвід їх використання у науково-технічній бібліотеці Національного університету харчових технологій мають вагомe практичне значення і можуть ефективно використовуватися в процесі подальшого розвитку ресурсів відкритого доступу в широкій мережі вітчизняних бібліотек ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абызгильдин А. Ю. Электронная библиотека в ВУЗе. *Научные и технические библиотеки*. 2003. № 11. С. 52–57.
2. Ансофф И. Стратегический менеджмент / пер. с англ. Санкт Петербург : Питер, 2009. 342 с.
3. Антоненко І. П., Баркова О. В. Каталогізація електронних ресурсів : наук.-метод. посібник / наук. ред. О. В. Воскобойнікова-Гузева ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2007. 117 с.
4. Антоненко І., Баркова О. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 2. С. 11–22.
5. Антопольский А. Б. Лингвистическое обеспечение электронных библиотек. Москва : Информрегистр, 2003. 302 с.
6. Антопольский А. Б. Системы метаданных в электронных библиотеках. *Научные и технические библиотеки*. 2002. № 3. С. 26–44.
7. Антопольский А. Б., Вигурский К. В. Концепция электронных библиотек. *Электронные библиотеки*. 1999. Т. 2. Вып. 2. URL : http://w2.ict.nsc.ru/jspui/bitstream/ICT/1222/1/DL_antapol_1999.pdf (дата обращения: 16.12.2018).
8. Антопольский А. Б., Майстрович Т. В. Электронные библиотеки: принципы создания : науч. метод. пособие. Москва : ЛиберейБибинформ, 2007. 283 с.
9. Апшай Н. І. Інформаційне середовище ВНЗ як результат інформатизації. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2011. Вип. 32. С. 125–133.
10. Армс В. Цифровые библиотеки : учеб. пособие / пер. с англ. С. А. Арнаутова. Москва : ПИК ВИНТИ, 2001. 274 с.
11. Артемов Ю. Аналіз деяких шляхів інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 11. С. 1–3.

12. Бакуменко Л. Г. Поняття інституціональний репозитарій: термінологічний підхід. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2011. Вип. 34. С. 226-235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2011_34_25 (дата звернення: 16.06.2019).

13. Баркова О. В. Технологічні засади формування інформаційних ресурсів універсальної електронної бібліотеки : дис. ... канд. техн. наук : 05.13.06 / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. - Київ, 2013. 240 с.

14. Баркова О. В. Путь онлайнового документа в библиотечном технологическом процессе. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2003. Вып. 2. С. 209–216.

15. Баркова О. Електронна бібліотека як перспективний засіб організації доставки документів та обслуговування по МБА. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 1. С. 47–54.

16. Баркова О. Модельний підхід у дослідженні технологічного забезпечення електронної бібліотеки. *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2003. Т. 5, № 3. С. 81–90.

17. Баркова О., Санченко Р., Ярчук А. Стандарты цифровых коллекций : проблемы нормативной базы, особенности национальной стандартизации. *Бібліотека як науково-інформаційний, освітній та культурний центр вищого навчального закладу* : Міжнародна наук.-практ. конференція. Київ, 2011. URL: <http://www.reprograf.ru/Barkov.docx> (дата звернення: 26.10.2018).

18. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество / пер. с англ. Москва : Академия, 1999. 944 с.

19. Берестова Т. Ф. Общедоступная библиотека как часть информационного пространства: теоретико-методологические аспекты : монография. Челябинск : Челябинская гос. акад. культуры и искусств, 2004. 461 с.

20. Берестова Т. Ф. Электронная библиотека как инструмент создания единого информационного пространства. *Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств*. 2009. Т. 20. № 4. С. 6–12.
21. Библиотеки в меняющемся мире : интервью с акад. А. С. Онищенко / записала Л. Таран. *Зеркало недели*. 2001. № 44. С. 14.
22. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2009. 684 с.
23. Бібліометрика української науки: інформаційно-аналітична система / Л. Костенко, О. Жабін, О. Кузнецов та ін. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 8–11.
24. Блюмин С. Л., Шуйков И. А. Построение электронной библиотеки высшего учебного заведения. *Инновации в образовании*. 2001. № 6. С. 64–66.
25. Бовт В. В. Электронные репозитории для хранения и поиска электронных ресурсов. *Библиотековедение*. 2005. № 4. С. 28–30.
26. Богданова И. Ф. Онлайновое пространство научных коммуникаций. *Социология науки и технологий*. 2010. Т. 1. № 1. С. 23–26
27. Болл Д., Спайс К. Модель универсальной научной полнотекстовой электронной библиотеки. *Научные и технические библиотеки*. 1997. № 6. С. 3–11.
28. Бондаренко В. Бібліотечне інтернет-обслуговування: стан та перспективи : монографія / наук. ред. Т. Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 278 с.
29. Бочаров Б., Воеводина М., Донец Л., Рябченко И. Дистанционное обучение и организация электронных библиотек. *Новий колегіум*. 2004. № 5–6. С. 95–97.
30. Бруй О. Інституційний репозитарій: перші кроки. *Бібліотечний форум України*. 2006. № 4. С. 14–17.
31. Бруй О. Розвиток проекту “ELibUkr – Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України”. *Інформаційні*

ресурси для науки та освіти : наук.-практ. семінар. Київ, 2011. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/955> (дата звернення: 23.06.2019).

32. Буган Ю. В. Досвід створення репозитарію інституту післядипломної педагогічної освіти на основі вільнопоширюваного програмного забезпечення Dspace. *FOSS Lviv-2016* : Міжнар. наук.-практ. конференція, 19–20 квіт. 2016 р. Львів, 2016. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/19247> (дата звернення: 23.07.2019).

33. Будапештська ініціатива «Відкритий доступ»: звернення установчої групи, 14 лют. 2002 року, Будапешт, Угорщина. *Морфологія*. 2008. Т. II. № 2. С. 75–79. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/doc/Morphology_2008_2_2_15.pdf (дата звернення: 05.06.2019).

34. Буханцева Н. В., Дудина И. А. Управление электронными ресурсами в образовательной среде ВУЗа. *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2009. № 1 (14). С. 98–104.

35. Вайерс Л. Новая библиотека – гибридное учреждение. *Научные и технические библиотеки*. 2000. № 1. С. 95–107.

36. Вайнтаарт П. Оценка результатов научных исследований: опасность манипулирования цифрами. *Библиометрический анализ в науке и исследованиях. Применения, преимущества и ограничения* : труды 2-й Международной конф., 5–7 нояб. 2003 г. Юлих, ФРГ, 2003. С. 7–19.

37. Вараксіна Н. В. Формування електронних ресурсів у Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В. О. Сухомлинського. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2008. URL : http://lib.iitta.gov.ua/712180/1/Varaksina%20Formation%20of%20electronic%20resources_2008.pdf (дата звернення: 01.10.2018).

38. Вараксіна Н. Формування галузевого інформаційного ресурсу в контексті створення електронної бібліотеки. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 5. С. 32–36.

39. Василенок И. И., Долгополова Е. Е. Особенности восприятия пользователями электронных ресурсов. *Информационные технологии, компьютерные системы и издательская продукция для библиотек* : материалы Двенадцатой Международной конф. и выставки «Libkom-2008». URL: <http://www.gpntb.ru/libcom8/32.doc> (дата обращения: 30.06.2018).

40. Вегнер Б. Электронные средства информации в процессе обучения и исследованиях. Роль библиотек как информационных посредников. *Научные и технические библиотеки*. 2002. № 9. С. 34–46.

41. Веретеннікова Н. В. Електронне бібліотечно-інформаційне забезпечення наукової діяльності вищих навчальних закладів : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 222 с.

42. Вершинин М. И. Электронный каталог: проблемы и решения : учеб.-практ. пособие. Санкт-Петербург : Профессия, 2007. 232 с.

43. Волинець В. Н., Санченко О. А. Формы интеграции в области автоматизации библиотечно-информационных процессов на примере вузовской библиотеки – НТБ НТУУ «КПИ». *Научные и технические библиотеки*. 1999. № 1. С. 95–99.

44. Воройский Ф. С. Основы проектирования автоматизированных библиотечно-информационных систем. Москва : ФИЗМАТЛИТ, 2008. 456 с.

45. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Наукова бібліотека ХХІ ст. в європейському соціокультурному вимірі. *Бібліотечний вісник*. 2008. № 6. С. 33–36.

46. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 264 с.

47. Воскобойнікова-Гузєва О. Інноваційна діяльність наукової бібліотеки у теоретико-методологічних і дослідних розробках сучасного

бібліотекознавства. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 5–15.

48. Вуль В. Как повысить качество образования?: Электронные учебники и электронные библиотеки. *Библиотечное дело*. 2004. № 1. С. 13–16

49. Гарагуля С. С. Бібліотека та веб 2.0: зміна фахової парадигми. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 34. С. 91–95.

50. Гарагуля С. С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 17–23.

51. Гарагуля С. С. Електронна бібліотека як інтегратор джерел наукової інформації : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 205 с.

52. Гарагуля С. С. Моделі інтеграції електронних джерел наукової інформації у бібліотеках. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : тези Міжнародної наук. конф. Київ, 2015. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/701> (дата звернення: 13.02.2019).

53. Гиляревский Р. С. Научная библиотека в эпоху электронных коммуникаций. *Научные и технические библиотеки*. 1998. № 7. С. 3–12.

54. Глухов В. А., Лаврик О. Л. Электронное библиотечное дело: pro et contra. *Библиосфера*. 2007. № 4. С. 3–6.

55. Голуб В. А. Огляд концепцій формування і використання бібліотечних електронних ресурсів. *Наука. Технології. Інновації*. 2001. № 3. С. 55–58.

56. Горовий В. Бібліотеки оновлюваного суспільства: деякі тенденції та особливості розвитку. *Бібліотечна планета*. 2006. № 3. С. 27–30.

57. Горовий В. М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації : монографія / відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. 284 с.

58. ГОСТ 7.12–93 СИБИД Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. [Введено 1997-01-01]. Киев : Госстандарт Украины, 1995. URL: http://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/gost_7-12_93.pdf (дата обращения: 14.04.2018).

59. ГОСТ 7.70–96. Описание баз данных и машиночитаемых информационных массивов. Состав и обозначение характеристик. [Введено 1997-07-01]. Минск : Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1996. 50 с. URL: <http://vsegost.com/Catalog/46/46483.shtml> (дата обращения: 14.04.2018)

60. ГОСТ 7.76–96 СИБИД. Комплектование фонда документов. Библиографирование. Каталогизация. [Введено 1996-10-04]. Минск, Издательство стандартов, 1997. 56 с.

61. ГОСТ 7.82–2001. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления : Межгосударственный стандарт. [Введено 2002-07-01]. Минск : Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 2001. 23 с.

62. Гранчак Т. Соціокультурний дискурс національних бібліотек України як інструмент формування національної пам'яті. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 6. С. 7–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_6_4 (дата звернення: 04.04.2019).

63. Гущина Л. Н. Инновационные образовательные технологии в высшей школе. *Использование информационных образовательных технологий и электронных средств обучения в вузе* : материалы науч.-метод. конф. / отв. ред. В. А. Снежицкий. Гродно : ГрГМУ, 2011. С. 40–43.

64. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія. Харків : ХДАК, 2005. 295 с.

65. Давидова І. О. На шляху до електронної бібліотеки: правові аспекти. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2001. Вип. 6. С. 167–178.

66. Давидова І. Функціональні трансформації бібліотек як умова їхньої інтеграції до інформаційної інфраструктури суспільства. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 12. С. 14–19.
67. Дайзард У. Наступление информационного века / под ред. П. С. Гуревича. Москва : Прогресс, 1986. 344 с.
68. ДСТУ 3582–97. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. [Чинний від 1998-07-01]. Київ : Держстандарт України, 1998. 25 с. (Інформація та документація).
69. ДСТУ 7157:2010. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. [Чинний від 2010-03-11]. Київ : Держспоживстандарт України, 2010. 20 с. (Національний стандарт України).
70. ДСТУ ISO 2789:2016. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика. Information and documentation – International library statistics (ISO 2789:2013, IDT). [Чинний від 2016-09-01]. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 82 с.
71. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT). [Чинний від 2007-07-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 64 с. (Національний стандарт України).
72. Дубровіна Л., Ковальчук Г. Розвиток електронних інформаційних ресурсів рукописної та Книжкової спадщини в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 1 (231). С. 3–11.
73. Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів : кол. монографія / О. М. Спирін, С. М. Іванова, О. В. Новицький та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. 176 с.
74. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства : монографія / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін. ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 332 с.

75. Жабко Е. Д. Коллекция как форма организации ресурсов в электронной библиотеке: к постановке вопроса. *Электронная библиотека: современные технологии интеграции информационных ресурсов* : сборник научных трудов. Санкт-Петербург, 2011. Вип. 2. С. 9–25.

76. Жарикова Л. А., Маркова А. А., Скарук Г. А. Электронный библиотечный каталог : конспект лекции для курса «Библиотечные каталоги» / Государственная публичная науч.-техн. библиотека Сибирского отделения Российской академии наук, Сибирский регион. центр непрерывного библ. образования. Новосибирск : ГПНТБ СО РАН, 2006. 39 с.

77. Желай О. Електронні бібліотеки як складова інформатизації українського суспільства. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 21. С. 152–163.

78. Желай О. Інформатизація як важливий чинник розвитку бібліотечної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 33. С. 112–122.

79. Желай О. П. Развитие вітчизняного бібліотечного електронного сервісу : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 246 с.

80. Женченко М. Бібліографічний опис електронних ресурсів: загальні вимоги. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 4. С. 1–4.

81. Журавська К. О. Актуальність створення електронних бібліотек вищих медичних навчальних закладів України. *Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України* : матеріали наук. конф. Київ : ІТЗН НАПН України, 2014. С. 172–174.

82. Загуменна В. В. Перспективи розвитку інформаційних ресурсів бібліотек України. *Професійний бібліотечний рух: назустріч змінам бібліотечно-інформаційного середовища* : збірник статей наук.-практ. конф., берез. 2001 р. С. 59–61.

83. Захарова Г. М. Интернет-технологии: открытый доступ и самоархивирование. *Научные и технические библиотеки*. 2006. № 4. С. 58–66.
84. Земсков А. И., Сова В. А. Библиометрия, вебметрики, библиотечная статистика: рабочая программа дисциплины (модуля) : учеб. пособие. Москва : ГПНТБ России, 2016. 39 с.
85. Земсков А. И., Шрайберг Я. Л. Электронная информация и электронные ресурсы: публикации и документы, фонды и библиотеки. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2007. 528 с. (Специальный издательский проект для библиотек).
86. Земсков А. И., Шрайберг Я. Л. Электронные библиотеки : учеб. пособие. 3-е изд., испр. и доп. Москва : ГПНТБ России, 2004. 130 с.
87. Земсков А. И., Шрайберг Я. Л. Электронные библиотеки : учеб. пособие. Москва, 2001. 72 с.
88. Использование информационных образовательных технологий и электронных средств обучения в вузе : материалы науч.-метод. конф. / отв. ред. В. А. Снежицкий. Гродно : ГрГМУ, 2011. 272 с.
89. Иванова С. М. Проектування інформаційно-комунікаційної підтримки наукової діяльності на базі системи Eprints. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 37. № 5. С. 166–175.
90. Иванова С. М. Тенденції використання електронних бібліотек в наукових і навчальних закладах (зарубіжний і вітчизняний досвід). *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Т. 23. № 3. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/500> (дата звернення: 22.07.2019).
91. Ильганаева В. О. Библиотечна освіта: нова парадигма розвитку / відп. ред. О. С. Онищенко ; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1996. 255 с.

92. Ільганаєва В. Управління інноваційними процесами соціально-культурного розвитку бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2004. Вип. 12. С. 7–20.
93. Інструкція по самостійному розміщенню публікацій (самоархівуванню) в Інституційному репозитарії Національного університету харчових технологій / упоряд. Н. П. Левченко. Київ : НТБ НУХТ, 2018. 12 с.
94. Інструкція по користуванню електронними ресурсами бібліотеки / упоряд. І. М. Путіліна ; ред. Н. П. Левченко. Київ : НТБ НУХТ, 2016. 19 с.
95. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій : кол. монографія / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін. ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 232 с.
96. Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2012. 202 с.
97. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / уклад. : П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська ; НАПН України, Державна наук.-пед. бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : Нілан-ЛТД, 2012. 283 с.
98. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань : монографія / О. М. Василенко, Т. В. Добко, Н. Я. Зайченко та ін. ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 410 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0002187.pdf_(дата звернення: 18.03.2019).
99. Карауш А. С. Оптимизация & автоматизация. Задачи информатизации в библиотечном деле. *Библиотечное дело*. 2005. № 1. С. 7–28.

100. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / пер. с англ. ; под ред. О. И. Шкаратана. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.

101. Кириленко О. Г. Еволюція наукових уявлень про бібліотечну технологію в Україні (80–90-ті роки) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1996. 23 с.

102. Клименко О. З. Наповнення електронних баз даних бібліотеки вітчизняного вишу. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали четвертої міжнародної наук.-практ. конф. Львів : Львівська політехніка, 2012. С. 252–256.

103. Ковязина Е. В. Электронный архив научных публикаций: этапы развития. *Научные и технические библиотеки*. 2014. № 2. С. 19–26.

104. Когаловский М. Р. Научные коллекции информационных ресурсов в электронных библиотеках. *Электронные библиотеки: перспективные методы и технологии, электронные коллекции* : труды первой Всероссийской науч. конф., окт. 1999. Санкт-Петербург : изд. Санкт-Петербургского университета, 1999. URL: http://elib.ict.nsc.ru/jspui/bitstream/ICT/1570/1/scc_coll.pdf (дата обращения: 27.10.2018).

105. Колесник І. Г. Застосування Web-технологій при організації електронної бібліотеки. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2002. Вип. 10. С. 65–72.

106. Колеснікова Т. Електронні форми бібліотек ВНЗ як вищий рівень інформатизації бібліотечної діяльності в освіті. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 3. С. 1–6.

107. Колин К. К., Урсул А. Д. Философия информации и становление информационной культурологии. *Информация и научное мировоззрение. Новая миссия школьной библиотеки в XXI веке*. Москва, 2012. С. 34–46.

108. Коновал Л. В. Інформаційні потреби користувачів наукових бібліотек: стан і перспективи розвитку в умовах електронної комунікації : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 230 с.

109. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : затверджено Постановою МОН України від 20 грудня 2000 р. Київ, 2000. 12 с. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 04.04.2018).

110. Концепція розвитку Науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій на період 2018-2020 рр. / НТБ НУХТ ; авт. Н. П. Левченко, І. В. Костина ; за заг. ред. В. Л. Ярового. Київ, 2017. 24 с.

111. Копанєва В. А. «Відкритий контент» в інтернеті: становлення, проекти, правові засади. *Бібліотечний вісник*. 2007. № 3. С. 3–8.

112. Копанєва В. А. Архівування науково-інформаційних ресурсів Інтернет: основні концептуальні положення. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 2. С. 14–19.

113. Копанєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету : монографія / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2009. 198 с.

114. Костенко Л. Й. Реферативна база даних «Україніка наукова»: стан, перспективи використання. *Сучасний стан та перспективи наукового реферування* : матеріали міжнар. семінару-практикуму. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. С. 53–57.

115. Костенко Л. И., Чекмарьев А. А. Электронная научная библиотека НБУВ. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сборник. Киев, 2000. Вып. 1. С. 147–153.

116. Костенко Л. Нові інформаційні технології електронних бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 6. С. 25–28.

117. Кудим К. А., Проскудина Г. Ю., Резниченко В. А. Сравнительный анализ функциональных возможностей систем электронных библиотек. *Проблеми програмування*. 2007. № 4. С. 32–49.

118. Кунанець Н. Е., Липак Г. В. Європейський досвід створення консолідованих інформаційних ресурсів. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 6. С. 15–20.

119. Кучма И. Открытый доступ: эффективная модель научной коммуникации и роль библиотек : *Информатио-2008. Информационные ресурсы: создание, использование, доступ* : презентация на Международной науч.-практ. конф. Украина, Крым, 2008. URL: <http://www.myshared.ru/slide/13586/> (дата обращения: 11.02.2019).

120. Кучма И. Право первой ночи? Открытый доступ! *Зеркало недели*. Вып. 11. URL: https://zn.ua/SCIENCE/pravo_pervoy_nochi_otkrytyy_dostup.html (дата обращения: 17.06.2019).

121. Кушнарченко Н. Н. Документоведение : учебник. 8-е изд., стер. Киев : Знання, 2008. 459 с.

122. Лазаревич А. А. Становление информационного общества: коммуникационно-эпистемологические и культурно-цивилизационные основания : монография / науч. ред. И. Я. Левяш. Минск : Беларуская навука, 2015. 537 с.

123. Лапо П. М., Соколов А. В. Введение в электронные библиотеки. 2005. 90 с.

124. Левківський К. Бібліотека вищого навчального закладу – ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі. *Вища школа*. 2008. № 5. С. 33–41.

125. Левченко Н. Академічна бібліотека в системі вищої освіти. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 49. С. 204–215.

126. Левченко Н. Відкритий електронний архів – важливий чинник публікаційної активності науковців. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 5. С. 3–7.

127. Левченко Н. Відкриті електронні ресурси в умовах інформаційного суспільства: огляд джерельної бази дослідження. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2018. Вип. 22. С. 527–541. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.22.527>.

128. Левченко Н. Електронні ресурси бібліотеки в інформаційному забезпеченні навчального процесу. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 107 (267). С. 27–30.

129. Левченко Н. Електронні ресурси наукових бібліотек, як середовище для розповсюдження інформації. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнародної наук. конф., 3-5 жовт. 2017 р. Київ, 2017. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1007>_(дата звернення: 28.03.2018).

130. Левченко Н. Інформаційно-бібліотечний супровід системи «Публікаційна карта НУХТ» - новий підхід у забезпеченні науково-дослідної діяльності університету. *Вісник книжкової палати*. 2019. № 7 (276). С. 29–33.

131. Левченко Н. Наукові ресурси відкритого доступу та їх вплив на бібліометричні показники. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 50. С. 285–296.

132. Левченко Н. П. Репозитарій університету: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Bibliotēka kā universitātes informācijas un mācību telpa = Library as academic information and learning space*. Rīga : Latvijas Universitātes Bibliotēka, 2014. С. 80–84.

133. Левченко Н. Роль відкритих електронних ресурсів в реалізації академічної доброчесності. *Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи* : Міжнародна наук.-практ. конф., 11-13 жовт. 2016 р. Київ, 2016. С. 43–47.

134. Левченко Н. Стратегічні напрями розвитку науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій в умовах

інформаційного впливу. *Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2018. № 2 (20). С. 305–315.

135. Левченко, Н. Вплив Інституційного репозитарію на рейтинг вищого навчального закладу. *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону “Про вищу освіту” та інформатизації суспільства* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., 16-19 черв. 2015 р. Івано-Франківськ, 2015. С. 172–177.

136. Левченко Н. Управління електронними ресурсами закладу вищої освіти. *Social and Human Sciences* : Polish-Ukrainian scientific journal. 2019. № 2. URL: https://sp-sciences.io.ua/s2650844/levchenko_nataliya_2019._management_of_electronic_resources_of_the_higher_education_establishment._social_and_human_sciences._polish-ukrainian_scientific_journal_02_19 (дата звернення: 13.07.2019).

137. Лобузин И. В. Цифровая библиотека: проблемы интеграции в библиотечно-информационное пространство. *Электронная библиотека*. Вып. 4 : Научные и организационно-технологические основы интеграции цифровых информационных ресурсов : сборник науч. трудов. Санкт-Петербург : Президентская библиотека, 2013. С. 308–319.

138. Лобузин І. В. Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекцій : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 216 с.

139. Лобузин І. В. Цифрові колекції наукової бібліотеки: організація інформаційних ресурсів та мережевої комунікації : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 258 с.

140. Лобузін К. В. Бібліотека 3.0: знання, сховища даних та експерти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 1. С. 26–35.

141. Лобузіна К. В. Створення інтегрованого бібліотечного простору: основні проблеми та шляхи вирішення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 34–41.
142. Лобузіна К. В. Сучасні підходи до інтеграції електронних інформаційних ресурсів бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 12. С. 24–28.
143. Лобузіна К. В. Цифрове обличчя наукової бібліотеки: столітній рубіж академічних традицій та інновацій. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 3. С. 12–17.
144. Лобузіна К. Технології організації знаннєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 252 с.
145. Лобузіна К., Клочок А. Електронний каталог НБУВ: проблеми адаптації до умов сучасного інформаційного середовища. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 4. С. 3–10.
146. Лобузіна К., Електронна наукова періодика відкритого доступу : семантичні веб-технології для бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 3. С. 18–23.
147. Мар'їна О. Ю. Бібліотека в цифровому просторі : монографія. Харків : ХДАК, 2017. 280 с.
148. Мар'їна О. Ю. Бібліотека у процесах формування цифрового контенту. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 41–46.
149. Мар'їна О. Ю. Веб-технології в бібліотеках: нові можливості розвитку комунікаційного середовища. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2012. Вип. 36. С. 105–113.
150. Мар'їна О. Ю. Інформатизація бібліотек України: стратегії опанування медіапростору. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2012. Вип. 37. С. 105–113.

151. Мар'їна О. Ю. Інформаційно-комунікаційна взаємодія як фактор розвитку регіональних бібліотечних систем : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / Харківська державна академія культури. Харків, 2011. 224 с.
152. Марьина Е. Ю. Техничко-технологическая адаптация библиотек к цифровому пространству. *Гуманитарный трактат*. 2016. №. 2. С. 22–27.
153. Матвієнко О. Концепція менеджменту інформаційних систем у контексті інформатизації суспільства. *Вісник Книжкової палати*. 2002. № 10. С. 17–20.
154. Мерсадыкова Т. Единое информационное пространство. Утопия. В 2 ч. URL: <http://www.russ.ru./netcult/20020605/html> (дата обращения: 23.10.2018).
155. Методика визначення рейтингів університетів України “Топ-200 Україна”. *Освітній портал* : вебсайт. URL: <http://www.osvita.org.ua/abitur/entrance/ratings/1.html> (дата звернення: 27.10.2018).
156. Мосягин В. В. Базы данных, электронный каталог и банк данных библиотеки. *Научные и технические библиотеки*. 1997. № 5. С. 3–6.
157. Мотульский Р. С. Информационные потребности и сущность возникновения, развития и существования библиотеки. *Бібліотэчны свет : навук.-практ. часоп.* 2001. № 3. С. 27–30.
158. Назаровець С. Репозитарії вищих навчальних закладів України у системі наукової комунікації. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 8. С. 25–30.
159. Назаровець С., Кулик Є. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 3–14.
160. Наукова періодика України та бібліометричні дослідження : монографія / Л. Й. Костенко, О. І. Жабін, Є. О. Копанєва, Т. В. Симоненко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 173 с.

161. Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. Київ, 2014. 217 с.

162. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 160 с.

163. Національний репозитарій академічних текстів: відкритий доступ до наукової інформації : монографія / О. С. Чмир, Т. К. Кваша, Т. О. Ярошенко. Київ : ДНУ УкрІНТЕІ, 2017. 200 с.

164. Немошкаленко В. Інформаційне забезпечення української науки. *Бібліотечний вісник*. 2001. № 1. С. 68.

165. Немошкаленко В. Тенденції глобалізації економіки, науки, освіти в ХХІ столітті та завдання науково-інформаційної діяльності бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2001. № 6. С. 2–7.

166. Новицька Т. Л., Марченко О. О. Загальні підходи до використання електронних систем відкритого доступу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Т. 50. № 6. С. 181–191.

167. Одеська декларація про підтримку плану S. *Українська бібліотечна асоціація* : веб-сайт. URL: <https://ula.org.ua/sekciiyi-krugli-stoli/dokumenti/4338-odeska-deklaratsiya-pro-pidtrymku-planu-s> (дата звернення: 10.07.2019).

168. Олексюк В. П. Рух «Open Access» як передумова становлення відкритої освіти. *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: актуальні проблеми* : матеріали наук.-метод. конф., 30 листоп. 2016 р. Тернопіль : ТОКІППО, 2016. С. 100–109.

169. Олексюк О. Р., Олексюк В. П. Інституційний репозитарій як засіб підтримки розвитку освітнього середовища області : метод. рекомендації. Тернопіль : ТОКІППО, 2017. 76 с.

170. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 6. С. 3–7.

171. Онищенко О. С. Бібліотека і цифрове покоління: нова ситуація – нові форми роботи. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 5. С. 3–6.

172. Опис внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності у НУХТ : затверджено наказом ректора від 23 листоп. 2016 р. № 196. URL: <https://drive.google.com/file/d/121LOXkDBO3iaEmErD2S9Vzb5cyvTWYLA/view> (дата звернення: 21.11.2018).

173. Організація роботи комплексу інформаційно-технологічних систем бібліотеки ВНЗ : метод. рекомендації / авт.-уклад. : О. М. Бруй, О. В. Пономаренко ; Національна наукова медична бібліотека України, Запорізький державний медичний університет. Київ, 2013. 90 с.

174. Основні статистичні показники роботи бібліотек ЗВО України за 2018 рік. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/stats-res-2018.pdf (дата звернення: 25.03.2019).

175. Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах : метод. порадник / авт.-уклад. : І. Костина, В. Каленська, О. Олабоді ; ред. Н. Левченко. Київ : НТБ НУХТ, 2017. 31 с.

176. Павлуша І. А. Електронні бібліотеки: зарубіжний досвід, питання розробки української концепції. *Бібліотечний вісник*. 1999. № 4. С. 13–24.

177. Павлуша І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотекознавчий аспект (кінець XX – початок XXI ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2002. 20 с.

178. Пасмор Н. Деякі питання формування і розвитку електронного навчального середовища ВНЗ. *Вища школа*. 2008. № 8. С. 49–59.

179. Пасмор Н. П. Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів юридичного

профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / Харківська держ. академія культури. Харків, 2003. 20 с.

180. Петрова Л. Г. Теоретико-пізнавальні підходи до проблеми трансформації сучасної бібліотеки. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2003. Вип. 11. С. 99–111.

181. Петрова М. І. Розроблення і впровадження моделей управління формуванням електронних ресурсів як актуальна бібліотекознавча проблема. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 3. С. 24–27.

182. Плотникова С. В. Электронный каталог – основное звено в информационно-поисковой системе библиотеки. *Библиотека в информационно-образовательном пространстве вуза*. URL: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_reports/conf8/75.doc (дата обращения: 04.10.2018).

183. Подрезова М. О., Суровцева О. В. Місце бібліотек вищих навчальних закладів півдня України в інформаційній підтримці учбового і наукового процесів. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. Одеса, 2007. Т. 12. Вип. 4. С. 208–216.

184. Положення про Національний репозитарій академічних текстів : постанова Кабінету Міністрів України від 19 лип. 2017 р. № 541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-%D0%BF> (дата звернення: 04.04.2018).

185. Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників Національного університету харчових технологій : затверджено наказом ректора від 28 серп. 2018 р. № 99. URL: <https://drive.google.com/file/d/1pN98qexZptcn-5EPnqYHbzffsx3Pqmrr/view> (дата звернення: 18.11.2018).

186. Положення про порядок рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників національного університету харчових технологій : затверджено наказом ректора від 28.05.2019 р. № 89. URL:

https://drive.google.com/file/d/15y4i6czmJ9V0UeVl2li_LGIEpgVSCEZC/view (дата звернення: 14.06.2019).

187. Попик В. Створення фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» як складник формування національного гуманітарного інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 3–7.

188. Прилуцька І. С. Понятійно-термінологічний аналіз поняття «електронна бібліотека». *Вісник Житомирського державного університету*. 2014. Вип. 3 (75). С. 131–134.

189. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-XII. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 04.04.2018).

190. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 04.04.2018).

191. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 10.06.2018).

192. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека — XXI» : постанова Кабінету Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956. *Урядовий портал* : вебпортал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/244532297> (дата звернення: 10.06.2018).

193. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 30 груд. 2015 р. № 1187. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF> (дата звернення: 15.12.2018).

194. Про затвердження плану заходів в реалізації Національної стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 вер. 2013 р. № 686-р. *Верховна Рада*

України : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2013-%D1%80> (дата звернення: 10.06.2018).

195. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси : наказ Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України від 01 жовт. 2012 р. № 1060. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1695-12> (дата звернення: 27.11.2017).

196. Про затвердження Порядку та критеріїв надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу : постанова Кабінету Міністрів України від 22 листоп. 2017 р. № 912. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-2017-%D0%BF> (дата звернення: 23.02.2018).

197. Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів : наказ Міністерства освіти і науки України від 23 лип. 2018 р. № 858/32310. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0858-18> (дата звернення: 10.06.2019).

198. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05 лип. 1994 р. № 80/94-ВР. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 04.04.2018).

199. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04 лип. 2002 р. № 40-IV. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 04.04.2018).

200. Про інформацію : Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 25.11.2018).

201. Про надання доступу вищим навчальним закладам і науковим установам, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ Міністерства освіти і науки України від 19.09.2017 р. № 1286. *Верховна Рада України* : вебсайт.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1286729-17> (дата звернення: 25.11.2018).

202. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25 черв. 1993 р. № 3322-XII. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12> (дата звернення: 04.04.2018).

203. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 груд. 2015 № 848-VIII. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 04.04.2018).

204. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 04.04.2018).

205. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 черв. 2013 р. №344/2013. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page> (дата звернення: 23.10.2018).

206. Про оголошення відбору з метою забезпечення доступу закладів вищої освіти і наукових установ, що знаходяться у сфері управління міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ Міністерства освіти і науки України 19 черв. 2018 р. № 659. *Міністерство освіти і науки України* : вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-ogoloshennya-vidboru-z-metoyu-zabezpechennya-dostupu-zakladiv-vishoyi-osviti-i-naukovih-ustanov-sho-znahodyatsya-u-sferi-upravlinnya-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-do-elektronnih-naukovih-baz-danih> (дата звернення: 25.11.2018).

207. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 23.10.2018).

208. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09 січ. 2007 р. № 537-V. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 30.11.2018).

209. Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації : постанова Кабінету Міністрів України від 22 берез. 2017 р. № 177. *Урядовий портал* : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249842722> (дата звернення: 04.05.2018).

210. Про створення Національного репозитарію академічних текстів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 липня 2016 р. № 504-р. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2016-%D1%80> (дата звернення: 04.05.2018).

211. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 26. С. 165. Ст. 1047. Код акта 81359/2016.

212. Про схвалення стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386-р. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (дата звернення: 10.06.2018).

213. Програма ЮНЕСКО «Інформація для всіх». *UNESDOC Digital Library* : веб-сайт. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000150279_rus (дата звернення: 03.09.2018).

214. Пройдаков Е. М., Теплицький Л. А. Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, інтернету і програмування. Київ : СофтПрес, 2007. 823 с.

215. Просер Д. Очередная революция в информации – могут ли репозитории и самоархивация изменить систему научного общения? *Научные и технические библиотеки*. 2004. № 11. С. 32–41.

216. Ржеуський А. В. Моделі, методи та засоби надання інформаційних послуг у сервіс-орієнтованих бібліотечних системах : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / МОН України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2016. 201 с.

217. Рогова П., Артемов Ю. Дослідження інформаційних ресурсів на відповідність потребам користувачів у контексті перетворень бібліотечного середовища. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 2. С. 22–24.

218. Роеса Г. Электронные библиотеки и образование: возможности и перспективы. *Библиотека в эпоху перемен*. 2003. №3 (19). С. 76–81.

219. Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища : кол. монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, Л. А. Дубровіна та ін. ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 246 с. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/monograf2012-2.pdf> (дата звернення: 12.06.2019).

220. Савіна З., Любаренко Л. Електронні інформаційні ресурси бібліотек України. За результатами досліджень. *Бібліотечна планета*. 2002. № 2. С. 20–21.

221. Савченко З. В. Формування і використання інформаційних електронних науково-освітніх ресурсів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. Т. 18, № 4. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/316/295> (дата звернення: 01.10.2018).

222. Самохіна Н. Організація повнотекстових електронних ресурсів у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 13–17.

223. Самохіна Н., Пелюховська І., Матвієнко І. Створення архіву електронних документів як форма інформаційної діяльності бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 104–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2013_38_11 (дата звернення: 07.09.2018).

224. Селиванова Ю. Г., Масхулия Т. Л. Электронный каталог: формирование и поиск. *Библиотечное дело*. 2004. № 8. С. 20–21. URL: <http://www.bibliograf.ru/issues/2004/8/32/44/110/> (дата обращения: 26.07.2019).

225. Сенченко М. Зміст та організація інформаційно-бібліотечного обслуговування студентів університетської бібліотеки. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 4. С. 27–29.

226. Серова О. В. Качество услуг в электронной среде и новые сервисы. *Библиосфера*. 2009. № 1. С. 27–32.

227. Серова О. В. Предоставление услуг в электронной среде (на примере Российской государственной библиотеки). *Информационно-библиографическое обслуживание*. Санкт-Петербург, 2008. Вып. 2. С. 24–37.

228. Сєдих В. В., Терентьева Г. П., Удалова В. К. Бібліотечні каталоги як інформаційно-пошукові системи : навч. посібник. Харків : ХДАК, 2003. 193 с.

229. Симоненко Т. В. Зібрання електронної наукової періодики України. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 2. С. 30–31.

230. Слободяник М. С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій в період освоєння інформаційних технологій : автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 05.25.03 / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1995. 45 с.

231. Слободяник М. С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій : монографія / відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 1995. 268 с.

232. Слободяник М. С. Теоретико-методологічні засади формування електронних бібліотек. *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство*. Київ, 2002. Вип. 5. С. 41–44.

233. Соколов А. Библиотека как национальная ценность в эпоху глобализации (элементы библиотечной аксиологии). *Библиотековедение*. 2016. № 4. С. 376–385.

234. Соколова О. И. Педагогические основы развития информационной среды вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Ростов н/Д, 2001 229 с.

235. Соколова Н. В., Кедрин А. В., Храмцов Д. Р. Формирование электронной среды информационного обеспечения учебного и научного процессов на основе интеграции электронных коллекций. *Электронные библиотеки*. 2009. Т. 12. Вип. 2. URL: <http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/2009/part2/SKH> (дата обращения: 05.04.2018).

236. Соловяненко Д. В. Интернет-технології бібліотечного сервісу в Україні: становлення і розвиток (1990-ті рр. – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2008. 20 с.

237. Соляник А. А. Документні потоки та масиви : навч. посібник. Харків : ХДАК, 2000. 112 с.

238. Спірін О. М., Іванова С. М., Новицький О. В. Концептуальні засади побудови мережі електронних бібліотек Національної академії педагогічних наук України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2012. № 5 (32). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/743/547> (дата звернення: 06.04.2018).

239. Спірін О. М., Саух В. М., Резніченко В. А., Новицький О. В. Проектування системи електронних бібліотек наукових і навчальних закладів АПН України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. №6 (14).

URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/213/199> (дата звернення: 22.06.2019).

240. Столяров Ю. Н. Документный ресурс : учеб. пособие. Москва : Либерея, 2001. 152 с.

241. Столяров Ю. Н. О сущности библиотеки. *Библиотековедение*. 1998. № 5. С. 3–10

242. Стрішенець Н. В. Метадані у сучасному бібліотекознавстві. Метадані – нове чи старе поняття? *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2010. № 2. С. 4–10.

243. Стрішенець Н. В. Наукова комунікація як елемент управління фондом. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 3. С. 66–69 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2009_3_7 (дата звернення: 03.06.2019).

244. Стрішенець Н. В. Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект : монографія / НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 502 с.

245. Сукиасян Э. Р. Электронные каталоги. *Библиотека*. 2003. № 2. С. 38–41.

246. Тлеукеева Р. Традиционные и электронные ресурсы: состояние, проблемы, эффективность использования. *Библиотека*. 2008. № 1. С. 15–19.

247. Тоффлер Э. Третья волна / пер. с англ. Москва : АСТ, 2010. 784 с.

248. Українська бібліотечна енциклопедія. *Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого* : вебсайт. URL: <http://ube.nlu.org.ua/article/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 15.04.2019).

249. Університетські бібліотеки України підтримують Відкритий Доступ до Знань! *Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі*

модернізації вищої освіти : заява Міжнародної наук.-практ. конф. Севастополь, 2009. 2 с. URL: https://ula.org.ua/fileadmin/uba_documents/others_documents/Universitetski_biblioteki_Ukrajini_pidtrimujut_Vidkritii_Dostup_do_Znan.pdf (дата звернення: 17.05.2018).

250. Уэбстер, Ф. Теории информационного общества / пер. с англ. Москва : Аспект Пресс, 2004. 398 с.

251. Фирсов В. Р. Работа библиотек в условиях современного авторского права: российская и международная практика, рекомендации. Санкт-Петербург : РНБ, 2009. 112 с.

252. Філіпова Л. Я. Електронна бібліотека в системі дистанційної освіти. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2004. Вип. 14. С. 133–140.

253. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : УРЕ, 1986. 800 с.

254. Хагерлид Я. Система публикаций открытого доступа в Швеции : обзор за 2002-2005 гг. *Научные и технические библиотеки*. 2006. № 8. С. 138–145.

255. Центр міжнародних проєктів «Євроосвіта» : вебсайт. URL: <http://www.euroosvita.net> (дата звернення: 11.10.2018).

256. Цуріна І. Електронні ресурси бібліотек. *Бібліотечна планета*. 2003. № 4 (22). С.13.

257. Чачко А. Современная библиотека в процессе трансформаций : монография. Киев, 2003. 138 с.

258. Чекмарьов А. О., Костенко Л. Й., Павлуша Т. П. Національна система електронних бібліотек / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1998. 50 с.

259. Чекмарьов, А., Соловяненко Д. Веб-технології та ресурси в науковій бібліотеці. *Бібліотечний вісник*. 2008. № 6. С. 12–14.

260. Шейко В. Електронні бібліотеки в Україні: перспективи розвитку. *Бібліотечний вісник*. 2001. № 5. С. 31–34.

261. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія. Харків, 2008. 289 с.

262. Шемаєва Г. В. Напрями розвитку бібліотеки в системі сучасної наукової комунікації. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2012. Вип. 35. С. 75–83. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2012_35_9 (дата звернення: 16.05.2018).

263. Шемаєва Г. Електронна бібліотека в системі інформаційного забезпечення науки. *Вісник Книжкової палати*. 2005. № 8. С. 27–29.

264. Шрайберг Я. Л. В поисках объективности. «Карта науки» ведет в библиотеку. *Поиск* : газета. 2014. № 7. С. 7.

265. Шрайберг Я. Л. Електронні книги. Майбутнє бібліотеки і суспільства: спроба осмислення і передбачення. *Вища школа*. 2013. № 12. С. 80–121.

266. Шрайберг Я. Л. Роль бібліотек у забезпеченні доступу до інформації та знань в інформаційному віці. *Вища школа*. 2007. № 3. С. 65–79.

267. Шрайберг Я. Л., Земсков А. И. Модели открытого доступа: история, виды, особенности, терминология. *Научные и технические библиотеки*. 2008. № 5. С. 68–79.

268. Щодо підготовки моніторингової справи для підтвердження статусу Національного : лист МОН України від 11 квіт. 2018 № 1/9-215. *Міністерство освіти і науки України* : вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/list-mon-ukrayini-vid-13042018-19-215-shodo-pidgotovki-monitoringovoyi-spravi-dlya-pidtvverdzhennya-statusu-nacionalnogo> (дата звернення: 25.06.2018).

269. Электронные библиотеки в Интернет. *Библиотека как информационный центр для населения: проблемы и их решения*. 2000. С. 52–53.

270. Электронные документы: создание и использование в публичных библиотеках : справочник / науч. ред. Р. С. Гиляревский, Г. Ф. Гордукалова. Санкт-Петербург : Профессия, 2007. 664 с.

271. Ярошенко Т. Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації: перші двадцять років. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 5. С. 3–10. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2011_5_1 (дата звернення: 07.02.2019).

272. Ярошенко Т. Наукові комунікації XXI століття: електронні ресурси для науки та освіти України. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 5. С. 17–22. URL: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/100/1/Yaroshenko_Naukov_i_komunikacii2.pdf (дата звернення: 11.05.2019).

273. Ярошенко Т. О. Відкритий доступ – шлях до присутності України у світовій науковій спільноті. *Вища школа*. 2011. № 3. С. 47–51.

274. Ярошенко Т. О. Вільний доступ до інформації: нова модель наукової комунікації в інформаційному суспільстві. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2007. Т. 68. Вип. 55. С. 226–234. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/106/Yaroshenko_Vilniy.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 11.05.2019).

275. Ярошенко Т. О. Наукова інформація у відкритому доступі: нові моделі комунікації в інформаційному суспільстві. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2006. № 4. С. 80–87.

276. Ярошенко Т. Бібліотека - серце університету: синергія поступу в суспільстві знань. *Дух і літера*. 2008. № 19. С. 70-79.

277. Ярошенко Т. О. Організація та управління електронними ресурсами в сучасній бібліотеці. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2008. № 3. С. 13–21.

278. Ярошенко Т. О. Університетська бібліотека в інформаційному суспільстві. *Бібліотечний форум України*. 2006. № 2. С. 34–38.

279. Affelt A. The accidental data scientist: big data applications and opportunities for librarians and information professionals. New Jersey, 2015. 240 p.

280. Aghaei S., Nematbakhsh M. A., Farsani H. K. Evolution of the world wide web: From Web 1.0 to Web 4.0. *International Journal of Web & Semantic Technology*. 2012. Vol. 3. № 1. P. 1–10.

281. Agosti M., Ferro N., Silvello G. Digital libraries: from digital resources to challenges in scientific data sharing and Re-Use. *A Comprehensive Guide Through 402 the Italian Database Research Over the Last 25 Years*. Springer International Publishing, 2018. 27–41. URL: <http://www.dei.unipd.it/~silvello/papers/2017-SEBD-AFS.pdf> (last accessed: 06.06.2019).

282. Ajami B., Rehman S. Knowledge organization trends in library and information education: Assessment and analysis. *Education for Information*. 2016. Vol. 32. Issue 4. P. 411–420.

283. Altbach Ph.G. Rankings season is here. *The International in Higher Education*. 2011. № 62. P. 81–88. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-6209-338-6_19#citeas (Last accessed: 28.04.2019).

284. Altenhöner reinhard open archival information system. *Academic Libraries and Information Services: New Paradigms for the Digital Age* : proceedings of the 8th International bielefeld conference, 7-9 february 2006. Bielefeld, Germany, 2006.

285. Ammarukleart S., Kim J. Institutional repository research 2005-2015: a trend analysis using bibliometrics and text mining. *Digital Library Perspectives*. 2017. 33 (3). P. 264-278. DOI: 10.1108/DLP-07-2016-0027.

286. Anne M. Casey does tenure matter? Factors influencing faculty contributions to institutional repositories. *Journal of Librarianship and Scholarly*

Communication. 2012. – Vol. 1. Issue 1. URL: <http://jlsc-pub.org/jlsc/vol1/iss1/8/> (last accessed: 06.06.2019).

287. Anunobi C.V., Ape R. Promotional strategies for open access resources discovery and access. *Webology*. 2018. 15 (1). P. 30–45.

288. Arlitsch K., Grant C. Why so many repositories? examining the limitations and possibilities of the institutional repositories (ir) landscape. *Journal of Library Administration*. 2018. 58 (3). P. 264-281. DOI: 10.1080/01930826.2018.1436778.

289. arXiv.org : web-site / Cornell University. URL: <https://arxiv.org/> (last accessed: 06.06.2019).

290. Asadi S., Abdullah R., Yah Y., Nazir S. Understanding Institutional repository in higher learning institutions: a systematic literature review and directions for future research. *IEEE Access*. 2019. 7. P. 35242-35263. DOI: 10.1109/ACCESS.2019.2897729.

291. Ashoor M. S. Planning the electronic library – suggested guidelines for the Arabian Gulf region. *Electronic libr-2000*. Vol. 18. № 1. P. 29–39.

292. Baba K., Sakaguchi K., Koyanagi M., Minami T. A system for paper registration to institutional repositories. *IEEJ Transactions on Electrical and Electronic Engineering*. 2018. 13 (5). P. 763-769. DOI: 10.1002/tee.22627.

293. Berlin declaration on open access to knowledge in the sciences and humanities. URL: http://www.mpg.de/pdf/openaccess/BerlinDeclaration_en.pdf (last accessed: 16.12.2018).

294. Berners-Lee T., Hendler J., Lassila O. The Semantic Web: A new form of Web content that is meaningful to computers will unleash a revolution of new possibilities. *Scientific American*. 2001. Vol. 3. P. 24-30.

295. Bethesda statement on open access publishing : Meeting on Open Access Publishing, 11 April 2003. URL: <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm> (last accessed: 06.06.2019).

296. Björk B. C. A lifecycle model of the scientific communication process. *Learned Publishing*. 2005. Vol. 18(3). P. 165–176.

297. Björnshauge L. Open access journals and the developing world - experiences from operating the Directory of Open Access Journals (DOAJ). *Global Access to Science* : 28th Annual IATUL Conference, June 11-14. Stockholm, Sweden, 2007. URL: <https://docs.lib.purdue.edu/iatul/2007/papers/4/> (last accessed: 06.06.2019).

298. Boczar J., Pascual L. E-books for the classroom and open access textbooks: two ways to help students save money on textbooks. *Serials Librarian*. 2017. № 72 (1-4). P. 95–101. DOI: 10.1080/0361526X.2017.1309830.

299. Brown S., Alvey E., Danilova E., Morgan H., Thomas A. evolution of research suport services at an academic library: specialist knowledge linked by core infrastructure. *New Review of Academic Librarianship*. 2018. № 24 (3-4). P. 339–350. DOI: 10.1080/13614533.2018.1473259.

300. Calhoun K. Being a librarian: metadata and metadata specialists in the twenty-first century. *Library Hi Tech*. 2007. Vol. 25. № 2. P. 174–187. URL: <https://ecommons.cornell.edu/bitstream/handle/1813/2231/Calhoun?sequence=1> (last accessed: 06.06.2019).

301. Cohn J. A., Kelsey A. L., Fiels K. M. Planning for library automation : a practical handbook. London : Libr. Assoc. Publ., 1998. 140 p.

302. Covi L. Organizational dimensions of effective digital library use: closed rational and open natural systems models. *Journal of the American Society for Information Science*. 2013. Vol. 47(9). P. 672–689.

303. Crane G. Commercial digital libraries and the Academic community Electronic resource. *D-Lib magazine-2001*. Vol. 7. № 1. URL: <http://www.dlib.org> (last accessed: 23.04.2019).

304. Creative Commons Ukraine. URL: <http://www.creativecommons.org.ua/> (дата звернення 03.04.2019).

305. Cribb J., Tjempaka S. Open science: sharing knowledge in the global century. Collingwood, Vic : CSIRO Publishing, 2010. 232 p.

306. Curtis P. Scottish universities sign open access deal. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/education/2005/mar/14/highereducation.uk> (last accessed: 25.07.2019).

307. Debora L. Madsen, Jenny K. Oleen. Staffing and Workflow of a Maturing Institutional Repository. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*. 2012. Vol. 1. Issue 3. URL: <http://jlscl-pub.org/jlscl/vol1/iss3/4/> (last accessed: 06.06.2019).

308. Directory of Open Access Journals : web-site. URL: <https://doaj.org/> (last accessed: 16.04.2019).

309. Distributed knowledge work environments : digital libraries. *Report on NSF Workshop*, March 9–11, 1997, Santa Fe, New Mexico. School of Information, University of Michigan, 1997. 27 p.

310. Drotner K. Library innovation for the knowledge society. *Scandinavian Public Library*. 2005. Vol. 38, № 2. P. 18–20. 225.

311. DuraSpace : web-site. URL: <https://duraspace.org/> (last accessed: 07.06.2019).

312. Electronic Information for Libraries (eIFL) : web-site. URL: <http://www.eifl.net/page/about> (last accessed: 16.04.2019).

313. E-LIS Repository : web-site. URL: <http://eprints.rclis.org/> (last accessed: 13.04.2018).

314. Engelstad K., Langeeggen D. Christensen electronic libraries in Norway. *НТИ-2000. Информационное общество. Информационные ресурсы и технологии телекоммуникации* : материалы 5-й Международной конф., 22–24 ноября 2000. Москва : ВИНТИ, 2000. С. 104–106.

315. EPrints: web-site. URL: <https://www.eprints.org/uk/> (last accessed: 07.06.2019).

316. Gadd E., Troll Covey, D. What does ‘green’ open access mean? Tracking twelve years of changes to journal publisher self-archiving policies. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2019. Vol. 51 (1). P. 106-122. DOI: 10.1177/0961000616657406.

317. García M.D.A., Sánchez M.J.A. Peer-review and open access to scientific information. Models and tendencies in the process of scientific communication [Peer-review y acceso abierto a la información científica. Modelos y tendencias en el proceso de comunicación científica]. *Revista Interamericana de Bibliotecología*. 2019. Vol. 32 (1). P. 99–127.

318. Goh D. Padls: supporting digital scholarship in digital libraries. *Aslib Proceedings*. 2001. Vol. 53. № 8. P. 325–337.

319. Google Sites. *По сервису Google* : веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/edugservis/google-sites> (дата звернення: 07.06.2019).

320. Google. *Wikipedia* : web-site. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Google> (last accessed: 07.06.2019).

321. Gupta P., Gupta N. Distributed digital library system integration model based on aggregators. *Emerging Trends and Technologies in Libraries and Information Services*. 2015. P. 71–83.

322. Gwynn D., Henry T., Craft A.R. Collection Creation as Collection Management: Libraries as Publishers and Implications for Collection Development. *Collection Management*. 2019. № 44 (2-4). P. 206–220. DOI: 10.1080/01462679.2019.1579012

323. Harnad S. Free at Last: The Future of Peer-Reviewed Journals. *D-Lib Magazine*. 1999. Vol. 5. № 12. URL: <http://www.dlib.org/dlib/december99/12harnad.html> (last accessed: 11.06.2019).

324. Haska M. J. How open access journals and repositories facilitate public access to publicly funded research. *Global Access to Science* : 28th Annual IATUL Conference, June 11-14. Stockholm, Sweden, 2007. URL: <https://docs.lib.purdue.edu/iatul/2007/papers/11/> (last accessed: 15.12.2018).

325. Hormia-Poutanen K., Nygren U. LIBER – Re-inventing the Library for the Future by Enabling Open Science, Leading in Changing Scholarship and Shaping Innovative Research. *Semantic Scholar* : web-site. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/e5b8/e574167f2d102ca8919c79fba9f516eb0631>.

pdf?_ga=2.9449973.1550526007.1564050277-601348651.1564050277 (last accessed: 16.04.2019).

326. IATUL - International Association of Scientific and Technological University Libraries «Global Access to Science» : 28th Annual Conference, June 11-14. Stockholm, Sweden, 2007. URL: <https://docs.lib.purdue.edu/iatul/2007/> (last accessed: 21.05.2019).

327. ISO 2146:2010 Information and documentation - Registry services for libraries and related organizations. URL: <https://www.iso.org/standard/44936.html> (last accessed: 19.04.2019).

328. Jacso P. Open Access Scholarly Databases - a bird's eye view of the landscape : 72nd IFLA general conference and council, 20-24 August 2006. Seoul, Korea, 2006. URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla72/papers/157-Jacso-en.pdf> (last accessed: 25.07.2019).

329. Kim Y., Oh J.S. Disciplinary, institutional, and individual factors affecting researchers' depositing articles in institutional repository: an empirical analysis. *Journal of Academic Librarianship*. 2018. № 44 (6). P. 824–832. DOI: 10.1016/j.acalib.2018.09.013.

330. Knight S. The International journal of digital curation: a short story about xml schemas, digital preservation and format libraries. *International Journal of Digital Curation*. 2012. № 7(1). P. 72–80.

331. Koltay T. Data governance, data literacy and the management of data quality. *IFLA Journal*. 2016. Vol. 42. № 4. P. 303–312. DOI: <https://doi.org/10.1177/0340035216672238>.

332. Kumar S. A. Knowledge management and new generation of libraries information services: a concepts. *International Journal of Library and Information Science*. 2010. № 2. P. 22–30.

333. Laakso M., Polonioli A. Open access in ethics research: an analysis of open access availability and author self-archiving behaviour in light of journal copyright restrictions. *Scientometrics*. 2018. 116 (1). P. 291-317. DOI: 10.1007/s11192-018-2751-5.

334. Lancaster F. W. Libraries and librarians in an age of electronics. Arlington : Information Resources Press, 1982. 229 p.

335. Leveen T. A. Reference librarians chat it up online. *Today's Librarian*. 2000. Vol. 4. № 5. P. 17–19.

336. Lynch K. A. Institutional storage: the necessary infrastructure for obtaining a scholarship in the era of digital technologies. *Libraries and the Academy*. 2003. Vol. 3. № 2. P. 327–336. URL: <http://www.arl.org/resources/pubs/br/br226/br226ir.shtml> (last accessed: 06.06.2019).

337. Lyytinen K., Yoo Y., Boland Jr R. J. Digital product innovation within four classes of innovation networks. *Information Systems Journal*. 2016. Vol. 26. № 1. P. 47–75. DOI: <http://doi.org/10.1111/isj.12093>.

338. Marginson S. Nation-building universities in a global environment: The case of Australia. *Higher Education*. 2002. № 43 (3). P. 409–428.

339. Marsh C., Wackerman D., Stubbs J.A.W. creating an institutional repository: elements for success! *Serials Librarian*. 2017. № 72 (1-4). P. 3–6. DOI: 10.1080/0361526X.2017.1297587.

340. Martin W. J. The Global Information society. Aldershot: aslieb gower. Brookfield, Vt. USA : Gower, 1995. 233 p.

341. Martín-Martín A., Costas R., Van Leeuwen T., Delgado López-Cózar E. Evidence of open access of scientific publications in Google Scholar: A large-scale analysis. *Journal of Informetrics*. 2018. 12 (3). P. 819–841. DOI: 10.1016/j.joi.2018.06.012.

342. Mering M. Transforming the quality of metadata in institutional repositories. *Serials Librarian*. 2019. 76 (1-4). P. 79-82. DOI: 10.1080/0361526X.2019.1540270

343. Mikki S. Scholarly publications beyond pay-walls: increased citation advantage for open publishing. *Scientometrics*. 2017. № 113 (3). P. 1529–1538. DOI: 10.1007/s11192-017-2554-0.

344. Miller A. A case study in institutional repository content curation: A collaborative partner approach to preserving and sustaining digital scholarship. *Digital Library Perspectives*. 2017. Vol. 33. Issue 1. P. 63–76.

345. Mitchell A., Surrect B. Cataloging and organizing digital resources: a how-to-do-it manual for librarians. New York: Neal-Schuman Publishers, 2006. 140 p.

346. Mooney H., Newton M. The anatomy of a data citation: discovery, reuse, and credit. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*. 2012. Vol. 1. Issue 1. URL: <https://jlsc-pub.org/articles/abstract/10.7710/2162-3309.1035/> (last accessed: 06.06.2019).

347. Mossink W. E-publishing and open access repositories: the relevant legal moments for academic institutions. *Libraries: Dynamic engines for the knowledge and information society : 72nd IFLA general conference and council, 20-24 August 2006. Seoul, Korea, 2006.* URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla72/papers/158-Mossink-en.pdf> (last accessed: 25.07.2019).

348. Müller U. IST- 2001-320015 Open archives initiative in Europe and Germany : presentation / Humboldt University Berlin, Germany Electronic Publishing Group University Library, 2003. 46 p. URL: <https://slideplayer.com/slide/650430/> (last accessed: 25.07.2019).

349. Murakami Y. The interim evaluation method of the national project for institutional repositories in Japan. *Global Access to Science : 28th Annual IATUL Conference, June 11-14. Stockholm, Sweden, 2007.* URL: <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1815&context=iatul> (last accessed: 06.06.2019).

350. Neil J. open access: key strategic, technical and economic aspects. Chandos Publishing, 2006. 264 p.

351. Nemati-Anaraki L., Tavassoli-Farahi M. Scholarly communication through institutional repositories: proposing a practical model. *Collection Building*. 2018. № 37 (1). P. 9–17. DOI: 10.1108/CC-01-2018-002.

352. Nixon W.J. Daedalus, Initial experiences with EPrints and DSpace at the University of Glasgow. URL: https://dspace.gla.ac.uk/bitstream/1905/197/1/initial_experiences_eprints_dspace.pdf (last accessed: 06.06.2019).

353. Noorhidawati A. A., Kiran K. global visibility of asian universities' open access institutional repositories. *Malaysian Journal of Library & Information Science*. 2010. Vol. 15. № 3. P. 53–73.

354. Novotny G., Seyffertitz T. Institutional repositories – dream and reality. *VOEB-Mitteilungen* 2018. № 71 (1). P. 87–106. DOI: 10.31263/voebm.v71i1.2002.

355. Observatory Magna Charta Universitatum : web-site. URL: <http://www.magna-charta.org/> (last accessed: 22.07.2019).

356. Ogungbeni J. I., Obiamalu A. R., Ssemambo S., Bazibu C. M. Open data charter. URL: http://opendatacharter.net/wp-content/uploads/2015/10/opendatacharter-charter_F.pdf (last accessed: 06.06.2019).

357. Okerson A. Where are we, what still needs to be done? *Open and shut?* : blog / Richard Poynder. URL: <http://poynder.blogspot.com/2013/11/ann-okerson-on-state-of-open-access.html> (last accessed: 25.07.2019).

358. Oliver K. B., Swain R. Directories of Institutional repositories: research results & recommendations : 72nd IFLA general conference and council, 20-24 August 2006. Seoul, Korea, 2006. URL: https://archive.ifla.org/IV/ifla72/papers/151-Oliver_Swain-en.pdf (last accessed: 25.07.2019).

359. Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) : web-site. URL: <https://oaspa.org/> (last accessed: 04.02.2019).

360. Open Archive Initiative : web-site. URL: <https://www.openarchives.org/> (last accessed: 04.02.2019).

361. Open Knowledge Foundation : web-site. URL: <https://okfn.org/> (last accessed: 04.03.2019).

362. Open Science. *Creative Commons* : web-site. URL: <http://sciencecommons.org/about> (last accessed:10.03.2019).

363. OpenDOAR Statistics. *Jisc* : digital resources. URL: http://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html (last accessed: 19.03.2019).

364. Oudenaren J. The world digital library. *Bibliothek Forschung und Praxis*. 2017. Vol. 41 (2). P. 242–249.

365. Pappas M. L. State virtual libraries. *School Library Media Activities Monthly*. Baltimore, 2003. Vol. 20. Issue 3. P. 27.

366. Pinto-Santos A.R., Villanueva-Valadez C., Cortés-Peña O. Perceptions of the university professor on the open access scientific communication [Percepciones del docente universitario sobre la comunicación científica de libre acceso]. *Revista Espanola de Documentacion Cientifica*. 2019. № 42 (2). P. 233. DOI: 10.3989/redc.2019.2.1588.

367. Plan S. Making full and immediate open access a reality. *Science Europe* : website. URL: <https://www.coalition-s.org/principles-and-implementation/> (last accessed: 15.07.2018).

368. Ponni P. Metadata in the data warehouse : A statement of vision Electronic resource. *O'reilly* : web-site. Safari Books Online, Wiley-Interscience, 2011. URL: <https://www.oreilly.com/library/view/data-warehousing-fundamentals/9780471412540/> (last accessed: 25.03.2019).

369. Public Knowledge Project : web-site / University of British Columbia. URL: <https://pkp.sfu.ca/> (last accessed: 25.03.2019).

370. Public Library of Science : web-site. URL: <https://www.plos.org/> (last accessed: 04.03.2019).

371. PubLink : web-site. URL: <http://pub-link.com/> (last accessed: 23.10.2018).

372. Rankings of Google Scholar Profiles by country. URL: <http://www.webometrics.info/en/node/194> (last accessed: 08.10.2018).

373. Ricci F., Rokach L., Shapira B., Kantor P. Recommender systems handbook. Springer Science+Business Media, LLC, 2011. 875 p.

374. ROAR. Registry of Open Access Repositories : web-site / University of Southampton, school of electronics and computer science. URL: <http://roar.eprints.org/> (last accessed: 19.03.2019).

375. Rossum van J. Science-specific Search: Bridging the gap in dissemination of and access to information. *Global Access to Science* : 28th Annual IATUL Conference, June 11-14. Stockholm, Sweden, 2007. URL: <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1824&context=iatul> (last accessed: 15.12.2018).

376. Santos R. A Web services-based framework for building componentized digital libraries. *The Journal of Systems and Software*. 2008. № 81. P. 809–822.

377. Scalable processor ARChitecture (SPARC) : web-site. URL: <https://sparc.org> (last accessed: 25.03.2019).

378. Schmidt B., Bertino A., Beucke D. et al. Open science suPort as a portfolio of services and projects: From awareness to engagement. *Publications*. 2018. 6 (2). DOI: 10.3390/publications6020027.

379. Scimago : web-site. URL: <http://scimagoir.com> (last accessed: 10.03.2019).

380. Service Level Agreement (SLA). *ИнфраМенеджер* : веб-портал. URL: http://www.inframanager.ru/survive_guide/sla_for_beginners (last accessed: 17.03.2019).

381. SHERPA/RoMEO : web-site. URL: <http://sherpa.ac.uk/projects/sherparomeo.html> (last accessed: 10.03.2019).

382. Silva E. M., Sousa M. R. F., Monteiro S. A. Information architecture in institutional repositories: Challenges and perspectives [Arquitetura da informação em repositórios institucionais: Desafios e perspectivas]. *Investigacion Bibliotecologica*. 2018. 32 (76). P. 45-61. DOI: 10.22201/iibi.24488321xe.2018.76.57975.

383. Skůpa J., Fasura M., Bartoš V. BUT digital library introduction of an institutional repository. *Grey Journal*. 2017. 13 (Special Winter Issue). P. 38–41.

384. Smith M. DSpace: An institutional repository from the MIT libraries and Hewlett Packard laboratories. *Lecture Notes in Computer Science*. URL: http://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/26706/Smith_2002_DSpace.pdf?sequence=1 (last accessed: 06.06.2019).

385. SPARC. *Википедия* : веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/SPARC> (дата обращения: 07.06.2019).

386. Stebelman S., Siggins J., Nutty D., Long C. Improving library relations with the faculty and university administrators: the role of the faculty outreach librarian. *College and Research Libraries*. 1999. Vol. 60. №. 2. P. 121–130.

387. Suber P. Open access overview: Focusing on open access to peer-reviewed research articles and their preprints. URL: <https://legacy.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm> (last accessed: 12.11.2018).

388. The Carnegie classification of institutions of higher education : website. URL: <http://carnegieclassifications.iu.edu> (last accessed: 27.10.2018).

389. The international federation of library associations and institutions (IFLA) : web-site. URL: <https://www.ifla.org> (last accessed: 18.03.2019).

390. The library and information association (CILIP). URL: <https://www.cilip.org.uk> (last accessed: 25.03.2019).

391. The roles of academic libraries in propagating open science: A qualitative literature review. *Information Development*. 2018. 34 (2). P. 113-121. DOI: 10.1177/0266666916678444.

392. Tmava A., Miksa S. Factors influencing faculty attitudes towards open access institutional repositories. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*. 2017. 54 (1). P. 519-522. DOI: 10.1002/pr2.2017.14505401061.

393. Transparent ranking of repositories: all repositories. *Ranking web of repositories* : web-site / Centro de Ciencias Humanas y Sociales. URL:

http://repositories.webometrics.info/en/transparent?fbclid=IwAR21Fs7M0P4GRkHkBZBNKSzYFyhfnA0GAd3h_3EjoOsHntAJRaK5hBo2bg4 (last accessed: 22.07.2019).

394. Trussell A. 28th Annual IATUL conference report. *Library Hi Tech News*. 2007. Vol. 24. №. 8. P. 7–9. URL: <https://doi.org/10.1108/07419050710835947> (last accessed: 19.04.2019).

395. Turner F. The interlibrary loan protocol standard: interlibrary loan in an open networked environment. *63rd IFLA General Conference*, August 31–September 5, 1997. Copenhagen, Denmark, 1997. 25 p. URL: <http://origin-archive.ifla.org/IV/ifla63/63turf2.pdf> (last accessed: 22.07.2019).

396. Turner K. Creating history: a case study in making oral histories more accessible in the digital age/ *Digital Library Perspectives*. 2017. 33 (1). P. 48–62. DOI: 10.1108/DLP-06-2016-0016

397. Vakhrushev M. The higher education institution's Scientific Library to play the role of an open archive. *Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki-scientific and technical libraries*. 2018. № 4. P. 14–22.

398. Vardakosta I., Kapidakis S. Policies, open access and cooperation as factors influencing geospatial collections in libraries and institutional repositories. *Journal of Academic Librarianship*. 2017. 43 (6). P. 509–517. DOI: 10.1016/j.acalib.2017.08.011

399. Velterop J. On the dangers of SciHub and hybrid journals. *SciELO in Perspective* : scientific electronic library online. URL: <http://blog.scielo.org/en/2016/03/22/on-the-dangers-of-scihub-and-hybrid-journals/> (last accessed: 19.03.2018).

400. Velterop J. Open Access: science publishing as science publishing should be. *Serials Review*. 2004. Vol. 30, No. 2004, pp. 304–307. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.serrev.2004.09.004>.

401. Verheul I., Tammaro A. M., Witt S. Digital library futures: User perspectives and institutional strategies. Walter de Gruyter, 2010. 146 p.

402. Vigen J. Open Access and repositories : beyond green and gold. *Global Access to Science* : 28th Annual IATUL Conference, June 11-14. Stockholm, Sweden, 2007. URL: <https://docs.lib.purdue.edu/iatul/2007/papers/31/> (last accessed: 06.06.2019).

403. Walters D., Daley C. Enhancing institutional publication data using emergent open science services. 2018. 6 (2). DOI: 10.3390/publications6020023.

404. Walters W. Criteria for replacing print journals with online journal resources : the importance of sustainable. *Library Resources & Technical Services*. 2004. Vol. 48, Issue 4. P. 300–304.

405. Wang C., Xu S., Chen L., Chen X. Exposing library data with big data technology: A review. *Computer and Information Science, 2016 IEEE/ACIS* : 15th International Conference on. IEEE, 2016. June 26-29, 2016, Okayama, Japan. P. 1–6. URL: <http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=7550937> (last accessed: 06.06.2019).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

**Список публікацій здобувача за темою дисертації
та відомості про апробацію основних положень дисертаційної роботи**

Список публікацій здобувача за темою дисертації:

**Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові
результати дисертації**

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України:

1. Левченко Н. Наукові ресурси відкритого доступу та їх вплив на бібліометричні показники / Н. Левченко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 50. – С. 285–296.
2. Левченко Н. Академічна бібліотека в системі вищої освіти / Н. Левченко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 49. – С. 204–215.
3. Левченко Н. Відкритий електронний архів – важливий чинник публікаційної активності науковців / Наталія Левченко // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 5. – С. 3–7.
4. Левченко Н. Відкриті електронні ресурси в умовах інформаційного суспільства: огляд джерельної бази дослідження / Н. Левченко // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2018. – Вип. 22. – С. 527–541.
5. Левченко Н. Електронні ресурси бібліотеки в інформаційному забезпеченні навчального процесу / Н. Левченко // Вісник книжкової палати. – 2018. – № 10 (267). – С. 27–30.
6. Левченко Н. Інформаційно-бібліотечний супровід системи «Публікаційна карта НУХТ» – новий підхід у забезпеченні науково-дослідної діяльності університету / Н. Левченко // Вісник книжкової палати. – 2019. – № 7 (276). – С. 29–33.

Статті у виданнях іноземних держав, які включено до міжнародних наукометричних баз:

7. Левченко, Н. Управління електронними ресурсами закладу вищої освіти [Електронний ресурс] / Н. Левченко // Social and Human Sciences : Polish-Ukrainian scientific journal. – 2019. – № 2. – Режим доступу : https://sp-sciences.io.ua/s2650844/levchenko_nataliya_2019._management_of_electronic_resources_of_the_higher_education_establishment._social_and_human_sciences._polish-ukrainian_scientific_journal_02_19 (дата звернення: 13.07.2019).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Левченко Н. П. Репозитарій університету - стан, проблеми та перспективи розвитку / Н. П. Левченко // Biblioteka ka universitates informacijas un macTbu telpa = Library as academic information and learning space. – Riga: Latvijas Universitates Biblioteka, 2014. – С. 80–84.

9. Левченко Н. Вплив Інституційного репозитарію на рейтинг вищого навчального закладу / Н. Левченко // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 16–19 червня 2015 р., м. Івано-Франківськ. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 172–177.

10. Левченко Н. Роль відкритих електронних ресурсів в реалізації академічної доброчесності / Н. Левченко // Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи : Міжнародна наук.-практ. конф., 11–13 жовтня 2016 р., м. Київ. – Київ, 2016. – С. – 43–47.

11. Левченко Н. Електронні ресурси наукових бібліотек, як середовище для розповсюдження інформації [Електронний ресурс] / Н. Левченко // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф., 3–5 жовтня 2017 р., м. Київ. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1007> (дата звернення: 30.06.2018).

Праці, які додатково відображають наукові результати:

12. Левченко Н. Стратегічні напрями розвитку науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій в умовах інформаційного впливу / Н. Левченко // Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2018. – № 2 (20). – С. 305–315.

Відомості про апробацію основних положень дисертаційної роботи:

- Міжнародний симпозиум університетських бібліотек Латвія-Україна «Бібліотека в інформаційно-образовательному пространстві університета» (Рига, 19-22 июня 2013 г.); (форма участі – публікація тез);
- Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства (Івано-Франківськ, 16-19 червня 2015 р.); (форма участі – публікація тез);
- Міжнародна науково-практична конференція «Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи» (Київ, 11-13 жовтня 2016 р.); (форма участі – публікація тез);
- Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (Київ, 3-5 жовтня 2017 р.); (форма участі – публікація тез);
- II Міжнародна науково-практична конференція бібліотек ВНЗ «Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи» (Одеса, 19-21 червня 2017 р.); (форма участі – усна);
- III Міжнародна науково-практична конференція бібліотек ЗВО «Бібліотеки закладів вищої освіти: досвід та перспективи» (Одеса, 4-6 липня 2018 р.); (форма участі – усна).

ДОДАТОК Б

Стан впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО

(станом на липень 2019 року)

N п/п	Назва	Відомче підпорядку- вання	ЕК	IP, URL-адреса	IP к-сть док.	web-сайт	web-сайт, URL-адреса	К-сть назв док. в ЕК		ПЗ	Наявність ЕБ із зазначенням доступом
								всього	з них ел. док.		
1	Бібліотека Горлівського інституту іноземних мов Держ. ВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет"	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
2	Бібліотека Бердянського державного педагогічного університету	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	власний веб-сайт	library.bdpu. org/	-	-	-	відкритий доступ
3	НБ Білоцерківського національного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	-	hrep.btsau. edu.ua	1454	відсутній	-	-	-	-	-
4	Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	library.vspu. net	3506	на сайті ЗВО	library.vspu. edu.ua/	-	-	Ірбіс	локальний доступ
5	Бібліотека Вінницького кооперативного інституту	Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка)	з 2004 р.	vki.vin.ua	121	на сайті ЗВО	vki.vin.ua/biblioteka-vinnytskyi-kooperatyvnyy-institut/	-	-	-	

6	Бібліотека Вінницького національного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	socrates.vsau.org/repository/	13399	на сайті ЗВО	vsau.org/studentam/biblioteka	-	-	-	-
7	Бібліотека Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1999 р.	-	-	на сайті ЗВО	vtei.vtei.com.ua/biblioteka/	80231	2623	УФД/Бібліотека	-
8	НБ Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова	Міністерство охорони здоров'я України	з 1994 р.	dspace.vnmueu.ua/	1788	власний веб-сайт	library.vnmueu.ua/	-	-	Ірбіс	-
9	НБ Донецького національного університету імені Василя Стуса	Міністерство освіти і науки України	-	r.donnu.edu.ua	44	власний веб-сайт	library.donnu.edu.ua/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
10	НТБ Вінницького національного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1991 р.	ir.lib.vntu.edu.ua	20279	власний веб-сайт	lib.vntu.edu.ua/	234744	3550	УФД/Бібліотека	-
11	НБ Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка	Міністерство освіти і науки України	з 2012 р.	82.207.104.32/	278	на сайті ЗВО	library.gnpueu.ua/	74402	2	УФД/Бібліотека	відкритий доступ
12	Бібліотека Дніпропетровської академії музики ім. М.Глінки	Міністерство культури України	з 2009 р.	-	-	на сайті ЗВО	dk.dp.ua/%d0%b1%d1%96%d0%b1%d0%bb%d1%96%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b0/	-	-	-	-
13	Бібліотека Національної металургійної академії України	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	-	-	на сайті ЗВО	nmetau.edu.ua/mlibrary	-	-	Ірбіс	-

14	Бібліотека Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту	Міністерство освіти і науки України	з 2006 р.	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
15	Бібліотека Університету митної справи та фінансів	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	biblio.umsf.dp.ua/jspui	2873	власний веб-сайт	biblumsf.wixsite.com/library	-	-	Ірбіс	-
16	НБ Держ. закладу "Дніпропетровська медична академія МОЗ України"	Міністерство охорони здоров'я України	з 2006 р.	repo.dma.dp.ua	3500	власний веб-сайт	library.dsma.dp.ua	-	-	Ірбіс	локальний доступ
17	НБ Дніпровського державного аграрно-економічного університету	Міністерство освіти і науки України	-	https://dspace.dsa.dp.ua/jspui/	737	на сайті ЗВО	https://www.dsau.dp.ua/ua/page/naukova-biblioteka-ddau.html	156306	12517	УФД/Бібліотека	локальний доступ
18	НБ Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара	Міністерство освіти і науки України	-	repository.dnu.dp.ua:1100	9323	власний веб-сайт	library.dnu.dp.ua/	423551	5265	УФД/Бібліотека	-
19	НТБ Держ. ВНЗ "Придніпровська державна академія будівництва та архітектури"	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	на сайті ЗВО	library.pgasa.dp.ua/index.php/en/	-	-	-	-
20	НТБ Держ. ВНЗ "Український державний хіміко-технологічний університет"	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	-	-	власний веб-сайт	biblioteka.udhtu.edu.ua/	-	-	УФД/Бібліотека	-
21	НТБ Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	eadnurt.diit.edu.ua/jspui/	6054	власний веб-сайт	library.diit.edu.ua/uk	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ

22	НТБ Національного технічного університету "Дніпровська політехніка"	Міністерство освіти і науки України	-	ir.nmu.org.ua	91921	власний веб-сайт	lib.nmu.org. ua/ ua/	-	-	-	-
23	Бібліотека Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	-	-	на сайті ЗВО	dspu.edu.ua/ biblioteka/	-	-	-	-
24	НТБ Донбаської національної академії будівництва і архітектури	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
25	Бібліотека Житомирського державного технологічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	eztuir.ztu. edu.ua	7183	власний веб-сайт	lib.ztu.edu. ua/	114928	12215	УФД/ Біб-ліотека	-
26	Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	eprints.zu. edu.ua	21770	власний веб-сайт	library.zu. edu.ua/	-	-	Ірбіс	відкритий доступ
27	НБ Житомирського національного агроекологічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2007 р.	ir.znau. edu.ua	8975	власний веб-сайт	lib.znau.edu. ua/ jirbis2/	-	-	-	-
28	Бібліотека Запорізької державної інженерної академії	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	dspace.zsea. edu.ua	830	власний веб-сайт	www.library.zgia.zp. ua/ukr/ index.php	-	-	-	авторизов. доступ
29	НБ Запорізького державного медичного університету	Міністерство охорони здоров'я України	з 2000 р.	dspace.zsmu. edu.ua	8280	власний веб-сайт	lib.zsmu.edu.ua/	-	-	Ірбіс	-
30	НБ Запорізького національного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1991 р.	eir.zntu.edu.ua	3424	власний веб-сайт	library.zntu. edu. ua/	337822	30798	УФД/ Біб-ліотека	локальний доступ

31	НБ Запорізького національного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	-	-	власний веб-сайт	library.znu.edu.ua/	1214448	139566	УФД/Бібліотека	локальний доступ
32	НБ Держ. ВНЗ "Івано-Франківський національний медичний університет"	Міністерство охорони здоров'я України	з 2009 р.	ifnmu.sharepoint.com/Lists/RepositoryLiterature/view1.aspx	3018	на сайті ЗВО	ifnmu.edu.ua/uk/biblioteka-holovna	162090	-	УФД/Бібліотека	-
33	НБ Держ. ВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"	Міністерство освіти і науки України	з 2005 р.	lib.pnu.edu.ua:8080	8053	власний веб-сайт	lib.pnu.edu.ua	531300	1768	УФД/Бібліотека	локальний/відкритий доступ
34	НТБ Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	elar.nung.edu.ua	6013	власний веб-сайт	library.nung.edu.ua	402475	16974	УФД/Бібліотека	відкритий доступ
35	Бібліотека Ізмаїльського державного гуманітарного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	dspace.idgu.edu.ua	520	на сайті ЗВО	lib.idgu.edu.ua	-	-	АБІС «Коха»	локальний доступ
36	Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	dspace.kpnu.edu.ua:8080/jspui	1820	власний веб-сайт	library.kpnu.edu.ua/	286434	39744	УФД/Бібліотека	локальний доступ
37	НБ Подільського державного аграрно-технічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	pdatu.edu.ua/educational-work/pdatu-repository.html	4717	на сайті ЗВО	pdatu.edu.ua/research-library.html	-	-	-	-
38	Бібліотека Дніпровського державного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	178.219.93.18:8080/Portal/WWW/Repository/TreeView/libraryR.php	2488	на сайті ЗВО	www.dstu.dp.ua/uni/index.html#structure	-	-	-	-
39	НБ Університету державної фіскальної служби України	Державна фіскальна служба України	з 2003 р.	ir.nusta.edu.ua/jspui/	2931	власний веб-сайт	library.nusta.edu.ua/	148853	47	УФД/Бібліотека	авторизов. доступ

40	Бібліотека Державного університету інфраструктури та технологій	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
41	Бібліотека Державного університету телекомунікацій	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
42	Бібліотека Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України	Міністерство соціальної політики України	з 2008 р.	-	-	на сайті ЗВО	ipk.edu.ua/library/info/	-	-	-	відкритий доступ
43	Бібліотека Київського національного лінгвістичного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1998 р.	rep.knlu.edu.ua/xmlui/	108	на сайті ЗВО	knlu.edu.ua/struktura/library	-	-	-	-
44	Бібліотека Київського національного торговельно-економічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1999 р.	-	-	власний веб-сайт	http://lib.knteu.kiev.ua/	-	3985	УФД/Бібліотека	локальний доступ
45	Бібліотека Київського національного університету будівництва і архітектури	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	repository.knuba.edu.ua	-	власний веб-сайт	library.knuba.edu.ua/	213510	4519	УФД/Бібліотека	-
46	Бібліотека Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого	Міністерство культури України	-	-	-	на сайті ЗВО	knutkt.com.ua/struktura/zunspd/biblioteka.html	-	-	-	-
47	Бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка	Київська міська державна адміністрація	з 1997 р.	elib.kubg.edu.ua/	18139	на сайті ЗВО	library.kubg.edu.ua/	-	-	Ірбіс	-

48	Бібліотека Київського університету права НАН України	НАН України	з 2003 р.	-	-	на сайті ВНЗ	kul.kiev.ua/ biblioteka/	45581	125	УФД/ Біб- ліотека	-
49	Бібліотека Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
50	Бібліотека Луганської державної академії культури і мистецтв	Міністерство культури України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
51	Бібліотека Національного транспортного університету	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	власний веб-сайт	library.ntu.edu.ua/	156307	-	УФД/ Біб- ліотека	авторизов. доступ
52	Бібліотека Національного університету фізичного виховання і спорту України	Міністерство освіти і науки України	-	reposit.uni- sport.edu.ua	1390	на сайті ЗВО	uni-sport.edu.ua/ content/biblioteka-3	199650	5450	УФД/ Біб- ліотека	локальний доступ
53	Бібліотека Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури	Міністерство культури України	-	-	-	відсутній	naoma.edu.ua/ua/aca- demy/ bbloteka/	-	-	УФД/ Біб- ліотека	-
54	Бібліотека Національної академії статистики, обліку та аудиту	Державний комітет статистики України	-	194.44.12.92: 8080/jspui/	2500	на сайті ВНЗ	nasoa.edu.ua/ pidrozdily/ biblioteka/	-	-	Senayan Version: SLiMS 5 (Meranti) XAMPP	локальний доступ
55	Бібліотека Національної музичної академії України імені П.І.Чайковського	Міністерство культури України	-	-	-	на сайті ЗВО	knmau.com. ua/biblioteka/	129783	320	УФД/ Біб- ліотека	-

56	Бібліотека Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	-	-	на сайті ЗВО	tnu.edu.ua/biblioteka	-	-	-	-
57	Наукова бібліотека імені М.В. Довнар-Запольського ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"	Міністерство освіти і науки України	-	ir.kneu.edu.ua	25521	на сайті ЗВО	kneu.edu.ua/ua/University_en/subdivisions/lib/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
58	Наукова бібліотека Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв	Міністерство культури України	з 2008 р.	-	-	на сайті ЗВО	nakkim.edu.ua/science/biblioteka	35441	1014	УФД/Бібліотека	-
59	НБ Держ. ВНЗ "Університет банківської справи"	Міністерство освіти і науки України	з 2009 р.	dspace.ubs.edu.ua/jspui/jsessionid=D864E05423D8573379A85842617374F6?author_page=0	1321	на сайті ЗВО	ubs.edu.ua/ua/naukova-biblioteka	-	-	Ірбіс	-
60	НБ ім. М.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка	Міністерство освіти і науки України	з 1998 р.	-	-	власний веб-сайт	.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3	1536606	-	УФД/Бібліотека	-
61	НБ Київського національного університету культури і мистецтв	Міністерство культури України	-	-	-	власний веб-сайт	lib.knukim.edu.ua/	158047	-	УФД/Бібліотека	-
62	НБ Національного медичного університету імені О.О.Богомольця	Міністерство охорони здоров'я України	з 2010 р.	-	-	власний веб-сайт	-	-	-	-	-

63	НБ Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова	Міністерство освіти і науки України	-	enpuir.npu.edu.ua	21021	власний веб-сайт	lib.npu.edu.ua	-	-	Ірбіс	-
64	НБ Національного університету "Києво-Могилянська академія"	Міністерство освіти і науки України	-	ekmair.ukma.kiev.ua	13311	власний веб-сайт	library.ukma.edu.ua/	-	-	ALEP H-500	-
65	НБ Національного університету біоресурсів і природокористування України	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	dspace.nubip.edu.ua:8080/jspui/	5970	на сайті ЗВО	nubip.edu.ua/structure/library	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
66	НТБ ім. Г.І.Денисенка Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"	Міністерство освіти і науки України	-	ela.kpi.ua	22537	власний веб-сайт	library.kpi.ua/	-	-	ALEP H-500	-
67	НТБ Київського національного університету технологій та дизайну	Міністерство освіти і науки України	-	er.knutd.edu.ua	11126	власний веб-сайт	lib.knutd.edu.ua/	-	-	Ірбіс	-
68	НТБ Національного авіаційного університету	Міністерство освіти і науки України	-	er.nau.edu.ua	24347	власний веб-сайт	lib.nau.edu.ua/about/	-	-		-
69	НТБ Національного університету харчових технологій	Міністерство освіти і науки України	з 1999 р.	dspace.nuft.edu.ua/jspui	27180	власний веб-сайт	library.nuft.edu.ua/	350205	8415	УФД/Бібліотека	локальний доступ
70	НТБ Донбаської державної машинобудівної академії	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	-	-	на сайті ЗВО	digma.donetsk.ua/novini-biblioteki.html	219376	9534	УФД/Бібліотека	-

71	Бібліотека Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	на сайті ЗВО	kdu.edu.ua/LIB1/home.php	-	-	-	-
72	Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2006 р.	elibrary.kdpu.edu.ua/	1759	на сайті ЗВО	kdpu.edu.ua/biblioteka/libmain.html	208589	1741	УФД/Бібліотека	-
73	Бібліотека Криворізького національного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2005 р.	lib.ktu.edu.ua/?page_id=1001	1445	власний веб-сайт	lib.knu.edu.ua/	345588	127	УФД/Бібліотека	відкритий доступ
74	НБ Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського	Міністерство освіти і науки України	-	elibrary.donnuet.edu.ua	1143	відсутній	-	-	-	-	-
75	НБ Криворізького економічного інституту ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"	Міністерство освіти і науки України	-	dspace.kneu.dp.ua	71	на сайті ЗВО	lib.kneu.dp.ua/	-	-	-	-
76	Бібліотека Донецького національного медичного університету	Міністерство охорони здоров'я України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
77	Бібліотека Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка	Міністерство освіти і науки України	-	dspace.kspu.kr.ua/jspui/	3183	на сайті ЗВО	cuspu.edu.ua/ua/pro-biblioteku/novyny	-	-	Ірбіс	-

78	Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	dspace.kntu.kr.ua	8019	власний веб-сайт	library.kntu.kr.ua/	-	-	Ірбіс	-
79	НТБ Льотної академії Національного авіаційного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	-	-	на сайті ЗВО	glau.kr.ua/index.php/ua/struktura/nayk-teh-bib	-	-	-	-
80	Бібліотека Луцького національного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	власний веб-сайт	library.lntu.edu.ua/	-	-	Пакет програм "Бібліограф"	-
81	Бібліотека Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки	Міністерство освіти і науки України	з 2006 р.	esnuir.eenu.edu.ua	1710	власний веб-сайт	library.eenu.edu.ua/	486031	13563	УФД/Бібліотека	-
82	НБ Львівського національного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2007 р.	-	-	на сайті ЗВО	lnau.edu.ua/lnau/index.php/uk/naukbibl.html	-	-	Ірбіс	-
83	Бібліотека Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського	Міністерство освіти і науки України	з 2010 р.	repository.ldufk.edu.ua/	15007	на сайті ЗВО	ldufk.edu.ua/index.php/biblioteka-ldufk.html	88081	298	УФД/Бібліотека	-
84	Бібліотека Львівського інституту економіки і туризму	Міністерство освіти і науки України	з 2006 р.	-	1444	на сайті ЗВО	liet.lviv.ua/redakce/index.php?slozka=541&xuser=&lanG=uk	-	-	-	-
85	Бібліотека Львівського навчально-наукового інституту ДВНЗ "Університет банківської справи"	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	-	-	на сайті ЗВО	libs.ubs.edu.ua/index.php/ua/biblioteka.html	-	-	Ірбіс	-

86	Бібліотека Львівського торговельно-економічного університету	Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка)	з 2005 р.	lib.lac.lviv.ua/lib/ (обмежений доступ)	3523	на сайті ЗВО	lute.lviv.ua/structure/other-units/library/	-	-	-	-
87	Бібліотека Української академії друкарства	Міністерство освіти і науки України	з 2005 р.	-	-	на сайті ЗВО	biblio.uad.lviv.ua/	69983	-	УФД/Бібліотека	-
88	НБ Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького	Міністерство охорони здоров'я України	-	194.44.178.67/	65	власний веб-сайт	medlib.lviv.pro/	-	-	Ірбіс	-
89	НБ Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького	Міністерство освіти і науки України	з 2011 р.	-	-	на сайті ЗВО	books.lvet.edu.ua/	-	-	Ірбіс	-
90	НБ Львівського національного університету імені Івана Франка	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	evrica.org.ua:8080/xmlui , http://www.anthropos.net.ua/jspui , ad.lnu.edu.ua	12200	власний веб-сайт	library.lnu.edu.ua/bibl/	-	-	-	-
91	НБ Львівської національної академії мистецтв	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	на сайті ЗВО	lnam.edu.ua/uk/Library.html	-	-	-	-
92	НБ Львівської національної музичної академії імені М.В.Лисенка	Міністерство культури України	з 2006 р.	-	-	на сайті ЗВО	-	-	-	-	-

93	НТБ Держ. ВНЗ "Національний лісотехнічний університет України"	Міністерство освіти і науки України	з 2008 р.	-	-	власний веб-сайт	library.nltu.edu.ua/	192000	1709	УФД/Бібліотека	-
94	НТБ Національного університету "Львівська політехніка"	Міністерство освіти і науки України	з 2007 р.	ena.lp.edu.ua:8080	40431	власний веб-сайт	library.lp.edu.ua/	557419	25100	УФД/Бібліотека	-
95	Бібліотека Донецького державного університету управління	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
96	НБ Маріупольського державного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	repository.mdu.in.ua	608	власний веб-сайт	slibr.mdu.in.ua/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
97	НТБ Приазовського державного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	eir.pstu.edu	16532	власний веб-сайт	ntb.pstu.edu/uk/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
98	Бібліотека Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького	Міністерство освіти і науки України	з 2005 р.	eprints.mdpu.org.ua	2204	власний веб-сайт	lib.mdpu.org.ua/	-	-	-	-
99	НБ Таврійського державного агротехнологічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2006 р.	elar.tsatu.edu.ua/	5150	власний веб-сайт	tsatu.edu.ua/biblioteka/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
100	Бібліотека Миколаївського національного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	dspace.mnau.edu.ua:8080/jspui	4500	власний веб-сайт	lib.mnau.edu.ua/	99526	-	УФД/Бібліотека	локальний доступ

101	Бібліотека Чорноморського національного університету імені Петра Могили	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	dspace.chmnu.edu.ua/	239	на сайті ЗВО	chmnu.edu.ua/biblioteka/	-	-	УФД/Бібліотека	-
102	НБ Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	-	-	власний веб-сайт	librarymnu.kl.com.ua/novost17.html	-	-	-	-
103	НБ Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова	Міністерство освіти і науки України	з 1998 р.	eir.nuos.edu.ua	2008	власний веб-сайт	lib.nuos.edu.ua/	-	-	-	-
104	НБ Мукачівського державного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	dspace.msu.edu.ua:8080/	2812	на сайті ЗВО	msu.edu.ua/library/	-	-	УФД/Бібліотека	авториз. доступ
105	Бібліотека Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут"	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	-	-	на сайті ЗВО	nati.org.ua/content/biblioteka-institutu	-	-	Ірбіс	-
106	Бібліотека імені академіка М.О.Лавровського Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	lib.ndu.edu.ua/dspace	673	власний веб-сайт	library.ndu.edu.ua/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
107	Бібліотека ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського"	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	dspace.pdpu.edu.ua/home.jsp?locale=uk	1096	власний веб-сайт	library.pdpu.edu.ua/	-	-	UniLib	-

108	Бібліотека Одеського національного економічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	dspace.oneu.edu.ua/jspui/	8189	власний веб-сайт	library.oneu.edu.ua/index.php	-	-	Liber Media	-
109	Бібліотека Одеського національного медичного університету	Міністерство охорони здоров'я України	з 2004 р.	repo.odmu.edu.ua/xmlui/	3029	власний веб-сайт	libblog.odmu.edu.ua/	-	-	Ip6ic	-
110	Бібліотека Одеської державної академії будівництва та архітектури	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	-	6660	на сайті ЗВО	odaba.edu.ua/library/about-the-library	-	-	-	-
111	Бібліотека Одеської державної академії технічного регулювання та якості	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
112	Бібліотека Одеської національної академії зв'язку ім. О.С.Попова	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	biblio.onat.edu.ua	1454	на сайті ЗВО	onat.edu.ua/biblioteka/	-	-	Unilib	відкритий доступ
113	Бібліотека Одеської національної музичної академії імені А.В.Нежданової	Міністерство культури України	-	-	-	на сайті ЗВО	-	-	-	-	-
114	НБ Національного університету "Одеська юридична академія"	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	dspace.onua.edu.ua	10354	власний веб-сайт	lib.onua.edu.ua/new/index2.php.	-	-	Unilib	авторизов. доступ
115	НБ Одеського державного екологічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	eprints.library.odku.edu.ua	2956	власний веб-сайт	library.odku.edu.ua/	-	-	-	-
116	НБ Одеського національного університету імені І.І.Мечникова	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	dspace.onu.edu.ua:8080	19983	власний веб-сайт	lib.onu.edu.ua/	-	-	Absothe que Unicode	відкритий/авториз. доступ

117	НТБ імені проф. Г.К.Суслова Одеського національного морського університету	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	-	480	на сайті ЗВО	osmu.odessa.ua/ua/biblioteka-2.html	-	-	Liber Media	відкритий доступ
118	НТБ Національного університету "Одеська морська академія"	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	на сайті ЗВО	onma.edu.ua/naukova-biblioteka	-	-	UNILIB	-
119	НТБ Одеського національного політехнічного університету	Міністерство освіти і науки України	-	dspace.opu.ua/jspui/	6700	на сайті ЗВО	library.opu.ua/	-	-	-	авторизов. доступ
120	НТБ Одеської національної академії харчових технологій	Міністерство освіти і науки України	з 1991 р.	card-file.onaft.edu.ua/	4170	власний веб-сайт	library.onaft.edu.ua/	147045	6195	УФД/Бібліотека	-
121	Фундаментальна бібліотека Одеського державного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	lib.osau.edu.ua/jspui/	1547	власний веб-сайт	library-odau.blogspot.com/	244938	-	УФД/Бібліотека	-
122	НБ Національного університету "Острозька академія"	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	eprints.oa.edu.ua	6005	власний веб-сайт	lib.oa.edu.ua/	137332	2475	УФД/Бібліотека	локальний доступ
123	Бібліотека Держ. ВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	ephseir.phdpu.edu.ua:8081/xmlui/	3146	власний веб-сайт	library.phdpu.edu.ua/	271145	12774	УФД/Бібліотека	-
124	НТБ Донецького національного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	-	ea.donntu.edu.ua:8080	26802	на сайті ЗВО	donntu.edu.ua/library	-	-	Unilib	-

125	Бібліотека ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі"	Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка)	з 1998 р.	dspace.uccu.org. ua	6369	власний веб-сайт	lib.puet.edu.ua/	-	-	Liber Media	-
126	Бібліотека імені М.А.Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	dspace.pnpu.edu. ua	10186	власний веб-сайт	lib.pnpu.edu.ua/	483153	6881	УФД/ Біб- ліотека	-
127	Бібліотека Полтавської державної аграрної академії	Міністерство освіти і науки України	-	dspace.pdaa.edu. ua:8080	1428	на сайті ЗВО	lib.pdaa.edu.ua/ search/node/%D0%B 0%D0%B3%D1%80 %D0%B0%D1%80% D0%BD%D0%BE% D1%97	-	-	-	локальний доступ
128	Бібліотека Української медичної стоматологічної академії	Міністерство охорони здоров'я України	з 2005 р.	elib.umsa.edu.ua/	8749	на сайті ЗВО	umsa.edu.ua/pidrozd lhome/biblioteca/ biblhome.html	-	-	Ірбіс	-
129	НТБ Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	reposit.pntu.edu. ua	4677	власний веб-сайт	lib.pntu.edu.ua/	-	-	-	відкритий/ локальний доступ
130	НБ Національного університету водного господарства та природокористування	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	ep3.nuwm.edu.ua/	11116	власний веб-сайт	lib.nuwm.edu.ua/	85725	2122	УФД/ Біб- ліотека	-
131	НБ Рівненського державного гумані- тарного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	-	-	власний веб-сайт	library.rshu.edu.ua/	-	-	УФД/ Біб- ліотека	-

132	Бібліотека Держ. закладу "Луганський державний медичний університет"	Міністерство охорони здоров'я України	-	-	-	на сайті ЗВО	lsmu.edu.ua/biblioteka.php	-	-	-	-
133	Бібліотека Інституту хімічних технологій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
134	Загальна бібліотека Луганського державного університету внутрішніх справ України імені Е. О. Дідоренка	Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
135	НБ Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	dspace.snu.edu.ua:8080/jspui	2023	власний веб-сайт	library.snu.edu.ua/	11407	104	УФД/Бібліотека	-
136	Бібліотека ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет"	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	192.168.1.12:8080/xmlui/	30	власний веб-сайт	lib.msy.org.ua/	-	-	Unilib	-
137	НБ Луганського національного університету імені Тараса Шевченка	Міністерство освіти і науки України	-	dspace.luguniv.edu.ua/	2712	власний веб-сайт	lib.luguniv.edu.ua/	-	-	-	-
138	Бібліотека Сумського державного університету	Міністерство освіти і науки України	-	essuir.sumdu.edu.ua	68998	власний веб-сайт	library.sumdu.edu.ua/uk/	659327	46733	УФД/Бібліотека	авторизов. доступ
139	НБ Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	repository.sspu.sumy.ua	6000	власний веб-сайт	library.sspu.sumy.ua/	207424	790	УФД/Бібліотека	локальний доступ

140	НБ Сумського національного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1991 р.	repo.sau.sumy.ua	6074	власний веб-сайт	library.snau.edu.ua/	-	-	-	-
141	Бібліотека ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет імені І.Я.Горбачевського МОЗ України"	Міністерство охорони здоров'я України	-	repository.tdmu.edu.ua	5494	власний веб-сайт	library.tdmu.edu.ua/	-	-	Ірбіс	-
142	Бібліотека ім. Л. Каніщенка Тернопільського національного економічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	dspace.tneu.edu.ua/jspui/	30777	власний веб-сайт	library.tneu.edu.ua/index.php/uk/	387769	23665	УФД/Бібліотека	-
143	НБ Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка	Міністерство освіти і науки України	з 2001 р.	dspace.tnpu.edu.ua	9465	власний веб-сайт	library.tnpu.edu.ua/	632361	6279	УФД/Бібліотека	авторизов. доступ
144	НТБ Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя	Міністерство освіти і науки України	з 1998 р.	elartu.tntu.edu.ua	24054	власний веб-сайт	library.tntu.edu.ua/	101631	1087	УФД/Бібліотека	-
145	Бібліотека Закарпатської академії мистецтв	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	на сайті ЗВО	artedu.uz.ua/library.html	-	-	-	-
146	НБ Держ. ВНЗ "Ужгородський національний університет"	Міністерство освіти і науки України	з 2000 р.	dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/	21996	на сайті ЗВО	lib.uzhnu.edu.ua/	646820	560	УФД/Бібліотека	-

147	НБ Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини	Міністерство освіти і науки України	з 2007 р.	dspace.udpu.edu.ua/	8602	на сайті ЗВО	library.udpu.edu.ua/	79903	-	УФД/Бібліотека	-
148	НБ Уманського національного університету садівництва	Міністерство освіти і науки України	-	lib.udau.edu.ua	4947	власний веб-сайт	library.udau.edu.ua/	-	-	-	-
149	Інформаційно-бібліотечний центр Харківської державної зооветеринарної академії	Міністерство освіти і науки України	-	repository.hdzva.edu.ua	627	власний веб-сайт	library.hdzva.edu.ua/?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=21	-	-	Liber-Media	-
150	Бібліотека комунального закладу "Харківська гуманітарно-педагогічна академія"	Харківська обласна державна адміністрація	з 2009 р.	-	-	власний веб-сайт	biblhgpa.jimdo.com/	зведений каталог бібліотек Харкова	10	УФД/Бібліотека	локальний доступ
151	Бібліотека Луганського національного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	відсутній	-	-	-	-	-
152	Бібліотека Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ "Університет банківської справи"	Міністерство освіти і науки України	з 1997 р.	dspace.ubs.edu.ua/jspui/jsessionid=73194757A5D7D08A31B197BE89714DE2	427	на сайті ЗВО	khlibs.ubs.edu.ua/biblioteka/	-	-	-	-
153	Бібліотека Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	repository.hneu.edu.ua	19082	власний веб-сайт	library.hneu.edu.ua/	180000	825	УФД/Бібліотека	авторизов. доступ
154	Бібліотека Харківського національного університету будівництва та архітектури	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	-	-	на сайті ЗВО	kstuca.kharkov.ua/biblioteka	-	-	-	-

155	Бібліотека Харківського національного університету мистецтв імені І.П.Котляревського	Міністерство культури України	-	-	-	на сайті ЗВО	num.kharkiv.ua/193-biblioteka	-	-	-	-
156	Бібліотека Харківської державної академії дизайну і мистецтв	Міністерство освіти і науки України	з 2008 р.	-	-	на сайті ЗВО	ksada.org/4biblioteka.html	-	-	-	-
157	Бібліотека Харківської державної академії культури	Міністерство культури України	з 1997 р.	-	-	власний веб-сайт	lib-hdak.in.ua/	236766	4102	УФД/Бібліотека	-
158	Бібліотека Харківської державної академії фізичної культури	Міністерство освіти і науки України	-	-	-	на сайті ЗВО	-	-	-	-	-
159	Загальна бібліотека Національного університету цивільного захисту України	Держслужба з надзвичайних ситуацій України	-	repositsc.nuczu.edu.ua	7522	власний веб-сайт	library.nuczu.edu.ua/	-	-	UniLib	-
160	НБ Національного фармацевтичного університету	Міністерство охорони здоров'я України	-	dspace.nuph.edu.ua	16362	власний веб-сайт	lib.nuph.edu.ua/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
161	НБ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Міністерство освіти і науки України	-	dspace.nlu.edu.ua	14600	власний веб-сайт	library.nlu.edu.ua/	зведений каталог бібліотек Харкова		Ірбіс	відкритий доступ
162	НБ Української інженерно-педагогічної академії	Міністерство освіти і науки України	з 2006 р.	repo.uipa.edu.ua/jspui	5657	власний веб-сайт	library.uipa.edu.ua/	-	-	Ірбіс	авторизов. доступ
163	НБ Харківського державного університету харчування та торгівлі	Міністерство освіти і науки України	з 2005 р.	elib.hduht.edu.ua	3096	на сайті ЗВО	hduht.edu.ua/index.php/ru/news-bibl	122287	3739	УФД/Бібліотека	-

164	НБ Харківського національного автомобільно-дорожнього університету	Міністерство освіти і науки України	-	dspace.khadi.kharkov.ua/dspace	2158	власний веб-сайт	library.khadi.kharkov.ua/golovna/	-	-	програмний комплекс АІСТ	-
165	НБ Харківського національного медичного університету	Міністерство охорони здоров'я України	з 1992 р.	repo.knmu.edu.ua	21403	власний веб-сайт	libr.knmu.edu.ua/	-	-	Ірбіс	-
166	НБ Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	dspace.hnpu.edu.ua	1803	на сайті ЗВО	hnpu.edu.ua/uk/division/naukova-biblioteka-hnpu-imeni-gsskovorody	221916		УФД/Бібліотека	-
167	НБ Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка	Міністерство освіти і науки України	з 1992 р.	dspace.khntusg.com.ua	2986	власний веб-сайт	library.khntusg.com.ua/	-	-	Ірбіс	-
168	НБ Харківського національного університету міського господарства імені О.М.Бекетова	Міністерство освіти і науки України	з 2008 р.	eprints.kname.edu.ua	40171	власний веб-сайт	library.kname.edu.ua/index.php/uk/	-	-	АБІС «Кона»	-
169	НБ Харківського національного університету радіоелектроніки	Міністерство освіти і науки України	з 1992 р.	openarchive.nure.ua/	7146	власний веб-сайт	lib.nure.ua/	200258	16365	УФД/Бібліотека	авторизов. доступ
170	НТБ Національного аерокосмічного університету імені М.Є.Жуковського "ХАІ"	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	-	-	власний веб-сайт	library.khai.edu/	-	-	УФД/Бібліотека	-
171	НТБ Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"	Міністерство освіти і науки України	з 1992 р.	repository.kpi.kharkov.ua	37176	власний веб-сайт	library.kpi.kharkov.ua/uk	-	-	Ірбіс	авторизов./ локальний доступ

172	НТБ Українського державного університету залізничного транспорту	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	lib.kart.edu.ua	696	власний веб-сайт	library-kart.kh.ua/	-	-	-	-
173	Фундаментальна бібліотека Харківського національного аграрного університету імені В.В.Докучаєва	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	dspace.knau.kharkov.ua/jspui	1215	власний веб-сайт	lib.knau.kharkov.ua/	-	-	-	-
174	Центральна НБ Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна	Міністерство освіти і науки України	з 1991 р.	dspace.univer.kharkov.ua/	13293	власний веб-сайт	library.univer.kharkov.ua/ukr/	-	-	ABSO PAC Unicod e	-
175	Бібліотека Херсонського національного технічного університету	Міністерство освіти і науки України	-	epr.kntu.net.ua/	173	на сайті ЗВО	-	-	-	-	-
176	Бібліотека Херсонської державної морської академії	Міністерство освіти і науки України	з 2013 р.	-	-	на сайті ЗВО	kma.ks.ua/ua/obrazovatelnye-struktury/biblioteka	-	-	Ірбіс	-
177	НБ Херсонського державного аграрного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	-	-	на сайті ЗВО	ksau.kherson.ua/lib-ksau/	-	-	Ірбіс	-
178	НБ Херсонського державного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2007 р.	ekhsuir.kspu.edu	7437	на сайті ЗВО	kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library.aspx	-	-	-	-
179	Бібліотека Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту	Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка)	-	-	-	на сайті ЗВО	xktei.km.ua/institut-struktura-institutu/biblioteka/	-	-	-	-
180	Бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії	Міністерство освіти і науки України	з 2007 р.	oa.elibukr.org/handle/1984/1777	31	власний веб-сайт	kgpa.km.ua/?q=biblio	-	-	УФД/Бібліотека	-
181	НБ Хмельницького національного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1992 р.	elar.khnu.km.ua/jspui/?locale=uk	6946	власний веб-сайт	lib.khnu.km.ua/	361003	4924	УФД/Бібліотека	авторизов. доступ

182	НБ Хмельницького університету управління та права	Хмельницька обласна державна адміністрація	з 2007 р.	-	-	на сайті ЗВО	univer.km.ua/struck.php?sid=3	-	-	-	-
183	Бібліотека Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ "Університет банківської справи"	Міністерство освіти і науки України	з 1996 р.	dspace.ubs.edu.ua/jspui/	350	на сайті ЗВО	cibs.ubs.edu.ua/library/	-	-	Ірбіс	-
184	НБ імені Михайла Максимовича Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького	Міністерство освіти і науки України	з 2002 р.	eprints.cdu.edu.ua	1351	власний веб-сайт	biblioteka.cdu.edu.ua/index.php/component/content/article?id=38	-	-	Ірбіс	-
185	НТБ Черкаського державного технологічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 2004 р.	er.chdtu.edu.ua/	1952	власний веб-сайт	lib.chdtu.edu.ua/	-	-	-	авторизов. доступ
186	Бібліотека Буковинського державного медичного університету	Міністерство охорони здоров'я України	з 2013 р.	dspace.bsmu.edu.ua:8080/xmlui	14037	власний веб-сайт	medlib.bsmu.edu.ua/	-	-	Ірбіс	-
187	НБ Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича	Міністерство освіти і науки України	з 2003 р.	arr.chnu.edu.ua/	912	власний веб-сайт	library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua	-	-	Ірбіс	-
188	НБ Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка	Міністерство освіти і науки України	з 1999 р.	erpub.chnpu.edu.ua	2858	власний веб-сайт	library.chnpu.edu.ua/	542414	991	УФД/Бібліотека	-
189	НБ Чернігівського національного технологічного університету	Міністерство освіти і науки України	з 1998 р.	ir.stu.cn.ua/	10360	власний веб-сайт	library2.stu.cn.ua	99380	795	УФД/Бібліотека	-

«-» - інформація відсутня

ДОДАТОК В

**Основні статистичні показники роботи бібліотек ЗВО України
за 2014 - 2018 роки***

№ п/п	Назва показника	2014	2015	2016	2017	2018
1.	Загальна кількість бібліотек	201	195	195	191	189
	Бібліотечні фонди (власні)					
2.	<i>Всього примірників власних ресурсів</i>	120 727 787	111 981 516	112 129 980	110 550 583	110 164 629
3.	у т.ч. мережних локальних документів, що доступні користувачам бібліотеки (не службові)	2 281 198	1 639 518	3 150 387	771 328	1 967 386
	Електронні ресурси					
4.	<i>Бази даних (власні)</i>					
5.	Обсяг власних БД (кількість бібліографічних записів)	43 515 159	46 511 698	48 561 742	50 176 036	51 150 366
6.	з них: записів у Електронному каталозі	32 862 785	33 392 633	34 321 462	37 157 593	38 840 317
7.	К-сть звернень до ЕК	14 175 846	13 659 067	22 141 944	23 399 129	21 106 403
	<i>Бібліотечний веб-сайт (к-ть бібліотек, що мають/не мають сайт або сторінку)</i>					
8.	власний веб-сайт	100	103	103	98	100
9.	сторінка на сайті ВНЗ	77	65	65	74	73

10.	відсутні сайт/ сторінка	24	27	27	19	16
	<i>Інституційний репозитарій</i>					
11.	Кількість ЗВО, що мають репозитарії	79	86	101	114	126
12.	К-сть представлених документів (записів)	539 131	570 154	691 194	909 149	1 112 591
13.	К-сть звернень	17 036 656	27 721 257	27 089 959	24 123 165	29 850 355
	Надійшло документів (власний фонд)					
14.	Всього примірників	1 345 170	1 096 716	1 104 914	963 203	907 222
15.	Всього назв	548 671	515 266	540 761	440 688	446 390

*Вибіркові статистичні дані взято із основних статистичних показників роботи бібліотек ЗВО оприлюднених на офіційному сайті наукової бібліотеки ім. М. Максимовича

ДОДАТОК Г

**«Положення про інституційний репозитарій
Національного університету харчових технологій» та
«Авторський договір про передачу невиключних прав про використання
твору»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор НУХТ, проф.

Іванов С.В.

2011 р.

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Положення про репозитарій (електронний архів) Національного університету харчових технологій визначає основні поняття, склад, призначення та завдання і регламентує основні засади організації та управління електронним репозитарієм університету.

1. Загальні положення та терміни

1.1. **Автор** – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір і якій належать майнові права інтелектуальної власності на твір відповідно до Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право і суміжні права», іншого закону чи договору.

1.2. **Твори** – створені авторами у результаті творчої діяльності за особистою ініціативою, на замовлення чи в порядку виконання службових обов'язків: літературні письмові твори: книги, брошури, статті, конспекти лекцій, аналітичні огляди, звіти, презентації тощо; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; фотографічні твори; інші твори, представлені в електронній (у тому числі цифровій) формі, яку може зчитувати комп'ютер (ст. 433 Цивільного кодексу України, ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

1.3. **Репозитарій (електронний архів)** – це місце, де накопичуються, зберігаються і підтримуються різні дані у цифровому вигляді (див. п.3.7.).

1.4. **Інституційний репозитарій** – мережевий сервіс зі зберігання, систематизації та поширення творів у цифровому вигляді, що надається установою її працівникам та іншим зацікавленим особам.

1.5. **Відкритий доступ** – розміщення у мережі Інтернет матеріалів, доступ до яких дозволений правовласниками. Технічне здійснення доступу всім охочим надається у будь-який час і без обмежень.

1.6. **Інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій (далі – eNUFTIR)** – інституційний репозитарій, що накопичує і зберігає електронні версії наукових, методичних та технічних документів (творів), створених працівниками та студентами Національного університету харчових технологій (далі – Університету) або іншими особами, а також надає до них постійний безкоштовний повнотекстовий доступ через Інтернет.

1.7. Повна назва **eNUFTIR** англійською мовою – Institutional Repository National University of Food Technology. «**eNUFTIR**» є скороченим найменуванням Інституційного репозитарію Національного університету харчових технологій як українською, так і англійською мовою. Адреса репозитарію в Інтернеті: dspace.nuft.edu.ua

2. Призначення, мета та завдання, функції репозитарію

2.1. Основне призначення *eNUFTIR* – накопичення, систематизація та зберігання інтелектуальних продуктів університетської спільноти, а також поширення цих матеріалів у цифровому вигляді засобами Інтернет-технологій у середовищі світового науково-освітнього співтовариства.

2.2. Мета та завдання *eNUFTIR*:

- забезпечити місце і спосіб централізованого і довготривалого зберігання в електронному вигляді повних текстів творів;
- сприяти зростанню популярності університету шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі. Збільшити цитованість наукових публікацій, результатів досліджень співробітників та студентів Національного університету харчових технологій шляхом забезпечення вільного доступу до них за допомогою Інтернету;
- створити надійну і доступну систему обліку наукових публікацій та результатів досліджень співробітників та студентів університету.

2.3. Основні функції *eNUFTIR*:

- навчальна;
- наукова;
- довідково-інформаційна;
- вільний безкоштовний повнотекстовий доступ до матеріалів з можливостями пошуку та ієрархічного перегляду за фондами, авторами, назвами, ключовими словами, датами публікації тощо.
- веб-орієнтована база даних (цифрових копій наукових та методичних матеріалів), що визначені інституційно однією організацією – Університетом;
- кумулятивна та постійна база даних (колекції записів, призначені для постійного поповнення, зберігання і надання доступу на довготривалій основі);
- система, що підтримує протоколи взаємодії з іншими системами (підтримка протоколу обміну метаданими – Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting), тим самим дозволяючи інтегрувати електронний архів у міжнародні реєстри ROAR, OpenDOAR та інші.

3. Управління та структура *eNUFTIR*

3.1. Загальне управління *eNUFTIR* здійснює Координаційна рада з роботи над університетським репозитарієм, до якої входять Перший проректор, декани факультетів університету, директор НТБ, заступник директора НТБ, директор центру інтелектуальних комп'ютерних систем, керівник відділу інтелектуальної власності.

3.2. Науково-технічна бібліотека університету виступає координатором та основним виконавцем процесу створення репозитарію.

3.3. Працездатність програмних засобів інституційного репозитарію та технічну підтримку забезпечує центр інтелектуальних комп'ютерних систем, комп'ютерно-інформаційний відділ науково-технічної бібліотеки.

3.4. Усі суперечливі питання щодо включення або вилучення документів із інституційного репозитарію; коло осіб, які можуть розміщувати свої документи; перелік документів та порядок їх розміщення вирішує Координаційна рада.

3.5. За потребою, до роботи з інституційним репозитарієм, долучаються працівники будь-якого відділу НТБ, центру інтелектуальних комп'ютерних систем, заступники деканів, завідувачі кафедр.

3.6. Репозитарій *eNUFTIR* – за змістом є універсальним науковим зібранням.

3.7. Тематичний склад *eNUFTIR* визначається факультетами відповідно до наукового та навчального процесів університету. До нього можуть входити:

- статті, монографії, підручники, методичні матеріали, тематичні збірки, матеріали конференцій (препринти або постпринти);
- наукові публікації співробітників Національного університету харчових технологій, здійснені в інших видавництвах, за умови відсутності заборони на їх розміщення в *eNUFTIR* з боку видавництва;
- автореферати дисертацій, що захищені співробітниками Національного університету харчових технологій;
- інші матеріали (за бажанням їх автора) наукового, освітнього та методичного призначення.

3.8. За рівнем доступності документи в *eNUFTIR* можуть бути у відкритому, або (за бажанням автора) авторизованому доступі.

4. Принципи створення та функціонування *eNUFTIR*

4.1. *eNUFTIR* – створюється за допомогою програмного забезпечення відкритого доступу DSpace, розробки Массачусетського технологічного інституту.

4.2. *eNUFTIR* – поповнюється документами шляхом самоархівування твору автором, або шляхом передачі документу до науково-технічної бібліотеки. Для отримання можливості самоархівування автори повинні зареєструватись і отримати відповідні права для роботи. Реєструє авторів, та надає їм права депозитора співробітник комп'ютерно-інформаційного відділу НТБ.

4.3. За бажанням автора його роботу у репозитарії може розміщувати уповноважений працівник НТБ. При цьому автор надає у бібліотеку (комп'ютерно-інформаційний відділ) електронну версію роботи у будь-якому форматі, що читається машиною, та набір ключових слів трьома мовами: українською, російською, англійською.

4.4. Рекомендуються для використання такі формати:

- для тексту (розширення - pdf, doc);
- для презентації (розширення - ppt);
- для таблиць (розширення - xls);

- для зображень (розширення – jpg, gif);
- для аудіо (розширення – wav, mp3);
- для відео (розширення – mpeg, mpg, mpe).

4.5. Роботи аспірантів та студентів будуть розміщені за наявності рекомендації наукового керівника (довільна форма).

Розміщення електронних публікацій проводиться методом самоархівування із дотриманням вимог до підготовки та розміщення наукових публікацій.

4.6. Кожен вид електронних публікацій розміщується у відповідному фонді **eNUFTIR**, визначеному політиками **eNUFTIR**.

4.7. Якщо матеріал, що розміщується в **eNUFTIR** написаний українською (російською) мовою, дублювання заголовку, прізвищ авторів та анотації англійською мовою є обов'язковим.

5. Захист авторських прав

5.1. Твір не може бути розміщений в **eNUFTIR**, якщо він порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення.

5.2. У випадку, коли твір створено у співавторстві, розмішуючи такий твір в **eNUFTIR**, кожний із співавторів приймає умови Договору, за яким Автор передає Університету на безоплатній основі невиключні права на використання твору на весь термін дії авторського права починаючи з моменту розміщення твору в **eNUFTIR**, а саме:

- на використання Твору без одержання прибутку;
- на відтворення Твору чи його частин в електронній формі (включаючи цифрову);
- на виготовлення електронних копій Твору для постійного архівного зберігання;
- на виготовлення електронних копій Твору для некомерційного розповсюдження;
- на внесення Твору у базу даних **eNUFTIR**;
- на надання електронних копій Твору для відкритого доступу в мережі Internet.

5.3. У Авторському договорі автор підтверджує, що розмішуючи роботу у **eNUFTIR** він не порушує прав третіх осіб (інших авторів або видавництв).

5.4. Авторським договором автор підтверджує, що на момент розміщення твору у **eNUFTIR** лише йому належать виняткові майнові права на твір, що вони ні повністю, ні частково нікому не передані (не відчужені), що майнові права на твір ні повністю, ні в частині не є предметом застави, судового спору або претензій з боку третіх осіб.

5.5. Автор несе всі види відповідальності перед третіми особами, що заявили свої права на Твір, відшкодовує Університету всі витрати, спричинені позовами третіх осіб про порушення авторських та інших прав на Твір.

5.6. Автор зберігає за собою право використовувати самостійно чи передавати аналогічні права на використання Твору третім особам.

ПОГОДЖЕНО

Проект вносить:
Директор науково-
технічної бібліотеки

Левченко Н.П.

Перший проректор

В.Л.Яровий

Проректор з наукової роботи

Т.Л. Мостенська

Начальник управління
з правової та кадрової політики

І.Г.Любченко

Начальник юридичного відділу

Н.Л. Зарва

АВТОРСЬКИЙ ДОГОВІР

Національний університет харчових технологій в особі проректора з наукової роботи №128 від 14.06.2011 р. з одного боку і Автор з іншого боку уклали даний договір про передачу Університету невиключних прав на використання твору (електронної версії).

1. Предмет договору

Автор передає свій твір:

для розміщення в університетському інституційному репозитарії **eNUFTIR**.

2. Визначення термінів

Автор – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір і якій належать майнові права інтелектуальної власності на твір відповідно до Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право і суміжні права», іншого закону чи договору.

Твори – створені авторами у результаті творчої діяльності за особистою ініціативою, на замовлення чи в порядку виконання службових обов'язків: книги, брошури, статті, конспекти лекцій, аналітичні огляди, звіти, презентації тощо; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; фотографічні твори; інші твори, представлені в електронній (у тому числі цифровій) іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер. (ст. 433 Цивільного кодексу України, ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»)

3. Права та обов'язки сторін

3.1. Репозитарій відкритого доступу **eNUFTIR** - ресурс відкритого доступу, розміщений на сервері УНІВЕРСИТЕТУ в мережі Інтернет.

3.2. Розміщуючи свій твір в **eNUFTIR** АВТОР приймає умови цього ДОГОВОРУ.

3.3. Твір не може бути розміщений у репозитарії відкритого доступу **eNUFTIR**, якщо він порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю, моральному стану особистості та містить інформацію, що охороняється державою.

3.4. У випадку, коли твір створено у співавторстві, розміщуючи такий твір у **eNUFTIR** кожний із співавторів приймає умови цього ДОГОВОРУ.

3.5. За цим ДОГОВОРОМ АВТОР безкоштовно передає Університету невиключні права на використання твору:

- внесення твору у базу даних **eNUFTIR**;
- відтворення роботи чи її частин у електронній формі, не змінюючи її змісту;
- виготовлення електронних копій твору для постійного архівного зберігання;
- використання твору без одержання прибутку і на виготовлення його копій для некомерційного розповсюдження;
- надання електронних копій Твору для відкритого доступу в мережі Internet.

3.6. АВТОР підтверджує, що розміщуючи роботу у **eNUFTIR** він не порушує прав третіх осіб (інших авторів або видавництв). Автор підтверджує, що на момент розміщення твору у **eNUFTIR** лише йому належать виключні майнові права на твір, що вони ні повністю, ні частково нікому не передані (не відчужені), що майнові права на твір ні повністю, ні в частині не є предметом застави, судового спору або претензій з боку третіх осіб.

4. Відповідальність сторін

4.1. АВТОР несе всі види відповідальності перед третіми особами, що заявили свої права на Твір, відшкодовує УНІВЕРСИТЕТУ всі витрати, спричинені позовами третіх осіб про порушення авторських та інших прав на Твір.

4.2. АВТОР і УНІВЕРСИТЕТ зобов'язуються належним чином виконувати умови цього ДОГОВОРУ.

4.3. АВТОР зберігає за собою право використовувати самостійно чи передавати аналогічні права на використання Твору третім особам.

5. Строк дії договору. Умови розірвання договору

5.1. Договір вступає в силу з дати його підписання і діє до повного виконання зобов'язань між сторонами.

5.2. Цей ДОГОВІР може бути розірваний на вимогу АВТОРА, якщо він позбавляється майнових прав на Твір, які мав на момент розміщення Твору у репозитарії відкритого доступу, а також якщо договір містить інші умови, обтяжливі для АВТОРА.

5.3. Усі спори, що виникають у зв'язку з виконанням цього Договору, вирішуються шляхом переговорів, а у випадку недосягнення згоди - в суді відповідно до чинного законодавства України.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН

Національний університет харчових
технологій
01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68
р/р 35223006000046 ГУ ДКУ у м. Києві
Код банку 820019, ЄДРПОУ 02070938
Св-во № 37038379
ПІН 020709326503

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

(Серія, номер паспорта, ким виданий, коли)

(Домашня адреса)

ПІДПИСИ СТОРІН

Ректор _____ Іванов С.В. Автор _____

_____/_____/

Акти впровадження та використання результатів дисертаційного дослідження

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
Національного університету
харчових технологій
професор Яровий В.Л.

» 12 2018р

АКТ

про впровадження та використання результатів дисертаційного дослідження
Левченко Наталії Петрівни

**«Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти:
специфіка формування, управління, доступ»**

Комісія у складі:

Голова комісії – проректор з наукової роботи НУХТ д.т.н., професор Шевченко О.Ю,

Члени комісії – завідувач Проблемної науково-дослідної лабораторії НУХТ А.І. Маринін, заступник директора з наукової роботи науково-технічної бібліотеки НУХТ І. В. Костина,

цим актом підтверджують, що результати дисертаційної роботи Левченко Наталії Петрівни на тему «Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти: специфіка формування, управління, доступ», впроваджені у роботі Національного університету харчових технологій.

Розроблені у дисертаційному дослідженні нормативні документи та методичні рекомендації були впроваджені для організації інституційного репозитарію «eNUFTIR» Національного університету харчових технологій.

Процес впровадження відкритих електронних ресурсів через формування інституційного репозитарію є успішною моделлю при реалізації основних освітніх та наукових завдань університету.

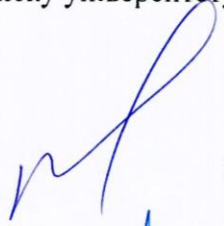
Надання вільного доступу до науково-дослідних робіт університету, кількісних та якісних показників їх використання, максимально повне їх відображення у міжнародних наукових реєстрах, сприяє розкриттю наукового доробку Національного університету харчових технологій, збільшенню цитування праць науково-педагогічних працівників університету, підвищення їх рейтингу в міжнародній науковій спільноті.

Комісія зазначає, що результати дисертаційного дослідження Н.П. Левченко, мають теоретичне та науково-практичне значення, пройшли достатню апробацію. Подані в дисертаційній роботі рекомендації з упровадження та підтримки відкритих електронних ресурсів в університеті є надзвичайно актуальними з огляду на зміни у вищій школі, реалізації Перспективного плану розвитку Національного університету харчових технологій на 2016-2020 рр., Опису внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності університету, Концепції розвитку науково-технічної

бібліотеки Національного університету харчових технологій на 2018-2021 рр., що всебічно сприятимуть успішному розвитку університету.

Голова комісії:

Проректор з наукової роботи НУХТ
д.т.н., професор

О. Ю. Шевченко

Члени комісії:

Завідувач проблемної
науково-дослідної лабораторії НУХТ

А. І. Маринін

Заступник директора з наукової роботи
науково-технічної бібліотеки НУХТ

І. В. Костина

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

АКТ

**впровадження результатів наукового дослідження
Системи спільного доступу та одержання інформації для підтвердження
рейтингового оцінювання викладачів**

Комісія у складі:

Голова – заступник начальника навчально-методичного управління Національного університету харчових технологій, к.т.н., доцент Т.І. Янюк;

Члени комісії – директор науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій Н. П. Левченко, заступник директора з наукової роботи науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій І. В. Костина;

цим актом засвідчує, що в період з 1 квітня по 30 травня 2019 року було організовано систему спільного доступу структурних підрозділів університету, науково-технічної бібліотеки та навчально-методичного управління Національного університету харчових технологій до відкритих електронних ресурсів впроваджених науково-технічною бібліотекою які є життєво важливими для кафедр, інститутів та НМУ.

Розробка та впровадження системи спільного доступу та одержання інформації забезпечують організацію освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Дозволяють здійснювати заповнення викладачем електронного звіту виконання індивідуального плану в єдиній інформаційній системі університету “Деканат-Р-Університет” з відповідними посиланнями на інформаційний ресурс де відображено результати роботи (інституційний репозитарій) та у зручний час.

Дає можливість підтверджувати виконання запланованої роботи з підготовки та видання навчально-методичної літератури, наукової роботи університетського чи національного рівня з відповідним посиланням на електронний каталог чи електронну бібліотеку.

Є основою комплексного підтвердження виконання запланованої роботи при рейтинговому оцінюванні діяльності науково-педагогічних працівників університету.

Запроваджена система спільного доступу дозволила здійснити розрахунок рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників, діяльності структурних підрозділів (окремо кафедр та інститутів/факультетів).

Комісія зазначає, що наукові дослідження, які впроваджено мають теоретичне, методологічне та науково-практичне значення, пройшли достатню апробацію, є надзвичайно актуальними у запровадженні автоматизованого управління освітнім процесом з огляду ефективної роботи ЗВО.

Голова комісії:

Заступник начальника навчально-методичного управління НУХТ, к.т.н., доцент

Т. І. Янюк

Члени комісії:

Директор
науково-технічної бібліотеки НУХТ

Н. П. Левченко

Заступник директора з наукової роботи
науково-технічної бібліотеки НУХТ

І.В. Костина

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження
директора науково-технічної бібліотеки
Національного університету харчових технологій
Левченко Наталії Петрівни

**«Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти:
специфіка формування, управління, доступ»**

Комісія у складі:

Голова комісії – директор центру моніторингу якості та координації освітньої діяльності Національного університету харчових технологій к.т.н., доцент І. В. Житнецький;

Члени комісії - завідувач відділом акредитації та ліцензування Національного університету харчових технологій В.С. Смольницький, начальник відділу кадрів Національного університету харчових технологій С.Д. Беседа,

цим актом підтверджують, що результати дисертаційної роботи Левченко Наталії Петрівни на тему «Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти: специфіка формування, управління, доступ», впроваджені у роботі Національного університету харчових технологій.

Відкриті електронні ресурси сформовані безпосередньо під структуру Національного університету харчових технологій та успішно впроваджені для щоденного використання у вигляді інформаційно-аналітичної системи «Публікаційна карта НУХТ» та інституційного репозитарію eNUFTIR.

Саме така запропонована і втілена система в освітньо-наукову діяльність сприяє

- удосконалення інформаційного забезпечення наукового процесу в НУХТ;
- забезпечення оцінювання та управління якістю діяльності університету;
- підтвердження університетом статусу «Національний»;
- підготовки річних звітів з наукової роботи;
- акредитації освітніх програм;
- акредитації університету.

Голова комісії:

Директор центру моніторингу
якості та координації освітньої
діяльності НУХТ

І. В. Житнецький

Члени комісії:

Завідувач відділом акредитації
та ліцензування НУХТ

В. С. Смольницький

Начальник відділу кадрів НУХТ

С.Д. Беседа